NURCAN ADIYAMAN AKAR

SANAT TARİHİ
ANABİLİM DALI

OCAK 2024

T.C.
VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ÇUKURCA KENTSEL SİT ALANI İÇİNDEKİ GELENEKSEL TAŞ EVLERİN RÖLÖVE VE RESTİTÜSYON AÇISINDAN İNCELENMESİ

NURCAN ADIYAMAN AKAR

SANAT TARİHİ
ANABİLİM DALI

OCAK 2024

T.C.

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

ÇUKURCA KENTSEL SİT ALANI İÇİNDEKİ GELENEKSEL TAŞ EVLERİN RÖLÖVE VE RESTİTÜSYON AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NURCAN ADIYAMAN AKAR

VAN- 2024

T. C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SANAT TARİHİ ANABİLİM DALI

ÇUKURCA KENTSEL SİT ALANI İÇİNDEKİ GELENEKSEL TAŞ EVLERİN RÖLÖVE VE RESTİTÜSYON AÇISINDAN İNCELENMESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

NURCAN ADIYAMAN AKAR

DANIŞMAN

DR. ÖĞR. ÜYESİ MEHMET KULAZ

VAN- 2024

KABUL VE ONAY

<table>
<tr><td colspan="2">Nurcan ADIYAMAN AKAR tarafından hazırlanan “Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Rölöve Ve Restitüsyon Açısından İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sanat Tarihi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.</td></tr>
<tr><td>Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KULAZ
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.</td><td>imza
...……</td></tr>
<tr><td>Başkan: Doç. Dr. Ercan ÇALIŞ
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Türk-İslam Sanatları Anabilim Dalı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.</td><td>……...</td></tr>
<tr><td>Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KULAZ
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sanat Tarihi Anabilim Dalı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.</td><td>……...</td></tr>
<tr><td>Üye: Dr. Öğr. Üyesi Ufuk ELYİĞİT
Balıkesir Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, Türk-İslam Sanatları Tarihi Anabilim Dalı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.</td><td>……...</td></tr>
<tr><td>Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI
Üniversite Adı, Anabilim Dalı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</td><td>……...</td></tr>
<tr><td>Yedek Üye: Unvanı Adı SOYADI
Üniversite Adı, Anabilim Dalı
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</td><td>……...</td></tr>
<tr><td>Tez Savunma Tarihi:</td><td>02/01/2024</td></tr>
<tr><td>Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.
…….
Prof. Dr. Bekir KOÇLAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü</td><td></td></tr>
</table>

ETİK BEYAN

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;**

• Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

• Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,

• Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,

• Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,

• Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. (03/01/2024)

(İmza)

Nurcan ADIYAMAN AKAR

Yüksek Lisans Tezi

Nurcan ADIYAMAN AKAR

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Ocak, 2024

ÇUKURCA KENTSEL SİT ALANI İÇİNDEKİ GELENEKSEL TAŞ EVLERİN RÖLÖVE VE RESTİTÜSYON AÇISINDAN İNCELENMESİ

ÖZET

İnsanlık, göçebelik yaşam tarzından yerleşik düzene doğru geçerken, barınma ve korunma ihtiyacına hizmet eden geçici barınaklar inşa etmiştir.Bu barınakların yapımında, çeşitli doğal malzemelerden faydalanılmıştır. İlk çağlardan başlayarak günümüze kadar geliştirilen ve coğrafyaya uyum sağlayacak şekilde adapte edilen geleneksel yapı tarzı, günümüzde de sürdürülmektedir. Hakkâri ili, Çukurca ilçesindeki Çukurca Kalesi'nin güney eteğinde, bulunan çok katlı geleneksel taş evler, tarihî nitelik göstermektedir. Çukurca kentsel sit alanı içinde konumlanan geleneksel taş evler, kalenin dik yamaçlarına yerleştirilmiştir. Bu yerleşim, evlerin barınma, güvenlik ve doğal şartlarla bütünleşmesi sayesinde estetik bir siluet oluşturmuştur. Bu evlerde inşa sürecine dair herhangi bir kitabe bulunmamakla birlikte, yapıların 17. yy.'ın ilk yarısından sonra inşa edildiği düşünülmektedir. Yerel taş ve kireç harcı kullanılarak inşa edilen evler, iki, üç ve dört katlı olarak tasarlanmış olup, planları birbirinden farklı özellikler göstermektedir. Yapılar, arazinin eğimini en verimli biçimde değerlendirecek şekilde planlanmış ve her katın girişi bu eğime göre düzenlenmiştir. Tek bir giriş kapısına sahip evlerin yanı sıra, aynı evin farklı katlarına farklı kapı girişlerinin olduğu örnekler de mevcuttur. Bu

evlerin mimarisinde süsleyici unsurlara yer verilmemiş olup sade bir görünüme sahip oldukları anlaşılmaktadır. Evlerin ara katları ve üst örtülerinde düz ahşap hatıllı kirişler bulunup üzeri toprakla örtüldüğü görülmektedir.

Bu çalışmada, Çukurca kentsel sit alanı içinde yer alan geleneksel taş evlerden yirmi tanesini ele almış ve bu yapıların rölöve ve restitüsyon planları, kesitleri ve cepheleri çizilerek sanat tarihi disiplini içerisinde plan ve mimari özellikleri incelenmiştir. Evler, kendi içlerinde ve çevredeki diğer yapılarla karşılaştırılarak değerlendirilmiştir. Çalışmanın temel amacı, Çukurca yöresine özgü geleneksel mimarisi olan kale eteğindeki çok katlı taş evlerin mimari özelliklerini ortaya koymak, tarihi dokuyu korumak ve gelecek nesillere kültürel birikim sunarak yol gösterici olmaktır.

Anahtar kelimeler: Hakkâri, Çukurca Taş Evleri, geleneksel mimari

Sayfa Sayısı: xvii+248

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KULAZ

(Master's Thesis)

Nurcan ADIYAMAN AKAR

VAN YUZUNCU YIL UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

January, 2O24

EXAMINATION OF SOME EXAMPLES OF RESIDENCES IN ÇUKURCA URBAN SITE AREA (PLAN AND ARCHITECTURAL)

ABSTRACT

Humanity, as it transitioned towards settled living, constructed permanent shelters to serve the need for housing and protection. Various natural materials were utilized in the construction of these shelters. The traditional architectural style developed from ancient times to the present day and has been adapted to fit the geography. In Hakkari province, the multi-story traditional stone houses located at the southern foothill of Çukurca Castle in Çukurca district exhibit historical significance. Situated within the urban conservation area of Çukurca, these traditional stone houses are nestled into the steep slopes of the castle. This settlement, integrating housing, security, and natural conditions, has formed an aesthetic silhouette. Although there are no inscriptions regarding the construction process of these houses, it is believed that they were built after the first half of the 17th century. Constructed using local stone and lime mortar, the houses are designed as two, three, and four stories, each with distinct floor plans. The structures are planned to make the most of the terrain's slope, with each floor's entrance arranged accordingly. Examples exist of houses with a single entrance as well as those with different entrances for different floors. The architecture of these houses appears devoid of decorative elements, exhibiting a simple appearance. The intermediate floors and roof coverings of the houses feature flat wooden-beamed joists covered with soil.

In this study, twenty traditional stone houses located within the urban conservation area of Çukurca were examined. The plans, sections, and elevations of these structures were drawn, and their architectural features were analyzed within the discipline of art history. The houses were evaluated both internally and in comparison to other surrounding structures. The primary objective of the study is to elucidate the architectural characteristics of the multi-story stone houses on the slope of the castle, which represent the traditional architecture specific to the Çukurca region, aiming to preserve the historical fabric and provide cultural enrichment for future generations.

Key Words: Hakkâri, Çukurca, Çukurca Stone Houses, Civil Architecture

Pages: xvii+248

Thesıs Advısor: Dr. Instructor Mehmet KULAZ

İÇİNDEKİLER

ÖZET ..... **iii**
ABSTRACT ..... **v**
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ ..... **ix**
ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **x**
TABLOLAR DİZİNİ ..... **x**
ÇİZİMLER DİZİNİ ..... **x**
GÖRSELLER DİZİNİ ..... **xiii**
ÖNSÖZ ..... **xvii**
GİRİŞ **1**
A. Konunun Niteliği ve Önemi 2
B. Kaynak ve Araştırmalar 3
C. Metot ve Düzen 5
1.GELENEKSEL MİMARİ KAVRAMI **8**
1.1 Anadolu'da Geleneksel Mimari 10
1.2 Doğu Anadolu'daki Geleneksel Ev Örnekleri 11
1.3 Benzer Yapı Örnekleri 22
2. ÇUKURCA'NIN COĞRAFİ KONUMU VE TARİHÇESİ **27**
2.1 Coğrafi Konumu 27
2.2 Tarihçesi 28
3. ÇUKURCA KENTSEL SİT ALANI İÇİNDEKİ GELENEKSEL TAŞ EVLERİ'NİN TARİHÇESİ **35**
4. KATALOG **36**
4.1. Örnek No:1 (Zerife Yıldız Evi) 40
4.2. Örnek No:2 (Mehmet Turan Evi) 43
4.3. Örnek No:3 (Abdurahman Turan Evi) 46
4.4. Örnek No:4 (Şerifa Arslan Evi) 49
4.5. Örnek No:5 (Cevdet Yıldız Evi) 52
4.6 Örnek No:6 (Mübarek Yıldız Evi) 55
4.7. Örnek No:7 (Mursel ve Süleyman Budakbeyoğlu Evi) 59
4.8. Örnek No:8 (Mehmet Hanefi Ertunç) 63
4.9. Örnek No:9 (Ömer Ertunç Evi) 67
4.10. Örnek No:10 (Abdulsamet Arslan Evi) 71
4.11. Örnek No:11 (Abdullah Ateş Evi) 76

4.12. Örnek No:12 (Necdet Bulut Evi) 80
4.13. Örnek No:13(Abdurrahman Bulut Evi) 83
4.14. Örnek No:14 (Mehmet Selim Tunç Evi)..... 86
4.15. Örnek No:15 (Ahyabey –Zeynel Abidin Bulut Evi) 91
4.16. Örnek No:16 (Emrullah Parlak Evi) 96
4.17. Örnek No:17 (Seyfettin Derin Evi)..... 100
4.18. Örnek No:18 (Ayşe Ayaz Evi)..... 104
4.19. Örnek No: 19 (M. Hasan, Ramazan ve M. Sıddık Yıldız- M. Ali, Şaban ve Recep Kapan Evi)..... 109
4.20. Örnek No: 20 (Hamdi, Mehdi Güzel ve Nedim, Şinasi Mirahmetoğlu Evi)..... 114
5. DEGERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA..... 118
6.SONUÇ 128
KAYNAKÇA..... 131
EKLER 134
Ek-1: Tablolar 134
Ek-2: Çizimler..... 138
Ek-3: Görseller..... 195
ÖZGEÇMİŞ.....
LİSANSÜSTÜ TEZ ORİJİNALLİK RAPORU.....

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kullanılmış kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	**Açıklamalar**
Bkz.:	Bakınız
Çiz. :	Çizim
Gör. :	Görsel
m :	Metre
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
yy.	Yüzyıl
ICOMOS:	Uluslararası Anıtlar ve Sitler Başkanlığı
MÖ. :	Milattan önce
Ö. :	Ölümü

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1: İki Farklı Kültür Bölgesinde Geçerli Olan Geleneksel Seçenek 9
Şekil 2: Sedad Hakkı Eldem'in Türk Evi Tipolojisi .....**Hata! Yer işareti tanımlanmamış.**
Şekil 3: Hakkâri İl Haritası (coğrafyaharita, 2023) 28
Şekil 4: Çukurca İlçesi Çukurca Taş Evleri Kentsel Sit Alanı (Van Koruma Gölge Kurulu Arşivi, 2023) 36

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1. Hakkâri İli Tescilli Yapı Listesi 14
Tablo 1.2. Çukurca Kentsel Sit İçinde Yer Alan Geleneksel Taş Evlerin Genel Özellikleri 135
Tablo 1.3. Çukurca Kentsel Sit İçinde Yer Alan Geleneksel Taş Evlerin Nizam Şekilleri ve Sayısı 136
Tablo 1.4. Çukurca Kentsel Sit İçinde Yer Alan Geleneksel Taş Evlerin Kat Durumları ve Sayısı 136
Tablo 1.5. Çukurca Kentsel Sit İçinde Yer Alan Geleneksel Taş Evlerin–Van, Bitlis, Hakkâri Merkez, Çukurca merkez ev Örnekleri ile Karşılaştırması 137

ÇİZİMLER DİZİNİ

Çizim 1: Örnek No:1-Zerife Yıldız Evi-Rölöve (Plan, Kesit, Cephe) 138
Çizim 2: Örnek No:2-Mehmet Turan Evi-Rölöve (Plan, Kesit, Cephe) 139
Çizim 3: Örnek No:3-Abdurahman Turan Evi-Rölöve (Plan, Kesit, Cephe)..... 140
Çizim 4: Örnek No:4-Şerifa Arslan Evi- Rölöve (Plan, Kesit, Cephe)..... 141
Çizim 5: Örnek No:5 -Cevdet Yıldız Evi-Rölöve (Plan, Kesit, Cephe)..... 142
Çizim 6: Örnek No:1, 2, 3, 4, 5 -Bitişik Nizamdaki Beş Ev- Rölöve ve Restitüsyon (Bodrum Kat) 143
Çizim 7: Örnek No:1, 2, 3, 4, 5-Bitişik Nizamdaki Beş Ev- Rölöve ve Restitüsyon (Zemin Kat) 144
Çizim 8: Örnek No:1, 2, 3, 4, 5-Bitişik Nizamdaki Beş Ev- Rölöve ve Restitüsyon (A-A Kesiti)..... 145
Çizim 9: Örnek No:1, 2, 3, 4, 5-Bitişik Nizamdaki Beş -Rölöve ve Restitüsyon (Güney Cephesi) 146
Çizim 10: Örnek No:1, 2, 3, 4, 5-Bitişik Nizamdaki Beş Ev-Rölöve ve Restitüsyon (F-F Kesiti)..... 147
Çizim 11: Örnek No:6-Mubarek Yıldız Evi -Rölöve ve Restitüsyon (Plan, Cephe) 148
Çizim 12: Örnek No:6-Mubarek Yıldız Ev- Rölöve ve Restitüsyon (Kesit, Cephe) 149
Çizim 13: Örnek No:7-Mursel ve Süleyman Budakbeyoğlu Evi-Rölöve ve Restitüsyon (Plan)..... 150
Çizim 14: Örnek No:7-Mursel ve Süleyman Budakbeyoğlu Evi-Rölöve ve Restitüsyon (Kesit, Cephe) 151

Çizim 15: Örnek No:8-Mehmet Hanefi Ertunç Evi-Rölöve ve Restitüsyon (Plan) 152
Çizim 16: Örnek No:8-Mehmet Hanefi Ertunç Evi-Rölöve ve Restitüsyon (Kesit, Cephe)153
Çizim 17: Örnek No:9 ve 10 -Bitişik Nizamdaki İki Ev -Ömer Ertunç ve Abdulsamet Arslan Evi- Rölöve ve Restitüsyon (Bodrum Kat Plan)..... 154
Çizim 18: Örnek No:9 ve 10-Bitişik Nizamdaki İki Ev -(130 Ada 33,34 Parsel) Ömer Ertunç ve Abdulsamet Arslan Evi Rölöve ve Restitüsyon (Zemin Kat Plan) 155
Çizim 19: Örnek No:9 ve 10-Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 33,34 Parsel) Ömer Ertunç ve Abdulsamet Arslan Evi Rölöve ve Restitüsyon (Birinci Kat Plan)..... 156
Çizim 20: Örnek No:9 ve 10-Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 33,34 Parsel) Ömer Ertunç ve Abdulsamet Arslan Evi Rölöve ve Restitüsyon (A-A Kesiti)..... 157
Çizim 21: Örnek No:9 ve 10-Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 33,34 Parsel) Ömer Ertunç ve Abdulsamet Arslan Evi Rölöve ve Restitüsyon (D-D Kesiti)..... 158
Çizim 22: Örnek No:9 ve 10-Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 33,34 Parsel) Ömer Ertunç ve Abdulsamet Arslan Evi Rölöve ve Restitüsyon (B-B ve C-C Kesiti)..... 159
Çizim 23: Örnek No:9 ve 10-Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 33,34 Parsel) Ömer Ertunç ve Abdulsamet Arslan Evi Rölöve ve Restitüsyon (Güney Cephe)..... 160
Çizim 24: Örnek No:9 ve 10-Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 33,34 Parsel) Ömer Ertunç ve Abdulsamet Arslan Evi Rölöve ve Restitüsyon (Doğu Cephe-Batı Cephe) 161
Çizim 25: Örnek No:11-Abdulah Ateş Evi Rölöve ve Restitüsyon (Bodrum Kat ve Zemin Kat Plan) 162
Çizim 26: Örnek No:11-Abdulah Ateş Evi Rölöve ve Restitüsyon (Birinci Kat Plan) 163
Çizim 27: Örnek No:11-Abdulah Ateş Evi Rölöve ve Restitüsyon (Kesit)..... 164
Çizim 28: Örnek No:11-Abdulah Ateş Evi Rölöve ve Restitüsyon (Güney Cephe)..... 165
Çizim 29: Örnek No:11-Abdulah Ateş Evi- Rölöve ve Restitüsyon (Doğu ve Batı Cephe)166
Çizim 30: Örnek No:12 ve 13 Bitişik Nizamdaki İki Ev (123 Ada 2,3 Parsel) Necdet Bulut – Abdurrahman Bulut Evleri Rölöve ve Restitüsyon (Zemin Kat Plan)..... 167
Çizim 31: Örnek No:12 ve 13 Bitişik Nizamdaki İki Ev (123 Ada 2,3 Parsel) Necdet Bulut – Abdurrahman Bulut Evleri Rölöve ve Restitüsyon (Bodrum Kat Plan-Kesit-Cephe)..... 168
Çizim 32: Örnek No:12 ve 13 Bitişik Nizamdaki İki Ev (123 Ada 2,3 Parsel) Necdet Bulut – Abdurrahman Bulut Evleri Rölöve ve Restitüsyon (Cepheler)..... 169
Çizim 33: Örnek No:14 ve 15 Bitişik Nizamdaki İki Ev (124 Ada 6,7 Parsel) Mehmet Selim Tunç-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Rölöve ve Restitüsyon (Bodrum Kat Plan) 170
Çizim 34: Örnek No:14 ve 15 Bitişik Nizamdaki İki Ev (124 Ada 6,7 Parsel) Mehmet Selim Tunç-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Rölöve ve Restitüsyon (Zemin Kat Plan)..... 171
Çizim 35: Örnek No:14 ve 15 Bitişik Nizamdaki İki Ev (124 Ada 6,7 Parsel) Mehmet Selim Tunç-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Rölöve ve Restitüsyon (Birinci Kat Plan) 172
Çizim 36: Örnek No:14 ve 15 Bitişik Nizamdaki İki Ev (124 Ada 6,7 Parsel) Mehmet Selim Tunç-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Rölöve ve Restitüsyon (İkinci Kat Plan ve B-B Kesiti)..... 173
Çizim 37: Örnek No:14 ve 15 Bitişik Nizamdaki İki Ev (124 Ada 6,7 Parsel) Mehmet Selim Tunç-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Rölöve ve Restitüsyon (A-A Kesiti)..... 174
Çizim 38: Örnek No:14 ve 15 Bitişik Nizamdaki İki Ev (124 Ada 6,7 Parsel) Mehmet Selim Tunç-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Rölöve ve Restitüsyon(C-C Kesiti) 175

Çizim 39: Örnek No:14 ve 15 Bitişik Nizamdaki İki Ev (124 Ada 6,7 Parsel) Mehmet Selim Tunç-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Rölöve ve Restitüsyon (Güney Cephe)... 176
Çizim 40: Örnek No:14 ve 15 Bitişik Nizamdaki İki Ev (124 Ada 6,7 Parsel) Mehmet Selim Tunç-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Rölöve ve Restitüsyon (Batı Cephe)..... 177
Çizim 41: Örnek No:16 Emrullah Parlak Evi Rölöve ve Restitüsyon (Kat Planları)..... 178
Çizim 42: Örnek No:16 Emrullah Parlak Evi Rölöve ve Restitüsyon (Tavan Planı -Kesitler) 179
Çizim 43: Örnek No:16-Emrullah Parlak Evi-Rölöve ve Restitüsyon (Cepheler)..... 180
Çizim 44: Örnek No:17 ve 18-Bitişik Nizamdaki İki Ev -Seyfettin Derin ve Ayşe Ayaz Evi Rölöve ve 2. Dönem Restitüsyon (Bodrum Kat Plan) 181
Çizim 45: Örnek No:17 ve 18-Bitişik Nizamdaki İki Ev-Seyfettin Derin –Ayşe Ayaz Evi Rölöve ve 2. Dönem Restitüsyon (Zemin Kat Plan)..... 182
Çizim 46: Örnek No:17 ve 18-Bitişik Nizamdaki İki Ev-Seyfettin Derin –Ayşe Ayaz Evi Rölöve ve 2. Dönem Restitüsyon (Cepheler)..... 183
Çizim 47:Örnek No:17 ve 18-Bitişik Nizamdaki İki Ev-Seyfettin Derin –Ayşe Ayaz Evi 1. Dönem Restitüsyon (Planlar) 184
Çizim 48: Örnek No:17 ve 18-Bitişik Nizamdaki İki Ev -Seyfettin Derin –Ayşe Ayaz Evi Rölöve ve 1. Dönem Restitüsyon (Cepheler)..... 185
Çizim 49: Örnek No:19 ve 20-Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 28,29 Parsel) Rölöve ve Restitüsyon (Bodrum Kat Planı) 186
Çizim 50: Örnek No:19 ve 20-Bitişik Nizamdaki İki Ev-Röleve ve Restitüsyon (Zemin Kat Planı) 187
Çizim 51: Örnek No:19 ve 20-Bitişik Nizamdaki İki Ev-Rölöve ve Restitüsyon (Birinci Kat Planı, A-A Kesiti) 188
Çizim 52: Örnek No:19 ve 20-Bitişik Nizamdaki İki Ev-Rölöve ve Restitüsyon (B-B Kesiti) 189
Çizim 53: Örnek No:19 ve 20- Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 28,29 Parsel) Rölöve ve Restitüsyon (C-C Kesiti, D-D Kesiti, Doğu Cephe) 190
Çizim 54: Örnek No:19 ve 20 -Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 28,29 Parsel) Rölöve ve Restitüsyon (Güney Cephe, Kuzey Cephe)..... 191
Çizim 55:Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Restitüsyon Vaziyet Planı ve Güney Cephe Silueti 192
Çizim 56:Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Restitüsyon Güney Cephe Silueti Batı Bölümü 193
Çizim 57:Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Restitüsyon Güney Cephe Silueti Doğu Bölümü 193
Çizim 58: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Restitüsyon Güney Cephe Silueti..... 194

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1: Hakkâri Merkez, Çölemerik Kalesi ve Eteklerindeki Ev Yerleşimleri (Kaplan & Adıyaman, Çölemerik Kalesi, 2021)..... 14
Görsel 2: Çölemerik Kalesi Gravürü William Francis Ainsworth 1838 (Kaplan & Adıyaman, Çölemerik Kalesi, 2021)..... 14
Görsel 3: 1970 Yılında Hakkâri Şehir Merkezi (Özkahraman, 1970) 15
Görsel 4: Çukurca Merkez Cadde Konumunda Yer Alan Bir Evden Genel Görünüm (Fotoğraf Mehmet Top) 16
Görsel 5: Enver Parlak Evi Genel Görünüm (Fotoğraf Mehmet Top)..... 17
Görsel 6: Van Kalesinin Çevresindeki Eski Evler (C.F. Lehmann Haupt,1926; Uşma ve Urfalıoğlı,2018) 19
Görsel 7: 17. yy. Kala-i Seng-i Van Minyatürü (TSM E. 9487 Nolu Defter)..... 20
Görsel 8: Bitlis Merkez Evleri (Peramezat) 21
Görsel 9: 1897 Yılında Thoma'da Bir Nesturi Evi-Çukurca Çeltik Köyü(https://asrjournal.org/files/asrjournal/223c349e-f1c5-4322-8efb-04f6dc5c6b31.pdf) 22
Görsel 10: Çukurca Işıklı Köyü (Zıyanış Köyü)1977 (Fotoğraf Enver Özkahraman)..... 23
Görsel 11: Hakkâri Merkez Çanaklı Köyü (Mata Khtata Köyü, Baz), 1900 Yılların Başı (Shedd, 1900)..... 23
Görsel 12: Hakkâri Yoncalı (Anitos) Köyü 1982 (Fotoğraf Enver Özkahraman) 24
Görsel 13: Hakkâri İli, Derecik (Rubarok) İlçesi'nde Bir Evin Cephesi –1975 (Fotoğraf Enver Özkahraman) 24
Görsel 14: Uludere İlçesi 1980'li Yıllar (Fotoğraf Enver Özkahraman) 25
Görsel 15: Bitlis Hizan ilçesi Uzuntaş Köyünden Bir Görüntü (NTV haber, 2021)..... 25
Görsel 16: Havraman Kasabasında Yamaçta Sıralanan Taş Evler (Baqal & Saifaalddin, 2019) 26
Görsel 17: Irak-Akre (**http://bot.gov.krd/turkish/duhok-province-akre/history-and-heritage/akre**..... 26
Görsel 18: Çukurca Kalesinin Eteğindeki Geleneksel Konutlar (Arapça Yazılan Yazı Deniz Dargul)..... 37
Görsel 19: Çukurca Kalesinin Eteğindeki Geleneksel Konutlar (Hakkâri Kent Arşiv ve Etnografya Müzesi Arşivi,2023)..... 38
Görsel 20: Çukurca Kalesinin Eteğindeki Geleneksel Konutlar (Hakkâri Kent Arşiv Ve Etnografya Müzesi Arşivi,2023)..... 38
Görsel 21: Örnek No:1-Zerife Yıldız Evi Genel Görünüm-2017 195
Görsel 22: Örnek No:1-Zerife Yıldız Evi Güney Cephe-2017 195
Görsel 23: Örnek No:1-Zerife Yıldız Evi Kuzey Cephe (Bodrum Giriş Kapısı) -2017 196
Görsel 24: Örnek No:1-Zerife Yıldız Evi İç Mekân Güney Duvarı -2017 196
Görsel 25: Örnek No:1-Zerife Yıldız Evi İç Mekân Batı Duvarı-2017 197
Görsel 26: Örnek No:1-Zerife Yıldız Evi Batı Cephe -2017 197
Görsel 27: Örnek No:2 -Mehmet Turan Evi Genel Görünüm 198
Görsel 28: Örnek No:2 -Mehmet Turan Evi Güney Cephe 198
Görsel 29: Örnek No:2-Mehmet Turan Evi İç Mekân Batı Duvarı 199
Görsel 30: Örnek No:3-Abdurahman Turan Evi Genel Görünüm..... 199
Görsel 31: Örnek No:3-Abdurahman Turan Evi Güney Cephe..... 200
Görsel 32: Örnek No:3-Abdurahman Turan Evi İç Mekân Güney Duvarı..... 200

Görsel 33: Örnek No:4 - Şerifa Arslan Evi Genel Görünüm 201
Görsel 34: Örnek No:4-Şerifa Arslan Evi Güney Cephe 201
Görsel 35: Örnek No:4-Şerifa Arslan Evi İç Mekân Doğu Duvarı 202
Görsel 36: Örnek No:5-Cevdet Yıldız Evi Genel Görünüm (2017) 202
Görsel 37: Örnek No:5-Cevdet Yıldız Evi Doğu Cephe (2017) 203
Görsel 38: Örnek No:5-Cevdet Yıldız Evi Güney Cephe (2017) 203
Görsel 39: Örnek No:5-Cevdet Yıldız Evi İç Mekân Güney Duvarı (2017) 204
Görsel 40: Örnek No:6-Mubarek Yıldız Evi Güney Cephesi (2017)..... 204
Görsel 41: Örnek No:6-Mubarek Yıldız Evi Batı Cephesinden Genel Görünüm (2017) ... 205
Görsel 42: Örnek No:6-Mubarek Yıldız Evi İç Mekândan Güney Duvarı Genel Görünüm (2017)..... 205
Görsel 43: Örnek No:6-Mubarek Yıldız Evi İç Mekândan Batı Duvarı Görünüm (2017) . 206
Görsel 44: Örnek No:7-Mursel Budakbeyoğlu Ve Süleyman Budakbeyoğlu Evi Genel Görünüm (2017)..... 206
Görsel 45: Örnek No:7-Mursel Budakbeyoğlu Ve Süleyman Budakbeyoğlu Evi Batı Cephesi (2017)..... 207
Görsel 46: Örnek No:7-Mursel Budakbeyoğlu Ve Süleyman Budakbeyoğlu Evi İç Mekân (2017)..... 207
Görsel 47: Örnek No:8-Mehmet Hanefi Ertunç Genel Görünüm (2017) 208
Görsel 48: Örnek No:8-Mehmet Hanefi Ertunç Evi Güneydoğu Kısmı (2017) 208
Görsel 49: Örnek No:8-Mehmet Hanefi Ertunç Evi Batı Cephesi (2017) 209
Görsel 50: Örnek No:8-Mehmet Hanefi Ertunç Evi Zemin Kat Doğu Duvarı (2017)..... 209
Görsel 51: Örnek No:9-Ömer Ertunç Evi Genel Görünüm-2017 210
Görsel 52: Örnek No:9-Ömer Ertunç Evi Batı Cephesi (2017) 210
Görsel 53: Örnek No:9-Ömer Ertunç Evi Bodrum Kat Giriş Kapısı (2017)..... 211
Görsel 54: Örnek No:9-Ömer Ertunç Evi Zemin Kat Doğu Duvarı Genel Görünüm (2017) 211
Görsel 55: Örnek No:10-Abdulsamet Arslan Evi Ve Önde Komşu Yapı İle Genel Görünüm (2017)..... 212
Görsel 56: Örnek No:10-Abdulsamet Arslan Evi Bodrum Kat İkici Oda Giriş Kapısı Genel Görünüm (2017)..... 212
Görsel 57: Örnek No:10-Abdulsamet Arslan Evi Birinci Ev İç Mekândan Görünüm-2017 213
Görsel 58: Örnek No:10-Abdulsamet Arslan Evi Birinci Kat İkinci Evin Batısındaki Odalardan Genel Görünüm (2017) 213
Görsel 59: Örnek No:11-Abdullah Ateş Evi Doğu Cephesi (2017)..... 214
Görsel 60: Örnek No:11-Abdullah Ateş Evi Batı Cephesinden Genel Görünüm (2017) ... 214
Görsel 61: Örnek No:11-Abdullah Ateş Evi İç Mekândan Güney Duvarı Genel Görünüm (2017)..... 215
Görsel 62: Örnek No:11-Abdullah Ateş Evi İç Mekândan Zemin Ve Birinci Kat Güney Duvarı Genel Görünüm (2017)..... 215
Görsel 63: Örnek No:12-Necdet Bulut Evi Genel Görünüm (2017)..... 216
Görsel 64: Örnek No:12-Necdet Bulut Evi Batı Cephesi (2017)..... 216
Görsel 65: Örnek No:12-Necdet Bulut Evi Zemin Kat Güney Duvarı (2017) 217
Görsel 66: Örnek No:12-Necdet Bulut Evi Zemin Kat Batıdaki Oda (2017)..... 217
Görsel 67: Örnek No:13-Abdurrahman Bulut Evi Doğu Cephe Genel Görünüm (2017)... 218
Görsel 68: Örnek No:13-Abdurrahman Bulut Evi Oda İçerden Doğu Duvarı (2017)..... 218

Görsel 69: Örnek No:13-Abdurrahman Bulut Evi Güney Cephe Genel Görünüm (2017). 219
Görsel 70: Örnek No:13-Abdurrahman Bulut Evi İçerden Güney Duvarı (2017)..... 219
Görsel 71: Örnek No:14-Mehmet Selim Tunç Evi Evi Güney Cephesi (Soldaki) (2017).. 220
Görsel 72: Örnek No:14-Mehmet Selim Tunç Evi Batı Cephesi (2017) 220
Görsel 73: Örnek No:14-Mehmet Selim Tunç Evi İç Görünüm Panoramik (2017)..... 221
Görsel 74: Örnek No:14-Mehmet Selim Tunç Evi İç Görünüm Batı Duvarı (2017)..... 221
Görsel 75: Örnek No:15-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Genel Görünüm (2017) 222
Görsel 76: Örnek No:15-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Güney Duvarı (2017) 222
Görsel 77: Örnek No:14 Ve 15-124 Ada Sağda 6 Parsel Solda 7 Parsel Ev Genel Görünüm (Mehmet Top-2004)..... 223
Görsel 78: Örnek No:14 Ve 15-124 Ada Sağda 6 Parsel Solda 7 Parsel Ev Genel Görünüm (Mehmet Top-2004)..... 223
Görsel 79: Örnek No:14 -124 Ada 6 Parsel Evin İç Görünüm (Mehmet Top-2004)..... 224
Görsel 80: Örnek No: 15-124 Ada 7 Parsel Evin İç Görünüm (Mehmet Top-2004)..... 224
Görsel 81: Örnek No:15-124 Ada 7 Parsel Evin İç Görünüm (Mehmet Top-2004)..... 225
Görsel 82: Kale Evleri Genel Görünüm (Mehmet Top-2004) 225
Görsel 83: Örnek No:16-Emrullah Parlak Evi- Güney Cephesi (2017)..... 226
Görsel 84: Örnek No:16-Emrullah Parlak Evi-Batı Cephesi (2017)..... 226
Görsel 85: Örnek No:16-Emrullah Parlak Evi-Batı Cephesinden Zemin Ve Birinci Kat Girişleri Genel Görünüm (2017)..... 227
Görsel 86: Örnek No:16-Emrullah Parlak Evi-Zemin Kat Doğu Duvarı Genel Görünüm (2017)..... 227
Görsel 87: Örnek No:16-Emrullah Parlak Evi Zemin Kat Güney Duvarı Pencere Açılığı (2017)..... 228
Görsel 88: Örnek No:17-Seyfettin Derin Evi Bodrum Ve Zemin Kat Girişleri Görünüm . 228
Görsel 89: Örnek No:17-Seyfettin Derin Evi Güneydoğu Cephe Genel Görünüm 229
Görsel 90: Örnek No:17-Seyfettin Derin Evi İç Mekân Zemin Kat Birinci Oda Genel Görünüm 229
Görsel 91: Örnek No:18-Ayşe Ayaz Evi Genel Görünüm..... 230
Görsel 92: Örnek No:18-Ayşe Ayaz Evi- Güneybatı Cephesi Genel Görünüm..... 230
Görsel 93: Örnek No:18-Ayşe Ayaz Evi- İç Mekân Genel Görünüm 231
Görsel 94: Örnek No:19 -M. Hasan Yıldız, Ramazan Yıldız, M. Sıddık Yıldız Ve M. Ali Kapan, Şaban Kapan, Recep Kapan Evi- Ve Bitişik Komşu Yapı 231
Görsel 95:Örnek No:19 - M. Hasan Yıldız, Ramazan Yıldız, M. Sıddık Yıldız Ve M. Ali Kapan, Şaban Kapan, Recep Kapan Evi Güney Cephe Genel Görünümü 232
Görsel 96: Örnek No:19 -M. Hasan Yıldız, Ramazan Yıldız, M. Sıddık Yıldız Ve M. Ali Kapan, Şaban Kapan, Recep Kapan Evi Doğu Cephe Genel Görünümü 232
Görsel 97: Örnek No:19 - M. Hasan Yıldız, Ramazan Yıldız, M. Sıddık Yıldız Ve M. Ali Kapan, Şaban Kapan, Recep Kapan Evi İkinci Ev İç Mekân Ara Duvar Ön Arka Yüz..... 233
Görsel 98: Örnek No:19 - M. Hasan Yıldız, Ramazan Yıldız, M. Sıddık Yıldız Ve M. Ali Kapan, Şaban Kapan, Recep Kapan Evi İkinci Ev İç Mekân İkinci Oda Batı Duvar Yüzü 233
Görsel 99: Örnek No:20 -Hamdi, Mehdi Güzel Ve Nedim, Şinasi Mirahmetoğlu Evi Doğu Cephe Ve Bitişik Komşu Yapılar..... 234
Görsel 100: Örnek No:20 -Hamdi, Mehdi Güzel Ve Nedim, Şinasi Mirahmetoğlu Evi Güney Cephe Genel Görünümü 234

Görsel 101: Örnek No:20 -Hamdi, Mehdi Güzel ve Nedim, Şinasi Mirahmetoğlu Evi Zemin Kat Batı Duvarı Genel Görünümü 235
Görsel 102: Örnek No:20 -Hamdi, Mehdi Güzel Ve Nedim, Şinasi Mirahmetoğlu Evi- İç Mekân (Birinci Kat Duvar Kalıntısı) 235
Görsel 103: Tiyan Duvar Görünümü (Mehmet Top-2004)..... 236
Görsel 104: Örnek No:1, 2, 3, 4 Ve 5 –Genel Görünüm (Aralık,2023)..... 236
Görsel 105: Örnek No:17 Ve 18–Genel Görünüm (Aralık,2023)..... 237
Görsel 106: Örnek No:19–Doğu Cephe Genel Görünüm (Aralık,2023) 237
Görsel 107: Örnek No:19 Ve 20–Güney Cephe Genel Görünüm (Aralık,2023)..... 238
Görsel 108: Örnek No:19 –Zemin Kat Genel Görünüm (Aralık,2023) 238
Görsel 109: Kale Evleri Genel Görünüm (Aralık,2023)..... 239
Görsel 110: Kale Evleri Genel Görünüm (Aralık,2023)..... 239
Görsel 111: Örnek No:6–Genel Görünüm (Aralık,2023) 240
Görsel 112: Örnek No:8 –Genel Görünüm (Aralık,2023) 240
Görsel 113: Örnek No:12 Ve 13 –Genel Görünüm (Aralık,2023)..... 241
Görsel 114: Örnek No:14 Ve 15 –Genel Görünüm (Aralık,2023)..... 241
Görsel 115: Örnek No:11, 14, 15 –Genel Görünüm (Aralık,2023) 242
Görsel 116: Şırnak İli, Uludere İlçesi, Yemişli Köyü- 1975 (Fotoğraf Enver Özkahraman) 242
Görsel 117: Örnek No:16 – Evin Ara Hat Döşemesi..... 243
Görsel 118: Örnek No:6 – Evin Saçakları(Fotoğraf Mehmet Top-2004) 243
Görsel 119: Örnek No:19 – Taş Merdiven(Aralık,2023)..... 244
Görsel 120: Örnek No:9 ve 15-Nişler (Aralık,2023) 244
Görsel 121: Örnek No:16 ve 20 –Ocak Nişleri (Aralık,2023)..... 245
Görsel 122: Örnek No:6 – Evin Kapı Girişleri (Fotoğraf Mehmet Top-2004)..... 245
Görsel 123: Örnek No:1-2-3 Evlerin Ortak Eyvan Girişi (Fotoğraf Mehmet Top-2004).. 246
Görsel 124: Örnek No:1,2 Ve 3- Evlerin Ortak Eyvan Girişinin İçerden Görünümü (Fotoğraf Mehmet Top-2004)..... 246
Görsel 125: Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, Işıklı Köyü (Zıyanış Köyü) 1977 (Fotoğraf Enver Özkahraman)..... 247
Görsel 126: Hakkâri Merkez Yoncalı Köyü (Anitos Köyü) 1981 (Fotoğraf Enver Özkahraman)..... 247
Görsel 127: Hakkâri Merkez Yoncalı Köyü (Anitos Köyü)1981 (Fotoğraf Enver Özkahraman)..... 248
Görsel 128: Şırnak İli, Uludere İlçesi, Merkezde Yer Alan Yapılarından Bir Görünüm 1971 (Fotoğraf Enver Özkahraman) 248

ÖNSÖZ

Doğu Anadolu Bölgesi'nin güneydoğusunda bulunan Hakkâri ili oldukça dağlık ve engebeli bir coğrafyaya sahiptir. Bu nedenle bölge ilk çağlardan Orta Çağ'a kadar uzun bir dönem boyunca, büyük medeniyetlerin uzağında kaldığı için kendine özgü bir mimari yapı oluşturmuştur.

Hakkâri ilinin, Çukurca ilçesindeki Çukurca Kalesi'nin eteğindeki konutlar geleneksel mimarinin günümüze ulaşmış ünik örneklerdir. Çalışmamızda Çukurca kentsel sit alanı içerisindeki geleneksel çok katlı taş yapılardan 20 tanesinin Plan, mimari, malzeme ve teknik özelliklerinin yanı sıra yöredeki üslubu ve komşu sanat çevreleri ile olan etkileşimi ve farklılıkları ortaya konulmuştur.

Yüksek lisans tez çalışmamızda, yılların verdiği deneyimle çalışmamıza büyük katkılar sunan, değerli danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KULAZ' a teşekkürü borç bilirim. Arşiv belgeleri ile önemli katkılar sunan değerli hocam Doç. Dr. Mehmet TOP 'a şükranlarımı sunarım. Dr. Öğr. Üyesi Tahsin KORKUT ve sanat tarihi bölümünde görevli olan diğer tüm öğretim üyelerine de teşekkürlerimi sunarım. Arşiv fotoğraflarını esirgemeyen değerli fotoğraf sanatçısı Enver ÖZKAHRAMAN' a da minnettarım. Ayrıca Hakkâri Üniversitesinde görevli Dr. Öğr. Üyesi Yaşar KAPLAN ile Öğr. Üyesi Murat ADIYAMAN' a çalışmamda verdikleri destekten ötürü teşekkür ederim. Son olarak beni cesaretlendiren ve desteğini esirgemeyen eşime ve aileme içten teşekkürlerimi sunarım.

Nurcan ADIYAMAN AKAR

VAN -2024

GİRİŞ

Hakkâri, zengin tarihi geçmişi ve eşsiz coğrafi konumuyla öne çıkan bir şehirdir. Dağlık ve korunaklı coğrafyası, tarihi yerleşimleri doğal bir savunma avantajıyla donatmış ve bölgeyi stratejik konuma taşımıştır. Bu coğrafi avantajlar, Hakkâri'nin tarih boyunca ticaret yollarının kavşağında bulunarak kültürel etkileşimlere de açık bir konumda olmasını sağlamıştır. Hakkâri ve özellikle Çukurca ilçesi, doğal güzellikleri ve stratejik konumuyla birlikte bölgenin tarihinde önemli bir rol oynamıştır. Çukurca ilçesi, Hakkâri'nin bu coğrafi ayrıcalıklarından etkilenerek kendine özgü bir konuma sahip olmuştur.

Çukurca, eski adıyla Çel, zengin tarihi geçmişiyle dikkat çeker. İlçe, tarih boyunca farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış ve bu çeşitlilik, kültürel zenginliğiyle ön plana çıkmıştır. Çukurca'nın tarihindeki bu çeşitli etkileşimler, kültürel mirası zenginleştirmiş ve bölgenin önemli tarihî dokusunu oluşturmuştur.

Çukurca'da mimari yapı genellikle çok katlı taş evlerden oluşmaktadır. Çukurca Kalesi'nin güney eteğine, kentsel sit alanı içinde düzenli bir şekilde yerleşmiş toplam 33 yapı ve yapı kalıntısından 21 tanesi, Van Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu tarafından 27.02.2017 tarihinde tescillenmiştir. Çalışma kapsamında, sadece tescillenmiş olan 21 evden 20 tanesi detaylı bir şekilde incelenmiştir. Yapılar, tapu bilgileri temel alınarak tescillenmiş ve bu bilgiler dâhilinde ayrı ayrı analiz edilmiştir.

1990'lı yılların başına kadar kullanılan ve günümüzde terkedilmiş vaziyette bulunan geleneksel yapılar, kısmen tahrip olmuş ve kullanılamaz durumdadır. Evlerden 5 tanesi alt kat bodrum olmak üzere iki katlı ve sıralı bir düzenle doğu-batı doğrultusunda birbirine bitişik nizamda inşa edilmiştir. Geri kalan evlerin bir kısmı ayrık durumdayken, birkaç tanesi ikili veya üçlü biçimde bitişik konumda yer almaktadır. İki kat, üç kat ve dört katlı olan bu yapılar yörede benzersizdir. Evler, moloz taş kullanılarak inşa edilmiştir. Sıkıştırılmış toprak ise doğal zemin olarak kullanılmış, duvar yüzeyleri saman-toprak karışımı ile sıvanmıştır. Büyük pencere açıklıklarında ahşap, bodrum pencere açıklıklarında taş, küçük nişlerde ise ahşap veya taş hatıl kullanılmıştır. Kat bölmeleri ahşap kirişleme ile üst örtüleri düz dam

şeklinde tamamlanmıştır. Yörenin geleneksel yapılarından birkaçı günümüzde restore edilmiş olup, yıkılmış Çukurca Kalesi'nin alt yamacında bütünlük sağlayarak görsel bir siluet oluşturmuştur.

Tescilli olan yapılardan 20'si üzerinde katalog çalışması yapılmıştır. Geriye kalan 1 tescilli yapı ev sahibinin onayı alınamadığı için çalışmaya dâhil edilmemiştir. Ayrıca, 2 yapı, mevcut tescilli yapılar ile bitişik konumda olup, bu yapılar üzerinden tanıtımları yapılmıştır. Geriye kalan 10 yapının bir kısmı tamamen yıkılmıştır. Sit alanına çok yakın konumda, tescile uygun yapıların olduğu gözlemlenmiş ve bu yapıların da yakın gelecekte koruma altına alınması gerekliliği vurgulanmıştır.

A. Konunun Niteliği ve Önemi

Türkiye'nin dağlık yörelerinden biri olan Hakkâri'nin Çukurca ilçesi, dağlık coğrafyasının merkezine konumlanan bir yerleşim yeri olması nedeniyle, bu coğrafya hakkında tarihi verilere ulaşmak ve ortaya çıkarma aşamasında, çeşitli zorluklarla karşılaşılmaktadır. Yöredeki tarihsel süreç ve buna bağlı olarak biçimlenen geleneksel mimari dokunun belgelenmesi birtakım zorlukları beraberinde getirmektedir. Sözlü kültür geleneğinin baskın olduğu bu coğrafyada karşılaşılan bir zorunluluğu yansıtmaktadır. Ayrıca, Birinci Dünya Savaşı sırasında bölge ile ilgili bilgi sunabilecek kaynakların önemli ölçüde tahrip olması, bu zorlukları daha da arttıran bir etken olarak ortaya çıkmaktadır (Kaplan, Çukurca ve Çukurcalı İlim Adamları, 2018). Buna ek olarak, bölgede arkeolojik çalışmaların yapılamamış olması da dikkate alınmalıdır.

Hakkâri ili Çukurca ilçesindeki Çukurca Kalesi'nin güney eteğinde konumlanan kentsel sit alanı içindeki geleneksel çok katlı taş evler, geleneksel mimarinin nadir örneklerini sunmaktadır. Bu çalışma, tamamı dağ eteğinde bulunan ve özgün dokusunu korumaya çalışan evlere odaklanmaktadır. Uzun bir süredir terk edilmiş olan bu geleneksel yapılar, kültür varlığı açısından önem arz etmektedir. Genel olarak, bu tez çalışması, Çukurca Kalesi'nin güney eteğinde kentsel sit sınırları içinde yer alan ve mimari açıdan önemli olan geleneksel taş evlerin bütünsel bir değerlendirmesini içermektedir. Bu kapsamda, Çukurca ilçesindeki geleneksel konut mimarisinin genel envanteri çıkarılmaya çalışılmıştır. Bu çalışma, bölgedeki diğer

yapılarla etkileşimleri ve farklılıkları belirleyerek, daha iyi durumda olan yapıların korunabilmesi için önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Bu bağlamda, yapıların aynı kültür havzasındaki diğer yapılarla etkileşimleri ve farklılıkları belirlenmeye çalışılmış, böylece bölgedeki kültürel mirasın daha iyi anlaşılması ve korunması hedeflenmiştir.

B. Kaynak ve Araştırmalar

Araştırma konumu olan "Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Rölöve ve Restitüsyon Açısından İncelenmesi" başlıklı yüksek lisans tez çalışmasının çerçevesinde, konuya özgü bütünlük sağlayan mevcut akademik çalışmalara rastlanmamıştır. Bu bağlamda, doğrudan veri sağlayan sınırlı sayıda makale belirlenmiştir. Tez kapsamında, özellikle Hakkâri kenti ve Çukurca ilçesinde bulunan geleneksel taş evlerin sivil mimarisi üzerine odaklanılmış; bu odak noktasında, bilimsel yayınlar, kitaplar, makaleler, gazete haberleri, dergiler ve internet sayfaları gibi çeşitli akademik kaynaklardan istifade edilmiştir. Bu kaynaklar, çalışmanın temel veri tabanını oluşturarak, araştırma konusunun daha geniş bir perspektifle ele alınabilmesine olanak sağlamıştır.

Çalışmanın ele aldığı Çukurca'nın tarihçesi bölümlerinde, kullanılan kaynak olarak Hakkâri Valiliği tarafından 2015 yılında yayımlanan "Hakkâri İl Yıllığı" kitabının "Tarihte Hakkâri" bölümünden faydalanılmıştır. Bu bölüm, Yaşar Kaplan tarafından kaleme alınmış olup, Hakkâri kentinin tarihini milattan önceye kadar uzanarak, 1926 yılında İngiltere ile Türkiye arasında imzalanan Ankara Antlaşması'na kadar olan dönemi içermektedir.

Çalışmada aynı zamanda, Hakkâri şehrinin coğrafi özellikleri, tarihi, nüfusu, ekonomisi, kültür ve turizmi, mimarisi, şehirde yetişen önemli bireyler hakkında bilgiler sunan, Mehmet Top tarafından editörlüğü gerçekleştirilen ve Hakkâri Valiliği tarafından 2010 yılında yayımlanan "Hakkâri (İl Yıllığı)" adlı eserden faydalanmaktadır.

Mehmet Top, 1999 yılında gerçekleştirdiği çalışmalar kapsamında ''Hakkâri İl ve İlçeleri Yüzey Araştırması'nda'', Çukurca İlçe merkezi ve çevresinde

araştırmalarda bulunmuştur. Bu bağlamda, Çukurca kalesinin eteklerine yerleşmiş sivil mimari örneklerinden olan Mehmet Turan Evi, Dervişoğlu, Piruzbeyoğlu konakları ve Enver Parlak evi gibi yapıların güncel durumları çalışma kapsamına alınmıştır[1] (TOP, 2003).

Van Valiliği tarafından 08-10 Eylül 2004 tarihlerinde düzenlenen I. Uluslararası Van Gölü Sempozyumu'nda sunulan bildiriler, Prof. Dr. Oktay Belli tarafından editörlüğü yapılarak 2006 yılında yayımlanmıştır. Çalışmada, Hakkâri ilinde yer alan taşınmaz kültür varlıkları, cami, medrese, gözetleme kulesi, türbe, kilise, manastır, su yapıları, sivil mimari yapıları ve mezarlıklar gibi unsurlar hakkında bilgiler sunulmaktadır.

Bölgedeki geleneksel mimari örnekleri hakkında yürütülen çalışmalarda incelenmiştir. Bu çalışmalar;

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İnşaat Mühendisliği Ana Bilim Dalı'nda 2019 yılında Kader Mühürdaroğlu tarafından "Hakkâri Merkezi'ndeki Yerel Evlerin Mimarisi Üzerine Bir Araştırma" başlığı altında yüksek lisans tezi tamamlanmıştır. Bu çalışmada, Hakkâri şehir merkezinde yer alan 30 adet ev, plan özellikleri, plan tipleri, cephe özellikleri, yapım tekniği ve malzeme kullanımı gibi unsurlar açısından detaylı bir biçimde değerlendirilmiştir.

Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sanat Tarihi Ana Bilim Dalı'nda 2005 yılında M. Zahir Ertekin tarafından "Cizre'deki Mimari Eserler" başlığı altında yüksek lisans tezi tamamlanmıştır. Bu çalışmada Türk dönemine ait 1 cami, 2 medrese, 5 türbe, 2 köprü,1 Belediye Binası (müze), 1 kale, 1 kışla 1 ev ve 8 adet mezar taşı olmak üzere toplam 23 eser incelenmiştir. Bu eserler; plan, mimari form ve süsleme bakımından araştırılmıştır.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İnşaat Mühendisliği Ana Bilim Dalı'nda Rabi Bozmaç tarafından 2019 yılında gerçekleştirilen "Van-

[1] Söz konusu araştırmada, 2017 tarihli tescil isimleri olan Zerifa Yıldız Evi, Mehmet Turan ve Abdurahman Evi (Mehmet Turan Evi), Mehmet Selim Tunç Evi (Dervişoğlu Konağı) ve Ahyabey (Bulut-Zeynel Abidin Bulut Evi (Piruzbeyoğlu Konağı) hakkında bilgi verilmektedir. Ancak, sunulan bilgiler yapıların mevcut durumunu anlatmakla birlikte, restitüsyon veya plan tipolojisinden kaynaklanan detaylara yer verilmemiştir.

Başkale Kırsal Konut Mimarisi: Plan ve Cephe Tipolojisi" adlı yüksek lisans tezi çalışmasında, Başkale kırsalında bulunan toplam 7 köy ve mezrada yer alan 30 kırsal konutun rölöveleri alınmıştır. Başkale kırsal konut mimarisinin plan organizasyonu ve cephe düzenlemeleri, örnekler üzerinden detaylı bir şekilde ele alınarak tipolojik bir inceleme gerçekleştirilmiştir.

C. Metot ve Düzen

Tez çalışmasının başlangıcında, çalışma alanında detaylı bir ön araştırma yapılmıştır. Bu incelemelerle birlikte, tarih ve kültürel yapının yansıtılmasında kullanılacak mimari makaleler, kitaplar, arşiv bilgileri ve ilçe sakinlerinden alınan bilgiler gibi önemli veri kaynakları elde edilmiştir.

Ardından, bu eldeki veri setleri ışığında çalışma alanının sınırları belirlenmiştir. Geleneksel evlerin tespiti noktasında, sit sınırları içerisinde olmaları ve tescillenmiş olmalarına özel bir vurgu yapılmıştır. Çukurca Belediyesi'nin 2017 yılında sağladığı katkılarla, çalışma alanındaki yapıların bir kısmının proje hizmet işi tarafımızca üstlenilmiş ve bu işle birlikte alan çalışmalarına başlanmıştır.

Arazi çalışması sırasında, evlerin genel fotoğrafları çekilmiş ve yapıların çevresinin ölçümü, Optik cihaz kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Optik alet kullanımının zor olduğu alanlarda ise ölçümler, genel koordinat sistemine bağlı olarak basit aletler (metre) kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bu veriler doğrultusunda rölöve çizimleri yapılmıştır. Tez çalışması altı ana başlık altında ele alınmıştır: "I-Giriş, II- Çukurca'nın Coğrafi Konumu ve Tarihçesi, III-Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Tarihçesi, IV-Katalog, V-Değerlendirme ve Karşılaştırma, VI-Sonuç."

Tezin giriş bölümü birinci başlık konunun niteliği ve önemi, ikinci başlık kaynak ve araştırmalar, üçüncü başlık metot ve düzen şeklindedir.

Tezin ikinci bölümünde, geleneksel mimari kavramı ana başlığı altında Anadolu'da geleneksel mimari hakkında tanıtıcı bilgiler sunulmuştur.

Tezin üçüncü bölümü kendi içerisinde iki bölüme ayrılmıştır. İlk kısımda, Hakkâri'nin coğrafi durumu incelenirken, ikinci kısmında ise elde edilen veriler ışığında Hakkâri'nin tarihçesi ele alınmıştır.

Tezin dördüncü bölümünde, Çukurca kentsel sit alanı içindeki geleneksel taş evlerin tarihçesi detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

Tez çalışmasının beşinci bölümü kataloğa ayrılmış, bu kısımda arazi çalışması sırasında tespit edilen 20 geleneksek ev detaylı bir şekilde incelenmiştir.

- Örnek No
- Yapının Adı
- Bulunduğu Yer (il, İlçe, Ada, Parsel)
- Çizim No
- Görsel No
- İnceleme Tarihi
- Bugünkü Durumu

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu, Yapının Tarihçesi, Yapının İncelenmesi, Rölöve (Plan ve Mimari Özellikleri, Cepheler), Restitüsyon, Malzeme ve Teknik, Dönemsel analiz alt başlıklar ise, yapı örneklerinin detaylı bir şekilde tanıtılmasına yardımcı olmak amacıyla metin içerisinde verilmeye çalışılmıştır.

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu başlığında, konutların yerleşik oldukları bölge hakkında bilgiler sunulmuştur. Bu başlık altında, yapıların bağlı olduğu yerleşim biriminin detaylarına odaklanılmış, bu bilgiler yapıların çevresel bağlamını anlamamıza katkı sağlamıştır.

Yapının tarihçesi başlığında, yapıların geçmiş sürecine dair veriler ele alınmıştır. Tarihsel süreç boyunca yapılan değişiklikler ve gelişmeler, yapıların evrimini anlamak adına incelenmiştir.

Yapının incelenmesi başlığı altında, yapıların detaylı bir analizi gerçekleştirilmiştir. Bu başlık altında, rölöve kapsamında yapılan plan ve mimari

özelliklerin yanı sıra plan ölçüsü ve tanıtımına dair bilgiler sunulmuştur. Restitüsyon başlığı, yapıların geçmiş dönemlerdeki durumlarının tespiti için kullanılmıştır. Sözlü ve yazılı kaynaklardan elde edilen veriler, yapıya ait rölöve izleri ile benzer dönemlere ait örneklerin karşılaştırılması doğrultusunda restitüsyon çizimleri oluşturularak, değişen plan ve mimari ögeler hakkında bilgi sunulmuştur. Malzeme ve Teknik başlığı altında ise, mimaride kullanılan malzeme türleri hakkında detaylı bilgiler sunulmuştur.

Tezin altıncı bölümündeki Değerlendirme ve Karşılaştırma bölümünde, çalışma kapsamına giren tüm yapılar detaylı bir şekilde değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Değerlendirme sürecinin ardından, karşılaştırma kısmında ise, Doğu Anadolu evleri üzerinde incelenen özellikler, benzerlikler ve farklılıklar belirlenmeye çalışılmıştır.

Yedinci kısım sonuç bölümüdür. Değerlendirme ve karşılaştırma bölümünde elde edilen bilgilerle, çalışma sonlandırılmıştır. Bu bölümde, konunun sanat tarihi açısından önemi ve araştırmanın gerekliliği vurgulanmıştır. Araştırmada kullanılan tüm kaynaklar kaynakça kısmında detaylı bir şekilde yer almaktadır. Son bölümde ise, incelenen yapıların daha iyi anlaşılabilmesi için çizimler ve fotoğraflara yer verilmiştir. Bu çizimlerde, temel konuyu oluşturan yapıların rölöve ve restitüsyon çizimlerine öncelik verilmiştir.

1. GELENEKSEL MİMARİ KAVRAMI

Geleneksel mimari, inşa edilen yapıların tasarımında belirli bir coğrafyada yaşayan halkın kültürel, dini ve milli kavramları yansıtan imgeleri kullanma prensibini içerir. Bu yaklaşım, yapıları sadece fiziksel varlıklar olarak değil, aynı zamanda anlam yükleyerek şekillendirir. Geleneksel mimari, geleneksel toplum yapıları ve zaman algısı içinde üretilir ve genellikle belirli bir coğrafyada, yani "o yerde" yerel mimari olarak adlandırılan bir bağlamda ortaya çıkar. Diğer bir deyişle, geleneksel mimari, belirli bir topluluğun kültürünü ve kimliğini taşıyan yerel mimari örneklerini içerir (Kandemir, 2013).

Türkçe ‘deki "Yöresel/Yerel Mimari" tanımı, uluslararası koruma ve değerlendirme literatürüne, 1975 yılında Bulgaristan'da düzenlenen Avrupa Mimari Miras Yılı etkinlikleri sırasında gerçekleştirilen ICOMOS Genel Kurul Toplantısı'yla katılmıştır. Bu toplantıda, yerel mimariye odaklanan bir sempozyum düzenlenmiş ve bu bağlamda "L'architecture Vernaculaire" (yerel mimari) terimi kullanılmıştır. Bu terim, daha önce halk mimarisi veya mimarsız mimari olarak bilinse de Türkçe ‘de "Yerel Mimari" olarak kabul edilmiştir (Sezgin, 2006).

Prof. Haluk Sezgin, yerel mimarinin temel özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Yerel mimaride belirgin bir tasarım yöntemi bulunmamakla birlikte, kullanım şekli, strüktür, yapı malzemesi ve coğrafi özellikler, bina formunu belirleyen unsurlardır. Estetik ve teorik düşüncelere vurgu yapılmaz.
2. Strüktür ve teknik değişebilir, ancak yapı malzemesi genellikle doğal ve doğaldan üretilmiştir (tuğla ve kiremit gibi).
3. Yerel mimaride mutlaka bir teknik sözlük bulunur.
4. İnşa edilen yapılar, bulundukları site ve iklimle uyum sağlamak üzere tasarlanır.
5. Geleneklerin gerektirdiği şekilde, komşulara ve doğa unsurlarına, örneğin ağaçlara, akarsulara, saygı gösterilir.
6. Yapı sistemleri genellikle basit ve kolayca anlaşılır niteliktedir.

7. Her bina için belirli bir estetik kalite belirlenmez; estetik kalite, gelenekler aracılığıyla nesilden nesile aktarılarak zamanla oluşur (Sezgin, 2006).

Uluslararası Anıtlar ve Sitler Başkanlığının (ICOMOS) 1999 yılında yapılan kurul toplantısında "Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü'nde" geleneksel yapı kavramı altı başlık altında şu şekilde tanımlanmıştır;

1. Toplumca paylaşılan bir yapı geleneği
2. Çevreye uygun yöresel veya bölgesel bir kimlik,
3. Üslup, biçim ve görünüş tutarlılığı veya geleneksel yapı türlerine bağlılık,
4. Anonim olarak aktarılan geleneksel tasarım ve yapı ustalığı,
5. İşlevsel, sosyal ve çevresel kısıtlamalara etkin olarak cevap verebilme,
6. Geleneksel yapım sistemlerinin ve zanaatlarının etkin uygulaması, gibi ayırt edici özellikleriyle tanınırlar (ICOMOS, 1999).

Çevre Davranış Çalışmalarının kurucularından olan mimar Amos Rapoport geleneksel yapılar hakkında bazı bölgelerde çeşitli farklılıklar gözlemlendiğini belirtmektedir. Ortadoğu geleneksel evlerinde içeriye bakan avluların, batı Avrupa'daki evlerde ise dışarıya bakan tercihlerin, seçimlerin, boyutun, biçimin, malzemenin vb. etkenlerin bir yansıması olduğunu örnekleyerek ifade etmiştir. Şekil 2.1.'de gösterildiği gibi, taralı alanlar sadece konutun tasarımını değil, aynı zamanda farklı kültürel bölgelere göre konut planlarının oluşumunu ve yönelimini göstermektedir (Rapoport, 2004).

Şekil 1: İki Farklı Kültür Bölgesinde Geçerli Olan Geleneksel Seçenek

1.1 Anadolu’da Geleneksel Mimari

Anadolu'nun zengin coğrafyasında, doğudan batıya, kuzeyden güneye yayılan yerleşim birimlerinde, çeşitli malzemeler, geleneksel yapı sistemleri ve mekânsal düzenlemelerle şekillenen çeşitli yerel mimari dokular mevcuttur. Bu dokular, sadece tek bir etmenle değil, zaman içinde bir araya gelmiş bir dizi faktörle şekillenir. Bu faktörler arasında coğrafi, tarihsel, sosyo-kültürel ve teknik unsurlar yer almaktadır. Yapılan sınıflandırmada, günlük yaşam kalıpları, geleneksel ritüeller, coğrafi özellikler, jeoloji, ekonomi, iklim, malzeme kullanımı, beşeri ilişkiler ve tarih gibi faktörlerin etkileşimi göz önünde bulundurulmuştur. Bu, geleneksel mimarinin sadece bir yapısal düzenleme olmanın ötesinde, Anadolu'nun tarihi, kültürel ve çevresel bağlamına entegre bir yaşam biçimi sunduğunu göstermektedir (Muşkara, 2017).

Genel olarak, Anadolu'da geleneksel mimari, coğrafi bölgelere göre farklılık gösterir. Ahşap yapılar genellikle Karadeniz kıyısı, Marmara, Trakya, Ege ve Akdeniz bölgelerinde yaygındır. Taş ve kâgir yapılar ise Kıyı Ege, Kapadokya ve Güneydoğu Anadolu'da hâkimdir. Özellikle Orta ve Doğu Anadolu bölgelerinde ise kerpiç, kurutulmuş tuğla olarak en eski yapı malzemesi olarak kullanılmaktadır (Sezgin, 2006).

Prof. Dr. Sedad Hakkı Eldem tarafından yapılan geleneksel konut planı sınıflandırması ise sofanın düzenine göre dört ana tipi içermektedir: Sofasız Plan Tipi, Dış Sofalı Plan Tipi, İç Sofalı Plan Tipi ve Orta Sofalı Plan Tipi. Bu sınıflandırma, Anadolu'nun farklı bölgelerinde yaşayan toplulukların kültürel ve mekânsal tercihlerini yansıtan önemli bir bakış açısı sunmaktadır (Eldem, 1968).

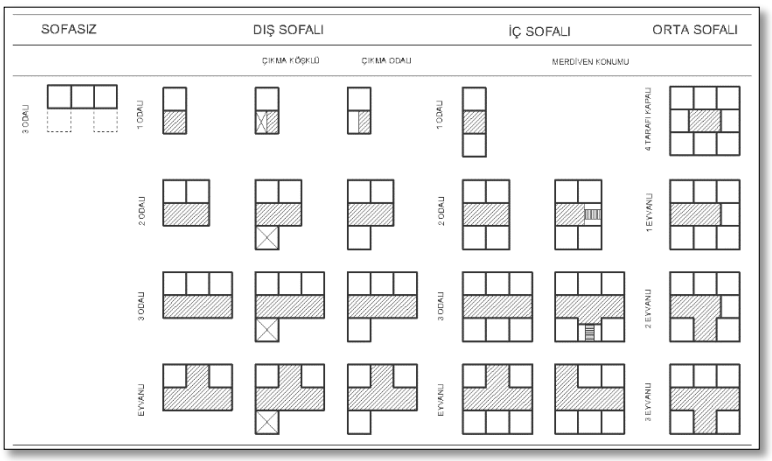

1.2 Doğu Anadolu'daki Geleneksel Ev Örnekleri

Ev, insanlık tarihinde temel bir yapı taşı olarak öne çıkan, bireylerin konfor, barınma, güvenlik ve kişisel yaşamlarını sürdürme ihtiyaçlarına cevap veren bir yapıdır. Ev, sadece fiziksel bir mekanı ifade etmekle kalmaz, aynı zamanda kültürel, sosyal ve duygusal bir öneme de sahiptir. "Ev" kelimesi, Türkçe dilinde genellikle yerleşim yerlerinde insanların barındığı yapıları ifade etmek için kullanılan bir terimdir. Bu kelimenin etimolojisi, Türkçe ‘deki kökenine dayanmaktadır. Türkçe ‘deki "ev" kelimesi, köken olarak Eski Türkçe ‘deki "ey" veya "ay" kelimesinden türetilmiştir. Eski Türkçe ‘de "ey" veya "ay," konut, barınak veya yerleşim yeri anlamına gelmekteydi. Bu kelime zamanla evrim geçirerek günümüzdeki "ev" kelimesine dönüşmüştür. Türkçe, tarih boyunca çeşitli kültürlerden etkilenmiş ve diline yeni kelimeler katmış olsa da "ev" kelimesi kökenini Türk kültüründen almaktadır. Türkçe ‘deki "ev" kelimesi, sadece fiziksel bir yapıyı değil, aynı zamanda içinde yaşayanların duygusal bağlarını, aile birliğini ve güvenliği ifade eden kapsamlı bir anlam taşır. Bu kelime, Türk kültüründe yerleşik bir öneme sahip olup, toplumsal ve kültürel bağlamlarda geniş bir kullanım alanına sahiptir (Yıldırım, 2011).

Anadolu'nun zengin kültürel mozaiklerinden biri olan geleneksel mimari, ülkedeki iklim farklılıkları ve coğrafi çeşitlilik nedeniyle her bölgede kendine özgü ev tipolojilerinin oluşmasına katkı sağlamıştır. Bu ev türleri genellikle coğrafi bölgelere göre şu şekilde sınıflandırılabilir: Karadeniz Bölgesi, İstanbul ve Marmara Bölgesi, Ege Bölgesi, Akdeniz Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, Doğu Anadolu Bölgesi

ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi (Karaca, 2020). Her bölgenin iklim şartları ve yerel malzeme kaynakları, geleneksel evlerin tasarımında belirleyici bir rol oynamıştır. Doğu Anadolu Bölgesi, bu zengin mirasa ev sahipliği yapmış ve çalışmamızda öne çıkan önemli örnekler sunmuştur. Van, Bitlis ve Hakkâri Merkez gibi bölgelerdeki geleneksel evler, yerel malzemelerin özenle kullanılması ve bölgenin iklim şartlarına uyumlu tasarımlarıyla dikkat çekmektedir.

Bu bağlamda, geleneksel evlerin oluşumunda etkili olan faktörler, coğrafi bölgenin sunduğu malzeme olanaklarına dayanmaktadır. Malzeme seçimi, yapıların dayanıklılığı, iklimsel uyum ve estetik özelliklerin belirlenmesinde kilit bir rol oynamaktadır. Doğu Anadolu Bölgesi'ndeki geleneksel evler, mimari zenginlikleri ve kültürel önemleriyle hem yerel hem de ulusal çapta değerlendirilmiş ve incelenmiştir. Geleneksel mimari, sadece yapıların fiziksel özelliklerini değil, aynı zamanda kültürel bağlamda sunduğu önemli katkılarıyla da dikkat çeker. Her bir bölge, geleneksel ev mimarisiyle kendine özgü bir hikâye anlatır, bu hikâyeler geçmişin izlerini taşır ve kültürel kimliğin bir parçasını oluşturur (Karagülle, 2009).

Hakkâri Evleri

Hakkâri sarp ve çetin koşuları olan bir coğrafyaya sahip olması nedeniyle, tarih boyunca çeşitli imparatorluk ve devletler tarafından yönetim altına alınmasını zorlaştırmıştır. Böylelikle daha bağımsız bir yerleşim olmuştur. Hakkâri yöresi hakkındaki tarihi veriler MÖ. 10. yy.a kadar sınırlıdır. Bu durumun sebebi olarak bölgede çok az arkeolojik çalışma yapılması, coğrafya koşullarından dolayı tarihçi, gezgin ve coğrafyacıların çok az uğradığı bir yerleşim olması söylenebilir (Kaplan, 2015).

Hakkâri ve ilçelerinde toplamda 20 yapı türünde 111 adet tescilli yapı bulunmaktadır. (Tablo 1.1.) Tescilli yapılardan kilise ve sivil mimari örneklerinin çoğunluktadır. Hakkâri ilindeki kentleşme hareketleri oldukça eskilere dayanmakta olup şehir ilk zamanlarda tepelere kurulmuş kalelerin eteklerinde konumlanmıştır (Gör.1,2). Zamanla bu konumlanma kalenin dışına doğru genişlemiştir (Gör.3).

Hakkâri Merkez Evleri'nin mimari özellikleri, bölgenin iklimsel ve topoğrafı özelliklerine uygun bir şekilde tasarlanmıştır. Bu evler, geleneksel malzeme ve teknikleri kullanarak sadece konut ihtiyacını değil, aynı zamanda bölgenin mimari mirasına da değer katmaktadır. Bu bağlamda, Hakkâri Merkez Evleri, yerel mimari geleneğin bir ifadesi olarak, kültürel zenginliği ve estetik değeriyle dikkat çekmektedir.

Hakkâri İli Tescilli Yapı Listesi							
No	Yapı Türü	Hakkâri İli					
		Merkez	Çukurca	Şemdinli	Yüksekova	Derecik	**Toplam**
1	Kilise	22	7	3	4		**36**
2	Sivil Mimari		26				**26**
3	Mezarlık	3	1	1	4		**9**
4	Cami	4	3	1			**8**
5	Kale	3	2		1		**6**
6	Türbe	3	1			1	**5**
7	Köprü	1	1	2			**4**
8	Medrese	2					**2**
9	Saray			2			**2**
10	Gözetleme Kulesi	1			1		**2**
11	Değirmen		2				**2**
12	Oda Mezar	1					**1**
13	Zaviye	1					**1**
14	Kaya Mezar	1					**1**
15	Hamam					1	**1**
16	Kentsel Sit		1				**1**
17	Su Kemeri		1				**1**
18	Kaya	1					**1**

	Resimleri						
19	Dirhe	1					**1**
20	Antik Yol	1					**1**
Toplam		**45**	**45**	**9**	**10**	**2**	**111**

Tablo 1.1. Hakkâri İli Tescilli Yapı Listesi[2]

Görsel 1: Hakkâri Merkez, Çölemerik Kalesi ve Eteklerindeki Ev Yerleşimleri3 (Kaplan & Adıyaman, Çölemerik Kalesi, 2021)

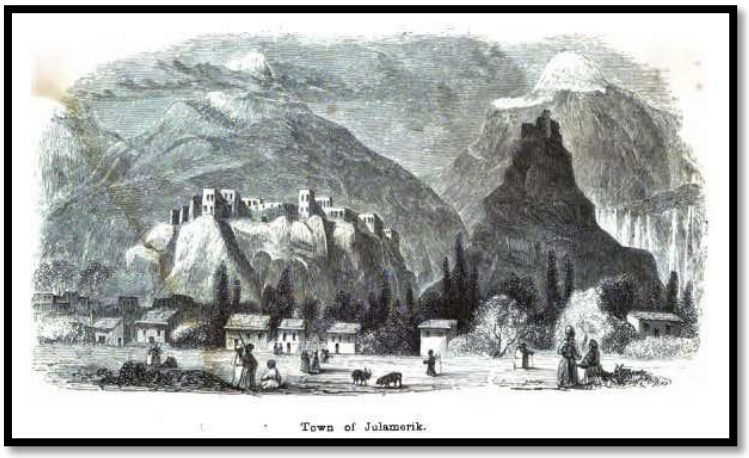

Görsel 2: Çölemerik Kalesi Gravürü William Francis Ainsworth 1838 (Kaplan & Adıyaman, Çölemerik Kalesi, 2021)

[2] 2023 yılı tescil listesi (Hakkâri İli Kültür Müdürlüğü)
[3] Fotoğraf 1910 yılında Ermeni bir fotoğrafçı tarafından çekilmiş, ismi bilinmemektedir.

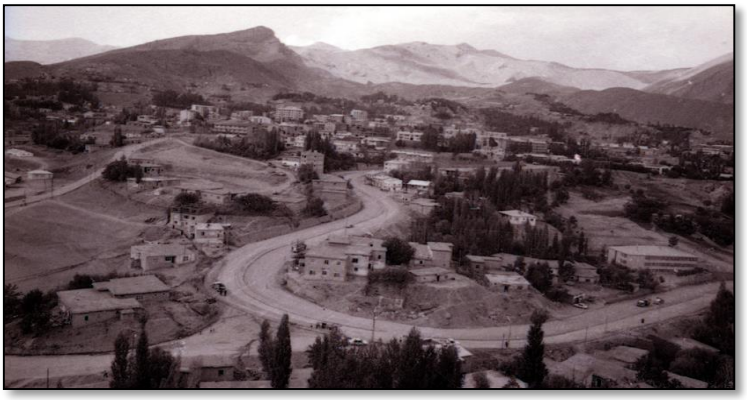

Görsel 3: 1970 Yılında Hakkâri Şehir Merkezi (Özkahraman, 1970)[4]

Hakkâri Merkez Evleri, geleneksel mimarinin ve kültürel mirasın önemli bir parçasını oluşturmaktadır. Bu evler, sanat tarihi ve mimarlık alanlarında incelendiğinde, benzersiz tasarım özellikleri ve yerel kültürle bütünleşmiş yapı malzemeleri ile öne çıkar. Bu evler, dış mekân ile iç mekânın etkileşimini yansıtan, ayrık ve bitişik nizamda inşa edilen bir düzeni benimsemektedir. Tek veya iki katlı olan bu evler, iç ve dış sofalı plan tipine sahiptir. Tek katlı evlerde sofaya açılan kapının sağında ve solunda oda birimleri, mutfak ve tandır evi yer almaktadır. İki katlı yapılar ise alt katta benzer birimlerin yanı sıra banyo ve üst kat merdiveni içermektedir. Üst kat, alt kat plan şemasını devam ettirerek oda birimlerine ev sahipliği yapmaktadır (Mühürdaroğlu & Subaşı Direk, 2019).Geleneksel Hakkâri evleri, moloz taş ve kerpiç malzemelerin yığma tekniği ile inşa edilmiştir. Duvarlarda bağlayıcı malzeme olarak çamur kullanılmış, dış duvarlarda ve iç duvar yüzeylerinde saman katlı çamur sıva tercih edilmiştir. İç duvarlar ise kireç malzeme badana ile kaplanmıştır. Ahşap malzeme, duvarlarda, döşemelerde ve damlarda taşıyıcı olarak kullanılmıştır. Kapılar, pencereler, dolaplar ve merdivenlerde ise ahşap detayları gözlemlenmektedir. Döşemeler genellikle sıkıştırılmış topraktan oluşmaktadır. Üst örtü sistemi ise düz toprak damdan oluşmaktadır (Mühürdaroğlu & Subaşı Direk, 2019)

[4] Amatör bir fotoğrafçı ve ressam 1969 -2000 yıllarında Hakkâri'de yaşamıştır. Hakkâri'nin birçok yerleşkesinde fotoğraflar çekmiştir.

Çukurca Evleri

Çukurca ilçesi sivil mimari yapı örnekleri açısından zengindir. İlçe merkezinde iki veya üç katlı taş evler bulunmaktadır. Evlerin cephelerinde sivri kemerli giriş kapıları, dikdörtgen formda pencere açıklıklıları görülmektedir. Üst örtüleri düz toprak dam şeklindedir. Yapıların tek girişleri bulunmaktadır. Yapılarda balkon çıkıntıları birinci kat seviyesinde cephenin orta kısmında dışa çıkıntılı ahşap malzemeden yapılmıştır (Gör.4,5).

Çukurca kalesinin güney eteğinde bulunan taş evler dışınca ilçede birçok geleneksel yapı örneği bulunmaktadır. Tescilli olmayan bu evlerin birçoğu yeni ev yapmak maksadıyla yıkılmıştır. Gör.4 bulunan yapı örneklerinden olup 1999 yılında Doç. Dr. Mehmet Top[5] tarafından incelenen Enver Parlak evidir.

Görsel 4: Çukurca Merkez Cadde Konumunda Yer Alan Bir Evden Genel Görünüm (Fotoğraf Mehmet Top)

‘’Enver parlak evi Çukurca’nın Cumhuriyet Mahallesinde yer almaktadır. Doğu batı doğrultusunda, dikdörtgen bir alana oturmaktadır. Ev üç katlı olarak İnşa

[5] Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü, Türk Ve İslam Sanatları Anabilim Dalında görev yapmaktadır. -Araştırma Alanları: Sosyal ve Beşeri Bilimler, Arkeoloji ve Sanat Tarihi, Türk-İslam Sanatı

edilmiştir Bunlardan en üstü köşk katıdır. Zemin kata batı cephenin ortasından bir kapı İle girilmektedir. Kapıdan sonra ulaşılan hol, doğu batı doğrultusunda uzanan, derinlemesine planlıdır. Holün iki yanında karşılıklı üçer oda sıralanmaktadır. Bu odalar, duvarlarına mazgal pencere açılmıştır. Holün doğusundaki ters "U" şeklinde dolanan taş merdivenle birinci kata çıkılmaktadır. Ortasında zemin kattaki gibi bir hol ve iki yanında üçer oda yer almaktadır. Holün batı tarafında kapının üzerine denk gelen kısımda ahşap balkon kaldırılarak, buraya bir pencere yapılmıştır. Evin köşk katına ve dama holün doğu tarafındaki yine ters "U"şeklinde ahşap bir merdivenle çıkılmaktadır. Batı tarafında toprak genişçe bir düz damın gerisinde yer almaktadır. Ortada eyvan şeklinde bir mekân ve bunun iki yanında birer oda yer almaktadır. Güneyindeki odanın kuzey ve güney duvarı dama doğru taşıntı yapmaktadır. Odanın duvarına iki pencere ile ortasına bir ocak nişi yer almaktadır. Dış cephelerde taşlar düzgün sıralıdır Kapıda ise kesme taş kullanılmıştır. Oda kapıları, pencere ve üst örtülerde ahşap hatıllar görülmektedir (Gör.5).'' (Top, Hakkari'nin Mimari ve Sanat Mirası, 2015)

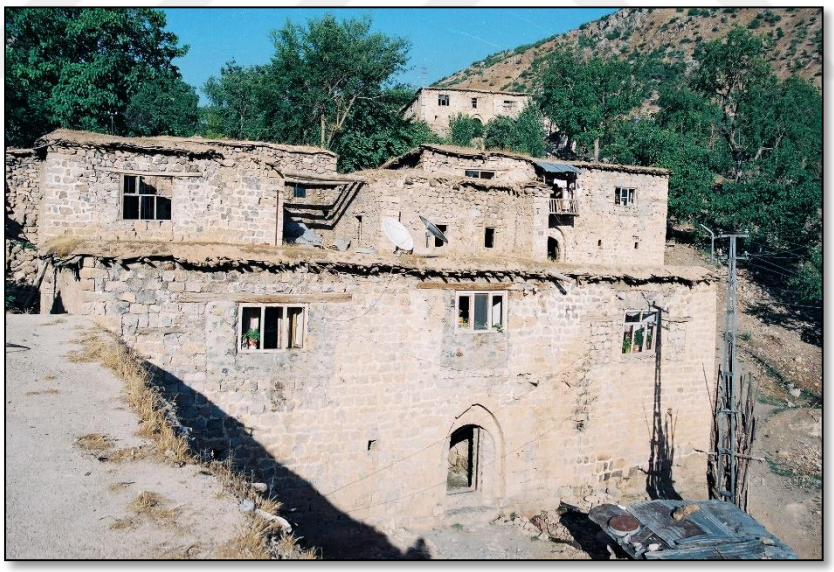

Görsel 5: Enver Parlak Evi Genel Görünüm (Fotoğraf Mehmet Top)

Van Evleri

Van'ın geleneksel evleri, 1918'de yaşanan Rus ve Ermeni çekilmesi sırasında tamamen tahrip olmuştur. Bu dönemde, Müslüman ve Hristiyan-Ermeni evleri arasında hem dış cephe hem de iç mimari özellikler açısından dikkate değer bir fark gözlemlenmemektedir. Van'ın eski şehir merkezinde, arazi sınırlamaları nedeniyle bir araya getirilen geleneksel evler, bir veya iki katlı olarak inşa edilmiş ve mahalli ustalar tarafından tasarlanmıştır. Evlerin düzeni, bahçe, iç avlu ve sokak/cadde bağlamında düzenli bir planlamayı içermektedir. Mekânlar, sofa çevresinde düzenli bir şekilde sıralanarak evin genel planını oluşturur. Cumba bölümleri (köşk), genellikle sadece iki katlı evlerin ana giriş cephesinde bulunmaktadır. Ahırlar genellikle evden ayrı bir bahçe içinde konumlanırken, tandır evleri bazen eve bitişik, bazen de ayrı bir düzenleme ile yer almaktadır. Yapıların genel plan şemaları, ailelerin sosyal ve ekonomik durumlarına göre iki ana kategoride sınıflandırılmıştır. Bu kategoriler, tek katlı iç sofalı, ikiyüzlü planlar ve iki katlı iç sofalı, ikiyüzlü planlardır. Geleneksel Van evlerinde harem ve selamlık bölümleri, nadiren istisnalar haricinde kullanılmamıştır. Bu evlerin ana giriş kapıları genellikle direkt olarak sokak veya cadde ile ilişkilidir (Öztürk, 2020).

Van'ın geleneksel evleri genel olarak; tek katlı düz cepheli evler, iki katlı düz cepheli evler, iki katlı cumbalı evler ve iki katlı kompleks evler olarak sınıflandırılabilmektedir (Mercan, 1996).

Doç. Dr. Şahabettin Öztürk, Geleneksel Van Evlerini plan tipolojisi bakımından beş farklı grupta incelemiştir. Bunlar şunlardır:

1. Tek Katlı Evler/İç Sofalı, İkiyüzlü, İki Odalı Plan Tipi
2. Tek Katlı Evler/İç Sofalı, İkiyüzlü, İkiden Fazla Odalı Plan Tipi
3. İki Katlı Evler/İç Sofalı, İkiyüzlü, İkiden Fazla Odalı, Köşksüz Plan Tipi
4. İki Katlı Evler/İç Sofalı, İki Yüzlü, İkiden Fazla Odalı, Köşklü Plan Tipi
5. İki Katlı Evler/İç Sofalı, İkiyüzlü, İki Odalı, Köşklü Plan Tipi (Öztürk, 2020).

Geleneksel Van evlerinin inşasında taş, kerpiç ve ahşap malzemeler kullanılmıştır. Yapım tekniği genellikle taş temel üzerine kerpiç duvarların örülmesiyle gerçekleşmiştir. Evler, ahşap hatıl destekli düz damlarla örtülmüştür. Günümüzde bazı örneklerde görülen kırma çatılar sonradan eklenmiştir. Evlerin giriş kapıları, çoğunlukla cephede simetri oluşturan bir yerde sofaya açılmaktadır. Çift kanatlı giriş kapılarının üstünde bırakılan süslü lokma demir parmaklıklı açıklık, sofayı aydınlatma amacını taşır (Uşma & Nur, 2018).

Van kalesinin etrafında konumlanmış 19. yy'a kadar var olan geleneksel evlerin, bir veya iki katlı olarak inşa edildiklerini eldeki gravürler ve fotoğraflardan anlamaktayız. Düz toprak damlı evlerin çoğunlukla kerpiç malzeme kullanılmıştır. (Görsel 6,7).

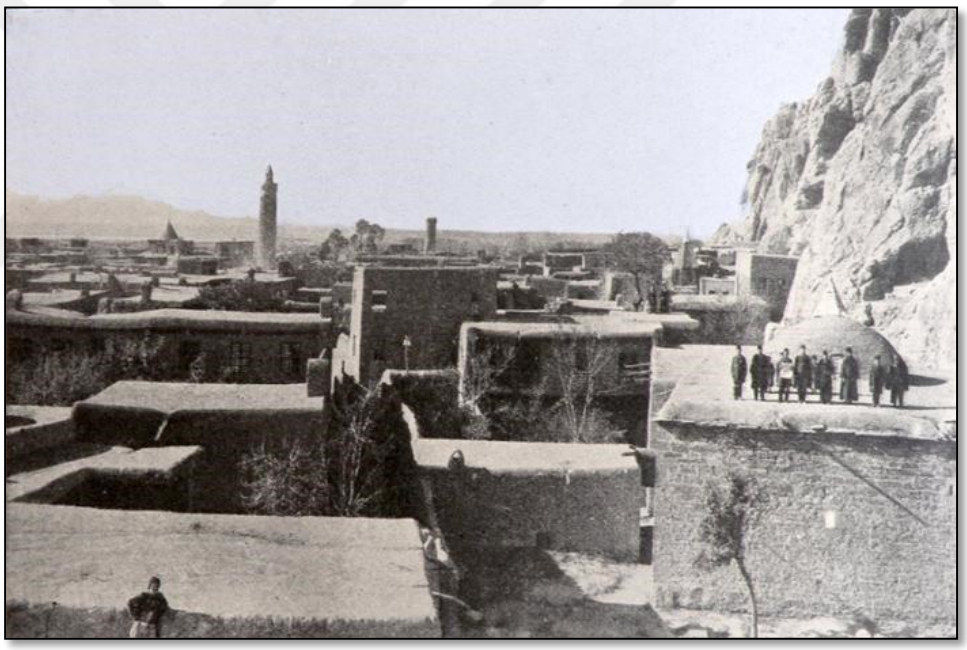

Görsel 6: Van Kalesinin Çevresindeki Eski Evler (C.F. Lehmann Haupt,1926; Uşma ve Urfalıoğlı,2018)

Görsel 7: 17. yy. Kala-i Seng-i Van Minyatürü (TSM E. 9487 Nolu Defter)

Bitlis Evleri

Bitlis evleri, geleneksel mimari anlayışın bir yansıması olarak sanat tarihi ve mimarlık açısından incelendiğinde, özgün tasarım özellikleri ve işlevselliğiyle dikkat çeker. Bu evler, kadınların günlük aktivitelerini gerçekleştirdiği, sosyalleştiği mekânları içeren avlu, bahçe veya dam gibi alanlara sahiptir. Mekânların geniş tasarlanması, özellikle kış koşullarının zorlayıcı olmasından kaynaklanmaktadır. Bitlis evleri, dışa dönük bir plan düzeni benimseyerek sokakla etkileşimli bir yapı sergiler. Evlerin tek katlı, iki katlı ve üç katlı olma özellikleri, yapıların çeşitliliğini ortaya koyar (Gör.8). Plan elemanları arasında ise odalar, sofa, tuvalet, banyo/hamam/çal gibi standart birimlerin yanı sıra, bazı evlerde avlu, odunluk, ahır gibi özel birimlere de rastlanır. Evlerin genellikle iki katlı olmalarına rağmen, tuvalet, banyo ve mutfak/yemek pişirme bölümü gibi önemli alanlar yapı içinde stratejik bir şekilde konumlandırılmıştır. Bitlis evlerinde kullanılan kalın taş duvarlar ve küçük pencereler, adeta küçük bir savunma yapısının izlerini taşır. İklim koşullarının etkisiyle dışarıyla ilişkiyi sağlayan kapılar kapandığında, içerideki her mekâna yatay ve düşey ulaşım imkânı mutlaka sağlanmıştır. Hatta bazı örneklerde, dam ile iç mekân arasında içeriden bağlantılar da gözlemlenmiştir. Geleneksel Bitlis

evlerinde plan gelişimi, tek odalı + sofalı, iki odalı + sofalı, üç oda + sofalı gibi evrimleşerek büyüyen aile yapısına uygun olarak şekillenmiştir (Üstündağ, 2022).

Bitlis evleri, yöreye özgü yığma yapım tekniği kullanılarak inşa edilmiştir. Küfeki taşı, bu evlerin karakteristik malzemesi olup, dış duvarlarda ince kesme taş ve içeride moloz taş dolgusu kullanılarak örülen duvarların kalınlıkları 80-100 cm arasında değişkenlik gösterir. Üst örtü olarak düz toprak dam tercih edilmiştir. Duvarlar, dış tarafta sıvasız ve iç tarafta sıvalı olarak tasarlanmıştır. Zemin kat döşemesi genellikle sıkıştırılmış toprak iken, bazı evlerde taş kaplama da tercih edilmiştir. Bitlis evleri, sadece geleneksel mimari özellikleri ile değil, aynı zamanda kullanılan malzemeler ve mimari düzenlemeler açısından da zengin bir kültürel mirası temsil etmektedir. Bu evler, geçmişin izlerini taşıyan estetik ve işlevsel bir dengeyi sergileyerek, bölgenin mimari geleneğine önemli bir katkı sağlamaktadır (Payaslı oğuz & Aksulu, 2016).

Görsel 8: Bitlis Merkez Evleri (Peramezat)

1.3 Benzer Yapı Örnekleri

Hakkâri il ve ilçelerinde bulunan bazı köy yerleşimlerinin, elde edilmiş fotoğraflardan evlerin cephe özelliklerinden yararlanılmıştır. Bu yerleşkedeki evlerin cephe özellikleri bakımından Çukurca kalesindeki evlere benzedikleri söylenebilir.

Çukurca ilçesinin köy yerleşimlerinden Çukurca Çeltik Köyü ve Çukurca Işıklı köyündeki evlerinin yamaçlara konumladığı görülmektedir (Gör.9,10). Bu yerleşkelerdeki yapıların tamamen yıkılmış ya da harabe olduğu düşünülmektedir. Evlerin birbirlerine bitişik yapılması, dam alanlarının kullanım alanı olması, malzeme ve üst örtü sistemi Çukurca kalesindeki evlerle benzerlikleri görülmektedir.

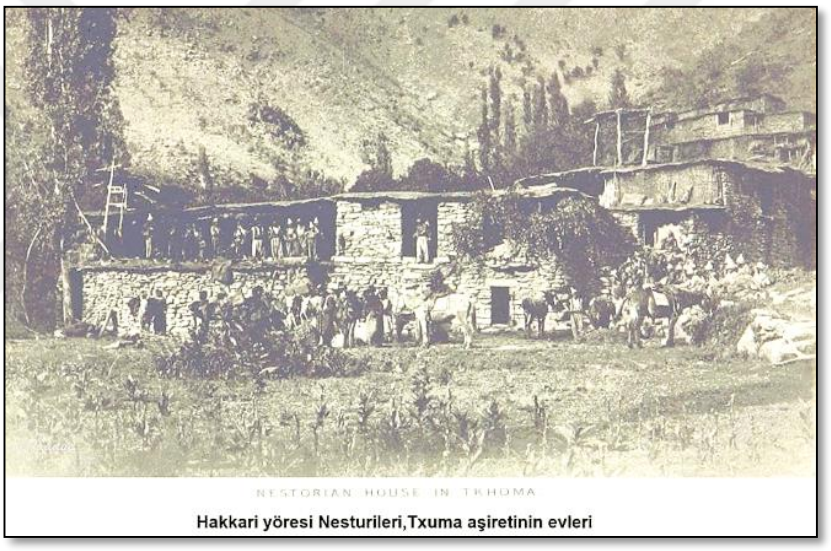

Görsel 9: 1897 Yılında Thoma'da Bir Nesturi Evi-Çukurca Çeltik Köyü(https://asrjournal.org/files/asrjournal/223c349e-f1c5-4322-8efb-04f6dc5c6b31.pdf)

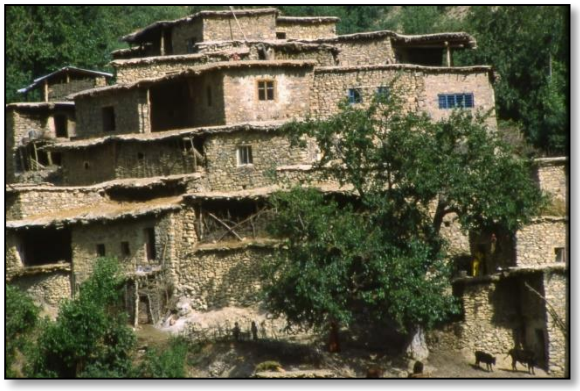

Görsel 10: Çukurca Işıklı Köyü[6] (Zıyanış Köyü)1977 (Fotoğraf Enver Özkahraman)

Hakkâri merkez Çanaklı Köyü (Baz) köyünün eski evleri birbirine ayrık veya bitişik konumda konumlanmıştır. Cephe düzeninde düzgün kesme taş malzeme kullanılarak İki veya üç katlı inşa edilmiştir. Pencere açıklıkları küçük ve kare formdadır. Cephe düzeni içinde eyvan şeklinde kullanılan acık alanlar görülmektedir. Köy tamamen boşaltılmış olup yapıların tamamı yıkıldığı tahmin edilmektedir (Gör.11). Hakkâri Yoncalı (Anitos) köyündeki evler moloz taştan iki ve üç katlıdır. Üst örtüsü düz toprak damdır. Yapılar dağ yamacında birbirine bitişik ve kademeli şekilde konumlandırılmıştır (Gör.12).

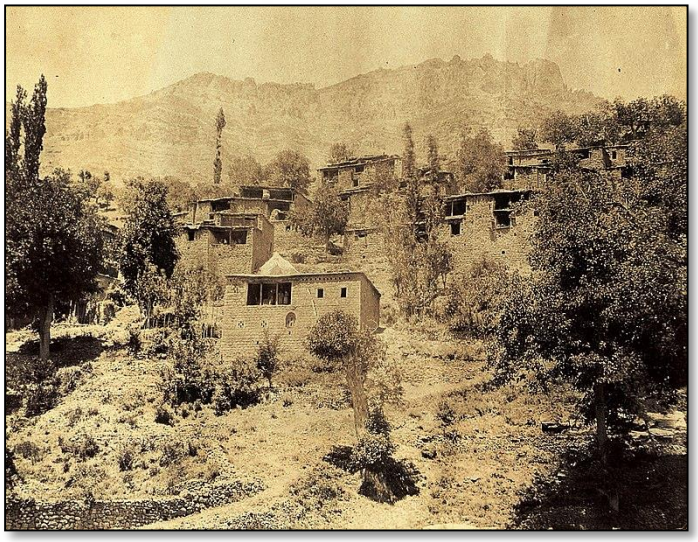

Görsel 11: Hakkâri Merkez Çanaklı Köyü (Mata Khtata Köyü, Baz), 1900 Yılların Başı (Shedd, 1900)

[6] Köy yerleşkesi yasaklı bölge durumunda olup evlerin harabe durumda olduğu tahmin edilmektedir.

Görsel 12: Hakkâri Yoncalı (Anitos) Köyü 1982 (Fotoğraf Enver Özkahraman)

Hakkâri ili, Derecik İlçesi'nde bir evin cephesindeki kaba moloz taş düzeni, mazgal pencere açıklığı ve evin saçak düzeni özellikleri bakımından Çukurca kalesindeki evlere benzerlileri bulunmaktadır.

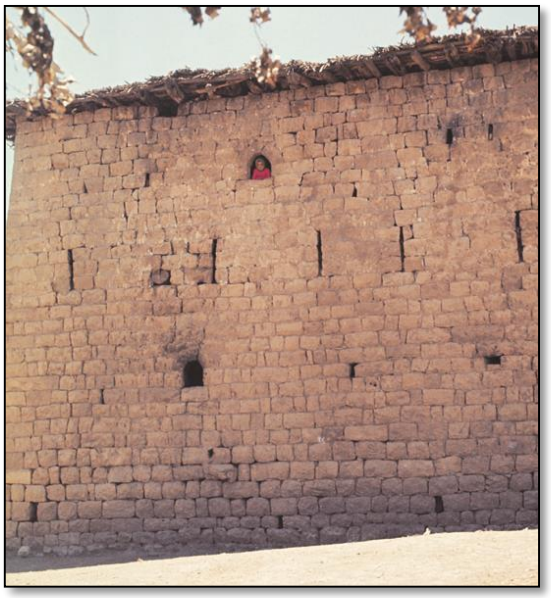

Görsel 13: Hakkâri İli, Derecik (Rubarok) İlçesi'nde Bir Evin Cephesi –1975 (Fotoğraf Enver Özkahraman)

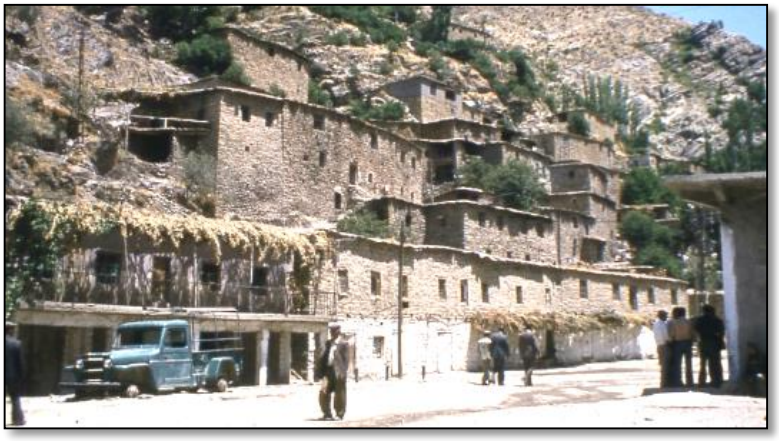

Görsel 14: Uludere[7] İlçesi 1980'li Yıllar (Fotoğraf Enver Özkahraman)

Bitlis ilinin hizan ilçesinde bulunan köy yerleşkesi ve Şırnak ilinin Uludere ilçesindeki yapılarda görsel olarak benzerlik göstermektedir (Gör.14,15).

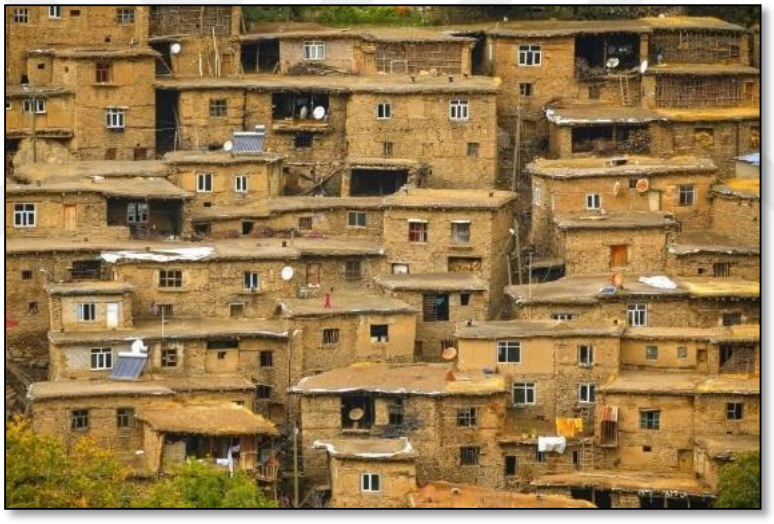

Görsel 15: Bitlis Hizan ilçesi Uzuntaş Köyünden Bir Görüntü (NTV haber, 2021)

[7] Doğusunda Hakkâri ilinin Çukurca (Çel) ilçesi, batısında Şırnak ili bulunan ilçe günümüzde Şırnak ili idari sınırlarında olup 1990 yılına kadar Hakkâri'ye bağlı bir ilçe idi.

İran'ın Sine kentine bağlı Havraman kasabası ve Irak-Akre'deki yapıların da, Çukurca'daki ev örneklerinin dağ eteğine konumlandırılması ve cephe düzenleri bakımından benzerlikler olduğu tahmin edilmektedir (Gör.16,17).

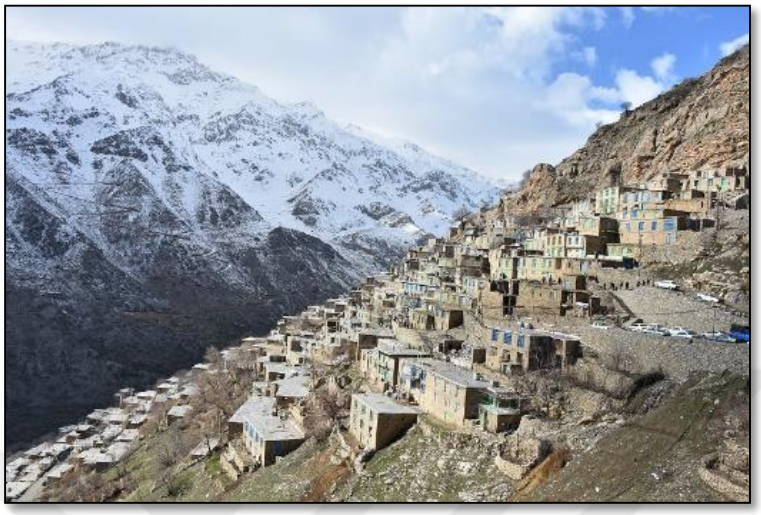

Görsel 16: Havraman[8] Kasabasında Yamaçta Sıralanan Taş Evler (Baqal & Saifaalddin, 2019)

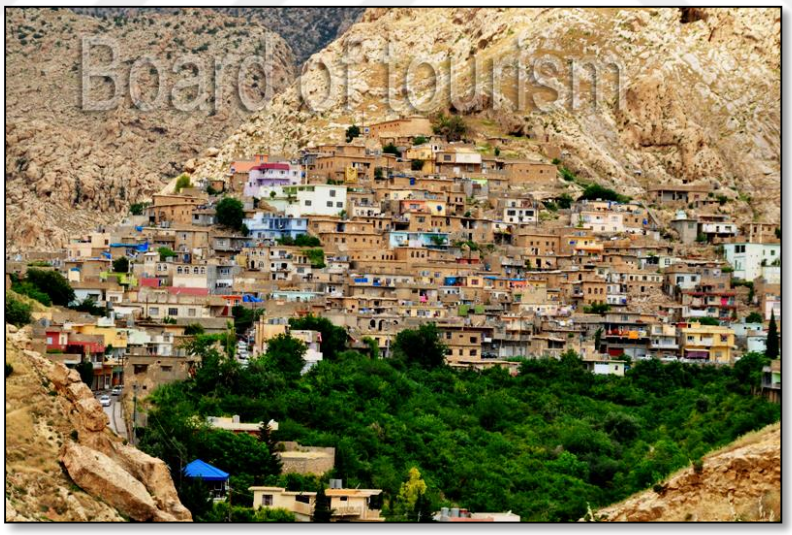

Görsel 17: Irak-Akre (**http://bot.gov.krd/turkish/duhok-province-akre/history-and-heritage/akre**

[8] İran'ın Sine kentine bağlı Havraman, sınır bölgesinde dağların arasında kurulmuş kasaba. Yaklaşık 700 hanenin yaşadığı bir kasabadadır.

2. ÇUKURCA'NIN COĞRAFİ KONUMU VE TARİHÇESİ

2.1 Coğrafi Konumu

Çukurca, Hakkâri iline bağlı bir ilçe olup Zap Havzası içerisinde konumlanmaktadır. Bu havza, Türkiye-İran sınırındaki Mengene ve Haravil dağlarından kaynaklanan Büyük Zap ile İran'ın Zagros dağlarından doğan Küçük Zap sularının oluşturduğu geniş bir alanı kapsamaktadır. Zap Havzası, Hakkâri ve Duhok bölgelerini tamamen, Van, Urmiye, Erbil ve Musul bölgelerini ise kısmen içermektedir. Hakkâri, bu havzanın merkezi konumunda yer almakta olup, dağlık bir bölge olarak Güneydoğu Toroslar ile Irak-İran sınırı boyunca uzanan Zagros dağ silsilesinin kesişme noktasında bulunmaktadır. Bölgenin güneyinde Erbil ve Musul ovalarıyla Mezopotamya düzlükleri, kuzeyinde ise kadim Azerbaycan ve Ermeni platosu yer almaktadır (Kaplan, Hakkari Tarihi, 2015, s. 19).

Çukurca, tarih boyunca Osmanlıca kaynaklarda "Çal" olarak adlandırılmış, günümüzde Türkiye-Irak sınırının tam ortasında konumlanmış bir ilçedir. Coğrafi olarak Doğu'da Yüksekova, Batı'da Şırnak, Kuzey'de Hakkâri ve Güney'de Irak devlet sınırlarıyla çevrili olan bu bölge, toplam 914 km^2'lik bir yüzölçümüne sahiptir (Şekil 3). Zap Suyu'nun aşındırıcı etkisi nedeniyle oldukça engebeli bir yapıya sahip olan arazi, deniz seviyesinden 1285 m yükseklikte bulunmaktadır. İl merkezine ulaşmak için mesafe 77,7 km'dir (Hakkari İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2023).

Şekil 2: Hakkâri İl Haritası (coğrafyaharita, 2023)

Çukurca'nın nüfusu, Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TUİK) Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 15.294 kişiden oluşmaktadır. Bu nüfusun 8.247 kişisi ilçe merkezinde yaşarken, geri kalan 7.047 kişi köylerde ikamet etmektedir. Ekonomik açıdan, ilçenin temel geçim kaynağı tarih boyunca tarım ve hayvancılık olmuştur. Ancak, terör olayları nedeniyle bu sektörler olumsuz etkilenmiş ve ciddi bir gelir kaynağı olmaktan çıkmıştır. Şu an, devlet memurluğu, koruculuk ve küçük esnaflık, Çukurca'nın ekonomik yapısında belirleyici unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bu ekonomik dönüşüm, ilçede herhangi bir sanayi tesisi bulunmamasının yanı sıra zanaatkâr kesimin de önemli ölçüde varlık göstermediğini ortaya koymaktadır (Hakkari Valiliği, 2023).

2.2 Tarihçesi

Hakkâri ismi, ilk defa Vakıdi'ye (ö. 822) ait eserlerde geçmektedir. Yakut el-Hamevi (ö. 1229) adlı coğrafyacı, "Mu'cem-ul Buldan" isimli eserinde Hakkâri'yi şu şekilde tanımlamaktadır: "İbn-i Ömer Ceziresi'nde Musul'un üstünde bulunan belde, nahiye ve köylerden oluşan bir bölgedir. Hakkâri denilen Kürtler burada meskûndur. Çok sayıda muhkem kale bulunmaktadır. Hakkâri bölgesinin merkezi olan Culemêrg (Çölemerik) ismi ise ilk kez Bar Hebraeus'un (ö. 1286) "Tarih'uz-Zaman" adlı

eserinde geçmektedir. Hakkâri ismi geniş bir bölge için kullanılırken, Culemêrg terimi şu anki Hakkâri kent merkezi için özel bir tanımlama olarak kullanılmaktadır (Kaplan, Hakkari Tarihi, 2015, s. 19).

Hakkâri bölgesi, tarihin erken dönemlerinden itibaren çeşitli insan toplulukları için bir yaşam alanı olagelmiştir. Bu bölge, Urartu, Asur, Med, Pers, Roma ve İslam gibi önemli kültür ve medeniyetlere ev sahipliği yapmıştır. Farklı dinlere mensup topluluklar arasında Zerdüştlük, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam gibi çeşitli inançlar da bu coğrafyada bir arada yaşamıştır. Hakkâri'nin sarp ve zorlu coğrafyası, tarih boyunca çeşitli imparatorluklar ve devletler tarafından yönetiminin zorluğunu artırmış, aynı zamanda bağımlılığının da sınırlı kalmasına neden olmuştur. Tarihsel olarak, Hakkâri bölgesine dair bilgiler en azından X. yüzyıla kadar oldukça sınırlıdır. Bu sınırlılık, bölgede yapılan arkeolojik çalışmaların kısıtlı olmasından, aynı zamanda Hakkâri'nin coğrafi izolasyonundan kaynaklanmaktadır. Bölgenin sarp ve ulaşılması güç coğrafyası, tarihçi, gezgin ve coğrafyacıların bu mekâna sınırlı ölçüde ulaşmasına sebep olmuştur. (Yurt Ansiklopedisi, 1982, s. 3311)Bu nedenle, Hakkâri'nin tarihî gelişimi ve kültürel dokusu hakkında sağlıklı verilere ulaşmak oldukça zorlu bir süreçtir.

Çukurca ilçesi, kuzeyde Hakkâri, doğuda Yüksekova, batıda Şırnak ve güneyde Irak sınırı tarafından çevrilen bir konuma sahiptir. Osmanlı kaynaklarında "Çal" olarak adlandırılan bu ilçe, yerel halk arasında "Çelê" olarak bilinmektedir. "Çal", Kürtçe ve Farsça dillerinde "çukur" anlamına gelmektedir. Halk arasında yaygın olarak kullanılan "Çel" ismi ise Kürtçe'de "doruk, zirve, yüksek yer" anlamına gelir. Çukurca'nın yerleşim merkezine bakıldığında, "Çel" isminin daha uygun bir tanımlama olduğu görülmektedir. Çünkü Çukurca Kalesi, "Çel" olarak adlandırılan yüksek bir kaya kütlesi üzerine inşa edilmiştir ve yerleşim yeri de yüksek bir konumda bulunmaktadır. "Çel" ismi, benzerliği sebebiyle Osmanlı döneminde "Çal" olarak kaydedilmiştir, zira bu isim daha önce başka yerleşim yerleri için de kullanılmıştır (Kaplan, Çukurca ve Çukurcalı İlim Adamları, 2018, s. 17).

Dağlık bir bölgenin ortasında konumlanan, kuytu bir yerleşim merkezi olan Çukurca'nın tarihini açıklamak son derece zorlu bir görevdir. Bu zorluk, bölgedeki siyasi ve toplumsal gelişmelerin tarihçiler için hem zor hem de önemsiz

görünmesinden kaynaklanmaktadır. Ayrıca, Birinci Dünya Savaşı sırasında bölgedeki tarihi kaynakların büyük bir tahribata uğraması ve bölgede arkeolojik çalışmaların hiç yapılamamış olması gibi faktörler de zorluğu artırmaktadır. Çukurca tarihine dair veriler, Hakkâri bölgesinin merkezinde konumlanmasından dolayı, Hakkâri ile ilgili gelişmelerin kaydedildiği belgelerde dağınık bir şekilde bulunmaktadır. Çukurca'nın "Çelê" olarak adlandırılması, ilk kez İdris-i Bidlisi'nin 1515 yılında Yavuz Sultan Selim'e gönderdiği mektuplarda geçmektedir. Bidlisi, bu mektuplarında bölgedeki Osmanlı-Safevi çekişmesi ile ilgili güncel bilgileri aktarmaktadır. Bir mektubunda, bölgedeki önemli şehir ve kalelerin konumunu ve kimin yönetiminde olduğunu belirten önemli bir harita eklemiştir. Bu haritada, Çel Kalesi ve hemen Çukurca'nın güneyinde, Irak sınırları içinde bulunan Bervari Bala olarak adlandırılan bölgede bulunan Hıror ve Bêtenur Kaleleri, Hakkâri emiri Seyyid Muhammed Bey'e bağlı olan Bayrak Bey adlı bir kişinin yönetimi altında görünmektedir. Bidlisi, Çukurca'nın adını "Çal" değil, "Çel" şeklinde yazmıştır. Bu durum, Hakkâri Beyliği'nin söz konusu dönemde güney sınırlarının, İmadiye'nin hemen yakınına kadar genişlediğini göstermektedir. (Kaplan, Çukurca ve Çukurcalı İlim Adamları, 2018, s. 17)

Bayrak Bey'den sonra, Çukurca bölgesinin yönetimine Hakkâri emiri Zeynel Bey'in amcasının oğlu olan Gülabi Bey atanmıştır. Ancak, Gülabi Bey, Zeynel Bey ile birlikte değil, Bahdinan emiri Sultan Hüseyin ile iş birliği yapmıştır. Belgelerden anlaşıldığı kadarıyla, Çukurca ve Bervari bölgesindeki aşiretler ve kaleler, Hakkâri Beyliği sınırları içinde olmalarına rağmen, bölgeyi yöneten Gülabi Bey ile Hakkâri emiri Zeynel Bey arasında ciddi bir anlaşmazlık bulunmaktadır. Zeynel Bey'in 1585 yılında ölümünden sonra, Hakkâri emiri olan oğlu Zekeriya Bey ile devam etmiştir. 1593 yılında İstanbul'dan Hakkâri emirine gönderilen bir hükümde ise, Çallı taifesine hizmet veya sefer sırasında İmadiye Hâkimi ile iş birliği yapacaklarını söyleyen Gülabi Bey'in bu tutumuna karşı çıkılmıştır. Çünkü Çallı taifesi, eskiden beri Hakkâri Hükümeti'ne tabi olup, sefer veya hizmet döneminde İmadiye Hâkimi ile iş birliği yapma hakkına sahip değildir. Bu emir, Gülabi Bey'in aşiret kuvvetleriyle Zeynel Bey'in emrinde sefere çıkması gerektiğini belirtmiş ve bu emre uymaması durumunda Gülabi Bey'in görevden alınacağı vurgulanmıştır. Ancak, tüm bu sert

önlemlere rağmen, Gülabi Bey ile Zeynel Bey arasındaki anlaşmazlık devam etmiştir (Kaplan, Çukurca ve Çukurcalı İlim Adamları, 2018, s. 18-19).

Gülabi Bey ile Zeynel Bey arasındaki çekişmede Çukurca'nın da mensubu olduğu Pınyanış Aşireti Gülabi Bey'den yana tavır koymuştur. Bu aşiret ile Hakkâri emiri Zeynel Bey arasındaki anlaşmazlığın temel sebebi daha eski bir dönemde Çukurca'dan göç eden bazı Pınyanışi Aşireti mensuplarının Şahkulu Bılêlan öncülüğünde Urmiye havalisindeki Soma ve Selmas bölgelerinde önemli bir güç haline gelip ayrı bir yönetim kurmaları ve Zeynel Bey'e bağlılıklarının zayıflaması olarak ortaya çıkmaktadır (Kaplan, Çukurca ve Çukurcalı İlim Adamları, 2018, s. 19).

Kâtip Çelebi (ö. 1657) de Cihannüma isimli eserinde dönemindeki (1631-1632) Hakkâri Beyliği ve ona bağlı bölgeler hakkında bilgi verirken Çel olarak isimlendirdiği Çukurca hakkında şu bilgileri vermektedir: "Nahiye-i Gever; bu Culemêrg 'in doğu tarafında dağlar arasında bir sahrada olan bir nahiyedir ki ondan bir nehir gelip ve Culemêrg'ten gelen ayrı bir nehir ile birleşip dağlar arasında akarak Hakkâri'ye tabi Çel nahiyesinin yanından geçerek Bisutun ve Stuné kalelerinin yakınından İmadiye'ye bağlı Zébar bölgesinde bir taş köprünün altından geçer… Çel Kalesi özel bir beylik olup kendisine bağlı birçok kale ve yer vardır. Lakin bir zamanlar Hakkâri'ye bağlı bir yer addolunmuş idi. Çel Kalesi; Bisutun'un karşısında ve güneyinde bulunan büyük bir kaledir ve aynı zamanda büyük bir dağın köşesindedir. Hırur Kalesi, İmadiye'nin kuzeydoğusunda Bisutun'un güneybatısında bir dağ kalesidir. Üç dağ arasında düzde kasabası ve kuzeydeki büyük dağ üzerinde kalesi vardır". Kâtip Çelebi'nin bahsettiği Bisitun kalesi Şemdinli'nin güneyine düşmektedir. Öyle anlaşılıyor ki Bisitun ile Bidlisi'nin bahsettiği Bêtenur kalelerini karıştırmıştır. Kâtip Çelebi'nin aktardıkları Çukurca'nın Hakkâri emirleri ile akraba olan beyler tarafından yönetilen özel bir beylik olduğunu ortaya koymaktadır (Kaplan, Çukurca ve Çukurcalı İlim Adamları, 2018, s. 19).

Çukurca ile ilgili bilgi veren bir diğer önemli eser Hakkâri emirlerinden Yahya Bey (ö.1617) ve Mir İmadeddin'in (ö. 1640) kâtibi Temer Yazıcı tarafından 1587'den 1634'e kadar Hakkâri Beyliği tarihini anlatan 631 sayfalık Farsça manzum yazma eserdir. Eserde aktarıldığına göre, 1629- 1633 yılları arasında Hakkâri emiri

olan Şerefhan, kardeşi Seyyid Muhammed Bey'i Çukurca Kalesine yönetici olarak atamıştı. Mir İmadeddin, amcası Şerafhan'ı 1633 yılı başlarında öldürüp yönetimin başına geçince amcası Seyyid Muhammed'i görevinde bıraktı. Seyyid Muhammed Bey Çukurca bölgesinin ekin ve adam bakımından az olduğunu belirterek Tuxub bölgesini isteyince İmadeddin adı geçen bölgenin yarısını verdi. Bunun üzerine başka yerleri istedi. İmadeddin, o istediği yerleri de kendisine verdi. Fakat Seyyid Muhammed Bey'in istekleri bitmek bilmiyordu. Bunun üzerine İmadeddin istediği bölgeleri kendisine vermeyi reddetti. Seyyid Muhammed Bey de Nesturilerden oluşturduğu bir kuvvetle Culemêrg yakınlarında birkaç köyü talan etti. İmadeddin buna bir son vermek için kardeşi Tatarhan (Teterxan) komutasında bir askeri kuvveti Çukurca üzerine gönderdi. Seyyid Muhammed Bey de Pınyanişi, Tuxubi, Tiyari ve Çelilerden bir kuvvet oluşturarak savaşa hazırlandı. Çukurca ağalarının soylarını dayandırdıkları Piroz Bey (Piroz Begê Çeli) de kendisine yardım ediyordu. Seyyid Muhammed'in kuvvetleri Çukurca kalesinde savunmaya geçtiler. Tatarhan, uzun süren kuşatma esnasında ancak birkaç konağı alabilmişti. Muhasara uzayınca Bervari ve İmadiyeliler de kaledekilerin yardımına gelmişlerdi. Bunun üzerine bizzat Mir İmadeddin yeni askeri kuvvetleri yanına alarak Çukurca Kalesini muhasara eden kardeşi Tatarhan'ın yardımına geldi. Beraberinde top da getirmişti. İmadeddin'in geldiğini duyan Berwari ve İmadiyeliler geri gittiler. Bunun üzerine kaleye kapanan Müslüman ve Nesturiler ölüm kalım savaşına hazırlandılar. Ordunun kumandasını eline alan İmadeddin uzun bir süre kaleyi toplarla vurmasına rağmen kaleyi düşüremedi. Kaledeki Pınyanişilerin maneviyatını kırmak için kardeşi Tatarhan'a, Pınyanış bölgesini yakıp yıkmasını, taş üstünde taş bırakmamasını emretti. Tatarhan, bu görevi en iyi bir şekilde yerine getirmesine rağmen kaledekilerin maneviyatını kıramadı. Uzun bir muhasaradan sonra kaledekilerin barutunun bitmesi ve kaleye giden suyolunun kapatılmasından dolayı kaledekiler can emniyetlerinin sağlanacağı sözü ile kaleyi İmadeddin'e teslim etti. Mir İmadeddin, İmadiye'ye kadar olan kale ve yerleşim birimlerini aldıktan sonra Culemêrg'e geri döndü. Bu tarihte Çukurca bölgesinde ilk kez top kullanılarak büyük bir tahribat oluşturulmuştur. Çukurca kalesi yıkılmış ve Pınyanişilere ait köyler yerle bir edilmiştir. Bu eserde Çukurca Kalesi dışında taş konaklardan bahsedilmiştir. Bu durum Çukurca taş konaklarının daha erken bir dönemde yapılmış olduğunu göstermektedir. Bu dönemde artık

Çukurca'nın yönetimine Piroz Bey geçmiş ve torunları Cumhuriyet dönemine kadar aşiret reisi sıfatıyla yöneticilik yapmışlardır. Pirozbey ailesi Çukurca kalesi yıkılmış olduğundan adı geçen konaklarda kalarak bu konakları; barınma, yönetim ve savunma amaçlı kullanmışlardır (Kaplan, Çukurca ve Çukurcalı İlim Adamları, 2018, s. 19-20).

Tanzimat'ın 1839'da ilanı ile beraber bölgedeki Kürt beyliklerinin ortadan kaldırılmasıyla yeni bir idari yapılanmaya gidilmiştir. Buna göre artık yerel beylerin yerine merkezden atanan vali, kaymakam ve müdürler tarafından yönetim sağlanacaktı. Çukurca bu tarihten Cumhuriyet dönemine kadar bazen Çölemerik kazasına bağlı bir nahiye bazen de Hakkâri sancağına bağlı bir kaza olarak varlığını devam ettirmiştir. Hakkâri Beyliğinin ortadan kalkmasından sonra Diyarbakır Eyaleti, Van, Muş ve Hakkâri sancakları ile Cizre, Bohtan, Mardin kazaları birleştirilerek Aralık 1847'de Kürdistan Eyaleti kuruldu (Doğan, 2010). 1852'de Hakkâri, Van, Mardin ve Cizre Hakkâri Eyaleti adı altında yeniden teşkilatlandırıldı (Salname-i Devlet, 1269 (1853), s.75); (Salname-i Devlet, 1270 (1854), s. 82). Fakat Mehmet Hurşit Paşa'ya göre bu dönemde Hakkâri Van Eyaletine bağlı bir liva olarak görünmekte ve bu livanın; Çölemerik, Elbak, İmadiye, Mahmudi, Gevar, Beytüşebap, Tiyar-ı Ulya ve Sufla, Çal, Kotur ve Dıri isimli kazaları vardır (Hurşid, 1997, s. 232). 1855'te de Çal bir kaza olarak Hakkâri Livasına bağlılığını devam ettirmiştir (Salname-i Devlet, 1271 (1855), s. 90). 1866'da Van Eyaleti kaldırılarak Van ve Hakkâri livaları Liva-i Van Hakkâri ismi ile Erzurum vilayetine bağlanmıştır. Çukurca "Çal maa Tiyari" adı altında kaza yapılmıştır (Salname-i Devlet, 1283 (1866), ss. 170- 173). Bu durum 1867 yılında da devam etmiştir. 1870 yılında ise Beytüşşebab, Çal ve Nesturi arazisi nahiye olarak Çölemerik kazasına bağlanmıştır. Bu dönemde Çölemerik, Erzurum Vilayetinin Van sancağının dokuz kazasından biridir (Erzurum Vilayet Salnamesi, 1287 (1870), ss. 61-62). 1899 Van Vilayet Salnamesine göre Çukurca (Çal); Ertuş ve Tiyar nahiyeleri ile beraber Çölemerik kazasına bağlıdır. Bundan sonra Cumhuriyetin kuruluşuna kadar Çukurca Çölemerik kazasına bağlı bir nahiye olarak varlığını devam ettirmiştir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra bucak merkezi olan Çukurca, 1953 yılında 6068 sayılı kanunla ilçe yapılmıştır (Karagel, 2010).

Cuinet, 1892'de, Culemêrg'in 3 nahiyesi ve 120 köyü olduğunu kaydetmiştir. Cuinet'ye göre, Culemêrg Kent merkezinin nüfusu toplamda 4.600 idi. Cuinet'nin verilerine göre en çok nüfuslu Çal Kazasının merkezi Çal Kasabasında 1.000'i Müslüman ve 200'ü Yahudi olmak üzere, toplam 1.200 kişi yaşamaktaydı. Osmanlı döneminde 1912 yılında yapılan nüfus sayımına göre Çal merkezinde 1.300 kişi yaşamaktadır (Kaplan, Çukurca ve Çukurcalı İlim Adamları, 2018, s. 21).

3. ÇUKURCA KENTSEL SİT ALANI İÇİNDEKİ GELENEKSEL TAŞ EVLERİ'NİN TARİHÇESİ

Çukurca'daki taş konaklarına dair en eski belge, Hakkâri emiri Yahya Bey ve Mir İmadeddin'in kâtibi tarafından Farsça kaleme alınmış bir eserdir. Söz konusu metinde, Mir İmadeddin'in 1634 yılında Çukurca Kalesi'nde yönetici olan amcası Seyyid Muhammed'i görevden almak amacıyla gerçekleştirdiği sefer sırasında taş konaklardan bahsedilmektedir. Bu seferlerde bazı konakların ele geçirildiği ifade edilmekte, bu durum da bu yapıların anılan tarihten önce de mevcut olduğunu göstermektedir. Ayrıca, Mir İmadeddin'in toplar kullanarak kaleyi ele geçirdiği ve ardından tamamen yıktığı vurgulanmaktadır (Kaplan, Pınyanış Hükümeti, 2015).

Çukurca taş evlerinin üzerinde herhangi bir kitabe bulunmaması, bu yapıların inşa ediliş tarihleri ve yaptıranları hakkında kesin bilgiler sunmamaktadır. Söz konusu evlerin hangi dönemde ve kim tarafından inşa edildiği konusundaki belirsizlik, Mir İmadeddin'in Çukurca Kalesi muhasarasındaki ifadesinde geçen "Tatarhan, uzun süren kuşatma esnasında ancak birkaç konağı alabilmişti" ifadesiyle birlikte değerlendirilmelidir (Kaplan, Pınyanış Hükümeti, 2015). Kale çevresindeki yapıların zaman içinde yıkılıp onarıldığı, her birinin farklı dönemlerde inşa edildiği ve çeşitli müdahalelere maruz kaldığı göz önünde bulundurularak, bu yapıların tarihsel gelişimi daha kapsamlı bir şekilde incelenmelidir. Şu aşamada, bu taş konakların 17. yüzyılın ilk yarısı ve sonrasında inşa edildiği düşünülmektedir, ancak bu konuda başka güvenilir bir kaynak bulunana kadar kesin bir tarih belirlemek mümkün olmayabilir

4. KATALOG

Bu bölümde incelenen yapıların tamamı tescili durumda olup Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, Cumhuriyet Mahallesi'nde, Çukurca Kalesi'nin doğu eteğinin alt kısmında konumlanmaktadır (Şekil 4).

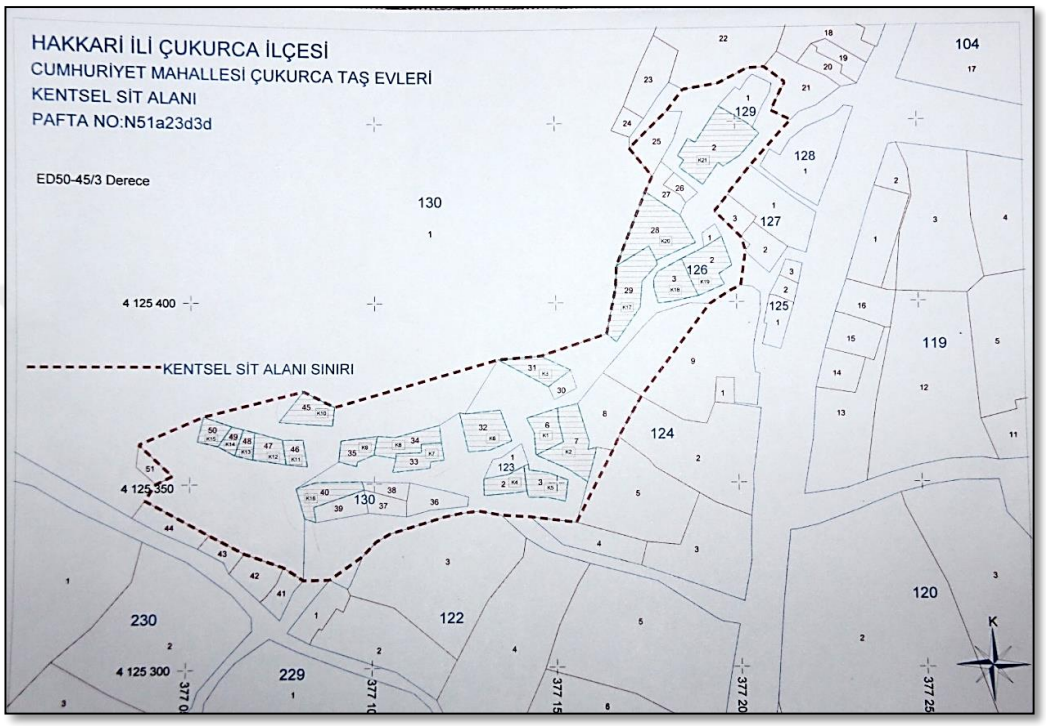

Şekil 3: Çukurca İlçesi Çukurca Taş Evleri Kentsel Sit Alanı (Van Koruma Gölge Kurulu Arşivi, 2023)

Yapıların rölöve ölçümleri, faro focus 3d laser scanner cihazı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Faro Focus 3d Laser Scanner ile yapılan belgeleme çalışmalarında, yapıların 3 boyutlu renkli nokta bulutları ±2mm hassasiyetiyle taranarak elde edilmiştir. Farklı oturumlardan gerçekleştirilen tarama işlemleri sonucunda toplanan veriler, Faro SCENE 5.3 programı ile işlenmiş ve bir araya getirilmiştir. 3 boyutlu nokta verisi daha sonra Pointcab 3.3 ve Z-Map programları kullanılarak işlenerek, projelere altlık oluşturabilecek CAD ortamında işlenebilecek verilere dönüştürülmüştür.

Farklı oturumlarda taranan 3 boyutlu nokta bulutları birleştirilerek ortofoto (fotogrametrik) görüntüler ve Panoramik Fotoğraf Albümü oluşturulmuştur. Optik alet kullanımının zor olduğu alanlarda ise ölçümler, genel koordinat sistemine bağlı olarak basit aletler (metre) kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Elde edilen bu veriler doğrultusunda rölöve çizimleri yapılmıştır.

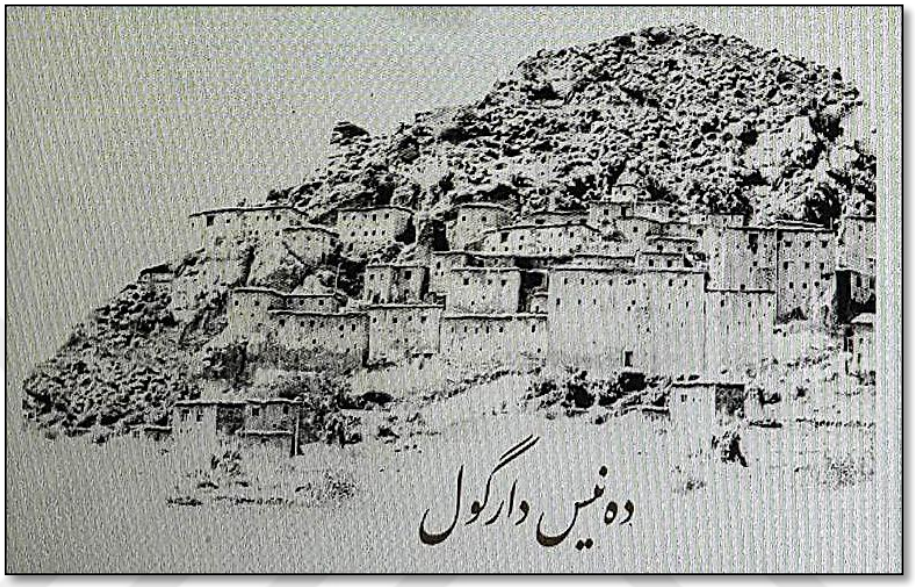

Görsel 18: Çukurca Kalesinin Eteğindeki Geleneksel Konutlar (Arapça Yazılan Yazı Deniz Dargul[9])

Yapıların restitüsyon çalışmalarında geçmiş dönemlerdeki durumlarının tespiti için kullanılmıştır. Sözlü ve yazılı kaynaklardan elde edilen veriler, yöre halkı ve ev sahiplerinden alınan sözlü bilgiler yapıların oda birimleri tiyan[10] duvarla bölünmüş oda birimleri, yıkılmış olan kat yâda duvarlarda bulunan ocak niş ya da pencere açıklıklarının konumları, yazılı kaynak olaraktan elde edilen görsel veriler kullanılmıştır. En önemli kaynaklardan görsellerden yararlanılmıştır. Yapıların kat sayıları pencere kapı düzenleri konumlandırılmıştır (Gör.18,19,20).

[9] Dennis Dargul, Di Diroka Kurdistane De Çel kitabının yazarı, Eser Hakkâri'nin Çukurca ilçesi ve çevresinin tarihini ve kültürünü ele alıyor.

[10] Tiyan: İnce dalların yatay sepet örgüsü şeklinde örülüp sıvanmasıyla oluşturulmuştur duvar örgüsüdür(yöre halkı tarafından bu şekilde ifade edilmektedir).

Görsel 19: Çukurca Kalesinin Eteğindeki Geleneksel Konutlar (Hakkâri Kent Arşiv ve Etnografya Müzesi Arşivi,2023)

Görsel 20: Çukurca Kalesinin Eteğindeki Geleneksel Konutlar (Hakkâri Kent Arşiv Ve Etnografya Müzesi Arşivi,2023)

Yapıdan gelen izler, yapının yıkılmış duvar örgüsündeki duvar kalıntıları, yıkılmış ara kat döşemelerinin kiriş izleri ya da asılı durumda bulunan ahşap kirişler, üst örtüsünün bir kısmı kalmış ahşap kirişleri ve dam örtüsü baz alınarak yapılmıştır.

Benzer dönem örnekleri ve yapı içi karşılaştırmalar doğrultusunda restitüsyon çizimleri oluşturularak, değişen plan ve mimari ögeler hakkında bilgi verilmiştir. Ancak, bazı yapıların bodrumları toprak malzeme ile kapatılmış ve bu kısımlarda herhangi bir yüzey zeminliği oluşturulmamıştır. Kapanan veya tamamen yok olan yapı bölümleri, ev sahipleri yapılan sözlü kaynaklar neticesinde tamamlanmıştır. Kazı temizliği sonucunda iç kısımlardaki açıklıklarda sayı ve boyutsal bütünlüklerde değişim söz konusu olabilir.

4.1. Örnek No:1 (Zerife Yıldız Evi)

Örnek No:	1.
Yapının Adı:	Zerife Yıldız Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 130 Ada 50 Parsel
Çizim No:	1,6-10
Görsel No:	21-26
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
2017-Durumu:	Harabe
Bugünkü Durumu:	Restorasyonu yapılmış, işlevsiz

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Zerife Yıldız Evi, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, Cumhuriyet Mahallesi'nde, Çukurca Kalesi'nin doğu eteğinin alt kısmında 130 ada 50 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 17. yy'in ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir[11].

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Yapı kale eteğinde bitişik nizamda inşa edilmiş beş evden batı uçta yer almaktadır. Bodrum kat dâhil olmak üzere iki katlı olan ev, doğu-batı yönünde dikdörtgen plandır. Ev, doğusundaki bitişik evden güney yönünde 1.19 m içe doğru çekilmiştir. Tek mekândan oluşan evin ara kat döşemesi ve üst örtüsü yıkılmıştır. Yapının içi taş ve toprak yığını ile dolmuş durumdadır (Gör.21) (Çiz.1).

Evin doğu cephesi bitişik nizamdadır. Güney ve batı cephesinde bodrum kata ait taş atkılı iki adet pencere açıklığı ve zemin kata ait ahşap atkılı iki adet pencere açıklığı ile hareketlenmiştir (Gör.22). Kuzeyinde yıkıntılar içinde, bodrum katına ait 0.98 m ölçüsünde taş atkılı bir kapı açıklığı yer almaktadır (Gör.23).

[11] (Bkz: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Tarihçesi)

Yapının bodrum katı, tek mekândan oluşmaktadır. Kuzey duvarında yer alan taş basamaklarla bodruma inilmektedir. Güney duvarının ortasında bir ocak nişi, ocağın sağ ve solunda iki adet mazgal pencere açıklığı bulunmaktadır.

Evin zemin katı, bodrum ile aynı eksen düzeninde tek mekândan oluşmaktadır. Giriş kapısı tam olarak seçilememekle birlikte, yıkılmış olan kuzey duvarının doğu kısmında olabileceği düşünülmektedir. Doğu duvarının sol köşesinde bir adet niş bulunmaktadır. Güney duvarında içten 1.08x1.01 m (en x boy) ve 1.14x1.23 m ölçülerinde ahşap lentolu pencere açıklıkları, dıştan 0.60x0.77 ve 0.68x0.73m (en x boy) ölçülerinde kare forma yakındır (Gör.24). Ayrıca, batı duvarında iki adet pencere açıklığının arasında sivri kemerli bir ocak nişi tespit edilmiştir (Gör.25). Kuzey duvarındaki sağlam duvar örgüsünde yarım daire kemerli niş bulunmaktadır.

Yapının duvar örgüsü kaba yonu ve moloz taştan oluşmaktadır. Duvar kalınlıkları 0.70-0,85 m arasında değişmektedir. Duvarda zamanla oluşan derz boşalmaları ve yıkılmalar gözlemlenmiştir (Gör.26). Yapının cephelerinde bitki oluşumlarına rastlanmıştır. Yapıda süsleyici unsurlara rastlanmamıştır.

Restitüsyon:

Mehmet turan evi bitişik nizamdaki odaların doğudan batıya doğru sıralandığı ve ortak bir eyvanın bulunduğu belirlenmiştir. Eyvan, doğu-batı ekseninde 15.30 m uzunluğunda ve 3.80 m genişliğindedir. Doğu cephesine bakan 3,80 m genişliğindeki sivri kemerle iç avluya girilmekte ve iki kademeli kayalık bir zemine sahiptir. Eyvandan güneyde sıralanan odalara geçiş sağlanmaktadır (Top, Hakkari'nin Mimari ve Sanat Mirası, 2010, s. 245).

Yapıların rölöve çalışmalarında parsel bazında incelendiği için Doç. Dr. Mehmet Top'un incelediği Mehmet Turan evi günümüzde doğudan batıya doğru Abdurrahman Turan, ortadaki Mehmet Turan ve en batıdaki Zerife yıldız evleri olarak tanımlanmaktadır (Çiz.6.7.8.9.10).

Yapı, bodrum kat dâhil iki kat olarak inşa edilmiştir. Yapının bulunduğu alan kuzey- güney yönünde dik bir eğime sahiptir. Kat girişleri birbirinden bağımsız olup,

girişler kuzeyde yer alan eyvanın güney duvarından sağlanmaktadır. Yapının aşağıda belirtilen değişiklikleri dışındaki detay oluşumları rölövesi ile aynıdır.

Zemin kat, tiyan[12] duvarlarla giriş aralığı, oda ve banyo olmak üzere üç mekâna bölünmüştür. Giriş aralığı kapıdan itibaren boylamasınadır. Giriş aralığının güney tarafı doğu batı yönünde tiyan duvarla ayrılmıştır. Burası odaya açılan banyo bölümüdür. Odayı güney ve batı duvarındaki ikişer pencere açıklığı aydınlatmaktadır.Yapının bodrum katı tek mekândan oluşmaktadır. Bodruma, zemin kattaki eyvandan taş basamaklı merdivenle ile giriş sağlanmaktadır. Bodrum katın güney duvarında iki adet mazgal pencere açıklığı bulunmaktadır.

Malzeme ve Teknik:

Zerife Yıldız Evi'nin beden duvarları toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Cephelerde düzgün kaba yonu taş, iç duvarlarda ise düzgün sıralı moloz taş kullanılmıştır. İç duvar yüzeyleri çamur ile sıvanmış ve kireç harçla badanalanmıştır. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatıllı ahşap kirişlemedir. Yapının bodrum pencerelerinde taş, diğer açıklıklarında ise ahşap hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapı, ev sahipleri tarafından 1900 yıllarından beri terk edilmiş olup işlevsiz hale gelmiş ve iklim koşulları nedeniyle büyük hasar görmüştür. Yapının rölöve ve restitüsyon projeleri karşılaştırıldığında; Yapıdaki yıkılmalar dışında herhangi bir müdahale ile karşılaşılmamıştır (Çizim 6-10).

[12] Tiyan: İnce dalların yatay sepet örgüsü şeklinde örülüp sıvanmasıyla oluşturulmuştur duvar örgüsüdür(yöre halkı tarafından bu şekilde ifade edilmektedir).

4.2. Örnek No:2 (Mehmet Turan Evi)

Örnek No:	2.
Yapının Adı:	Mehmet Turan Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 130 Ada 49 Parsel
Çizim No:	2,6-10
Görsel No:	27-29
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
2017-Durumu:	Harabe
Bugünkü Durumu:	Restorasyonu yapılmış, işlevsiz

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Mehmet Turan Evi, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, Cumhuriyet Mahallesi'nde, Çukurca Kalesi'nin doğu eteğinin alt kısmında 130 ada 49 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı ve ya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 17. yy'in ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir.[13]

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Kale eteğinde bitişik nizamda inşa edilmiş, doğu uçtan batı uça doğru sıralanan beş evden dördüncüsü olan Mehmet Turan Evi, kuzey-güney yönündeki dik eğimden kaynaklanan iki katlı bir yapıdır. Kuzey-güney yönlü dikdörtgen plana yakın yamuk görünümlüdür ve tek odadan oluşmaktadır. Ara kat döşemesi ve üst örtüsü yıkılmış durumdadır, evin içi taş ve toprak yığını ile dolmuştur (Gör.27) (Çiz.2).

Yapının kuzey cephesinin büyük bir kısmı dışında tamamı yıkılmıştır. Güney cephesi 7.08 m uzunluğunda, bodrum kata ait iki pencere açıklığı ve zemin kata ait 1.94 m genişliğinde bir pencere boşluğu ile hareketlenmiştir (Gör.28). Batı ve doğu cepheleri komşu yapılarla bitişik durumdadır, doğu duvarının tamamı yıkılmıştır. Yapı, güneye doğru, batısındaki evden 1.51 m çıkıntı yapmakta ve bu çıkıntılı kısımda batıya bakan 0.89x0.83 m (en x boy) pencere açıklığı bulunmaktadır.

[13] (Bkz: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Tarihçesi)

Yapının zemin katının doğu duvarlarının tamamı yıkılmıştır. Güney duvarında, yatay dikdörtgen formdaki pencere açıklığı ve pencerenin sağ üst köşesinde 0.25x0.30 m (en x boy) ölçülerinde bir niş yer almaktadır. Batı duvarı, bir adet pencere açıklığı ve farklı boyutlarda dört adet küçük niş ile hareketlenmiştir (Gör.29). Kuzey duvarının sağlam kalan batı kısmında üç adet farklı boyut ve kodlarda niş bulunmaktadır. Giriş kapısı seçilememekle beraber, kuzey duvarında olduğu düşünülmektedir.

Yapının bodrum katı, zemin kat ile aynı eksen düzeninde tek mekândan oluşmakta olup, büyük bir kısmı toprak yığını altındadır. Güney duvarında, içten yarım daire kemerli dikdörtgen, dıştan dikdörtgen formlu mazgal pencere açıklığı bulunmaktadır. Doğu ve batı duvarları, aynı zamanda komşu yapının duvarlarıdır.

Yapının duvar örgüsü, kaba yonu ve moloz taştan oluşmakta olup, duvar kalınlıkları 0.85-1.00 m arasında değişmektedir. Dış duvar yüzeylerinde derz boşalmaları ve taş kayıpları gözlemlenmiştir. Cephelerin kaya kütlesine oturan kısımlarında derz boşalmaları ve yıkılmalar çoğunluktadır. Duvarlarda az miktarda bitki oluşumu gözlemlenmiş. Yapıda süsleyici unsurlara rastlanmamıştır.

Restitüsyon:

Mehmet turan evi bitişik nizamdaki odaların doğudan batıya doğru sıralandığı ve ortak bir eyvanın bulunduğu belirlenmiştir. Eyvan, doğu-batı ekseninde 15.30 m uzunluğunda ve 3.80 m genişliğindedir. Doğu cephesine bakan 3,80 m genişliğindeki sivri kemerle iç avluya girilmekte ve iki kademeli kayalık bir zemine sahiptir. Eyvandan güneyde sıralanan odalara geçiş sağlanmaktadır (Top, Hakkari'nin Mimari ve Sanat Mirası, 2010, s. 245).

Yapıların rölöve çalışmalarında parsel bazında incelendiği için Doç. Dr. Mehmet Top'un incelediği Mehmet Turan evi günümüzde doğudan batıya doğru Abdurrahman Turan, ortadaki Mehmet Turan ve en batıdaki Zerife yıldız evleri olarak tanımlanmaktadır (Çiz.6.7.8.9.10).

Yapı, yamaç topografyasına uygun şekilde yerleştirilmiştir. Bodrum kat dâhil iki kat olarak inşa edilmiştir. Yapı, ana duvarlar üzerinden dikdörtgen plana yakın

yamuk plana sahiptir, giriş kuzey duvarından üç basamakla sağlanmaktadır (Çiz.6.7.8.9.10).

Zemin kat, tiyan duvarlarla doğu-batı eksenine dik olarak giriş aralığı ve oda olmak üzere iki mekâna bölünmüştür. Giriş aralığı, kuzey-güney ekseninde dikdörtgen planlıdır. Giriş kapısının solunda, kapı üst kod seviyesinde bir adet niş yer almaktadır. Güney tiyan duvarında giriş kapısı, ikinci odaya açılmaktadır. İkinci odanın doğu duvarında bir adet ocak nişi bulunmakta ve odanın güney duvarında bir pencere açıklığı yer almaktadır.

Yapının bodrum katı, zemin kat ile aynı eksen düzeninde tek mekândan oluşmakta olup, bodruma ahşap merdivenle girilmektedir. Merdiven geçişi, zemin kattaki giriş aralığının yer döşemesindeki ahşap kapakla sağlanmaktadır. Güney duvarında iki adet yuvarlak kemerli pencere açıklığı bulunmaktadır. Odanın doğu, batı ve kuzey duvarları sağır bir düzene sahiptir.

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları, toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Genel olarak, yapının cephelerinde düzgün kaba yonu taş, iç duvarlarında ise düzgün sıralı moloz taştan oluşan duvar örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmış ve kireç harçla badanalanmıştır. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Yapının ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatıllı ahşap kirişlemedir. Bodrum pencerelerinde taş, diğer tüm açıklıklarda ahşap hatıl kullanılmıştır. Tiyan duvar, ince dalların yatay sepet örgüsü şeklinde örülüp sıvanmasıyla oluşturulmuştur.

Dönemsel Analiz:

Yapı, ev sahipleri tarafından 1900 yıllarından beri terk edilmiş olup işlevsiz hale gelmiş ve iklim koşulları nedeniyle büyük hasar görmüştür. Rölöve ve restitüsyon projeleri karşılaştırıldığında, Yıkılan doğu duvarında bir ocak nişi yer almaktadır. Yapıda ıslak mekânlarının olmadığı görülmektedir.

4.3. Örnek No:3 (Abdurahman Turan Evi)

Örnek No:	3.
Yapının Adı:	Abdurahman Turan Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 130 Ada 48 Parsel
Çizim No:	3,6-10
Görsel No:	30-32
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
2017-Durumu:	Harabe
Bugünkü Durumu:	Restorasyonu yapılmış, işlevsiz

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Abdurahman Turan Evi, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, Cumhuriyet Mahallesi'nde, Çukurca Kalesi'nin doğu eteğinin alt kısmında130 ada 48 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 17. yy'in ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir.[14]

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Kale eteğinde bitişik nizamda inşa edilmiş, doğu uçtan batı uça doğru sıralanan beş evden tam ortada yer alan, kuzey-güney yönündeki dik eğimden kaynaklı iki katlı bir yapıdır. Kuzey-güney yönlü dikdörtgen plana yakın yamuk görünümlüdür ve tek odadan oluşmaktadır. Ara kat döşemesi yıkılmış, yapı içi taş ve toprak yığını ile dolmuştur (Gör.30) (Çiz.3).

Evin kuzey cephesinin tamamı yıkılmış durumdadır. Güney cephesi, 7.08 m uzunluğunda bodrum kata ait üç pencere açıklığı ve zemin kata ait kare formlu bir pencere boşluğu ile hareketlenmiştir (Gör.31). Batı ve doğu cepheleri komşu yapı ile bitişik durumdadır.

[14] (Bkz: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Tarihçesi)

Yapının zemin katının doğu, batı ve kuzey duvarları yıkılmış durumdadır, giriş kapısı seçilememekle beraber kuzey duvarında olduğu düşünülmektedir. Güney duvarında içten 0.85x1.13 m ölçülerinde ahşap lentolu pencere açıklığı, yatay dikdörtgen formda olup, pencerenin üstünde 0.22x0.21 m (en x boy) ölçülerinde bir niş bulunmaktadır. Pencerenin sağında 0.48x0.60x0.62 m (en x boy x derinlik) ölçülerinde bir niş yer almaktadır (Gör.32).

Yapının bodrum katı, zeminle aynı eksen düzeninde tek mekândan oluşmakta olup, büyük bir kısmı toprak yığını altındadır. Güney duvarında üç adet içten dikdörtgen, dıştan kare formlu mazgal pencere açıklığı bulunmaktadır. Doğu ve batı duvarları bodrum kat seviyesine kadar sağlam kalmıştır, aynı zamanda komşu yapının duvarlarıdır.

Yapının duvar örgüsü, kaba yonu ve moloz taştan oluşmakta olup, duvar kalınlıkları 0.85-1.00 m arasında değişmektedir. Dış duvar yüzeylerinde derz boşalmaları ve taş kayıpları gözlemlenmiştir. Cephelerin kaya kütlesine oturan kısımlarında derz boşalmaları ve yıkılmalar çoğunluktadır. Duvarlarda az miktarda bitki oluşumu gözlemlenmiştir. Yapıda süsleyici unsurlara rastlanmamıştır.

Restitüsyon:

Mehmet turan evi bitişik nizamdaki odaların doğudan batıya doğru sıralandığı ve ortak bir eyvanın bulunduğu belirlenmiştir. Eyvan, doğu-batı ekseninde 15.30 m uzunluğunda ve 3.80 m genişliğindedir. Doğu cephesine bakan 3,80 m genişliğindeki sivri kemerle iç avluya girilmekte ve iki kademeli kayalık bir zemine sahiptir. Eyvandan güneyde sıralanan odalara geçiş sağlanmaktadır (Top, Hakkari'nin Mimari ve Sanat Mirası, 2010, s. 245).

Yapıların rölöve çalışmalarında parsel bazında incelendiği için Doç. Dr. Mehmet Top'un incelediği Mehmet Turan evi günümüzde doğudan batıya doğru Abdurrahman Turan, ortadaki Mehmet Turan ve en batıdaki Zerife yıldız evleri olarak tanımlanmaktadır (Çiz.6.7.8.9.10).

Yapı, yamaç topografyasına uygun şekilde yerleştirilmiştir ve bodrum kat dahil iki kat olarak inşa edilmiştir. Yapı, ana duvarlar üzerinden yamuk plan şeklinde komşu yapı ile bitişik durumdadır. Yapı alanı kuzey-güney yönünde dik bir eğime sahiptir ve girişi kuzeyde sağlanmaktadır.

Kuzey cephesinden zemin kat girişi sağlanmaktadır. Zemin kat tiyan duvarlarla doğu batı eksenine dik olarak giriş aralığı ve oda olmak üzere iki mekâna bölünmüştür. Giriş aralığı kuzey –güney ekseninde dikdörtgen planlıdır. Giriş kapısının sağında kapı üst kod seviyesinde bir adet niş yer almaktadır. Güney tiyan duvarında giriş kapısı ikinci odaya açılmaktadır. İkinci odanın doğu duvarında bir adet ocak nişi bulunmaktadır. Odanın güney duvarında bir adet penceresi bulunmaktadır. Pencere sağ ve solunda birer niş yer almaktadır.

Yapının bodrum zeminle aynı eksen düzeninde tek mekândan oluşmaktadır. Bodrum kata, ahşap merdivenle girilmektedir. Merdivene geçiş; zemin kattaki giriş aralığının yer döşemesinde yer alan ahşap kapakla sağlanmaktadır. Güney duvarında üç adet mazgal pencere açıklığı bulunmaktadır. Odanın doğu, batı ve kuzey duvarı sağırdır.

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları, toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Genel olarak dış cephelerde düzgün kaba yonu taş, iç duvarlarda ise düzgün sıralı moloz taştan oluşan bir duvar örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmış ve kireç harçla badanalanmıştır. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır. Ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatıllı ahşap kirişlemeden oluşmaktadır. Yapının bodrum kat pencerelerinde taş, diğer tüm açıklıklarında ise ahşap hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapı, ev sahipleri tarafından 1900 yıllarından beri terk edilmiş olup işlevsiz hale gelmiş ve iklim koşulları nedeniyle büyük hasar görmüştür. Rölöve ve restitüsyon projeleri karşılaştırıldığında, zemin katın güney duvarındaki pencere açıklığının, solunda kapatılmış bir niş yer almaktadır. Yapıda ıslak mekânlarının olmadığı görülmektedir.

4.4. Örnek No:4 (Şerifa Arslan Evi)

Örnek No:	4.
Yapının Adı:	Şerifa Arslan Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 130 Ada 47 Parsel
Çizim No:	4,6-10
Görsel No:	33-35
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
2017-Durumu:	Harabe
Bugünkü Durumu:	Restorasyonu yapılmış, işlevsiz

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Şerifa Arslan Evi, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, Cumhuriyet Mahallesi'nde, 130 ada 47 parselde, Çukurca Kalesi'nin doğu eteğinin alt kısmında konumlanmaktadır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 17. yy'in ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir.[15]

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Şerifa Arslan Evi, kale eteğinde bitişik nizamda inşa edilmiş doğu uçtan batı uça doğru yer alan bitişik beş evden ikinci evdir. Kuzey-güney yönündeki dik eğimden kaynaklı iki katlı olarak tasarlanmıştır. Zemin kat tamamen yıkılmış ve bodrum kat yıkıntılarla dolmuştur (Gör.33). Yapının büyük bir kısmı harap durumda olduğundan vaziyet planı ve giriş kapısı belirlenememektedir. Batı ve doğu duvarları kısmen ayakta kalmış, ancak güney ve kuzey duvarları neredeyse temel seviyesine kadar yıkılmıştır (Gör.34,35) (Çiz.4).

Güney duvarı uçuruma baktığından evin girişinin kuzey cephesinde olduğu düşünülmektedir. Yapının kaba yonu ve moloz taştan oluşan duvar örgüsü vardır. Duvar kalıntılarının kalınlıları 0.85-1.00 m arasındadır. Yapıda herhangi bir süsleyici unsur tespit edilememiştir.

[15] (Bkz: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Tarihçesi)

Restitüsyon:

Yapı, bodrum kat dahil iki katlı olarak tasarlanmıştır. Doğu-batı ekseninde dikdörtgen bir plana sahip olan yapı, doğu ve batı komşu yapılarla bitişik durumdadır. Yapının alanı eğimlere uygun olarak kuzey-güney ve doğu-batı eksenlerinde dik bir eğimi bulunmaktadır. Kuzey cephesindeki girişler, farklı kodlarda bağımsız girişlere sahip olan katlara erişim sağlamaktadır (Çiz.6.7.8.9.10).

Zemin kata kuzey cephesinden girilmektedir. Yapı, doğu-batı doğrultusunda yapılmış tiyan duvar ile giriş aralığına ve kuzey-güney doğrultusunda giriş aralığına dik yapılmış tiyan duvarlarla iki oda olmak üzere üç mekâna bölünmüştür. Dar bir giriş aralığına sahip olan zemin kat, doğu-batı ekseninde dikdörtgen planlıdır. Güneydeki tiyan duvarında bulunan iki giriş kapısı, ikinci ve üçüncü odaya açılmaktadır. İkinci oda kuzey-güney ekseninde düzenlenmiş, duvarında sadece pencere bulunmaktadır. Üçüncü oda ise kare planlıdır ve güney duvarında iki pencere, doğu duvarında bir ocak nişi ve ocak nişinin altında kod seviyesinde küçük bir niş bulunmaktadır.

Bodrum girişi, kuzey cephesindeki ahşap kapı ile sağlanmakta ve dışarıdan iç kısma doğru inen taş basamaklardan oluşmaktadır. Yapının bodrumu, zemindeki üç oda ile aynı eksende taş duvarlarla ayrılmıştır. Odaların güney duvarında iki adet mazgal pencere açıklığı bulunmaktadır.

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları, toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgüsüne sahiptir. Genel olarak cephelerde düzgün kaba yonu taş, iç duvarlarda ise düzgün sıralı moloz taştan oluşan bir duvar örgüsü mevcuttur. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmış ve kireç harçla badanalanmıştır. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatıllı ahşap kirişlemeden oluşmaktadır. Bodrum pencerelerinde taş, diğer tüm açıklıklarında ise ahşap hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapı, işlevsiz hale gelmiş ve iklim koşulları nedeniyle büyük ölçüde hasar görmüştür. Yapının rölöve ve restitüsyon projeleri karşılaştırıldığında, yapının bodrum ara duvarları dışında tamamen yıkıldığı gözlemlenmiştir. Yapıda ıslak mekânlarının olmadığı görülmektedir.

4.5. Örnek No:5 (Cevdet Yıldız Evi)

Örnek No:	5.
Yapının Adı:	Cevdet Yıldız Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 130 Ada 46 Parsel
Çizim No:	5,6-10
Görsel No:	36-39
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
2017-Durumu:	Harabe
Bugünkü Durumu:	Restorasyonu yapılmış, işlevsiz

Yapının Konumu ve Tarihçesi:

Cevdet Yıldız Evi, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, Cumhuriyet Mahallesi'nde, Çukurca Kalesi'nin doğu eteğinin altında, 130 ada 46 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 17. yy'in ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir.[16]

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Kale eteğinde bitişik nizamda inşa edilmiş beş evin doğu ucunda yer almakta olup, bodrum kat dâhil iki katlıdır. Güney-kuzey yönünde dikdörtgen planlı olarak inşa edilmiştir. Batı yönündeki bitişik komşu evden güneye doğru 1.13 m çıkıntı yapmaktadır. Ara kat döşemesi ve üst örtüsü yıkılmış durumdadır, yapının içi taş ve toprak yığını ile dolmuştur (Gör.36) (Çiz.5).

Yapının cephe detaylarına bakıldığında; Doğu cephesi 7.60 m uzunluğunda, bodrum kata ait 0.98 m(en) ölçüsünde kapı açıklığına sahiptir (Gör.37). Zemin kata ait iki pencere açıklığı lento seviyesinden yukarı doğru yıkılmıştır. Güney cephesi, 7.08 m uzunluğunda, bodrum kata ait iki pencere açıklığı ve zemin kata ait dikdörtgen formlu iki pencere boşluğu ile hareketlenmektedir (Gör.38). Batı cephesi komşu yapı ile bitişik nizamlıdır ve kuzey cephesi yıkılmış durumda olup birkaç taş sırası ayaktadır.

[16] (Bkz: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Tarihçesi)

Zemin katın büyük bir kısmı yıkılmış durumda olup, giriş kapısı belirlenememektedir. Doğu duvarında yıkılmış iki pencere açıklığı bulunmaktadır. Güney duvarında ahşap lentolu pencere açıklığı içten 0.84x1,23 m (en x boy), dıştan 0.50 x 0.58 m (en x boy) ölçülerinde kare formdadır. Pencere lentosunun üstünde küçük bir niş yer almaktadır.

Bodrum katı, zeminle aynı eksen düzeninde tek mekândan oluşmakta olup, büyük bir kısmı toprak yığını altında kalan bodrumu doğu-batı yönünde ikiye ayıran bir duvar içermektedir. İç duvarlarda ahşap lentolu giriş kapısı doğu duvarında yer almaktadır. Güney duvarında iki adet mazgal pencere açıklığı bulunmaktadır (Gör.39). Batı duvarı, bitişik evle ortak bir duvar işlevi görmektedir.

Yapının kaba yonu ve moloz taştan oluşan duvar örgüsü vardır. Duvar kalınlıları 0.85-1.00 m arasındadır. Cephelerin kaya kütlesine oturan kısımlarında derz boşalmaları ve yıkılmalar çoğunluktadır. Duvarda az miktarda bitki oluşumları vardır. Yapıda herhangi bir süsleyici unsur tespit edilememiştir.

Restitüsyon:

Yapı, topografik özelliklere uygun şekilde yerleştirilmiştir. Ana duvarlar üzerinden dikdörtgen planlı iki kat olarak inşa edilmiştir. Komşu yapı ile bitişik durumdadır. Yapı alanı kuzey-güney yönünde dik bir eğime sahiptir. Kat girişleri kuzey ve doğu cephelerinde birbirinden bağımsızdır (Çiz.6.7.8.9.10). Yapının aşağıda belirtilen dönemsel değişiklikler dışındaki detay oluşumları rölövesi ile aynıdır.

Birinci Dönem:

Zemin kat girişi kuzey cepheden sağlanmakta olup, zemin kat tiyan duvarlarla giriş aralığı ve iki oda olmak üzere üç mekâna bölünmüştür. Giriş aralığı kuzey – güney ekseninde dikdörtgen planlıdır. Batı taş duvarında, kapı üst kod seviyesinde bir adet niş yer almaktadır. Doğu tiyan duvarında giriş kapısı ikinci odaya açılmaktadır. İkinci odanın doğu duvarında bir adet penceresi bulunmaktadır. Üçüncü oda doğu-batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Odanın güney duvarında iki, doğu duvarında bir adet penceresi bulunmaktadır. Güney duvarında iki pencere arasında bir ocak nişi yer almaktadır.

Yapının bodrum zemindeki üçüncü oda ile aynı eksen düzeninde tek mekândan oluşmaktadır. Giriş kapısı doğu duvarından sağlanmaktadır. Güney duvarında iki adet mazgal pencere açıklığı bulunmaktadır. Yapının batı, kuzey duvarı sağırdır.

İkinci Dönem:

Yapı ev sahibi tarafından üst örtüsü kaldırılıp daha düşük seviyede yenilenmiştir. Küçük pencere açıklıkları mevcut alınan rölövesindeki gibi büyütülmüştür.

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Dış cephelerde düzgün kaba yonu taş, iç duvarlarda düzgün sıralı moloz taştan oluşan duvar örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmış ve kireç harçla badanalanmıştır. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatıllı ahşap kirişlemedir. Bodrum pencerelerinde taş, diğer açıklıklarda ise ahşap hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapı, ev sahipleri tarafından 1900 yıllarından beri terk edilmiş olup işlevsiz hale gelmiş ve iklim koşulları nedeniyle büyük hasar görmüştür. Rölöve ve restitüsyon projeleri karşılaştırıldığında, cephe açıklıklarında ve iç mekânda önemli değişiklikler olduğu gözlemlenmiştir. Birinci dönemde var olan ocak nişi sonradan kapatılmış, yapılan ikinci dönem onarımları ise yapıya zarar vermiştir. Yapılan onarım yapının dış derzlerindeki kireç harçın yok olmasına sebep vermiştir. Sonradan yapılan çamur harçlı derz, yapının daha erken yıkılmasına yol açmıştır. Yapıda ıslak mekânlarının olmadığı görülmektedir.

4.6 Örnek No:6 (Mübarek Yıldız Evi)

Örnek No :	6.
Yapının Adı:	Mübarek Yıldız Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 130 Ada 45 Parsel
Çizim No:	11-12
Görsel No:	40-43
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
Bugünkü Durumu:	Harabe

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Yapı, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, Cumhuriyet Mahallesi, Çukurca Kalesi'nin güney eteğinin batı kısmında, 130 ada 45 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 17. yy'in ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir[17].

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Yapı bodrum kat dâhil üç katlı olarak inşa edilmiştir. Ev yamuk görünümlü dikdörtgen plan şeklindedir. Yapının kat giriş kapı yerleri birbirinden bağımsız planlanmıştır. Evin ara kat döşemesi ve üst örtüsü yıkılmıştır. Yapının içi taş ve toprak yığını ile dolmuştur **(**Çiz.11,12).

Yapının cephe düzenlerine bakıldığında doğu cephesi 4.39 m (en) ölçüsünde sağır bir düzene sahiptir. Güney cephesi 11.01 m ölçüsünde, bodrum kata ait düz atkı taşlı üç adet pencere ve bir kapı, zemin kata ait ahşap atkılı dört adet pencere ve birinci kata ait ikisi yıkılmış birbirinden farklı boyutlarda üç pencere açıklığı ile hareketlenmektedir (Gör.40). Batı cephesinde zemin kata ait ahşap altlıklı bir kapı açıklığı yıkıntılar içinde kalmıştır. Birinci kata ait, duvar cephesinin tamamı yıkılmış durumdadır. Yapının kuzeyi yıkıntılar içinde kalan oda birimleri yamacın içine kadar girmektedir.

[17] (Bkz: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Tarihçesi)

Yapının bodrum katı doğu-batı ekseninde dikdörtgen görünümünde olup yıkıntılarla dolmuştur. Kata giriş güney duvarındaki 0.75x1.32 m (en x boy) kapı açıklığından sağlanmaktadır. Kapının solunda yer alan üç pencere açıklığı dıştan ortalama 0.22x0.25 m(en x boy) ölçülerinde, cephede sağlam durumda iken iç kısımda duvar örgüleri yıkılmış vaziyettedir.

Yapının zemin katı, tek mekândan oluştuğu görülmektedir. Katın giriş kapısı güney batı köşede yıkılmış durumdadır (Gör.41). Zemin katın doğu duvarında ortada bir ocak nişi ile sağında bir dolap nişi tespit edilmiştir. Ocak nişi yukarı doğru üçgen görünümündedir. Güney duvarına içten dikdörtgen, dıştan kare formda birbirine yakın ölçülerde dört ahşap lentolu pencere yerleştirilmiştir (Gör.42). Mekânın batı duvarı yıkılmıştır. Kuzey duvarı toprakla kapanmış vaziyettedir

Büyük bir bölümü yıkılan birinci kat, zemin kat ekseninde devam edip, kuzeye yerleştirilmiş bir mekân ve kaya oluğu ile birlikte üç mekândan oluşmaktadır. Birinci mekânın güney duvarı farklı boyutlarda üç pencere açıklığı ile hareketlenmektedir. Doğu duvarının sağında 0.65x0.40 m (en x boy) ölçülerinde ahşap kapaklı, sol kısmında biri kapatılmış bir küçük niş yer almaktadır. Batı duvarının tamamı yıkılmıştır (Gör.43). Kuzeyde bulunan ve yamaca yaslanan yamuk şeklindeki ikinci odanın büyük bir kısmı yıkılmış olup yığınlarla dolmuş vaziyettedir. İkinci mekânın kuzey duvarında bir niş ve kaya oluğuna açılan kapı açıklığı yer almaktadır.

Yapının kaba yonu ve moloz taştan oluşan duvar örgüsü vardır. Duvar kalınlıları 0.70-0.90 m arasında değişmektedir. Duvarda zamanla oluşan derz boşalmaları ve yıkılmalar gözlemlenmiştir. Toprak harçla sıvanmış ve kireçle badanalanmış duvar yüzeyleri bulunmaktadır. Duvarlarda az miktarda bitki oluşumları vardır. Yapıda herhangi bir süsleyici unsur tespit edilememiştir.

Restitüsyon:

Yapı bodrum kat dâhil üç kat olarak inşa edilmiştir. Yapı alanı kuzey-güney yönünde dik bir eğime sahiptir. Yapı ana duvarlar üzerinden doğu batı yönünde dikdörtgen şeklinde yamuk planlıdır. Katların giriş kapı yerleri birbirinden bağımsızdır (Çiz.11,12).

Yapının bodrum katı, tek mekanlı, doğu-batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Bodrum katına, güney cephesinde yer alan ahşap giriş kapısı ile girilmektedir. Mekânın güney duvarındaki dört mazgal pencere açıklığı dışında duvarlar sağır bir düzene sahiptir.

Yapının zemin katı ana duvarlar üzerinden tek mekanlı olup, doğu-batı yönünde dikdörtgen şeklinde yamuk bir plana sahiptir. Kat tiyan[18] duvarlarla giriş aralığı, hol, iki oda ve hol bağlı acık bir alan olmak üzere beş mekâna bölünmüştür. Zemin kat girişi, yapının batı cephesinin güney köşesinden, ahşap lentolu kapı ile sağlanmaktadır. Giriş aralığı kapı yönünde boylamasınadır. Giriş aralığından doğu-batı yönündeki holun güneyine konumlandırılmış iki oda yer almaktadır. Odaları güney duvarında üç, pencere açıklığı aydınlatmaktadır. Katın güneydoğu köşesi hol kısmına acık konumlandırılmıştır mutfak olarak kullanılmaktadır. Mutfak bölümünün güney duvarında bir pencere, doğu duvarında bir ocak nişi yer almaktadır. Ocağın sağ solunda orta kodlarda birer niş yerleştirilmiştir.

Yapının birinci katı, amorf bir plan şeklindedir. Ana duvarlar üzerinden iki mekân ve kaya oluğu ile birlikte üç mekândan oluşmaktadır. Katın giriş kapısı kuzeybatı köşesinden sağlanmaktadır. Kat giriş kapısının açıldığı birinci mekân, , tiyan duvarlarla giriş aralığı, iki oda olmak üzere üç mekâna bölünmüştür. Giriş aralığı ters L şeklinde, kapıya dik yöndedir. Güney duvarında iki odanın ikişer, giriş aralığının bir pencere açıklığı yer almaktadır. Giriş aralığından kuzey duvarındaki kapı ile ikinci ana mekâna geçilmektedir. İkinci mekânın kuzey duvarında bir niş ve kaya oluğuna açılan kapısı yer almaktadır

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Genel olarak yapının cephelerinde, düzgün kaba yonu taş ve iç duvarlarında ise düzgün sıralı moloz taştan oluşan duvar örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmış ve kireç harçla badanalanmıştır. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Yapının ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatıllı ahşap kirişlemedir.

[18] Tiyan: İnce dalların yatay sepet örgüsü şeklinde örülüp sıvanmasıyla oluşturulmuştur duvar örgüsüdür(yöre halkı tarafından bu şekilde ifade edilmektedir).

Yapının bodrum pencerelerinde taş, diğer tüm açıklıklarında ahşap hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapı, ev sahipleri tarafından 1900 yıllarından beri terk edilmiş olup işlevsiz hale gelmiş ve iklim koşulları nedeniyle büyük hasar görmüştür. Rölöve ve restitüsyon projeleri karşılaştırıldığında, Yapının dört adet pencere düzeni sonradan büyük üç pencere dönüştürüldüğü görülmektedir Yapıda ıslak mekânlarının olmadığı görülmektedir (Çiz. 11,12).

4.7. Örnek No:7 (Mursel ve Süleyman Budakbeyoğlu Evi)

Örnek No :	7.
Yapının Adı:	Mursel ve Süleyman Budakbeyoğlu Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 130 Ada 35 Parsel
Çizim No:	13-14
Görsel No:	44-46
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
Bugünkü Durumu:	Harabe

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Yapı, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, Cumhuriyet Mahallesi'nde, Çukurca Kalesi'nin güney eteğinin batı kısmının ortasına yakın konumda 130 ada 35 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 17. yy'in ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir[19].

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Yapı, yamacın topografyasına uygun şekilde, kuzeyden ana kayaya yaslanmaktadır. Bodrum kat dâhil iki katlı olarak kareye yakın inşa edilmiştir. Katlar birbirinden bağımsız planlanmıştır. Yapının güneydoğu köşesindeki çıkıntılı alana tek katlı briket duvarlı wc-banyo eklenmiştir (Gör.44).

Güney cephede, bodrum kata ait kapı, sonradan eklenen wc-banyo kısmının pencere ve zemin katına ait iki pencere açıklığı mevcuttur. Batı cephe kuzey-güney yönünde dik eğime sahip olup zemin kat giriş kapısı ile hareketlenmiştir (Gör.45). Doğu cephesi, güneydeki çıkıntı ile birlikte 23 x 56 m dış ölçülerindedir. Çıkıntılı kısımdaki pencere açıklığı dışında cephe sağır tutulmuştur. Yapı, kuzeyden ana kayaya yaslanmaktadır. Kaya kütlesinin bodrum ve zemin kat düzenine içine kadar geldiği görülmektedir (Çiz.13,14).

[19] (Bkz: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Tarihçesi)

Yapının bodrum katı üç mekândan oluşmaktadır. Birinci mekânın girişi güney cepheden sağlanmaktadır. İkinci mekânda doğu duvarındaki kapı açıklığından ulaşılmaktadır. Mekânın güney duvarındaki pencere açıklığı kapıya dönüştürülmüş olup eklenen üçüncü mekân olan wc-banyo geçişi sağlamaktadır.

Zemin kat doğu-batı doğrultusunda yan yana yerleştirilmiş kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı iki mekândan oluşur. Zemin kat giriş kapısı batı cephe düzeni içinde bulunmaktadır. Mekânlardan zemin kat girişli olanın iç ölçüsü 23x45m olanın daha uzun tutulması, güneye çıkıntılı bir hareketlilik katmıştır (Gör.46). İkinci mekânın iç ölçüleri 45x45 m'dir.

Yapının kaba yonu ve moloz taştan oluşan duvar örgüsü vardır. Duvar kalınlıkları 78 cm'dir. Dış duvar yüzeylerinde derz boşalmaları ve taş kayıpları mevcuttur. İç duvar yüzeylerinde toprak sıvalar görülmektedir. Cephe yüzeylerinde derzlerde yöreye özgü harç bulunmaktadır. Duvarda az miktarda bitki oluşumları vardır. Yapının üst örtü ve ara kat döşemelerinin bir kısmı yıkılmıştır. Ayakta kalan kısımlarda çökme seviyesindedir. Zemin katın pencere açıklıklarında küçük nişlerde ve bodrum pencerelerinde ahşap hatıl kullanılmıştır. Yapıda herhangi bir süsleyici unsur tespit edilememiştir.

Restitüsyon:

Bodrum kat dâhil iki kat olarak inşa edilmiştir. Yapı, kare plan tipine yakın şeklinde inşa edilmiştir. Yapının bodrum ve zemin katı birbirinden bağımsız olup girişleri farklıdır.

Yapının güney cephesi bodrum kat ile birlikte iki katlıdır. Cephenin öne doğru olan çıkıntısı, yapıya hareketlilik katmıştır. Bodrum kata girişin sağlandığı cephedir. Kapı açıklığı ve pencere açıklığı ile birlikte zemin kata ait dört pencere açıklığı ile hareketlenmektedir. Batı cephe, zemin kata girişin sağlandığı cephedir. Kuzey-güney yönünde dik eğimi olan cephenin bir kapı açıklığı vardır. Yapının kuzey cephesi kaya kütlesine dayanmaktadır. Doğu cephe, komşu yapı ile çok yakın mesafede olup batı cephe ile benzerlik göstermektedir. Güneye çıkıntı yapan kısımdaki pencere açığı dışında tamamen sağır vaziyettedir. Saçaklar, tavan kirişleri üzerinden uzatılan küçük ahşap kirişler ile taşıntı yapmaktadır (Çiz.13,14).

Zemin kata batı cephesindeki ahşap lentolu kapı açıklığından girilmektedir. Kat iki mekândan oluşmaktadır. Birinci mekân, yapıya girişin sağlandığı kuzey-güney yönünde dikdörtgen plan şeklindedir. Mekânın güney duvarında ahşap hatıllı iki dikdörtgen pencere yer almaktadır. Batı duvarında giriş kapısının solunda kapı üst seviyesinde bir adet niş bulunmaktadır. Kuzey duvarı sağır olup zemin seviyesinde kaya kütlesi mekânın içine doğru gelmektedir. Doğu duvarının tam ortasında büyük bir yüklük, en sağında bir pencere açıklığı ve sol köşede ikinci mekâna geçişi sağlayan kapı açıklığı bulunmaktadır. İkinci mekân, kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlıdır. Batı duvarının sol köşesinde kapı açıklığı ve giriş kapısının solunda kapı üst seviyesinde bir adet niş bulunmaktadır. Kuzey duvarında iki küçük niş mevcutken doğu duvarı sağır tutulmuş. Güney duvarına iki dikdörtgen açıklıklı ahşap pencere açılmıştır.

Evin bodrumu güney cephe yönünde iki mekândan oluşmaktadır. Mekânlar kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlıdır. Bodrum kata güney cephenin sol köşesindeki ahşap lentolu kapı açıklığından girilmektedir. Batı duvarının ortasında oda içine gelen kaya kütlesi ile doğu duvarında ikinci mekâna açılan kapı açıklığı bulunmaktadır. İkinci mekânın güneye bakan bir pencere açıklığı dışında duvarlar sağır durumdadır. Bodrumun kuzey kısmının tamamı kaya kütlesinden meydana gelmiştir.

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Genel olarak dış cephelerinde düzgün kaba yonu taştan, iç duvarlar düzgün sıralı moloz taştan oluşan duvar örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmıştır. Dış duvar derzleri yöreye özgü harç ile derzlenmiştir. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Yapının ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatılı ahşap kirişlemedir. Zemin katın pencere saçıklıklarında, nişlerde ve bodrum pencerelerinde ahşap hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapının sahipsiz bırakılması ve doğa şartlarından ötürü büyük hasar görmüş durumdadır. Yapı giriş yerleri ve mekân oluşumları tamamen yamacın yapısı/oluşumu/eğimi ile uyumludur. Yamacın kayalık olması ve büyük kaya kütlelerine müdahale edilememesi, yapı ile kaya kütlelerinin iç içe tasarlanmasına sebep vermiştir. Ayrıca, yapı içinde ocak nişinin olmaması ve dış cephe yüzeylerinde harçların büyük bir bölümünün boşalmış olması, yapının bir dönem büyük bir onarım geçirdiği ihtimalini göstermektedir. Yapının iki adet pencere düzeni sonradan büyük bir pencere dönüştürüldüğü görülmektedir. Yapının ıslak mekânın olmadığı sonradan eklendiği wc-banyo ile aşikârdır.

4.8. Örnek No:8 (Mehmet Hanefi Ertunç)

Örnek No :	8.
Yapının Adı:	Mehmet Hanefi Ertunç
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 130 Ada 40 Parsel
Çizim No:	15-16
Görsel No:	47-50
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
Bugünkü Durumu:	Harabe

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Yapı, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, Cumhuriyet Mahallesi'nde, Çukurca Kalesi'nin güney yamacının batı uç kısmının alt kısmında 130 ada 40 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 17. yy'in ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir[20].

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Yapı kuzeyden ana kayaya yaslanmakta ve büyük bir kayanın üstüne inşa edilmiştir. Bodrum kat dâhil iki kat olarak ve L tipi plan şeklindedir. Katlar birbiri ile bağlantılı planlanmıştır (Gör.47).

Güney cephenin 9x6 m bodrumlu kısmı iki katlı olup, bodrum katı ve zemin katına ait pencere açıklıkları mevcuttur. Güney cephe yönündeki tek katlı yapının giriş kısmının cephesi tamamen yıkılmış vaziyettedir (Gör.48). Yapının batı cephesi 3x4 m uzunluğunda olup büyük bir bölümü yıkılmış durumda iken, en güneyde bodrum katına ve iki zemin kata ait büyük bir pencere açıklığı yer almaktadır (Gör.49). Kuzey cephesi yamaca dayanmaktadır. Yapıya girişin sağlandığı doğu cephesinin giriş kısmı yıkılmış vaziyettedir. Ancak daha geride kalan doğu cephesinin 45x78 m düzeni iki katlı görünümündedir. Yapının üst örtü ve ara kat

[20] (Bkz: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Tarihçesi)

döşemeleri yıkılmıştır. Bodrumun büyük bir bölümü yapıya ait toprak, taş yıkıntılarıyla doludur. Ancak bodrum katına ait giriş kapısı lentosu görülmektedir (Çiz.15,16).

Yapının zemin katı üç bölümden oluşmaktadır. Birinci ve ikinci bölümlerin tamamı yıkılmıştır. Üçüncü bölümün zemininde ise 45x45 m, iç ölçülerinin de bodrum katı üzeri olup ara kat döşemesi de bodrum katının içine yıkılmıştır. Odanın kuzey duvarı yıkılmıştır. Doğu duvarının ortasında ocak, ocağın sağ ve solunda birer adet niş yer alırken, bodrum kısmının duvarları sağırdır (Gör.50). Güney duvarında bodrum kata ve zemin kata ait iki pencere açıklığı bulunmaktadır. Batı duvarı bodrum katında ve zemin katta büyük bir pencere açıklığına sahiptir (Çiz.15,16).

Yapının kaba yonu ve moloz taştan oluşan duvar örgüsü vardır. Duvar kalınlıkları 78 m dir. Yapının ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri yıkılmış vaziyettedir. Üst örtünün tahrip olmasından ötürü yapı büyük hasar görmüştür. Duvarlarda açılmalar, çatlaklar ve pencere açıklıklarında yıkılmalar mevcuttur. Dış duvar örgüsünde derz boşalmaları ve taş kayıpları mevcuttur. Cephe yüzeylerinde derzlerde yöreye özgü harçlar günümüze kadar kalmıştır. Duvarda az miktarda bitki oluşumları bulunmaktadır. Üst örtüsünün yapısının ise yapı içine yığılmış ve kırılmış ahşap kirişlerden olduğu anlaşılmaktadır. Saçaklar birkaç ince tahta dışında tamamen yok olmuştur. Zemin katın pencere açıklıklarında ahşap, küçük nişlerde ve bodrum pencerelerinde ise taş hatıl kullanılmıştır.

Restitüsyon:

Yapı, yamacın topoğrafyasına uygun şekilde yerleştirilmiştir. Yapı kuzeyden ana kayaya yaslanmakta ve büyük bir kayanın üzerine inşa edilmiştir. Yapının bir bölümü bodrum katı dâhil olmak üzere iki kat olarak inşa edilmiştir. Yapının planı L tipi şeklindedir (Çiz.15,16).

Yapının eğimli kaya kütlesine yerleştirilmesinden ötürü cephelerde iki yatay köşe arasında kot farklılıkları vardır. Yapıya girişin sağlandığı doğu cephe bodrum kat ile birlikte iki katlıdır. Ancak bodrum ve zemin kata ait cephe düzeni giriş kısmının gerisine düşmektedir. Burada zemin kata ait küçük bir açıklık, bodrum katı hizasında duvar cephesinde bir adet niş ve düzgün sıralı dört adet küçük açıklık

bulunmaktadır. Bu açıklıkların başka yapıların ahşap kiriş yerleri olduğu tahmin edilmektedir.

Güney cephesinde birinci odanın üç adet ahşap penceresi, bodrum katına ait taş hatıllı iki adet pencere açıklığı ve üçüncü mekâna ait ahşap hatıllı kare formlu iki adet pencere açıklığı hareketlendirmektedir. Batı cephesinde zemin katına ait iki büyük pencere açıklığı ve bodrum katına ait iki adet taş hatıllı pencere açıklığı yer almaktadır. Yapının kuzey cephesi yamaca dayanmaktadır. Saçaklar tavan kirişleri üzerinden uzatılan küçük ahşap kirişler ile dışa taşıntı yapmaktadır.

Yapıya giriş ise zemin katın doğu cephesindeki ahşap lentolu kapı ile yapılmaktadır. Zemin kat üç mekândan oluşmaktadır. Birinci mekân yapıya girişin sağlandığı hol görevi görüp doğu-batı yönünde tiyan (ince dalların yatay sepet örgüsü şeklinde örülüp sıvanmasıyla oluşturulan duvar) duvarla ikiye ayrılmaktadır. İkinci mekân kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlıdır. Bodruma ve üçüncü mekâna geçişin sağlandığı güney duvarında bir ocak nişi yer almaktadır. Ocak aşağıdan yukarıya doğru daralan bir üçgen biçimindedir. Batı duvarının ortasında ahşap lentolu bir pencere açıklığı, güney duvarında ise üçüncü mekâna açılan kapı ve bodruma inen taş merdivenler yer almaktadır (Çiz.15,16).

Güney uçtaki üçüncü mekân ana mekân olup kare planlıdır. Batı duvarında ahşap hatıllı büyük bir pencere açıklığı, doğu duvarının tam ortasında bir ocak (yarım daire kavisli) nişi, sağ ve solunun üst kısımların da birer adet yarım daireli niş mevcuttur. Güney duvarında dikdörtgen şekilli iki adet pencere açıklığı yer almaktadır. Pencereler dikdörtgen girinti içerisinde ve üzerleri ahşap hatıllıdır. Dıştan ise kare açıklık şeklindedir.

Evin bodrumu iki mekândan oluşmaktadır. Birinci mekân merdivenin batı tarafında kalan ve merdiven boyunca oluşan açık mekândır. İkinci mekân ise merdivenle inilen, güney cepheye bakan mekândan oluşmaktadır. Kuzey duvarında merdivene açılan kapı açıklığı yer almaktadır. Odanın batı duvarında bir adet mazgal pencere bir adet küçük niş, güney duvarında ise iki adet mazgal pencere yer almaktadır.

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Genel olarak yapının dış cephelerinde, düzgün kaba yonu taş ve iç duvarlarında ise düzgün sıralı moloz taştan oluşan duvar örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmıştır. Dış duvar derzleri yöreye özgü harç ile derzlenmiştir. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Yapının ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatıllı ahşap kirişlemedir. Zemin katın pencere açıklıklarında ahşap, küçük nişlerde ve bodrum pencerelerinde ise taş hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapının işlevsiz olması ve iklim koşulları yapıya büyük hasar vermiştir. Yapının giriş yerleri ve mekân oluşumları tamamen yamacın oluşumu ile uyumludur.

Yapının rölöve ve restitüsyon projeleri karşılaştırıldığında; yapının büyük bir bölümünün yıkıldığı gözlenmektedir. Yapının doğu giriş cephesi dışındaki tüm cepheleri uçuruma bakmaktadır. Giriş cephesindeki mekânına bir dönem ikinci bir giriş açıklığı daha açıldığı anlaşılmaktadır. Bu mekândaki pencere açıklıklarının sayı ve boyutlarında dönemsel farklılar görülmektedir.

Yapının bodrum girişi yapı iç mekânlarından sağlanmaktadır. Yapının ıslak mekânlarının olmadığı görülmektedir. Yapının tamamında taş, toprak ve ahşap malzeme kullanılmıştır.

4.9. Örnek No:9 (Ömer Ertunç Evi)

Örnek No :	9.
Yapının Adı:	Ömer Ertunç Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 130 Ada 33 Parsel
Çizim No:	17-24
Görsel No:	51-54
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
Bugünkü Durumu:	Harabe

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Yapı, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, Cumhuriyet mahallesinde, Çukurca Kalesi'nin güney yamacının batı kısmının orta eksenine yakın 130 ada 33 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 17. yy'in ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir[21].

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Yapı doğu-batı yönünde dikdörtgen planlıdır. İki katlı olarak inşa edilen yapıda kat girişleri birbirinden bağımsız planlanmıştır (Gör.51). Güney cephede bodrum ve zemin kata ait pencere açıklıkları (10.62m) ve doğu tarafta zemin kat giriş aralığı (3.95m) bulunmaktadır. Batı cephe (3.85 m) bodrum kat girişinin sağlandığı cephedir (Gör.52). Kuzey cephesi koşu parselle bitişik konumlandırılmıştır. Birinci kat girişi küçük bir geçiş aralığından oluşmakta ve doğu cephe düzeni içinde yer almaktadır. İç duvar yüzeylerinde mazgal pencere açıklığı, aşağıdan yukarı doğru daralan üçgen bir görünüme sahip ocak nişi, içten yarım daire kemerli dıştan düz taş atkılı pencere açıklıklarına yer verilmiştir (Gör.53,54). (Çiz.17-24).

Yapının kaba yonu ve moloz taştan oluşan duvar örgüsü vardır. Duvar kalınlıkları 65-100 m arasındadır. Yapının ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri

[21] (Bkz: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Tarihçesi)

yıkılmış vaziyettedir. Üst örtünün tahrip olmasından ötürü yapı büyük hasar görmüştür. Dış duvar örgüsünde derz boşalmaları ve taş kayıpları mevcuttur. Cephe yüzeylerinde derzlerde yöreye özgü harçlar günümüze kadar kalmıştır. Duvarda az miktarda bitki oluşumları bulunmaktadır. İç duvarlarda çamurla sıvanıp, badananmış yüzeyler mevcuttur. Saçaklar birkaç ince tahta dışında tamamen yok olmuştur. Pencere açıklıklarında ahşap ve taş, küçük nişlerde ise ahşap hatıl kullanılmıştır. Yapı içindeki sonradan eklenen çelik su borularından yapıya ıslak hacimlerin sonradan yerleştirildiğini anlaşılmaktadır (Çiz.17-24).

Restitüsyon:

Yapı yamacın topografyasına uygun şekilde iki kat olarak inşa edilmiştir. Batı ve kuzey yönlerinden bitişik olarak yapılan evle bir bütün görünümündedir. Yapının bodrumu dikdörtgen bir plana sahiptir. Yapının zemin katı bodrumla aynı ölçülere sahip mekânlar ile komşu parsel içindeki bir mekânla birleşmesi birinci katın ters T plan şekline dönüştürmüştür.

Yapının güney cephesi bodrum kat ile birlikte iki katlıdır. Yamacın kuzey güney doğrultusundaki eğimin çok dik olması güney cephedeki su basman duvarının yükselmesine neden olmuştur. Bu sebepten cephe yüksekliği iki katlı görünümden fazladır. Cephe düzeni içinde bodrum kata ait birebirinden farklı boyut ve yükseklikte dört açıklık ve zemin kata ait iki kare, bir dikdörtgen, bir mazgal ve bir küçük kare açıklık bulunmaktadır. Cephenin sağ zemin seviyesinde ve sol birinci kat seviyesinde kat giriş aralıklarının açık olan mekân yüzeyleri yer almaktadır.

Batı cephe iki katlı olup bodrum kat girişinin sağlandığı cephedir. Ancak cephe düzeni içinde tek katlı bir görünüm vermektedir. Bodrum girişinin önündeki geçiş aralığın damı, komşu yapının giriş sekisi işlevindedir. Kuzey güney doğrultusundaki dik eğimden kaynaklı geçiş aralığının batı kısmı cephe düzeni içinde görünmemektedir. Kuzey cephesi koşu parselle bitişik nizamda konumlandırılmıştır. Zemin katın girişin sağlandığı doğu cephe acık olan taş atkılı kapı açıklığından oluşan geçiş aralığıdır. Cephe aralığın kuzeyinde bulunan komşu yapının cephe düzeni ile bir bütünlük göstermektedir (Çiz.17-24).

Doğu cephesinde düz atkı taşlı kapı ile güneyi acık olan bir geçiş mekânı yer almaktadır. Geçiş mekânının, batı duvarında birinci katın düz atkı taşlı giriş kapısı ve kuzey duvarında yapıya bitişik nizamda konumlandırılmış evin üst katlarına geçişi sağlayan açıklığa yer verilmiştir. Geçiş mekânın üst örtüsü zemin kat ile aynı düzlemdedir.

Bodrum kata, komşu parselin giriş sekisinin altında yer alan dıştan düz atkı taşlı içten yuvarlak kemerli kapıdan girilmektedir. Kapı üst kodundan yapı cephesine saplanan doğu batı yönündeki ahşap kirişlerle duvara oturtulmuş, güneye bakan bir eyvan görünümündedir. Kat tek mekândan meydana gelmektedir. Kuzey duvarında iki, doğu duvarı bir niş ile hareketlendirilmiştir. Güney duvarında farklı boyut ve kodlarda yer alan dört pencere açıklığına yer verilmiştir.

Zemin kat bodrum kat üzerinde aynı ölçülere sahip doğu batı eksenli birinci mekân ve hemen kuzeyinde yer alan kare planlı ikinci mekândan oluşmaktadır. Birinci mekân ince dalların yatay sepet örgüsü şeklinde örülüp sıvanmasıyla oluşturulmuş tiyan duvarlarla giriş aralığı ve güneye bakan iki odaya dönüştürülmüştür. Doğu batı doğrultusunda düzenlene giriş aralığının kuzeyinde ikinci mekâna açılan taş atkılı kapı ile batı ve güney köşede tiyan duvarındaki ahşap kapı açıklıkları yer almaktadır. Güneydoğu köşede kare planlı odayı güney duvarı içten dikdörtgen girinti içerisinde, üzeri ahşap hatıllı iki pencere açıklığı aydınlatılmaktadır. Doğu duvarı küçük bir niş dışında sağır durumdadır. Güneybatı eksenli oda daha büyük kara planlı düzendedir. Bu odanın pencere açıklığı benzer özelliklerde olup daha büyük tutulmuştur. Pencerenin sağ tarafında bir mazgal pencere, sol tarafında taş atkılı küçük kare bir pencere yer almaktadır. Batı duvarının ortasında yukarıya doğru daralan üçgen biçiminde son bulan bir ocak ile ocağın sol üst kısmında bir niş yerleştirilmiştir. Kuzey duvarında kapı boyutlarında bir niş ve yatay yönde dikdörtgen bir niş yer almaktadır (Çiz.17-24).

En kuzeydeki ikinci mekân, komşu parselin doğu batı doğrultusundaki dikdörtgen planlı odanın tiyan duvarla ikiye ayrılması ile oluşturulmuştur. Mekânın kuzey duvarında yer alan niş dışında tüm duvarlar sağır tutulmuştur.

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Genel olarak yapının dış cephelerinde, düzgün kaba yonu taş ve iç duvarlarında ise düzgün sıralı moloz taştan oluşan duvar örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmıştır. Dış duvar derzleri yöreye özgü harç ile derzlenmiştir. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Yapının ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatıllı ahşap kirişlemedir. Bodrum kat açıklıklarında taş, diğer tüm açıklıklarında ise taş veya ahşap hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapının işlevsiz olması ve iklim koşulları yapıya hasar vermiştir. Yapının giriş yerleri yamacın oluşumu ile uyumludur. Güney cephe düzenindeki pencere açıklıklarının boyut ve cephe yerleşimlerinde farklılar görülmektedir. Yapının bodrum girişi cepheden sağlanmaktadır.

Yapının rölöve ve restitüsyon projeleri karşılaştırıldığında; yapının büyük bir bölümünün yıkıldığı gözlenmektedir. Yapının kuzeybatı yönündeki bitişik nizamlı evdeki bir mekâna bağlantısı, Aynı kod düzleminde bulunan, birbirinden tamamen aksi yönlerde giriş açıklılar ve ortak kullanılan mekânın cephe düzeninin olmayışı ile basit bir tiyan duvarla ikiye bölünmüş olmasından ötürü. Bu evlerin haremlik selamlık olarak planladığını yâda evin üst düzey birine ait olduğunu göstermektedir.

Yapının ıslak mekânlarının olmadığı görülmektedir. Yapının tüm cephe düzenleri batı, kuzey yönlerinde yapıyı saran komşu yapı ile bir bütünlük göstermektedir. Yapının damı komşu yapının bir bölümünün kapı önü, balkonu niteliğindedir. Ancak yapıların girişleri tamamen birbirinden farklıdır. Yapının tamamında taş, toprak ve ahşap malzeme kullanılmıştır.

4.10. Örnek No:10 (Abdulsamet Arslan Evi)

Örnek No :	10.
Yapının Adı:	Abdulsamet Arslan Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 130 Ada 34 Parsel
Çizim No:	17-24
Görsel No:	55-58
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
Bugünkü Durumu:	Harabe

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Yapı, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, Cumhuriyet mahallesinde, Çukurca Kalesi'nin güney yamacının batı kısmının orta eksenine yakın, 130 ada 34 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 17. yy'in ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir[22].

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Yapı alanı kuzey güney yönünde dik bir eğime sahiptir. Yapı doğu-batı yönünde iki katlı olarak inşa edilmiştir. Güneyinde alt kodda bulunan komşu yapı ile bitişik olarak düzenlenmiştir. Yapıda kat girişleri birbirinden bağımsız planlanmıştır. Bodrum kat girişi batı cephesi ekseninde güneye bakmaktadır. Zemin kat iki bağımsız yapı ve girişten oluşmaktadır. Evin bir kısmının ara kat döşemeleri ve üst örtüsü yıkılmıştır. Yapının içi taş ve toprak yığını ile dolmuştur (Gör.55) (Çiz.17-24).

Yapının cepheleri güneyinde yer alan komşu yapı ile iç içe bir görünüme sahiptir. Batı cephesi sağır bir düzene sahiptir. Yapının kuzeyi yamaca dayanmıştır. Doğu cephesi üç kademeden oluşmaktadır. Birinci kademe zemin katın birinci evin penceresi ile hareketlenmektedir. Güney cephesini, batı yönünde bodrum katı giriş kapısı ve kapının sol üst kodunda üç adet pencere açıklığı oluşmaktadır. Pencerelerin

[22] (Bkz: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Tarihçesi)

üst kodunda zemin katın yıkılmış duvar örgüleri yer almaktadır. Zemin katın birinci evin kapı girişi ve bir penceresi yer almaktadır. İkinci evin güneye bakan duvar örgüleri yıkılmıştır. Birinci kat komşu parselin dam örtüsü seviyesinde yer almaktadır.

Yapının bodrum katı batı yönünde, güney cephe düzlemindedir. Kat iki mekândan oluşmaktadır. Birinci mekân 4.00x2.88 m(en x boy) ölçülerinde doğu batı yönündedir. Odanın güneye bakan duvarında giriş kapısı 0.84x1.45 m (en x boy) ölçülerinde yer seviyesinden yüksektedir. Giriş kapısının lento seviyesinden yukarı yan yana üç adet mazgal pencere açıklığı yer almaktadır. Batı duvarının güney köşesinde bir ocak nişi ve kuzey duvarında iki adet niş bulunmaktadır. Odanın kuzeybatı duvar köşesi yıkılmış olup üst örtüsü ahşap kirişlemedir. Odanın doğu duvarında bir adet niş ve ikinci mekâna açılan taş atkılı kapı açıklığı yer almaktadır. İkinci mekân doğu duvarında bir niş yeri tavan kirişleri dışında tamamı yapıya ait taş ve toprak yığını ile kapanmıştır (Gör.56).

Yapının zemin katı iki ayrı evden oluşmaktadır. Evlere giriş komşu yapının doğu cephesindeki ortak girişi sağlayan yarı eyvan görünümündeki aralıktan sağlanmaktadır. Aralıktan kuzeyde yer alan kapı açıklığından doğu batı yönünde yıkılmış merdivenlerle komşu yapının damına geçilmektedir. Komşu yapının damı zemin katın iki evinin girişinin sağlandığı alandır (Çiz.17-24).

Birinci Ev;Doğu, güney cepheli iki katlı tek mekândan oluşmaktadır. Doğu batı yönünde yamuk dikdörtgen plana sahiptir. Odanın güney duvarında evin 0.90m giriş kapısı ve 0.77x0.88m (en x boy) ölçülerinde pencere açıklığı yer almaktadır. Doğu duvarını pencere açıklığı ve küçük bir niş hareketlendirmektedir. Batı duvarı sağır bir düzene sahiptir. Kuzey duvarının batı köşesinde kaya oluğuna bulunmaktadır. Evin bodrum katına ait iki pencere açıklığı güney duvar düzleminin yer döşeme kiriş izlerinin alt seviyesinde yer almaktadır. Bodrumun tamamı yıkıntılarla dolmuştur. (Gör.57).

İkinci Ev;Batı ve Güney cepheli üç mekândan oluşmaktadır. Birinci mekân doğu batı yönünde birinci evin batısında yer almaktadır. Odanın güney duvarının tamamı yıkılmış vaziyettedir. Doğu duvarında yıkılmış giriş kapısı ve bir ocak nişi yer almaktadır. Batı darında ikinci odaya açılan 0.60 m (en) ve üçüncü odaya açılan 0.94 m (en) giriş kapıları yer almaktadır. Kuzey batı köşesinde 1.50 m genişliğinde arkası kaya kütlesi olan bir yüklük yer almaktadır. İkinci odanın batı duvarında zemin seviyesin m ölçülerinde kapatılmış niş ve nişin üstünde m ölçülerinde bir pencere açıklığı yer almaktadır. Kuzeyi kaya kütlesinden oluşmaktadır. Güneyi sıvasız briket duvar örgüsüne sahiptir. Üçüncü mekân bodrum birinci odanın hizasındaki odadır. (Gör.58). Kuzey duvarı çimento esaslı sıva ile sıvanmış ve boyanmıştır. Doğu duvarında oda giriş kapısı ve kapının sağında kapatılmış bir açıklık yer almaktadır. Batı duvarının ortasında bir ocak nişi sağ ve solunda dikey eksende orta kısımlarda birer tane niş kapatılmıştır.

Yapının kaba yonu ve moloz taştan oluşan duvar örgüsü vardır. Duvar kalınlıkları 0.60-0.80 m arasındadır. Dış duvar örgüsünde derz boşalmaları ve taş kayıpları mevcuttur. Cephe yüzeylerinde derzlerde yöreye özgü harçlar günümüze kadar kalmıştır. Duvarda az miktarda bitki oluşumları bulunmaktadır. İç duvarlarda çamurla sıvanıp, badananmış yüzeyler mevcuttur. Yapıda herhangi bir süsleyici unsur tespit edilememiştir.

Restitüsyon:

Yapı yamacın topografyasına uygun şekilde iki kat olarak inşa edilmiştir. Güneyinde bitişik olarak yapılan evle bir bütün görünümündedir. Yapının bodrum katı batı yönünde, güney cephe düzlemindedir. Batı doğu yönündeki taş basamaklarla kapı önündeki sekiye ulaşılmaktadır. İki odadan oluşan katın birinci odası rölövesi ile aynı özelliklere sahiptir. Doğu duvarındaki kapı açıklığından ikinci odaya geçilmektedir. Oda biriminin kuzey ve güney duvarlarında birer niş yerleştirilmiştir.

Yapının Zemin katı, bitişik nizamlı iki ayrı evden oluşmaktadır. Komşu yapının damı iki evinde girişlerin sağlandığı alandır. Birinci ev doğu cephesinde bodrum kat dâhil iki katlıdır. Doğu batı yönündeki taş basamaklarla evin güneye bakan giriş kapısına ulaşılmaktadır. Giriş kapısı yönündeki giriş aralığı odanın tiyan

duvarı ile bölünmesiyle oluşturulmaktadır. Kuzeybatı köşedeki ahşap kapakla döşemede bodruma inilmektedir. Ahşap merdivenlerle bodruma ulaşılmaktadır. Bodrum zeminle aynı boyutlarda tek mekândan oluşmaktadır. Odanın güney duvarında iki adet pencere –niş açıklığı yer almaktadır (Çiz.17-24).

Zemin katın ikici evi iki mekândan oluşmaktadır. İki dikdörtgen planın dikey ve yatay olarak birleştirilmesinden oluşmaktadır. Birinci yatay olarak yerleştirilen mekândır. Burası birinci ev ile ikinci oda arasında kalmaktadır. Aynı zamanda bodrum katın ikinci odası ve komşu yapının ikinci ana mekânın üzerindeki odadır. Odanın kuzey duvarında bir dolap işi, doğu duvarında bir ocak nişi ve sağında bir küçük niş bulunmaktadır. Güney duvarında batı köşesinde kat giriş kapısı ve iki adet pencere açıklığı bulunmaktadır. Batı duvarının kuzey köşesinde ikinci odaya açılan kapı açıklığı yer almaktadır. İkinci oda dikey yönde dikdörtgen planlıdır. Doğu duvarının güney kısmında kat girişinin kapısına bakan pencere açıklığı bulunmaktadır. Güney duvarında iki adet pencere açıklığı, batı duvarında da üç adet niş yer almaktadır (Çiz.17-24).

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Genel olarak yapının dış cephelerinde, düzgün kaba yonu taş ve iç duvarlarında ise düzgün sıralı moloz taştan oluşan duvar örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmıştır. Dış duvar derzleri yöreye özgü harç ile derzlenmiştir. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Yapının ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatıllı ahşap kirişlemedir. Zemin katın açıklıklarında taş, birinci katın açıklıklarında ise taş veya ahşap hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapının işlevsiz olması ve iklim koşulları yapıya büyük hasar vermiştir. Yapının giriş yerleri yamacın oluşumu ile uyumludur. Yapının rölöve ve restitüsyon projeleri karşılaştırıldığında; yapının zemin katının bir odasının güney cephesi tamamı yıkıldığı gözlenmektedir. Yapıya banyo-wc kısmı sonradan eklenmiştir. Kapatılmış niş ve ocaklık ve pencere açıklıkları bulunmaktadır

Yapının cephe düzenleri kuzey güney yönündeki dik eğimden ötürü, güneyinde yer alan komşu yapı ile bir bütünlük göstermektedir. Komşu yapının damı zemin kattaki evin kapı önü, balkonu niteliğindedir. Bir bütün olarak evlere baktığımızda yapı kütlesinin bodrum -alt kod seviyesinde iki, üst ayrı iki kod seviyesinde üç toplamda beş ayrı kat girişi bulunmaktadır. Genel olarak yapı kompleks bir düzendedir.Zemin katın ikinci evinin birinci odası, doğu batı ekseninde dikdörtgen planlıdır. Bu mekân bodrum katta aynı boyutlarda ve herhangi bir cephe düzeni içine girmemektedir. Ancak mekânın kuzey güney ekseninde ikiye ayrılmıştır. Batı yönünde kalan oda biri bodrum katın ikinci odası olarak kullanılmaktadır. Doğusunda kalan bölünmüş oda birimi bitişik nizamlı komşu yapı plan düzeni içindedir. Aynı kod düzleminde bulunan, birbirinden tamamen farklı yönlerde giriş kapıları olan iki ayrı evin ve ortak kullanılan mekânın basit bir tiyan duvarla ikiye bölünmüş olmasından ötürü. Evlerin haremlik selamlık olarak planladığını yâda evin üst düzey birine ait olduğunu göstermektedir. Yâda komşu yapı ile bu evin bodrum katı tek ev olup haremlik selamlık olarak iki ayrı girişi vardır.

4.11. Örnek No:11 (Abdullah Ateş Evi)

Örnek No :	11.
Yapının Adı:	Abdullah Ateş Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 130 Ada 32 Parsel
Çizim No:	25-29
Görsel No:	59-62
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
Bugünkü Durumu:	Harabe

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Yapı, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, cumhuriyet mahallesinde, Çukurca kalesinin güney eteğinin batı kısmının 130 ada 32 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 17. yy'in ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir[23].

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Yapı alanı kuzey güney yönünde dik bir eğime sahiptir. Kuzeyinde uzanan doğal tepeye ait büyük bir kayanın üstüne kademeli olarak inşa edilmiştir. Bodrum kat dâhil üç katlıdır. Bodrum, zemin kat girişleri birbirinden bağımsız planlanmıştır. Evin ara kat döşemeleri ve üst örtüsü yıkılmıştır. Yapının içi taş ve toprak yığını ile dolmuştur. (Çiz.25-29)(Gör.59).

Doğu cephesi, iki kat girişinin sağlandığı kapılara ev sahipliği yapmakta olup, bu kapılar 5.67 m ölçüsündedir. Öne doğru 0.77 çıkıntılı kısımda ise 2.77m uzunluğundaki pencere açıklığı, bütünüyle canlılık katmaktadır (Gör.60). Güney cephesi, üç ayrı kademeden oluşmaktadır. En önde yer alan kısım, 6.50 m genişliğinde ve zemin kata ait düz atkı taşlı iki pencere, zemin kata ait taş atkılı üç pencere ile birinci kata ait üç pencere açıklığıyla dinamizm kazanmıştır. İkinci kademe, 4.27 m genişliğinde ve birinci kata ait bir pencere açıklığına sahiptir.

[23] (Bkz: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Tarihçesi)

Sonradan eklenen briket duvarlı üçüncü kademede ise 1.84 m genişliğinde birinci kata ait bir pencere açıklığı gözlemlenmektedir. Batı cephesi, sonradan eklenen wc-banyo bölümü ile birlikte üç kademeden meydana gelmektedir. En önceki kısım, 5.14 m genişliğinde olup, zemin kata ait düz atkı taşlı iki pencere ve birinci kata ait ahşap atkılı bir pencere açıklığı ile hareketlendirilmiştir. İkinci ve üçüncü kademe, sağır bir düzene sahip olup, yapı kuzeydeki yamaca dayanmaktadır (Gör.61) (Çiz.25-29).

Yapının bodrum katı, zemin katın güney cepheli odası ile aynı eksende dikdörtgen plana sahiptir ve bu kat yıkıntılarla dolmuştur. Kata giriş, doğu duvarındaki 0.74 m genişliğindeki kapı açıklığından sağlanmaktadır. Oda içerisinde, güney duvarındaki içten 0.40 x 0.45 m ve 0.44 x 0.44 m (en x boy) ölçülerindeki iki mazgal pencere açıklığı, aydınlatma sağlamaktadır. Aynı zamanda, bu pencerelerin dıştan ölçüleri de 0.15 x 0.24 m ve 0.13 x 0.23 m (en x boy) olarak belirlenmiştir (Çiz. 25-29).

Yapının zemin katı, iki bölümden oluşmakta olup, birinci bölüm bodrum ile aynı düzlemde yer alırken, ikinci mekân ise kuzeydeki kaya kütlesinin oluşturduğu küçük bir alanı kaplamaktadır. Birinci odanın kuzeydoğu köşesi açıklık olarak tasarlanmış olup, doğu duvarında yer alan zemin kata açılan giriş kapısı, kuzey üst köşesindeki ikinci odaya açılan kaya kütlesine dayanan bir açıklıkla karakterizedir. Kat girişinin sağlandığı doğu cephedeki kapı açıklığı, iki mekâna ve birinci kata açılan tek kapıdır. İki mekân arasında kod farklılığı gözlemlenmektedir. Birinci mekân, doğu-batı yönünde 5.22 x 4.54 m (en x boy) ölçülerinde dikdörtgen plana sahiptir. Odanın doğu duvarının sol köşesinde giriş kapısı bulunmaktadır. Kapının üstünde, 0.29 x 0.45 m (en x boy) ölçülerinde pencere açıklığı ve iki adet niş yer almaktadır. Güney duvarında farklı kod ve boyutlarda üç niş bulunmaktadır. Nişlerin üst kısmında ise üç adet pencere açıklığı, mekâna hareketlilik kazandırmaktadır (Gör.62). Batı duvarında ise biri kapatılmış iki adet mazgal pencere bulunmaktadır. Üstte üçgen biçiminde sonlanan ocak nişi, kuzey duvarının sağ tarafında konumlanmıştır. Ocağın üst hizasında ise bir niş bulunmaktadır (Çiz. 25-29).

İkinci mekân kaya kütlesinin oluşturduğu eğrisel hareketli bir alandır. Mekâna acılan güney duvarındaki kapı açıklığı dışında, birinci kata çıkan yıkık taş merdivenler yer almaktadır.

Yapının birinci katı, zeminle aynı eksende devam etmekle birlikte kuzeyine eklenen iki bölümle beraber üç bölümden oluştuğu görülmektedir. Birinci bölüm bodrum ve zemin üzerinden devam eden mekândır. Mekânın doğu duvarının ortasında kapatılmış ocak nişi ve ocağın sağ solunda birer niş bulunmaktadır. Nişlerden biri kapatılmıştır. Güney duvarı içten 1.18 x 1.44 m (en x boy) dikdörtgen dıştan 1.10x1.00 m (enx boy) kare boyutlarda iki pencere ile hareketlenmektedir. Batı duvarının ortasında 0.86x1.24 m ölçülerinde ahşap bir pencere ve solunda kapatılmış bir niş yer almaktadır. Kuzey duvarının sol köşesinde odaya açılan kapı açıklığı yer almaktadır (Çiz. 25-29).

İkinci mekân doğu batı yönünde dikdörtgen bir plana sahiptir. Zemin katın kaya kütlesinden oluşmuş ikinci bölümündeki yıkılmış taş basamaklarıyla buraya ulaşılmaktadır. Mekânın kuzeyi kaya kütlesi ve yer yer yıkılmış duvar örgülerinden oluşmaktadır. Doğu duvarında bir pencere açıklığı yer almaktadır. Güney duvarının ortasında birinci odaya açılan kapı açıklığı, kapının sağında kapatılmış bir ocak nişi ve kapının sağında bir pencere açıklığı bulunmaktadır. Kuzey batı köşesindeki kapı açıklığından banyo- wc ye geçilmektedir. Yapının kuzey batısına yerleştirilen briket duvarlı banyo –wc üçüncü bölümdür. Mekân kod olarak daha yüksekte kalmaktadır. Girişi güney doğu duvarındaki açıklıktır. Mekân güneye bakan 0.41 x 0.54 m (en x boy) pencere ile aydınlanmaktadır.

Yapının kaba yonu ve moloz taştan oluşan duvar örgüsü vardır. Duvar kalınlıları 0.60-0.85 m arasındadır. Cephelerin kaya kütlesine oturan kısımlarında derz boşalmaları ve yıkılmalar çoğunluktadır. Duvar yüzeyleri toprak harçla sıvanmıştır. Duvarda az miktarda bitki oluşumları vardır. Yapıda herhangi bir süsleyici unsur tespit edilememiştir.

Restitüsyon:

Yapı bodrum kat dâhil üç kat olarak inşa edilmiştir. Doğu cephesindeki bodrum ve zemin kat girişleri arasındaki kod farkı bulunmaktadır Zemin kat girişi, kuzey güney yönündeki taş basamaklarla çıkılan sekiden sağlanmaktadır. Bodrum giriş kapısı etrafında zemine çıkan taş basamakların duvarı yer almaktadır (Çiz. 25-29).

Yapının bodrum ve zemin katı ve birinci katın birinci odası rölövesi ile aynı plan ve iç duvar özelliklerine sahip olmakla birlikte kapatılan açıklık açılmıştır.Yapının birinci katı, zeminle aynı eksende devam etmekle birlikte kuzeyine eklenen iki bölümle beraber üç bölümden oluştuğu görülmektedir. Birinci bölüm bodrum ve zemin üzerinden devam eden mekândır.

İkinci mekân doğu batı yönünde dikdörtgen bir plana sahiptir. Burası kuzey güney eksenine iki mekâna ayrılmıştır. Birinci mekân zemin katın kaya kütlesinden oluşmuş ikinci bölümündeki taş basamaklarıyla buraya ulaşılmaktadır. Mekânın batısındaki kapı ile ikinci mekâna açılmaktadır. Güney duvarındaki pencere açıklığı dışında oda duvarları sağırdır.

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Genel olarak yapının dış cephelerinde, düzgün kaba yonu taş ve iç duvarlarında ise düzgün sıralı moloz taştan oluşan duvar örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmıştır. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Yapının ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatıllı ahşap kirişlemedir. Yapının açıklıklarında taş ve ahşap hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapının işlevsiz olması ve iklim koşulları yapıya büyük hasar vermiştir. Yapının rölöve ve restitüsyon projeleri karşılaştırıldığında; yapıya sonradan eklenen banyo-wc kısmı dışında ve kapatılmış niş ve ocaklık dışında büyük bir müdahale geçirmediği görünmektedir (Çiz.25-29). Yapının tamamında taş, toprak ve ahşap malzeme kullanılmıştır.

4.12. Örnek No:12 (Necdet Bulut Evi)

Örnek No :	12.
Yapının Adı:	Necdet Bulut Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 123 Ada 2 Parsel
Çizim No:	30-32
Görsel No:	63-66
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
Bugünkü Durumu:	Harabe

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Yapı, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, cumhuriyet mahallesinde, Çukurca kalesinin güney yamacın ortasında aşağı kısımda 123 ada 2 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Evin üzerinde inşasına ilişkin herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin mimari dokusu ve eldeki görsel verilerden yapının 19. yy.'da yapıldığı tahmin edilmektedir[24].

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Yapı, yamacın topoğrafyasına uygun şekilde yerleştirilmiştir. Kuzeyden ana kayaya yaslanmakta ve büyük bir kayanın üzerine inşa edilmiştir. Yapı doğu batı doğrultusunda, 13.03 m dış ölçüsünde dikdörtgen planlıdır. Yapı batı cepheden bodrum kat dâhil, iki katlı görünüm yansıtmaktadır (Çiz.30-32) (Gör.63).

Batı cephesi 5.10 m genişliğinde, zemin kata ait bir pencere açıklığının lento seviyesinden yukarı doğru tüm duvar örgüsü yıkılmış vaziyettedir (Gör.64). Kuzey ve doğu cephe düzenleri komşu yapı ile bitişik vaziyettedir. Güney cephesinin orta kısmında bulunan dışa çıkıntı yığın, yapının girişini sağlayan merdivenler olup yıkılmış durumdadır. Güney cephe düzeni içinde bodrum kata ait iki pencere açıklığı ile zemin kata ait bir pencere açıklığının izleri bulunaktadır. Zemin katının üç ile altı

[24] Bkz: Yapının Dönemsel analiz kısmında evin mimari dokusu ve görseller hakkında bilgi verilmiştir.

sıra arsında değişen duvar örgüleri ayakta kalmıştır. Duvarların yıkılmış olmasından ötürü kapı girişine ait herhangi bir iz bulunmamaktadır (Gör.65). Ancak yapının duvar izlerinden ortada aralık batıda bir oda doğuda bir oda olmak üzere üç odadan oluştuğu görülmektedir (Gör.66). Evin duvarları, üst örtüsü ve ara kat örtüsü yıkılmıştır. Yapı içinde taş ve toprak yığını ile doludur (Çiz.30-32)

Yapının kaba yonu ve moloz taştan oluşan duvar örgüsü vardır. Duvar kalınlıları 0.65-0.90 m arasındadır. Duvar yüzeylerinde derz boşalmaları taş kayıpları mevcuttur. Duvarda az miktarda bitki oluşumları vardır. Bodrum pencerelerinde taş hatıl kullanılmıştır. Yapıda herhangi bir süsleyici unsur tespit edilememiştir.

Restitüsyon:

Yapı doğu batı doğrultusunda dikdörtgen plan tipinde inşa edilmiştir. Yapının sadece güney batı köşesi bodrum katı dâhil olmak üzere iki katlıdır.

Yapının doğu ve kuzey cepheleri komşu yapılarla bitişik nizamlıdır. Güney cephe bodrum kata ait iki pencere açıklığı, zemin kata ait iki ahşap lentolu dikdörtgen pencere açıklığı ile hareketlenmektedir. Saçaklar tavan kirişleri üzerinden uzatılan küçük ahşap kirişler ile taşıntı yapmaktadır (Çiz.30-32).

Yapıya girişi sağlayan güney cephenin ortasındaki sekiye sekiz basamakla çıkılmaktadır. Zemin kata güney cephe düzeninde doğudan yukarı çıkan yedi taş merdiven basamağı ile sekiye çıkılmaktadır. Giriş kapısı ahşap lentolu bir açılık şeklindedir. Kapıdan sonra ulaşılan hol, kuzey güney doğrultusunda dikdörtgen planlıdır. Holde deki doğu ve batı duvarındaki kapı açıklıkları dışında herhangi bir açıklık yoktur. Holun doğu ve batısında birer oda yer almaktadır. Batıda yer alan odanın doğu duvarın ocak nişi ve güney duvarında dikdörtgen açıklı bir penceresi bulunmaktadır. Doğudaki ikinci oda aynı pencere düzenine sahip olup batı duvarında da bir niş yer almaktadır. Odanın yer döşemesinde kuzeydoğu köşesine yakın bodruma inen ahşap merdivenlerin ahşap kapağı bulunmaktadır (Çiz.30-32).

Evin bodrumu batı ve güney cephe yönünde tek mekândan oluşmaktadır. Mekân kare planlıdır. Bodrum kata zemin kat döşemesinden inen ahşap kapaklı

açıklıkla, ahşap merdiven ile girilmektedir. Merdivenler odanın doğu duvarı ile paralel konumdadır. Güneyde iki adet pencere açıklığı ile batı duvarındaki niş dışında duvarlar sağır durumdadır.

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Genel olarak dış cephelerinde düzgün kaba yonu taştan, iç duvarlar düzgün sıralı moloz taştan oluşan duvar örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmıştır. Dış duvar derzleri yöreye özgü harç ile derzlenmiştir. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Yapının ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatılı ahşap kirişlemedir. Zemin katın pencere saçıklıklarında ve nişlerde ahşap, bodrum pencerelerinde taş hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapının sahipsiz bırakılması ve doğa şartlarından ötürü büyük hasar görmüş durumdadır. Eldeki görsellerden yapının restitüsyonun iki dönemden olduğunu ortaya koymaktadır. Restitüsyon son dönemki durumu göz alınarak yapılmıştır. Görsel 18'de yapının ilk dönemki restitüsyonu doğu batı doğrultusunda uzanan dört katlı bir yapıdır. Doğu batı yönlerinde komşu yapılarla bitişik nizamlı iken güney cephesi kale duvarı görünümündedir. Güney cephedeki pencere açıklıklarının da daha küçük olduğu anlaşılmaktadır. Ancak Yapı planı hakkında elde ki verilerin yetersizliği yapının bu dönem ki planını tam anlatılamamaktadır. Ancak yapının giriş kapısı cephe düzeni rölöve si ile uyumludur.

4.13. Örnek No:13(Abdurrahman Bulut Evi)

Örnek No :	13.
Yapının Adı:	Abdurrahman Bulut Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 123 Ada 3 Parsel
Çizim No:	30-32
Görsel No:	67-70
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
Bugünkü Durumu:	Harabe

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Yapı, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, cumhuriyet mahallesinde, Çukurca kalesinin güney yamacın ortasında aşağı kısımda 123 ada 3 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Evin üzerinde inşasına ilişkin herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin mimari dokusu ve eldeki görsel verilerden yapının 19. yy. 'da yapıldığı tahmin edilmektedir[25].

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Yapı kuzeyden ana kayaya yaslanmaktadır. Kuzey güney doğrultusunda tek katlı yamuk görünümlü bir plana sahiptir. Tek mekândan oluşan yapının, Doğu cephesi 7.09 m ölçüsünde olup, kuzey köşeye yakın 0.88 (en)ahşap lentolu giriş kapısı, kapının sağında bir adet metal korkuluklu 0.58 x 0.84 m (en x boy) dikdörtgen pencere açıklığı ile hareketlenmektedir (Gör.67,68). Cephenin sol tarafı ahşap hatıllı geniş bir açıklıkta ahşap bir kapı yer almaktadır. Açıklığın tamamı ve kapı arkası duvar örgüsü ile kapatılmıştır. Güney cephesinde bir adet pencere açıklığı yer almaktadır (Çiz.30-32).

Tek odadan oluşan odanın güney duvarında bir adet ahşap lentolu pencere açıklığı bulunmaktadır. Güneybatı köşesinin tamamı ve pencere lentosundan yukarı

[25] Bkz: Yapının Dönemsel analiz kısmında evin mimari dokusu ve görseller hakkında bilgi verilmiştir

doğru duvar örgüleri yıkılmış vaziyettedir (Gör.69,70). Batısındaki komşu parselle bitişik nizamdaki 5.62 m ölçüsündeki duvarı ile kuzey tepeye yaslamış 4.80 m ölçüsündeki duvarı sağırdır. Doğu duvarında evin giriş kapısı ve pencere yer almaktadır. Evin üst örtüsü ve ara kat örtüsü yıkılmıştır. Yapı içinde taş ve toprak yığını ile doludur. Yapının kaba yonu ve moloz taştan oluşan duvar örgüsü vardır. Duvar kalınlıları 78 m'dir. Pencerelerinde ahşap hatıl kullanılmıştır (Çiz.30-32).

Restitüsyon:

Yapı, yamacın topoğrafyasına uygun şekilde yerleştirilmiştir. Kuzeyden ana kayaya yaslanmakta ve büyük bir kayanın üzerine inşa edilmiştir. Yapı doğu batı doğrultusunda dikdörtgen plan tipinde inşa edilmiştir. Yapının sadece güney batı köşesi bodrum katı dâhil olmak üzere iki katlıdır.

Güney cephesi, doğu ucundaki dikdörtgen formlu ahşap lentolu pencere açıklığı ile hareketlenmektedir Doğu cephenin kuzey köşesinde yer alan bir adet ahşap lentolu pencere açıklığı ve ahşap lentolu giriş kapısı dışında cephe sade bir görünüm sergilemektedir. Saçaklar tavan kirişleri üzerinden uzatılan küçük ahşap kirişler ile taşıntı yapmaktadır (Çiz.30-32).

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Genel olarak dış cephelerinde düzgün kaba yonu taştan, iç duvarlar düzgün sıralı moloz taştan oluşan duvar örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmıştır. Dış duvar derzleri yöreye özgü harç ile derzlenmiştir. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Yapının ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatılı ahşap kirişlemedir. Açıklıklarda ahşap hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapının sahipsiz bırakılması ve doğa şartlarından ötürü büyük hasar görmüş durumdadır. Eldeki görsellerden yapının restitüsyonun iki dönemden olduğunu ortaya koymaktadır. Restitüsyon son dönemki durumu göz alınarak yapılmıştır. Doğu cephedeki ikinci bir kapı açıklığının da son dönem içinde eklendiği yapının bakkal olarak kullanıldığı bilgisi alınmıştır.

Yapının ilk dönemki restitüsyonu Görsel 16 da doğu batı doğrultusunda uzanan üç katlı bir yapıdır. Batı yönünde komşu yapı ile bitişik nizamlı iken güney cephesi kale duvarı görünümündedir. Güney cephedeki pencere açıklıklarının da daha küçük olduğu anlaşılmaktadır Ancak Yapı planı hakkında elde ki verilerin yetersizliği yapının bu dönem ki planı tam anlatılamamaktadır.

Yapıya ait eski görselin olmaması bu tek katlı yapının son dönemde tamamen yıkılıp yeniden inşa edildiğini göstermektedir. Eldeki verilerden yapının birkaç dönem geçirdiği gözlenmektedir ancak yapının plan oluşumu ile ilgili bilgi vermemektedir.

4.14. Örnek No:14 (Mehmet Selim Tunç Evi)

Örnek No :	14.
Yapının Adı:	Mehmet Selim Tunç Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 124 Ada 6 Parsel
Çizim No:	33-40
Görsel No:	18,71-74,77-79,82
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
Bugünkü Durumu:	Harabe

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Yapı, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, cumhuriyet mahallesinde, Çukurca kalesinin güney eteğinin orta kısmında 124 ada 6 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 17. yy'in ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir[26].

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Yapı alanı kuzey güney yönünde dik bir eğime sahiptir. Doğusunda yer alan komşu yapı ile bitişik olarak inşa edilmiştir. Bodrum kat dâhil üç katlıdır. Kat girişleri birbirinden bağımsız planlanmıştır. Evin ara kat döşemeleri ve üst örtüsü yıkılmıştır (Çiz.33-40) (Gör.71).

Kuzey cephesi duvarı birinci kata ait olup doğu köşesi yıkılmıştır. Batı kısmında alt kod seviyesinde üç adet niş boşluğu dışında sağır bir düzene sahiptir. Doğu cephesi komşu yapı ile bitişiktir. Güney cephesi 7.38(en) m genişliğinde, bodrum kata 0.14x0.31 m (en x boy) bir adet pencere, zemin kata ait dört adet farklı boyutlarda pencere açıklığı ile hareketlenmektedir. Bir adet pencere açıklığı birinci kat ve zemin kat arasında ki kod düzenindedir. Birinci kat kısmının doğu köşesi yıkılmıştır. Mevcut sağlam kısımda 0.06x0.50 m bir pencere açıklığı yer almaktadır. Batı cephesi 6.54 m(en) genişliğindedir (Gör.72). Bodrum katın giriş kapısı ve bir

[26] (Bkz: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Tarihçesi)

pencere açıklığı yer almaktadır. Zemin kata ait iki adet, birinci kat cephe düzeninde de üç pencere açıklığı farklı boyut ve kod düzenindedir (Çiz.33-40) (.

Yapının bodrum katı tek mekânlı doğu batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Katın büyük bir bölümü yapıya ait taş ve toprak yığını ile kapanmıştır. Kata giriş batı duvarından 0.75 m genişliğinde düz taş atkılı, içten 1.12 m genişliğinde kemerli kapı açıklığından sağlanmaktadır. Kapının solunda bir adet mazgal pencere açıklığı içerden 0.38 m genişliğinde, dışardan 0.15x0.53 m ölçülerindedir (Gör.73).

Yapının zemin katı, bodrumla aynı eksende dikdörtgen plana sahiptir. Katın girişi kuzey duvarında yıkıntılarla kapanmıştır. İçerden yuvarlak kemerli bir kapı açıklığıdır. Kapının sağında üç adet niş açılmıştır. Doğu duvarı aynı zamanda komşu yapının da duvarı olup sağırdır. Güney duvarında iki adet dikdörtgen, iki adet içerden kemerli dışardan dikdörtgen formda pencere açıklığı yer almaktadır. Batısında ortada bir ocak nişi yuvarı doğru yarım daire kemerli olarak daralmaktadır. Ocak içerden taşlarla daraltılmıştır. Ocağın sağ ve solunda birer pencere açılmıştır. Ocağın sağ üst köşesinde döşeme hizasına yakın bir pencere açıklığı daha yer almaktadır (Gör.74).

Yapının birinci katı, bodrumla aynı eksende dikdörtgen plana sahiptir. Katın giriş kapısı tespit edilememiştir. Katın doğu duvarının tamamı, kuzey ve güney duvarının doğu köşeleri yıkılmıştır. Güney duvarın bir ocak nişi yuvarı doğru yarım daire kemerli olarak tamamlanmaktadır. Ocağın sağındaki mazgal pencere 0.24x0.75m (en x boy) ölçülerindedir. Batı duvarında bir adet içerden sivri kemerli görünümlü pencere açıklığı dış cephede dikdörtgen görünümündedir. Ayrıca iki adet niş ve bir mazgal pencere daha yer almaktadır (Çiz.33-40).

Yapının kaba yonu ve moloz taştan oluşan duvar örgüsü vardır. Duvar kalınlıları 0.70-1.05 m arasındadır. Cephelerde derz boşalmaları çoğunluktadır. İç Duvar yüzeyleri toprak harçla sıvanmıştır. Yapıda herhangi bir süsleyici unsur tespit edilememiştir.

Restitüsyon:

İki parseldeki evler (Örnek No:14 ve Örnek No:15) bitişik nizamlı olup bütünlük arz ettiğinden restitüsyon plan tanımlamaları bir bütün olarak yapılmıştır.

Yapı bodrum kat dâhil dört kat olarak inşa edilmiştir Bodrum kat ekseninde gelişen yapı kuzey yamacına doğru üst katlarda mekânlar büyümektedir. Her katının girişi ayrı bir koddan sağlanmaktadır (Çiz.33-40)(Gör.18, 77, 78, 82).

Yapının bodrum katı doğu batı ekseninde iki mekândan oluşmaktadır. Birinci mekân doğu batı ekseninde dikdörtgen planlıdır. Giriş kapısı batı cephesinden sağlanmaktadır. Güneye bakan birer adet mazgal pencere açıklığına sahiptir. İkinci mekân. Birinci mekânın doğusunda bitişik olup kuzey güney yönünde dikdörtgen planlıdır. Bu odaya giriş zemin kattan bodruma inen ahşap merdivenlerle sağlanmaktadır. Odanın güney cephesine bakan üç adet mazgal penceresi yer almaktadır.

Zemin katı, bodrumla aynı eksende devam etmek olup kuzeybatı köşesindeki geçiş koridoru ile doğu batı yönünde dikdörtgen plan görünümündedir. Kat üç ana mekândan oluşmaktadır. Kata batı cephesinden geçiş koridoruna açılan kapı ile girilmektedir. Koridor doğu bayı yönünde dikdörtgen planlıdır. Koridorun güneyinde birinci ana mekâna ve koridor sonunda ikinci ana mekâna geçilir. Birinci mekân tiyan duvarla kuzey güney yönünde iki odaya bölünmüştür. Oda rölövesi ile aynı duvar detaylarına sahiptir (Gör.79). Güney duvarında tavan kirişlerinin hemen alt kodunda bir pencere açılmıştır (Çiz.33-40).

İkinci mekân geçiş koridoru hizasında devam edecek şekilde tiyan duvarla iki odaya ayrılmıştır. Birinci odanın döşemesinde bodruma inen ahşap merdivenlerin geçiş kapağı yer almaktadır. Odanın kuzey duvarında bir niş açılmıştır. Bu odanın doğu duvarında küçük bir pencere, batı duvarının ortasında bir ocak nişi bulunmaktadır. Ocağın sağ ve solunda birer niş yer almaktadır. Odanın güney duvarı rölövesi ile aynı duvar detaylarına sahiptir.

Birinci kat, zeminle aynı eksende devam etmek olup kuzeye doğru mekânlar genişlemektedir (Gör.78). Kat doğu batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Birbirinden bağımsız iki evden oluşan katın girişleri kuzey cephede yer alan sokak arasından sağlanmaktadır. Birinci ev kuzey güney yönünde iki odalıdır (Gör.78). Birinci odaya açılan kat giriş kapısı hizasında tiyan duvarla bir koridor oluşturulmuştur. Koridorun kuzeybatısında kapı açıklığında odaya geçilmektedir. Odayı kuzey duvarında iki niş

ve doğu duvarındaki iki pencere hareketlendirmektedir. Koridorun sonundaki kapı ikinci odaya açılmaktadır (Gör.79). Odanın güney duvarında, ortada büyük yarım daire kemerli bir pencere açılmaktadır. Pencerenin sağında ocak nişi, ocağın en sağında da dikdörtgen görünümlü mazgal pencere yer almaktadır. Güney duvarının üst örtü tahtasının hizasından aşağı doğru iki adet mazgal pencere açıklığı daha açılmıştır. Kat kirişleri ve batı duvarı rölövesi ile aynı düzene sahiptir (Çiz.33-40).

İkinci ev kuzey güney yönünde iki odalı olup bir kısmı dubleks şeklindedir. Evin girişi birinci ev ile aynı sokaktan aynı koddan sağlanmaktadır. Kuzey cephesinin doğu tarafına düşen kat giriş kapısı doğu batı ekseninde dikdörtgen planlı birinci odaya açılmaktadır. Odanın doğu duvarında iki niş yerleştirilmiştir. Güney duvarının ortasında ikinci odaya açılan kapı yer almaktadır Batı duvarında ikinci kata çıkan taş merdivenler kuzey güney eksenindedir. Merdivenler ikinci odanın üst katındaki (yapının ikinci katının güney doğu köşesindeki oda) mekânlara açılmaktadır. İkinci oda bodrum ve zeminle aynı eksende devam etmektedir. Odanın doğu duvarının ortasında bir ocak nişi bulunmaktadır. Ocağın solunda bir niş ve sağında bir pencere yer almaktadır. Batı duvarında yukarı doğru sivrileşen kemerli bir niş yer almaktadır. (Gör.80). Oda içi güney duvarında yer alan üç adet dikdörtgen pencere dışa doğru küçülmektedir. İki pencere arasında yukarı doğru daralan sivri kemerli bir ocak nişi açılmıştır (Gör.81). Ocağın sol üst köşesinde bir pencere daha bulunmaktadır. Pencerelerin üzerlerinde yatay yönde dikdörtgen şeklinde nişler yer almaktadır (Çiz.33-40).

Taş merdivenlerle yapının ikinci katındaki mekâna girilmektedir. Mekân tiyan duvarla biri küçük olmak üzere iki odaya dönüştürülmüştür. Odanın güney duvarı alt kat (birinci kat) ile aynı düzene sahiptir. Doğu duvarının ortasında bir pencere açılmıştır.

İkinci kat birinci kat ile aynı eksende devam etmektedir. Kata kuzeyindeki komşu yapı ile arsındaki sokak bağlantısının ahşap kirişlerle kapatılmasıyla oluşturulmuş dam örtüsünden girilmektedir. Dam kısmından komşu yapının da zemin katına açılan kapısı yer almaktadır. Kat iki evden oluşmaktadır. Batı kısmına düşen ev birinci kat ile aynı mekân boyutlarına ve düzenine sahiptir. İkinci odanın

güneye bakan büyük penceresi bulunmaktadır. Batı duvarının güney köşesinde de bir pencere yer almaktadır (Çiz.33-40).

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Genel olarak yapının dış cephelerinde, düzgün kaba yonu taş ve iç duvarlarında ise düzgün sıralı moloz taştan oluşan duvar örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmıştır. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Yapının ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatıllı ahşap kirişlemedir. Yapının açıklıklarında taş ve ahşap hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapının işlevsiz olması ve iklim koşulları yapıya büyük hasar vermiştir. Yapının rölöve ve restitüsyon projeleri karşılaştırıldığında; birinci katının ve kuzeyindeki odaların tamamen yıkıldığıdır (Çiz.33-40).

Yapının kuzeyi cephesinde yer alan komşu yapı ile arasındaki sokak kısmı, ahşap kirişlerle kapatılmıştır. Komşu yapının duvarından gelen kirişler yapının kuzey cephesine ve yamaca dayanmış şekildedir. Bu sokak bölümü ile kalenin yamacında en doğuda yer alan yapılara kadar bir yol güzergâhı işlevini görmektedir. Kapatılan sokağın dam örtüsü üst katlara ve komşu yapının katlarına giriş sağlamaktadır.

Yapı doğusunda bitişik nizamlı yapı ve kuzeyindeki komşu yapı ile bir bütünlük sağlayacak şekilde kat girişleri yapılmış olsa da birbirinden bağımsız katlar ve evler oluşturulmuştur. Yapının doğu cephesinden iki, kuzey ara sokak ve dam örtüsünden dört toplamda altı giriş kapısı bulunmaktadır. Yapı mevcut kale eteğinde dört katlı olan nadir bir örnektir. Ayrıca bodruma katın bir odasının dışarıya açılması bir odası da içerden inilmesi. En üst katın dubleks olması, tek odalı bir küçük bir evin olması yapıyı daha da farklı kılmaktadır

4.15. Örnek No:15 (Ahyabey –Zeynel Abidin Bulut Evi)

Örnek No :	15.
Yapının Adı:	Ahyabey –Zeynel Abidin Bulut Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 124 Ada 7 Parsel
Çizim No:	33-40
Görsel No:	18,75-78,80-82
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
Bugünkü Durumu:	Harabe

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Yapı, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, cumhuriyet mahallesinde, Çukurca kalesinin güney eteğinin orta kısmında 124 ada 7 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 17. yy'in ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir[27].

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Yapı alanı kuzey güney yönünde dik bir eğime sahiptir. Batısında yer alan komşu yapı ile bitişik olarak inşa edilmiştir. Bodrum kat dâhil üç katlıdır. Kat girişleri tespit edilememiştir. Evin ara kat döşemeleri ve üst örtüsü yıkılmıştır (Çiz.33-40) (Gör.75).

Kuzey cephesi duvarı birinci kata ait sağır bir düzene sahiptir. Doğu cephesi duvarı yıkılmış durumda olup sağlam kısımlarda toprak yığını altında kalmıştır. Güney cephesi 7.38 m genişliğinde, bodrum kata 0.14 x 0.31 m (en x boy) bir adet pencere, zemin kata ait dört adet farklı boyutlarda pencere açıklığı ile hareketlenmektedir. Bir adet pencere açıklığı birinci kat ve zemin kat arasında ki kod düzenindedir. Birinci kat kısmının doğu köşesi yıkılmıştır. Mevcut sağlam kısımda 0.06 x 0.50 m (en x boy) bir pencere açıklığı yer almaktadır. Batı cephesinin 4.67m'lik kısmı birinci katın duvarıdır. Duvarda bir adet pencere açıklığı yer

[27] (Bkz: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Tarihçesi)

almaktadır. Yapının bodrum katının tamamı yapıya ait taş ve toprak yığını ile kapanmıştır. Katın güney cephesinde üç adet pencere açıklığı bulunmaktadır (Çiz.33-40).

Yapının zemin katı, kuzey güney yönünde dikdörtgen planlıdır. Kat iki mekândan oluşmaktadır. Katın giriş kapısı tespit edilememiştir. Kuzeyde yer alan birinci mekânın batı duvarında bir pencere açıklığı ve sağında bir niş yer almaktadır. Mekânın doğu duvarının tamamı ve güney duvarının doğu kısmı yıkılmıştır. Güneyde yer alan ikinci oda yapıya ait taş ve toprak yığını ile pencere seviyesinin yarısına kadar kapanmıştır. Doğu ve batı duvarları yıkılmış vaziyettedir. Kuzeyde sağır bir düzene sahip duvarın yarısı yıkılmıştır. Güney duvarında mekânı aydınlatan üç adet pencere açıklığı yer almaktadır. İki tanesi dikdörtgen görünümlü dışa doğru küçülmektedir. İki pencerenin lento üstü niş olarak kullanılmıştır. Duvarının doğu ucunda üçgen görünümle bite bir niş açılmıştır. Nişin sağında sivri kemerli bir pencere açıklığı bulunmaktadır (Çiz.33-40) (Gör.76).

Yapının birinci katının güney duvarının bir kısmı dışında tamamı yıkılmıştır. Güney duvarında iki pencere açıklığı izi yer almaktadır. Pencerelerin arasında bir ocak nişi yarıya kadar kısmı ayakta kalmıştır.

Yapının kaba yonu ve moloz taştan oluşan duvar örgüsü vardır. Duvar kalınlıları 0.55-1,0 m arasındadır. Cephelerde derz boşalmaları çoğunluktadır. Yapıda herhangi bir süsleyici unsur tespit edilememiştir.

Restitüsyon

İki parseldeki evler (Örnek No:14 ve Örnek No:15) bitişik nizamlı olup bütünlük arz ettiğinden restitüsyon plan tanımlamaları bir bütün olarak yapılmıştır. Yapı bodrum kat dâhil dört kat olarak inşa edilmiştir Bodrum kat ekseninde gelişen yapı kuzey yamacına doğru üst katlarda mekânlar büyümektedir. Her katının girişi ayrı bir koddan sağlanmaktadır (Çiz.33-40) (Gör.18,77,78,82).

Yapının bodrum katı doğu batı ekseninde iki mekândan oluşmaktadır. Birinci mekân doğu batı ekseninde dikdörtgen planlıdır. Giriş kapısı batı cephesinden sağlanmaktadır. Güneye bakan birer adet mazgal pencere açıklığına sahiptir. İkinci

mekân. Birinci mekânın doğusunda bitişik olup kuzey güney yönünde dikdörtgen planlıdır. Bu odaya giriş zemin kattan bodruma inen ahşap merdivenlerle sağlanmaktadır. Odanın güney cephesine bakan üç adet mazgal penceresi yer almaktadır.

Zemin katı, bodrumla aynı eksende devam etmek olup kuzeybatı köşesindeki geçiş koridoru ile doğu batı yönünde dikdörtgen plan görünümündedir. Kat üç ana mekândan oluşmaktadır. Kata batı cephesinden geçiş koridoruna açılan kapı ile girilmektedir. Koridor doğu bayı yönünde dikdörtgen planlıdır. Koridorun güneyinde birinci ana mekâna ve koridor sonunda ikinci ana mekâna geçilir. Birinci mekân tiyan duvarla kuzey güney yönünde iki odaya bölünmüştür. Oda rölövesi ile aynı duvar detaylarına sahiptir (Gör.79). Güney duvarında tavan kirişlerinin hemen alt kodunda bir pencere açılmıştır (Çiz.33-40).

İkinci mekân geçiş koridoru hizasında devam edecek şekilde tiyan duvarla iki odaya ayrılmıştır. Birinci odanın döşemesinde bodruma inen ahşap merdivenlerin geçiş kapağı yer almaktadır. Odanın kuzey duvarında bir niş açılmıştır. Bu odanın doğu duvarında küçük bir pencere, batı duvarının ortasında bir ocak nişi bulunmaktadır. Ocağın sağ ve solunda birer niş yer almaktadır. Odanın güney duvarı rölövesi ile aynı duvar detaylarına sahiptir.

Birinci kat, zeminle aynı eksende devam etmek olup kuzeye doğru mekânlar genişlemektedir (Gör.78). Kat doğu batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Birbirinden bağımsız iki evden oluşan katın girişleri kuzey cephede yer alan sokak arasından sağlanmaktadır. Birinci ev kuzey güney yönünde iki odalıdır (Gör.78). Birinci odaya açılan kat giriş kapısı hizasında tiyan duvarla bir koridor oluşturulmuştur. Koridorun kuzeybatısında kapı açıklığında odaya geçilmektedir. Odayı kuzey duvarında iki niş ve doğu duvarındaki iki pencere hareketlendirmektedir. Koridorun sonundaki kapı ikinci odaya açılmaktadır (Gör.79). Odanın güney duvarında, ortada büyük yarım daire kemerli bir pencere açılmaktadır. Pencerenin sağında ocak nişi, ocağın en sağında da dikdörtgen görünümlü mazgal pencere yer almaktadır. Güney duvarının üst örtü tahtasının hizasından aşağı doğru iki adet mazgal pencere açıklığı daha açılmıştır. Kat kirişleri ve batı duvarı rölövesi ile aynı düzene sahiptir (Çiz.33-40).

İkinci ev kuzey güney yönünde iki odalı olup bir kısmı dubleks şeklindedir. Evin girişi birinci ev ile aynı sokaktan aynı koddan sağlanmaktadır. Kuzey cephesinin doğu tarafına düşen kat giriş kapısı doğu batı ekseninde dikdörtgen planlı birinci odaya açılmaktadır. Odanın doğu duvarında iki niş yerleştirilmiştir. Güney duvarının ortasında ikinci odaya açılan kapı yer almaktadır Batı duvarında ikinci kata çıkan taş merdivenler kuzey güney eksenindedir. Merdivenler ikinci odanın üst katındaki (yapının ikinci katının güney doğu köşesindeki oda) mekânlara açılmaktadır. İkinci oda bodrum ve zeminle aynı eksende devam etmektedir. Odanın doğu duvarının ortasında bir ocak nişi bulunmaktadır. Ocağın solunda bir niş ve sağında bir pencere yer almaktadır. Batı duvarında yukarı doğru sivrileşen kemerli bir niş yer almaktadır. (Gör.80). Oda içi güney duvarında yer alan üç adet dikdörtgen pencere dışa doğru küçülmektedir. İki pencere arasında yukarı doğru daralan sivri kemerli bir ocak nişi açılmıştır (Gör.81). Ocağın sol üst köşesinde bir pencere daha bulunmaktadır. Pencerelerin üzerlerinde yatay yönde dikdörtgen şeklinde nişler yer almaktadır (Çiz.33-40).

Taş merdivenlerle yapının ikinci katındaki mekâna girilmektedir. Mekân tiyan duvarla biri küçük olmak üzere iki odaya dönüştürülmüştür. Odanın güney duvarı alt kat (birinci kat) ile aynı düzene sahiptir. Doğu duvarının ortasında bir pencere açılmıştır.

İkinci kat birinci kat ile aynı eksende devam etmektedir. Kata kuzeyindeki komşu yapı ile arsındaki sokak bağlantısının ahşap kirişlerle kapatılmasıyla oluşturulmuş dam örtüsünden girilmektedir. Dam kısmından komşu yapının da zemin katına açılan kapısı yer almaktadır. Kat iki evden oluşmaktadır. Batı kısmına düşen ev birinci kat ile aynı mekân boyutlarına ve düzenine sahiptir. İkinci odanın güneye bakan büyük penceresi bulunmaktadır. Batı duvarının güney köşesinde de bir pencere yer almaktadır (Çiz.33-40).

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Genel olarak yapının dış cephelerinde, düzgün kaba yonu taş ve iç duvarlarında ise düzgün sıralı moloz taştan oluşan duvar örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmıştır. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Yapının ara kat döşemeleri ve üst

kat örtüleri düz ahşap hatıllı ahşap kirişlemedir. Yapının açıklıklarında taş ve ahşap hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapının işlevsiz olması ve iklim koşulları yapıya büyük hasar vermiştir. Yapının rölöve ve restitüsyon projeleri karşılaştırıldığında; birinci katının ve kuzeyindeki odaların tamamen yıkıldığıdır. (Çiz.5.16.1-2-3).

Yapının kuzeyi cephesinde yer alan komşu yapı ile arasındaki sokak kısmı, ahşap kirişlerle kapatılmıştır. Komşu yapının duvarından gelen kirişler yapının kuzey cephesine ve yamaca dayanmış şekildedir. Bu sokak bölümü ile kalenin yamacında en doğuda yer alan yapılara kadar bir yol güzergâhı işlevini görmektedir. Kapatılan sokağın dam örtüsü üst katlara ve komşu yapının katlarına giriş sağlamaktadır.

Yapı doğusunda bitişik nizamlı yapı ve kuzeyindeki komşu yapı ile bir bütünlük sağlayacak şekilde kat girişleri yapılmış olsa da birbirinden bağımsız katlar ve evler oluşturulmuştur. Yapının doğu cephesinden iki, kuzey ara sokak ve dam örtüsünden dört toplamda altı giriş kapısı bulunmaktadır. Yapı mevcut kale eteğinde dört katlı olan nadir bir örnektir. Ayrıca bodruma katın bir odasının dışarıya açılması bir odası da içerden inilmesi. En üst katın dubleks olması, tek odalı bir küçük bir evin olması yapıyı daha da farklı kılmaktadır

4.16. Örnek No:16 (Emrullah Parlak Evi)

Örnek No :	16.
Yapının Adı:	Emrullah Parlak Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 130 Ada 31 Parsel
Çizim No:	41-43
Görsel No:	83-87
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
Bugünkü Durumu:	Harabe

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Yapı, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, cumhuriyet mahallesinde, Çukurca kalesinin güney eteğinin batı kısmının 130 ada 31 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 17. yy'in ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir[28].

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Yapı alanı kuzey güney yönünde dik bir eğime sahiptir. Kuzeyinde uzanan doğal tepeye ait büyük bir kayanın üstüne kademeli olarak inşa edilmiştir. Bodrum kat dâhil üç katlıdır. Kat girişleri birbirinden bağımsız planlanmıştır. Evin birinci katının üst örtüsü yıkılmıştır (Çiz.41-43)(Gör.83).

Doğu cephesi zemin katın sağır duvarı ve birinci katın yıkılmış duvar örgülerinden oluşmaktadır. Güney cephesi iki kademeden oluşmaktadır. En önde 6.50 m genişliğinde, bodrum kata ait düz atkı taşlı iki adet pencere, zemin kata ait yarım daire kemerli iki adet farklı boyutlarda pencere açıklığı ile hareketlenmektedir. İki pencere arasında bir adet dikdörtgen görünümlü pencere daha yer almaktadır. Bodrum ve zemin dam örtüsü ile sonlanmaktadır. Geride kalan ikinci kademede birinci katın yıkılmış duvar örgüleri bulunmaktadır. Batı cephesi merdiven basamağı şeklinde üç kademeden oluşmaktadır. Birinci kademede bodrum, ikinci de zemin ve üçüncüde birinci katın kapı açıklıları yer almaktadır (Gör.84,85).

[28] (Bkz: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Tarihçesi)

İkinci kademe 4.27 m genişliğinde birinci kata ait bir pencere açıklığı ile hareketlenmektedir. Sonradan eklenen briket duvarlı üçüncü kademede 1.84 m genişliğinde birinci kata ait bir pencere açıklığı yer almaktadır. Batı cephesinde son eklenen wc-banyo kısmı ile birlikte üç kademeden oluşmaktadır. En önde 5.14 m genişliğinde, zemin kata ait düz atkı taşlı iki adet pencere, birinci kata ait ahşap atkılı bir adet pencere açıklığı ile hareketlenmektedir. İkinci ve üçüncü kademeler sağır bir düzene sahiptir. Yapının kuzeyi yamaca dayanmıştır (Çiz.41-43).

Yapının bodrum katı tek mekânlı doğu batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Kata giriş doğu duvarından 0.64 x 1.41 m (en x boy) düz taş atkılı içten kemerli kapı açıklığından sağlanmaktadır. İçerden yaklaşık olarak 0.96 m genişliğinde yuvarlak kemerli kapı açıklığının kemerinin bir kısmı yıkılmıştır. Oda içini güney duvarındaki içten 0.23x0.72 ve 0.26x0.60 m (en x boy) dıştan 0.15 x 0.49 ve 0.16x0.50 m (en x boy), ölçülerinde iki mazgal pencere açıklığı aydınlanmaktadır. İki pencere arasında 0.31 x 0.44 x 0.40m (en x boy x derinlik) bir niş yerleştirilmiştir. Odanın doğu ve kuzey duvarları kaya kütlesinden oluşmaktadır. Odanın üst örtüsü ahşap kirişlemedir. Kirişler güney duvarından kuzeydeki kaya kütlesine oturtulmuş şekildedir.

Yapının zemin katı, bodrumla aynı eksende olup kuzey yönünde genişlemektedir. Oda dikdörtgen plana yakındır. Kata giriş batı duvarından 0.77m genişliğindeki düz ahşap hatıllı, içerden yaklaşık olarak 1.00m genişliğinde yuvarlak kemerli kapı açıklığından sağlanmaktadır. Kapının solunda 0.30x0.35 m (en x boy) bir niş ve 0.30x0.53 m (en x boy) bir pencere açıklığı yer almaktadır. Pencere kapı lentosunun üst kodundadır. Odanın üst örtüsü ahşap kirişlemedir. Kirişler oda içindeki küçük dikey dikmelerle desteklenmiştir. Yer döşemesi topraktır. Kuzey duvarında ortadaki kapatılmış üç adet niş boşluğu bulunmaktadır. Doğu duvarının ortasında yuvarı doğru üçgen görünümünde kapatılmış bir ocak nişi bulunmaktadır. Ocağın sağ ve solunda duvar köşelerine yakın birer tane niş yer almaktadır (Gör.86). Oda içini güney duvarındaki içten 0.23x0.72 ve 0.26x0.60 m (en x boy) dıştan 0.15x0.49 ve 0.16x0.50 m (en x boy) , ölçülerinde yarım daire kemerli iki pencere açıklığı aydınlanmaktadır. Pencereler yer seviyesinde dışa doğru küçülmektedir (Gör.87). İki pencere arasında üst seviyede 0.34x0.56 m (en x boy) bir pencere ve farklı kodlarda benzer büyüklükte üç adet niş daha yer almaktadır.

Yapının birinci katı, bodrum zemin ekseninin kuzeyinde kalmış ayrı bir yapı şeklindedir. Katın birkaç taş sırası dışında tamamı yıkılmış vaziyettedir. Taş kalıntılarından doğu batı doğrultusunda dikdörtgen planlı iki mekânlıdır. Kuzeyi yamaçla iç içe bir bütünlükle inşa edilmiştir. Kata girişin sağlandığı batı cephedeki kapı açıklığının dört beş sırası ayakta kalmıştır. Katın güneyi zemin katın damına bakmaktadır (Çiz.41-43).

Yapının kaba yonu ve moloz taştan oluşan duvar örgüsü vardır. Duvar kalınlıları 0.70-0.90 m arasındadır. Cephelerde derz boşalmaları çoğunluktadır. İç Duvar yüzeyleri toprak harçla sıvanmıştır. Duvarda az miktarda bitki oluşumları vardır. Yapıda herhangi bir süsleyici unsur tespit edilememiştir.

Restitüsyon:

Yapı bodrum kat dâhil üç kat olarak inşa edilmiştir. Bodrum ve zemin katlar doğu batı yönünde, Birinci kat kuzey güney yönünde dikdörtgen planlıdır. Batı cephesinden her katının girişi ayrı bir koddan sağlanmaktadır. Zemin kat girişi komşu yapı ile ortak bir dam görevi gören alandan sağlanmaktadır. Birinci katın girişi arazi eğiminden batı yönündeki taş merdivenlerle sağlanmaktadır. Yapının bodrum ve zemin katı ve birinci katın birinci odası rölövesi ile aynı plan ve iç duvar özelliklerine sahip olmakla birlikte kapatılan açıklık açılmıştır (Çiz.41-43).

Yapının birinci katı, zeminle aynı eksende devam etmekle birlikte kuzeyine eklenen iki bölümle beraber üç mekandan oluştuğu görülmektedir. Birinci mekân yapıya girişin sağlandığı ve diğer odalara geçişin olduğu odadır. Kuzey güney yönünde dikdörtgen bir plana sahiptir. Kuzey tarafı kaya kütlesinden oluşmaktadır. Güney duvarında üçüncü odaya açılan kapı ve bir adet ocak nişi yer almaktadır. Doğu duvarında ikinci odaya açılan giriş kapısı ve bir pencere açıklığı bulunmaktadır. İkinci mekân dikdörtgen bir plana sahiptir. Kuzey tarafı kaya kütlesinden oluşmaktadır. Doğu duvarında küçük bir pencere yer almaktadır. Üçüncü bölüm bodrum ve zemin üzerinden devam eden mekândır. Oda doğu batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Mekânın batı duvarında dışarıya açılan ve birinci odadan mekâna açılan iki adet giriş kapısı bulunmaktadır. Doğu duvarında bir ocak nişi ve sağında bir iş yer almaktadır. Güney duvarında iki adet içerden ve dışardan yarım daire kemerli pencere açıklığı dışarda daralmaktadır (Çiz.41-43). .

Yapının güney cephesinde yer alan komşu yapı ile arasındaki sokak kısmı, ahşap kirişlerle kapatılmıştır. Komşu yapının duvarından gelen kirişler bodrum katının cephesine ve yamaca dayanmış şekildedir. Bu sokak bölümü ile kalenin yamacında en doğuda yer alan yapılara kadar bir yol güzergâhı işlevini görmektedir (Çiz.41-43).

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Genel olarak yapının dış cephelerinde, düzgün kaba yonu taş ve iç duvarlarında ise düzgün sıralı moloz taştan oluşan duvar örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmıştır. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Yapının ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatıllı ahşap kirişlemedir. Yapının açıklıklarında taş ve ahşap hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapının işlevsiz olması ve iklim koşulları yapıya büyük hasar vermiştir. Yapının rölöve ve restitüsyon projeleri karşılaştırıldığında; birinci katının tamamen yıkıldığıdır. Kapatılmış niş ve ocaklık dışında büyük bir müdahale geçirmediği görünmektedir. Üst örtüsü yıkılmamış tek yapıdır. (Çiz.41-43).

4.17. Örnek No:17 (Seyfettin Derin Evi)

Örnek No:	17.
Yapının Adı:	Seyfettin Derin
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 126 Ada 2 Parsel
Çizim No:	44-48
Görsel No:	88-90
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
2017-Durumu:	Harabe
Bugünkü Durumu:	Restorasyonu yapılmış, işlevsiz

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Yapı, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, Cumhuriyet Mahallesi'nde, Çukurca Kalesi'nin güneydoğu eteğinin alt kısmında 126 ada 2 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 19. yy. 'da yapıldığı tahmin edilmektedir[29].

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Güneydoğu-Kuzeybatı yönünde kare plana yakın inşa edilen yapı, alanı kuzey-güney yönünde dik eğime sahip olup, bodrum kat dâhil iki katlıdır. Kat girişleri güneydoğu cephesindedir ve bağımsız planlanmıştır (Çiz.44-48).

Güneydoğu cephesi, 12.40 m (8.16 m ve 4.24 m) uzunluğundadır. Bodrum katına ait üç kapı (0.88 m, 0.76 m, 0.72 m genişliklerinde) ve zemin kata ait bir kapı (0.99 m x 1.45 m) ile beş pencere açıklığı bulunmaktadır (Gör.88). Kuzeybatı cephesi komşu yapı ile bitişik nizamlıdır, sağır bir düzene sahiptir. Kuzey-Doğu cephesi, güneydeki çıkıntı ile birlikte 10.09 m (8.55 m- 1.54 m) dış ölçülerindedir.

[29] Bkz. Yapının dönemsel analiz kısmında yapının mimari özellikleri 19. yy. göstermektedir.

Bu cephe, 0.64 x 0.76 m pencere açıklığı, bir 0.70 x 0.87 m pencere ve 0.65 x 1.37 m ile 0.83 x 1.46 m boyutlarında iki kapı açıklığına sahiptir. Bir kapı ve pencere açıklığı taş malzeme ile kapatılmıştır (Gör.89).

Yapının zemin katına güneydoğu cephesindeki taş basamakla çıkılan sekiden ulaşım sağlanmaktadır. Ancak bu kısım yıkılmış vaziyetedir. Taş duvarla bodrum seviyesinden yükseltilen sekinin alt kısmı, doğu yönünde acık olup bodrum girişini sağlanmaktadır. Zemin kata sekiden 0.97 x 1.45 m (en x boy) ölçüsündeki tek kanatlı kapı ile girilmektedir (Çiz.44-48).

Yapının bodrum katı üç mekândan oluşmaktadır. Birinci mekânı 3.72 x 7.22 x 4.34 x 7.08 m iç ölçüsündedir. İç duvarlarında herhangi bir açıklık bulunmamakla birlikte, 0.72m bir giriş kapısı güney-doğu cephesinde yer almaktadır. İkinci mekânın iki kapı girişi (0.88 m ve 0.76 m) aynı cepheden sağlanmaktadır.

İkinci mekândan, kuzeydoğu köşesinde yer alan üçüncü odaya geçilmektedir. Odanın içi, 0.70 m içten düz atkılı içerden yuvarlak kemerli kapı boşluğu ve bir adet 0.40 m pencere açıklığı dışında tüm duvarları sağırdır. Pencere açıklığı, öndeki ikinci odanın iç kısmına bakmaktadır (Çiz.44-48).

Yapının zemin katı, bodrumla aynı eksen düzeninde üç mekândan oluşmaktadır. Mekânların içinde, zemin kat girişli 3.74 m x 6.70 m iç ölçüsündeki olanın daha uzun tutulması, güneydoğu yönünde çıkıntılı bir hareketlilik katmıştır. Mekân, güneydoğu duvarındaki iki adet 0.95 x 1.16 m ölçülerinde pencere ve çıkıntı kısmındaki doğu yönüne bakan pencere ile aydınlatılmaktadır. İki adet pencerenin ortasında bir dolap nişi yer almaktadır. Güneybatı ve kuzeydoğu duvarları sağırdır. Kuzeybatı duvarında ikinci mekâna geçişi sağlayan 0.87 m genişliğinde kapı açıklığı ile kapının sağına düşen 0.56 m genişliğindeki iki pencere bulunmaktadır (Gör.90). Duvar elemanları, ikinci odanın güneydoğu duvar yüzeyine bakmaktadır. İkinci mekân, 3.95 x 6.11 m ölçülerinde dikdörtgen planlıdır ve güneydoğu ile kuzeybatı duvarlarında herhangi bir açıklık bulunmamaktadır (Çiz.44-48).

Kuzeydoğu duvarında üçüncü mekâna açılan 0.75 x 1.66 m (en x boy) kapı yer almaktadır. Mekân, kuzeybatı-güneydoğu yönünde dikdörtgen planlıdır. Odanın

güneydoğu duvarında biri kapatılmış iki penceresi bulunmaktadır. Kuzeybatı duvarında bir dolap nişi ve kapı açıklığı yer almaktadır. Güneydoğu duvarın ortasında dışa açılan birkaç pencere açıklığı ve kapının sağına düşen bir niş bulunmaktadır.

Yapının kaba yonu ve moloz taştan oluşan duvar örgüsü vardır. Duvar kalınlıkları 0.85-1.00 m arasındadır. Dış duvar yüzeylerinde derz boşalmaları ve taş kayıpları mevcuttur. İç duvar yüzeylerinde toprak sıvalar görülmektedir. Cephe yüzeylerindeki derzlerde toprak harç tespit edilmiştir. Duvarlarda az miktarda bitki oluşumları vardır. Yapının üst örtü ve ara kat döşemelerinin bir kısmı yıkılmıştır ve ayakta kalan kısımlarda çökme seviyesindedir. Yapının tüm kapı ve pencere açıklıklarında küçük nişlerde ahşap hatıl kullanılmıştır. Yapıların iç mekânlarında hem sıvalı yüzeyler hem de taş yüzeylerde herhangi bir süsleyici unsur tespit edilememiştir (Çiz.44-48).

Restitüsyon:

Yapı bodrum kat dâhil iki kat olarak inşa edilmiştir. Yapı kare plan tipine yakın bir formda komşu yapı ile bitişik durumdadır. Yapının aşağıda belirtilen dönemsel değişiklikler dışındaki mimari özellikleri rölövesi ile aynıdır.

1.Dönem;Bodrum katında, ikinci mekânın 65 m kapısı olmayıp giriş, birinci kapı girişi ile sağlanmaktadır. Zemin katın üçüncü odasındaki güneydoğu cephesine bakan kapalı pencere açıklığı acıktır. Bu odanın kuzeydoğu cephesindeki iki kapı açıklığından biri pencere konumundadır; ikinci kapı açıklığı bulunmamaktadır (Çiz.44-48).

2.Dönem;Bodrum katında, iki girişli ikinci mekân ortasından tiyan duvarla ikiye ayrılmıştır. Zemin katın üçüncü odasına açılan kapı açıklığı kapatılmıştır. Üçüncü mekân, ayrı bir yapı konumuna dönüşmüştür. Kuzeydoğu cephesine bakan odanın cephesinde, ortada kapı ve yanlarda birer pencere bulunmaktadır. Kapatılan kapı görünümlü açıklık penceredir. Kapatılmış pencere açıklığı açık durumdadır (Çiz.44-48).

3. Dönem;Yapıdaki mimari özellikler mevcut alınan rölövesidir(Çiz.44-48).

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları, toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgüsü ile inşa edilmiştir. Genel olarak yapının cephelerinde düzgün kaba yonu taş, iç duvarlarında ise düzgün sıralı moloz taş örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmış ve kireç harçla badanalanmıştır. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri, düz ahşap hatıllı ahşap kirişlemedir. Yapının tüm açıklıklarında ahşap hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapının işlevsiz olması ve iklim koşulları yapıya büyük hasar vermiştir. Yapının rölöve ve restitüsyon projeleri karşılaştırıldığında, mekan bağlantıları ve cephe açıklıklarında değişimlerin olduğu gözlemlenmektedir. Ancak, yapıda herhangi bir ocak nişi tespit edilememiştir. Pencere ve kapı açıklıklarında sadece ahşap lento kullanılmıştır. Bodrumda görülen mazgal pencere düzenine bu yapıda rastlanmamaktadır. Cephe derzlerinde kireç harçlı kalıntılara rastlanmamıştır. Bu sebeplerden dolayı, yapının mimari özellikleri kale eteğindeki evlerle karşılaştırıldığında yapının daha erken bir dönemde (19. yy.) inşa edildiği göstermektedir. Islak mekânların olmadığı görülmektedir. Yapının tamamında taş, toprak ve ahşap malzeme kullanılmıştır.

4.18. Örnek No:18 (Ayşe Ayaz Evi)

Örnek No:	18.
Yapının Adı:	Ayşe Ayaz
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 126 Ada 3 Parsel
Çizim No:	44-48
Görsel No:	4.18.1-4.18.4
İncelenme Tarihi:	91-93
2017-Durumu:	Harabe
Bugünkü Durumu:	Restorasyonu yapılmış, işlevsiz

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Yapı, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, Cumhuriyet Mahallesi'nde, Çukurca Kalesi'nin güneydoğu eteğinin alt kısmında 126 ada 3 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 19. yy. 'da yapıldığı tahmin edilmektedir[30].

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Yapının alanı kuzey- güney yönünde dik eğime sahiptir. Yapı L plan tipine yakın inşa edilmiştir. Bodrum kat dahil olmak üzere iki katlı olan yapı, kat girişleri güneydoğu cephede bulunan bağımsız planlanmış katlardan oluşmaktadır (Çiz.44-48) (Gör.91) Güneydoğu cephesi 10.49 m (genişlik) uzunluğundadır. Bu cephede bodrum kata ait 0.80x1.29 ve 1.37 x 1.74 m (en x boy) iki kapı, 31x33 m boyutunda bir pencere açıklığı, zemin kata ait bir 0.87x1.82 m kapı ve 1.73x1.35-1.64x1.19 m boyutlarında iki ahşap pencere bulunmaktadır. Güneybatı cephesinin sol köşesinde eklenen bölümde 0.54x0.62 m ölçülerinde bir pencere yer almaktadır. Taş duvarlı kısımda herhangi bir açıklık bulunmamaktadır (Gör.92). Kuzeydoğu cephesi komşu bir yapı ile bitişiktir. Cepheye bakan bir oda duvarının tamamı yıkılmıştır. Geri kalan

[30] Bkz. Yapının dönemsel analiz kısmında yapının mimari özellikleri 19. yy. göstermektedir.

cephe, sonradan eklenen briket duvarlı bir mekân ve bir odanın sağır duvar örgüsü olan 8-10 sıralı duvar örgüsüne sahiptir.

Yapının bodrum katı üç mekândan oluşmaktadır. Güneybatı-kuzeydoğu ekseninde sıralanan mekânlardan birincisi 2.37x3.18 m iç ölçülerindedir ve iç duvarlarında herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. Giriş kapısı güneydoğu cephesinden sağlanmaktadır. Üçüncü mekânın 1.37 x 1.74 m (en x boy) olan iki kanatlı kapı girişi aynı cepheden sağlanmaktadır. Mekân yaklaşık olarak 3.22 x 7.80 m iç ölçülerindedir ve güneybatısında yer alan ikinci odaya 0.86x1.33 m kapı açıklığından geçilmektedir. İkinci mekân yaklaşık olarak 3.18 x 7.00 m (en x boy) iç ölçülerindedir. Güneybatı duvarında 0.96x1.58x0.58 m (en x boy x derinlik) ölçüsünde ahşap lentolu niş açıklığı bulunmaktadır. Güneydoğu duvarında tavan girişlerine kadar uzanan içten 86x123 m (en x boy), dıştan 31x33 m (en x boy) pencere açıklığı yer almaktadır.

Yapının zemin katına güneydoğu cephesinde yer alan ve bir bölümü yıkılmış beton basamaklı sekiden girilmektedir. Taş duvarla bodrum seviyesinden yükseltilen seki, güneydoğu cephesine dayanan, güneybatı yönünden kuzeydoğu yönüne doğru, güney doğu yönündeki 1.26 m çıkıntılı duvara uzanmaktadır. Zemin kata sekiden tek kanatlı kapı ile girilmektedir.Yapının zemin katı güneybatı-kuzey doğu ekseninde yan yana konumlanmış iki ana mekân ve eklenen wc bölümünden oluşmaktadır. Güneybatı yönündeki mekân ters L şeklinde iken ikinci mekân dikdörtgen görünümüne sahiptir. Kat girişinin sağlandığı L mekân kendi içinde ahşap doğramalarla bölümlere ayrılmıştır. Kuzey batı yönünde eklenen ahşap doğrama ile mekân 3.24 x6.22 m (en x boy) ölçülerinde bir odaya dönüştürülmüştür.

Bu odanın kuzeydoğusunda yer alan kapı açıklığı ikinci ana mekâna açılmaktadır. Oda güneydoğu duvarında yer alan ahşap pencere ile aydınlanmaktadır. Kuzeybatı yönünde duvar yüzeyinde 0.63x0.41 m (en x derinlik) niş ve ahşap doğrama ile bir bütün olan kapı yer almaktadır. Kapı, kuzeybatı yönünde oluşturulan 3.03x3.56 ikinci ek mekâna açılmaktadır. Ek mekânın doğu köşesinde kapatılmış kapı boşluğu ve kapı boşluğu üst hizasındaki ahşap pencere yer alır. Güney köşesindeki kapı açıklığı ile yapıya sonradan eklenen wc kısmına açılmaktadır. Bu kısım yamuk bir görünümüne sahip olup dış duvar kısımları briket duvar örgülüdür.

Mekân içindeki dikey duvar ekleri olan parçalanmış doğramalar bulunmaktadır. Ancak bu doğramalarda sağlam durumda olmayıp mekân bağlantıları tam anlaşılamamaktadır (Çiz.44-48).İkinci mekân 3.43x8.04 m iç ölçülerinde dikdörtgen görünümündedir. Birinci ana mekânın güneydoğu duvarında yer alan 0.83x1.73 m kapı açıklığından girilmektedir. Kapının sağ tarafında sonradan kapatılan açıklığın üst kısmında ahşap bir pencere bulunmaktadır. Odanın içi güneydoğu duvarındaki ahşap pencere ile aydınlatılmaktadır (Gör.93). Odanın kuzeybatı alanında 1.65 m derinliğinde ikinci ek bir mekân briket duvarla oluşturulmuştur. Bu duvarın tamamına yakını yıkılmıştır.

Yapının duvar örgüsü kaba yonu ve moloz taştan oluşmaktadır. Duvar kalınlıkları 0.85-1.00 m arasında değişmektedir. Dış duvar yüzeylerinde derz boşalmaları ve taş kayıpları gözlemlenmektedir. İç duvar yüzeylerinde toprak sıvalar bulunmaktadır. Cephe yüzeylerinde derzlerde toprak harç tespit edilmiştir. Duvarlarda sükrüktüel çatlaklar ve büyük malzeme kayıpları mevcuttur. Yapının üst örtü ve ara kat döşemelerinin büyük bir kısmı yıkılmıştır, ayakta kalan kısımlar çökme seviyesindedir. Duvarlarda bitki oluşumları bulunmaktadır. Yapının tüm kapı ve pencere açıklıklarında küçük nişlerde ahşap hatıl kullanılmıştır. Yapıların iç mekânlarında hem sıvalı yüzeylerde hem de taş yüzeylerde süsleyici unsurlar tespit edilememiştir (Çiz.44-48).

Restitüsyon:

Yapı bodrum kat dâhil iki kat olarak inşa edilmiştir. Yapı kare plan tipine yakın bir formda komşu yapı ile bitişik durumdadır. Yapının aşağıda belirtilen dönemsel değişiklikler dışındaki mimari özellikleri rölövesi ile aynıdır.

1.Dönem;Yapı, kare plan tipine yakın bir formda olup, güneybatı-kuzeydoğu yönünde iki dikdörtgen ana mekânın yan yana konumlanmasıyla meydana gelmiştir. Güneydoğu cephesinde, bodrum kata ait iki kapı ve zemin kata ait dört ahşap pencere bulunmaktadır. Güneybatı cephesinde ise ortasında zemin kat girişi yer alan sağır düzende bir düzenleme görülmektedir. Kuzeydoğu cephesi, komşu bir yapı ile bitişik nizamlıdır (Çiz.44-48).

Yapının zemin katı, tiyan duvarlarla ayrılmış dört mekândan oluşmaktadır. Kat girişinin sağlandığı birinci Birinci mekânın giriş kapısının sağında iki niş bulunmaktadır. İkinci mekâna açılan kapı, güneydoğu tiyan duvarında yer almaktadır. İkinci odanın güneydoğu duvarında iki dikdörtgen pencere mevcuttur. Kuzeydoğu duvarında, üçüncü odaya açılan kapı yer almaktadır. Üçüncü odada kapının sağında bir ocak nişi ve kuzeydoğu köşesinde bir niş bulunmaktadır. Güneydoğu tiyan duvarında dördüncü odaya açılan bir kapı bulunmaktadır, bu odanın kuzeydoğu duvarında iki dikdörtgen pencere mevcuttur (Çiz.44-48). Bodrum katı, üst katla aynı düzlemde iki ana mekândan oluşmakta olup, giriş kapıları bağımsızdır ve kuzeydoğu cephesine bakmaktadır.Bodrum katı üst katla aynı düzlemde iki ana mekândan oluşmaktadır. İki mekânın da giriş kapıları birbirinden bağımsız olup kuzeydoğu cephesine bakmaktadır.

2.Dönem ;Yapı ‘’L’’ plan şekline yakın inşa edilmiştir. Bodrum kat dâhil olmak üzere iki katlıdır. Kat girişleri güneydoğu cephede bağımsız konumlanmıştır. Güneydoğu cephesinde bodrum kata ait iki kapı, bir pencere, zemin kata ait bir kapı ve iki ahşap pencere yer almaktadır. Güneybatı ve kuzeybatı cephelerinde herhangi bir açıklık bulunmamaktadır. Kuzeydoğu cephesi, komşu yapı ile bitişik nizamlıdır (Çiz.44-48).

Yapının zemin katına, güneydoğu cephesinde yer alan beton basamaklar aracılığıyla ulaşılır. Bu kat, güneybatı-kuzey doğu ekseninde yan yana konumlanmış iki ana mekândan oluşmaktadır. Her iki mekân da kendi içinde ahşap doğramalarla bölümlere ayrılmıştır (Çiz.44-48). Yapının girişinde kuzeybatı-güneydoğu yönünde dikdörtgen planlı küçük bir geçiş aralığı yer almaktadır. Geçiş aralığının etrafında dört oda konumlandırılmıştır. Güneybatısında birinci odaya, kuzeybatısında ikinci odaya ve güneydoğundaki üçüncü odaya açılan kapı açıklıkları bulunmaktadır. Birinci odanın güneydoğu duvarlarında bir adet penceresi ve kuzeybatısında küçük bir niş açıklığı yer almaktadır. İkinci odanın duvarlarınI farklı boyutlarda dört niş ile hareketlendirilmiştir. Üçüncü oda güneydoğu duvarlarındaki bir adet pencere ile aydınlanmaktadır. Dördüncü mekân yapının kuzey köşesindedir. İkinci odanın kuzeybatı duvarında yer alan kapı açıklığından geçilmektedir. Odanın kuzey köşesinde bir niş ve güneybatı duvarında küçük bir pencere bulunmaktadır. Yapının

bodrum katı zeminle aynı eksen düzeninde üç mekândan oluşmaktadır. Alınan rölöve projesi ile aynıdır (Çiz.44-48).

3. Dönem;Yapının batı köşesine eklenen wc-banyo dışında, ikinci dönemle aynı plan şemasına sahiptir. İkinci odanın güney köşesindeki niş, kapı açıklığına dönüştürülerek wc-banyoya açılmaktadır (Çiz.44-48).

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları, toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Genel olarak, dış cepheler düzgün kaba yonu taştan, iç duvarlar ise düzgün sıralı moloz taştan oluşan bir duvar örgüsüne sahiptir. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmış ve kireç harçla badanalanmıştır. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktan yapılmıştır. Ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatıllı ahşap kirişler kullanılarak oluşturulmuştur. Yapının tüm açıklıklarında ahşap hatıl kullanımına özen gösterilmiştir.

Dönemsel Analiz:

Yapının işlevsiz hale gelmesi ve iklim koşullarının yapısına büyük hasar vermesi, yapı üzerinde belirgin değişikliklere neden olmuştur. Yapının rölöve ve restitüsyon projeleri incelendiğinde; mekan bağlantıları ve cephe açıklıklarında önemli değişiklikler gözlemlenmektedir. 2. Dönem restitüsyon sürecinde yapıya eklenen bodrum katı, ön cepheye ek bir basamakla çıkılarak zemin kat girişi sağlanmıştır. Bu basamaklar, ikinci bodrum girişini kapatmış olup, ikinci bodrum girişi üçüncü bodrum odasıyla birleştirilmiştir. Ayrıca, yapıdaki pencere ve kapı açıklıkları değiştirilmiş, kapı ve pencere etrafındaki briket duvarlar ve taş sıralarındaki kaymalar bu değişikliklere işaret etmektedir. Yapının son döneminde eklenen wc-banyo birimi, yapıya son şeklini kazandırmıştır. Pencere ve kapı açıklıklarında sadece ahşap lento kullanılmıştır. Bodrumda bulunan mazgal pencere düzenine bu yapıda rastlanmamaktadır. Cephe derzlerinde kireç harçlı harç kalıntıları tespit edilememiştir. Bu sebeplerden dolayı, yapının mimari özellikleri kale eteğindeki evlerle karşılaştırıldığında yapının daha erken bir dönemde (19. yy.) inşa edildiği göstermektedir. Yapının sadece toprak harçla bağlanması ve dış duvar yüzeylerinde kireç harçlı derz dolgusunun olmaması, yapıya çabuk su almasını kolaylaştırmıştır. Yapının tamamında taş, toprak ve ahşap malzemeler kullanılmıştır.

4.19. Örnek No: 19 (M. Hasan, Ramazan ve M. Sıddık Yıldız- M. Ali, Şaban ve Recep Kapan Evi)

Yapının Yer ve Konumu:

Örnek No :	19.
Yapının Adı:	M. Hasan, Ramazan ve M. Sıddık Yıldız- M. Ali, Şaban Recep Kapan Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 130 Ada 28 Parsel
Çizim No:	49-54
Görsel No:	94-98
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
Bugünkü Durumu:	Restorasyonu yapılmış-işlevsiz

M. Hasan, Ramazan ve M. Sıddık Yıldız- M. Ali, Şaban ve Recep Kapan Evi Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, Cumhuriyet Mahallesi'nde, Çukurca Kalesi'nin güney yamacının doğu uç kısmında 130 ada 28 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 17. yy'in ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir[31].

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Güneybatı yönündeki yapı (Örnek No:20) ile bitişik nizamda konumlandırılmış yapı, doğu-batı yönünde iki katlı olarak inşa edilmiştir. Yapı, kendi içinde iki ayrı evden oluşmaktadır. Evlerin ara kat döşemeleri ve üst örtüleri yıkılmıştır (Çiz.49-54) (Gör.94).

Birinci Ev; Yapının güneydoğusunda yer alan ev, zemin ve birinci kattan oluşmaktadır. Doğu-batı yönünde dikdörtgen görünüme sahiptir (Gör.95). Evin doğu cephesinde, zemin kata ait 0.81m giriş kapısı ve birinci kata ait 1.19 x 1.28 m (en x boy) ölçülerinde pencere açıklığı bulunmaktadır. Doğu cephesinin, birinci kat güneydoğu köşesi yıkılmış vaziyettedir. Güney cephesi, zemin kata ait dört küçük

[31] Bkz.'Kentsel Sit Alanı İçindeki Konutların Tarihçesi''

pencere açıklığı ve birinci kata ait ortalama 0.50 x 0.60 m (en x boy) ölçülerinde iki pencere açıklığı ile hareketlendirilmiştir. Güney cephesinin, birinci kat hizasının batı bölümü yıkılmıştır. Evin kuzeyi ile batısı komşu yapılarla bitişik nizam şeklindedir (Çiz.49-54). Evin zemin katı, yıkılan duvar izinden iki bölümden oluşmaktadır. Yıkılmış duvar, kuzey-güney yönünde dik olarak uzanmaktadır. Doğu duvarında, yapının ahşap lentolu giriş kapısı yer almaktadır. Güney duvarında dört adet pencere açıklığı ve bir niş açılmıştır. Kuzey duvarının doğu köşesinde 0.52 m genişliğinde bir dolap nişi bulunmaktadır.

Birinci kat, zeminle aynı eksen düzleminde olup, büyük bir bölümü yıkılmıştır. Katın doğu duvarında bir, güney duvarında iki pencere açıklığı bulunmaktadır. Batı duvarı, komşu parseldeki yapıyla ortak bir işlev görmektedir. Duvar yüzeyinin ortasında yukarı doğru üçgen şeklinde biten bir ocak nişi yer almaktadır. Ocağın sağında, komşu yapının zemin katının kodunda, kapatılmış bir kapı açıklığı bulunmaktadır. Kuzey duvarının batı köşesinde kapatılmış bir açıklık içinde yatay eksenli dikdörtgen bir niş ve benzer bir niş duvarın orta kısmında açılmıştır (Çiz.49-54).

İkinci Ev; Yapının kuzeydoğusunda yer alan ikinci ev, bodrum ve zemin kattan oluşmaktadır. Doğu-batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Kat girişleri birbirinden bağımsız ve farklı cephelerdedir. Evin doğu cephesinde, bodrum kata ait 0.70 m giriş kapısı, sağında 0.19x0.30 m pencere ve birinci kata ait 0.83x1.22 m (en x boy) ölçülerinde iki pencere açıklığı bulunmaktadır (Gör.96). Güney duvarı, birinci ev ve komşu yapı ile bitişik durumdadır. Batı cephesi, yamac arasında bir boşluk oluşturmaktadır ve kuzey cephesinin ortası yıkılmış vaziyettedir. Kuzey cephesi sağır bir düzene sahiptir.

Evin bodrum katı, doğu-batı yönünde iki odadan oluşmaktadır. Birinci oda, doğu-batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Odanın kuzey duvarının batı köşesinde küçük bir niş bulunmaktadır. Doğu duvarında, katın ahşap lentolu giriş kapısı ve solunda 0.46x1.01 m (en x boy) mazgal pencere açıklığı yer almaktadır. Güney duvarının batı köşesi, döşeme kodunda yer alan 0.60 m genişliğinde bir açıklık ile hareketlenmektedir. Açıklığın düz taş lentosu seviyesinde, her iki tarafında birer niş bulunmaktadır. Batı duvarında, ikinci odaya açılan düz taş atkılı giriş kapısı ve

sağında pencere açıklığı bulunmaktadır. Giriş kapısı, ikinci oda yönünde 1.02 m genişliğinde yarım daire kemerlidir (Gör.97). Güney duvarı sağır bir düzene sahiptir. Batı duvarında, yer döşemesi kodunda 0.59 m genişliğinde bir açıklık, kuzey duvarında dört adet niş açılmıştır (Çiz.49-54).

Zemin kat, bodrumla aynı eksen düzleminde iki odadan oluşmaktadır. Birinci oda, kuzey duvarının batı köşesi yıkılmıştır. Doğu duvarında 1.03x1.33 m (en x boy) iki adet pencere açıklığı yer almaktadır. Güney duvarında iki ocak nişi bulunmaktadır. Ocakların ortasında 0.52x0.26 m (en x boy) niş yerleştirilmiştir. Batı duvarında, ikinci odaya açılan bir kısmı sonradan örülmüş bir açıklık bulunmaktadır. Bu açıklık, 0.60x1.31m ölçülerindeki ikinci odaya açılan kapıdır. İkinci oda, Kapının solunda ocak nişi bulunmaktadır. Odanın güneyinde bir niş, batısında kapanmış yarım daire kemerli bir kapı açıklığı ve yarım daire kemerli bir niş bulunmaktadır. Kuzey duvarının ortasında bir ocak nişi ve sağında iki adet niş bulunmaktadır (Çiz.49-54).

Yapı, kaba yonu ve moloz taştan oluşan duvar örgüsüne sahiptir. Duvar kalınlıkları 0.50-0.90 m arasında değişmektedir. Cephelerde derz boşalmaları ve üst katlarda yıkılmalar mevcuttur. Duvar yüzeylerinde toprak harçlı sıvalar gözlemlenmiştir. Duvarda az miktarda bitki oluşumları gözlenmiştir. Yapıda herhangi bir süsleyici unsur tespit edilememiştir.

Restitüsyon:

Yapı, iki kat olarak inşa edilmiş olup, kendi içinde iki evden oluşmaktadır. Evlerin kat girişleri farklı cephelerden sağlanmaktadır. Ancak, evler içerden birbirine ve komşu bitişik eve açılan kapı açıklıkları bulunmaktadır.

Birinci Ev; Yapının güneydoğusunda yer alan ev, zemin ve birinci kattan oluşmaktadır ve doğu-batı yönünde dikdörtgen görünüme sahiptir. Bodrum ve zemin kat, aşağıdaki değişikler dışında rölövesi ile aynı plan ve iç duvar özelliklerine sahiptir (Çiz.49-54).

Evin bodrum katı, iki odadan oluşmaktadır. Yapı giriş kapısının açıldığı birinci oda, doğu-batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Odanın kuzey duvarının batı

köşesinde küçük bir niş bulunmaktadır. Doğu duvarında, yapının ahşap lentolu giriş kapısı yer almaktadır. Güney duvarı iki adet pencere açıklık ile hareketlenmektedir. Batı duvarında, ikinci odaya açılan düz taş atkılı giriş kapısı ve solunda birinci kata çıkan taş basamaklar bulunmaktadır. İkinci oda, doğu-batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Odanın kuzey duvarında ikinci evin bodrum katına açılan kapı açıklığı ve doğu duvarının ortasında, odanın ahşap lentolu giriş kapısı yer almaktadır. Güney duvarı iki adet pencere açıklık ile hareketlenmektedir. Batı duvarı komşu yapı ile ortak duvar olup sağır bir düzene sahiptir.

Birinci kat, bodrumla aynı eksen düzleminde doğu-batı yönünde ortada hol, doğuda birinci oda ve batıda ikinci oda olmak üzere üç mekândan oluşmaktadır. Kattaki mekânlar tiyan duvarlarla oluşturulmuştur. Kata zeminden çıkan taş merdivenlerle ulaşılmaktadır. Merdivenler doğu-batı yönünde, birinci katın hol kısmına ulaşmaktadır. Holün kuzey duvarında bir niş ve güney duvarında bir adet pencere yer almaktadır. Holün doğu tiyan duvarında yer alan kapı birinci odaya açılmaktadır.İkinci oda holun batısında yer almaktadır. Odanın güney duvarında bir pencere açıklığı bulunmaktadır. Batı duvarı, komşu parseldeki yapıyla ortak bir işlev görmektedir. Batı Duvarının ortasında bir ocak nişi yer almaktadır. Ocağın sağında, komşu yapının zemin katının kodunda, bir kapı açıklığı ve solunda bir niş bulunmaktadır. Kuzey duvarına bir niş açılmıştır

İkinci Ev; Yapının kuzeydoğusunda yer alan ikinci ev, bodrum ve zemin kattan oluşmaktadır. Kat girişleri birbirinden bağımsız ve farklı cephelerdedir. Bodrum ve zemin kat, aşağıdaki değişiklikler dışında rölövesi ile aynı plan ve iç duvar özelliklerine sahiptir.

Bodrum katın birinci odasının güney duvarının batı köşesinde, döşeme kodunda yer alan 0.60 m kapı açıklığı, birinci evin zemin katına açılmaktadır. Zemin kat girişine, kuzey cephesine dayalı doğu-batı yönünde olan taş basamaklarla ulaşılmaktadır. Kuzey cephesinin ortasında giriş kapısı yer almaktadır ve kapı giriş aralığına açılmaktadır. Aralığın doğu tarafı, tiyan duvarla ayrılmıştır. Tiyan duvarındaki kapıdan birinci odaya geçilmektedir. Oda içi, doğuya bakan iki adet küçük penceresi ile aydınlanmaktadır. Aralığın batı kısmında, ikinci odanın güney duvarındaki kapı açıklığı, birinci evin birinci katına açılmaktadır. Batı duvarındaki

kapı açıklığı, komşu parselle ortak olan kaya oluğuna açılmaktadır (Çiz.49-54) (Gör.98)."

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları, toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Genel olarak, yapının cephelerinde düzgün kaba yonu taş, iç duvarlarında ise düzgün sıralı moloz taştan oluşan duvar örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmıştır. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Yapının ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatıllı ahşap kirişlemedir. Yapının açıklıklarında taş ve ahşap hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapı, ev sahipleri tarafından 1900'lerden beri terk edilmiş olup işlevsiz hale gelmiş ve iklim koşulları nedeniyle büyük hasar görmüştür. Yapının rölöve ve restitüsyon projeleri karşılaştırıldığında; yapıda kapatılmış kapı açıklıkları bulunmaktadır. Ayrıca, yapının doğu cephesindeki pencere açıklığı büyütülmüştür. Evlerin kat girişleri farklı cephelerden sağlanmaktadır. Evler içerden birbirine ve komşu bitişik eve açılan kapı açıklıkları bulunmaktadır. İki ayrı evin birbirinden tamamen farklı yönlerde giriş kapılarına sahip olması, aynı kod düzleminde bulunan odaların evlerin üst düzey birine ait olduğunu göstermektedir. Bu durum, bu evlerin tek bir ev olup haremlik selamlık olarak iki ayrı girişe sahip olduğunu düşündürebilir. Yapılara bir dönem, iki evin doğusunda kalan odaların eklenmiş olabileceği düşünülmektedir. Evlerle ilgili herhangi bir veri olmayıp, yapı dokusundaki farklılıklardan bu sonuca varılmıştır. Kale eteğindeki bazı yapılarda yapı giriş kapı açıklıkları genellikle yarım daire kemerli iken, bu yapıda giriş kapılarının tamamı ahşap lento şeklindedir. Pencere açıklıklarında küçük boyutlardan büyük bir düzene geçilmiştir. İkinci evde mazgal pencere açıklıkları dış cephe düzeni içinde yer almaktadır ve yapıda iç odaya bakmaktadır. Ayrıca, yapının komşu yapı ile ortak giriş kapıları olması, bu iki evin komşu yapının bir parçası olduğunu düşündürmektedir.

4.20. Örnek No: 20 (Hamdi, Mehdi Güzel ve Nedim, Şinasi Mirahmetoğlu Evi)

Örnek No :	20.
Yapının Adı:	Hamdi, Mehdi Güzel ve Nedim, Şinasi Mirahmetoğlu Evi
Bulunduğu Yer:	Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, 130 Ada 29 Parsel
Çizim No:	49-54
Görsel No:	99-102
İncelenme Tarihi:	06.11.2017-27.12.2017
Bugünkü Durumu:	Restorasyonu yapılmış-işlevsiz

Yapının Bulunduğu Yer ve Konumu:

Yapı, Hakkâri ili, Çukurca ilçesi, Cumhuriyet Mahallesi'nde Çukurca Kalesi'nin güney yamacının doğu uç kısmında 130 ada 29 parselde konumlanmıştır.

Yapının Tarihçesi:

Yapının inşa tarihine dair herhangi bir kitabe bulunmamaktadır. Bu nedenle söz konusu evin kim tarafından yapıldığı veya ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Ancak, evin 17. yy'in ilk yarısında yapıldığı tahmin edilmektedir.[32]

Yapının İncelenmesi:

Rölöve:

Yapı, doğu-batı yönünde bodrum kat dâhil üç katlı olarak inşa edilmiştir. Her katın kapı girişleri birbirinden bağımsız planlanmıştır. Evin birinci katı, ara kat döşemeleri ve üst örtüsü yıkılmıştır. Evin bodrumu taş ve toprak yığını ile dolmuştur (Çiz.49-54) (Gör.99).

Cephe düzeninde, birinci kat dışında, doğu ve kuzey cepheleri güneydoğu yönündeki yapı ile bitişik nizamda konumlandırılmıştır. Birinci katın kuzeydoğu köşesindeki bir kısmı ayakta kalmıştır. Yıkılmamış kısımda birinci kata ait 0.35x0.48 m (en x boy) ölçülerinde bir pencere yer almaktadır. Güney cephesi 11.10 m genişliğindedir, cephede bodrum kata ait dıştan 0.73m düz taş atkılı içten 1.16 m yarım daire kemerli giriş kapısı, düz atkı taşlı iki adet pencere açıklığı

[32] Bkz.'Kentsel Sit Alanı İçindeki Konutların Tarihçesi''

bulunmaktadır. Güney cephenin zemin katına ait 0.93 m genişliğinde kapı ve 0.45x0.53, 0.30x0.61 ve 1.02x1.15 m (en x boy) boyutlarında üç adet pencere açıklığı ile hareketlenmektedir (Gör.100). Batı cephesi yamaca dayanmıştır.

Yapının bodrum katı iki mekândan oluşmaktadır. Birinci mekân, güney cephenin giriş kapısının önünde, kare plan görünümüne sahiptir. Mekânın birkaç duvar sırası dışında tamamı yıkılmış durumdadır. İkinci mekân doğu-batı yönünde dikdörtgen planlıdır. Tek mekândan oluşan ikinci odanın güney duvarında kat giriş kapısı ve iki adet mazgal penceresi mevcuttur. Batı kısmı dağ yamacından oluşmaktadır. Kuzey duvarı sağırdır. Doğu duvarına 0.40x1.00 m (en x boy) ölçüsünde bir niş açılmıştır (Çiz.49-54).

Yapının zemin katı 4.05x9.34 m iç ölçülerinde tek mekândan oluşmaktadır. Kat girişinin sağlandığı güney duvarında kapı açıklığı, ortada ocak nişi ocağın sağında 0.56x1.06 m ve solunda 1.52x1.30 m (en x boy) pencere açıklığı yer almaktadır. Odanın batı duvarının ortasında ocak nişi, ocağın sağında kapanmış bir kapı açıklığı ve solunda bir niş bulunmaktadır (Gör.101). Doğu duvarında ortada kapatılmış bir ocak nişi ve ocağın sağında küçük bir niş açılmıştır. Kuzey duvarında beş adet küçük niş mevcuttur. Ayrıca batı köşesine yakın kapı açıklığı şeklinde arkası yıkıntılarla dolu bir açıklık bulunmaktadır.

Yapının birinci katı, zeminle aynı eksende devam etmektedir. Birinci katın doğu ve kuzey duvarının kısmı ayakta kalmış vaziyettedir (Gör.102). Katın geri kalan duvar örgüleri yıkılmıştır. İki duvar örgüsü içinde birer adet pencere açıklığı bulunmaktadır (Çiz.49-54).

Yapının kaba yonu ve moloz taştan oluşan duvar örgüsü vardır. Duvar kalınlıkları 0.75-1.00 m arasındadır. Cephelerde derz boşalmaları ve yıkılmalar çoğunluktadır. Duvar yüzeylerinde toprak harçlı sıvalar görülmektedir. Duvarlarda az miktarda bitki oluşumları vardır. Yapıda herhangi bir süsleyici unsur tespit edilememiştir.

Restitüsyon:

Yapı bodrum kat dâhil üç kat olarak inşa edilmiştir. Bodrum, zemin ve birinci kat kapı girişleri birbirinden bağımsızdır. Yapının bodrumu iki odadan oluşmaktadır. Birinci mekân, Yapının güneybatı kısmında, ikinci odanın girişine açılan kare planlı, tek katlı bir oda şeklindedir. Odanın güneydoğu köşesinde giriş kapısı bulunmaktadır. Tüm iç duvarları sağır bir düzene sahiptir. Bodrum katın ikinci odası rölövesi ile aynı plan ve iç duvar özelliklerine sahiptir.

Birinci odanın damına doğu-batı yönünde çıkan taş merdivenlerle zemin kat girişine ulaşılmaktadır. Zemin kat iki odadan oluşmaktadır. Birinci oda dikdörtgen planlıdır. Odanın güney duvarında farklı kodlarda üç adet kare görünümlü küçük pencere açıklığı bulunmaktadır (Çiz.49-54). Kuzey duvarındaki kapı açıklığı komşu parselle ortak olan kaya oluğuna açılmaktadır. Doğu duvarının ortasında ocak nişi ve solunda kapı açıklığı yer almaktadır. Kapı açıklığı komşu parseldeki birinci evin birinci katına açılmaktadır. Batı duvarındaki kapı açıklığından kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı ikinci odaya girilmektedir. İkinci oda doğu-batı yönünde dar ve herhangi bir açıklığa sahip değildir (Çiz.49-54).

Yapının birinci katına batı yönündeki dağ yamacına dayanmış taş merdivenlerle ulaşılmaktadır. Merdivenler zemin katın ikinci odasının damına çıkmaktadır. Dam, birinci katın giriş kapısı kodundadır. Yapının birinci katı, zeminin birinci odası ile aynı eksende devam etmektedir. Odanın batı duvarının kuzey köşesinde giriş kapısı, kapının sol tarafında bir ocak nişi yer almaktadır. Kuzey ve doğu duvarlarında bir dolap nişi ve üst kodda birer pencere açıklığı bulunmaktadır. Odanın içi güney duvarındaki dört adet pencere ile aydınlanmaktadır (Çiz.49-54).

Malzeme ve Teknik:

Yapının beden duvarları toprak harçla tutturulmuş moloz taş örgülüdür. Genel olarak, yapının cephelerinde düzgün kaba yonu taş, iç duvarlarında ise düzgün sıralı moloz taştan oluşan duvar örgüsü bulunmaktadır. İç duvar yüzeyleri çamurla sıvanmıştır. Yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Yapının ara kat döşemeleri ve üst kat örtüleri düz ahşap hatıllı ahşap kirişlemedir. Yapının açıklıklarında taş ve ahşap hatıl kullanılmıştır.

Dönemsel Analiz:

Yapı, ev sahipleri tarafından 1900'lerden beri terk edilmiş olup işlevsiz hale gelmiş ve iklim koşulları nedeniyle büyük hasar görmüştür. Yapının kat giriş kapı yerleri, yamacın oluşumu ile uyumludur. Yapının rölöve ve restitüsyon projeleri karşılaştırıldığında; yapının bodrumdaki ilk oda ve birinci katının tamamı yıkıldığı gözlenmektedir. Kapatılmış ocaklık ve kapı açıklıkları bulunmaktadır. Zemin katın birinci odasının güneye bakan bir pencere açıklığı büyütülmüştür. Ayrıca zemin katta üç adet ocak nişine yer verilmiştir.

Zemin katın doğu ve güney duvarlarındaki kapatılmış kapı açıklıkları, komşu yapılarla ortak bir işlevinin olduğunu göstermektedir. Birbirinden tamamen farklı yönlerde giriş kapıları olan iki ayrı evin, aynı kod düzleminde bulunan odaların olması yapıların üst düzey birine ait olduğunu göstermektedir. Ya da bu evler tek bir ev olup, haremlik-selamlık olarak iki ayrı girişe sahiptir.

5. DEGERLENDİRME VE KARŞILAŞTIRMA

Çukurca ilçesi kentsel sit alanı içinde yer alan, tescilli 20 tane konut mimarisi örneği tespit edilmiştir. Çukurca Kalesi'nin güney eteğinde doğu-batı yönünde birbirlerine bitişik ya da ayrık nizamlı bir şekilde konumlanmışlardır. Yapılar bir, iki ve üç katlı olarak taş malzemeden inşa edilmiştir. Yapılardan 9 tanesinin (örnek no: 1,2,3,4,5,17,18,19,20) restorasyon çalışmaları yapılmıştır(Gör.104-108). Ancak yapılar halen kullanıma açılmamıştır. Restorasyon süreci başlanmayan 11 geleneksel evde ise, gün geçtikçe tahribatlar ve yıkılmalar artmaktadır (Gör.109-115).

Söz konusu evlerin tarihlendirilmesi amacıyla yapılan çalışmalar sonucunda evlerinin hiç birinde inşa veya onarım kitabesi bulunmamıştır. Bu nedenle tarihlendirme çalışmaları, arşiv belgeleri esas alınarak yapılmaya çalışılmıştır. Mir İmadeddin Osmanlı Dönemi'nde İstanbul'dan ataması yapılarak 1634 yılında bölgenin yönetimine geldikten sonra Çukurca Kalesi'nde yönetici olan amcasını görevinde bırakmıştır. Bu döneme ait dair arşiv belgeleri üzerinden yapılan incelemede, kısa bir süre sonra Mir İmadeddin ile amcası arasında yaşanan anlaşmazlık sonucunda Çukurca'ya yönelik bir saldırı gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Kaledeki savunma sırasında top kullanıldığı ve birkaç konutun ele geçirildiği bilgisinden yola çıkarak, güney yamaçta bulunan günümüzdeki evlerin, 1600'lı yıllardaki kalede bulunan konutlar olduğu düşünülmektedir.[33]

Bu bağlamda, söz konusu yapıların 17. Yy'in başlarından itibaren mevcut oldukları tahmin edilmektedir. İncelenen evlerin zaman içinde çeşitli müdahalelere maruz kaldığı, farklı dönemlerde yeni yapılaşmaların gerçekleştiği ve 19. yüzyılın sonuna kadar onarımlarla bugünkü mevcut halini aldıkları gözlenmektedir. Bu evler, geçmişten günümüze uzanan karmaşık bir tarihsel süreç içinde varlıklarını sürdürmüş ve çeşitli aşamalardan geçmişlerdir.

Rölöve çalışmaları 2017 yılında yapılmış olan 20 evin çoğu 1, 2 ve 3 odalıdır. Evler 1, 2 ve 3 katlı cephe görünüme sahiptir. Evlerin ara kat döşemeleri, üst örtüleri ve son katlarının büyük bir kısmı yıkılmış.Taş, toprak yığınları yapıların bodrum katlarına ve çevresine dolmuştur. Yıkıntılardan dolayı bazı evlerin bodrum ve üst kat

[33] (Bkz: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Tarihçesi)

giriş yerleri tespit edilememekle birlikte mevcut katın girişleri eğime göre konumlandırılmıştır. Kat girişleri doğu, batı ve kuzey cephelerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Pencereler genellikle güney cephede bulunmakta olup, mazgal pencere açıklıkları benzer boyutta bodrum kat düzeni içinde yer almaktadır. Birinci ve ikinci kat pencere boyutları farklılık göstermektedir.

Yapıların restitüsyon çalışmalarında geçmiş dönemlerdeki durumlarının tespiti için kullanılmıştır. Yöre halkı ve ev sahiplerinden alınan sözlü bilgiler, yazılı kaynak olaraktan elde edilen görsel veriler kullanılmıştır. Görsellere göre yapıların kat sayıları pencere kapı düzenleri konumlandırılmıştır (Gör.18, 19, 20). Yapılardan gelen izler, benzer dönem örnekleri ve yapı içi karşılaştırmalar doğrultusunda restitüsyon çizimleri oluşturularak, değişen plan ve mimari ögeler hakkında bilgi verilmiştir.

Kale eteğinin eğimli engebeli yapısı evlerin bir kısmının bitişik nizam şeklinde konumlandırmıştır. Bunun neticesinde evler arasında sokak düzeni yapıların giriş kapılarına göre şekillenmiştir. Kale eteğinin en doğusundan örnek 20 nolu evin önünde başlayıp en batıda yer alan örnek 1, 2, 3, 4, 5 nolu yapılara kadar uzanan yol güzergâhı, kayalık ve kısmı yerlerde taş merdivenlerin oluşturulması ile şekillenmiştir (Çiz.55). Örnek 14, 15 ve 16 nolu yapıların dış duvar yüzeyleri arasındaki alanın ahşap kirişlerle kapatılması ve üstlerin dam şeklinde olması ile sokak dokusu kapalı bir koridor görünümünde olmuştur. Yapıların kat girişleri sokak düzeni içinde şekillenirken örnek 14 ve 15 nolu yapıların birinci ve ikinci katları ile örnek 16 nolu evin birinci katının kapı girişleri taş merdiven aracığı farklı kodlarda bu sokak düzeni içindeki dam örtülerinden sağlanmaktadır. Örnek 10 nolu yapının birinci kat giriş kapı yerleri bitişik nizamdaki örnek no 11 yapısının dam örtüsünden sağlanmaktadır. Görsel 16'daki bu yapıların bu dam düzeninden bağlantılarının daha çok yoğun olduğu görülmektedir. Bu şekilde yerleşim yerinin planlanması, Kale eteğindeki evlerin planlamasında sosyo-ekonomik faktörlerin dikkate alınarak yapıldığını böylece daha sürdürülebilir ve kullanışlı bir yaşam alanı oluşturulmuştur.

Plan Özellikleri

Evlerin plan tipleri, restitüsyon çalışmaları üzerinden belirlenmiştir. Bu evler, kare plana yakın, yamuk planlı, "L" planlı, doğu-batı ekseninde dikdörtgen ve kuzey-güney yönünde dikdörtgen planlı olarak tasarlanmıştır. Bazı yapıların üst katlara çıkıldıkça kuzey yamaca doğru genişlediği gözlemlenmiştir. Ancak genişleyen yapıların plan özellikleri her kat için farklı olması nedeniyle geometrik açıdan tüm yapılarda sınıflandırmaya gidilememiştir. Bu açıdan her yapı kendi içinde kendine has bir plan ortaya koymaktadır. Yapılar bodrum kat, zemin kat, birinci kat ve ikinci katlardan oluşmaktadır.

Bodrum katlarının plan tipleri; kareye yakın, dikdörtgen veya yamuk planlıdır. Bodrum kata ulaşım, doğrudan dışardan ve zemin kat içindeki taş merdivenlerle sağlanmaktadır.Bununla birlikte zemin katların döşeme kodunda ahşap kapaklar yer almaktadır.Bu ahaşap kapaklar aracılığıyla zemin kattanlardan, bodrum kata inen ahşap merdivenlere ulaşılmaktadır.

Bodrum katları, evlerin su basman kodunu sağlamak ve kuzey-güney eksenindeki dik eğimi düzeltmek amacıyla önemli bir mekân teşkil etmektedir. Bodrumlar; erzak depoları, kışlık depo alanları ve bazı durumlarda ahır olarak kullanılmıştır. Müdahale imkânının olmadığı koşulların olması, evlerin çoğunda bodrum katlarda kaya kütleleri görüntünün oluşmasına olanak sağlamıştır. Bazı durumlarda yapıların kuzey duvarını kaya kütleleri ya da kaya olukları oluşturmaktadır. Bu koşullar, birçok evde bodrum katında kaya kütleleri ile iç içe geçmiş bir yapı oluşumuna neden olmuştur.

Zemin kat plan tipleri yapılarda değişkenlik göstermektedir. Yapılardan 4, 6, 7, 9, 10, 17, 18, 19 ve 20 nolu evlerin zemin kat planları, bodrumla aynı eksen düzeninde aynı mekânlardan oluşmaktadır. Diğer yapı örneklerinden 1, 2 ve 3 nolu evlerin zemin katları, yapıların kuzeyinde yer alan eyvanla genişlemektedir. Örnek 5, 8, 11, 14, 15 ve 16 bodrum ekseninde devam edip aynı zamanda kuzeye doğru genişleyen planlar şeklindedir. Plan şekilleri kareye yakın dikdörtgen, dikdörtgen, yamuk ve "L" plan şeklindedir.

Birinci katların plan tipleri yapılarda değişkenlik göstermektedir. Yapılardan 20 nolu evin birinci kat planı, bodrumla aynı eksen düzeninde tek mekânlardan oluşmaktadır. Diğer yapı örneklerinden 6, 11, 14, 15 ve 16, nolu evlerin birinci katları zemin ekseninde devam edip aynı zamanda kuzeye doğru genişleyen planlar şeklindedir. Plan şekilleri kareye yakın dikdörtgen, dikdörtgen, yamuk şeklindedir.

İkinci katlara sahip olan örnek no 14 ve 15 nolu ev örnekleri bitişik nizamda konumlanmış durumdadır. Bu katlar birinci kat düzlemindeki mekânlardan oluşmaktadır. Ev örnekleri kuzey-güney ekseninde dikdörtgen plan şeklindedirler. İki yapı bir bütün olarak kare plan görünümündedir.

Söz konusu yapıların tamamının Anatol Rapoport'un içe dönük ev dışa dönük ev tanımına göre dışa bakan evler olarak tanımlayabiliriz (Şekil:1). S.Hakkı Eldem'in ev tipini oluşturduğu dört faklı plan tipinde bu geleneksel evlerin tamamının sofasız plan tipinde geliştiğini söylemek mümkündür(Şekil:2).

Evleri, nizam şekillerine göre; bitişik ve ayrık nizam olarak gruplandırma mümkündür.Evlerin nizam şekillerine göre analizi yapılmış ve tespitlerde bulunulmuştur(Tablo:1 , 2). En yüksek dilimde bitişik nizamda evlerin %75 oranla örnek no: 1, 2, 3, 4, 5, 9, 10, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19 ve 20 numaralı evler, ikinci sırada ise ayrık nizamda evlerin %25 oranıyla örnek no: 6, 7, 8, 11 ve 16 numaralı evler oldukları belirlenmiştir. Ancak bu gruplandırma 2017 mevcut durumuna ve 20 yapı için şekillenmiştir. Görsel 16'da nizam biçimleri daha iç içe bir düzende bitişik ayrık nizam oranları değişmektedir. Bitişik nizamda yapılan ancak kat giriş yerlerinin farklı kod ve cephe düzenlerinden sağlandığı örnek 9-10 (Çiz.17-24) ve 19-20 (Çiz.49-54) nolu evlerin içerden bağlantılı kapı açıklıklarının olması yapıların harem selamlık olarak kullanıldığını düşündürmektedir.

İki katlı evlerde katlar arası geçiş, iç mekândaki merdivenler aracılığıyla sağlanır. Tez kapsamındaki 11 numaralı ev, 19 numaralı evin, birinci evi ve 15 numaralı evin birinci kat girişli konutu, zemin katlardan üst katlara taş merdivenlerle erişim sağlanmaktadır. Bu taş merdivenler, yapı içerisinde açık bir konumda bulunmakta olup, dış kapı girişlerine yakın bir yerde konumlandırılmışlardır. Yapılar arasında, 10 numaralı evin doğusunda yer alan bitişik ikinci ev, iki katlı 2, 3 ve 12

numaralı ev örnekleri ile dört katlı 15 numaralı evin bodrumlarına inen merdivenler, ahşap malzemeden yapılmıştır ve zemin kat döşemesinde yer alan ahşap bir kapak ile geçiş sağlanmaktadır. Bu bakımdan, iki katlı yapılar arasında belirgin farklılıklar gözlemlenmektedir.

Plan Elemanları

Giriş Aralığı; evlerde odalara bağlantıyı sağlayan dağılım mekânı şeklindedir. Giriş aralığı yapının giriş kapısı ile doğrudan bağlantılı olan mekândır.Giriş aralığı,tiyan duvarla oda birimlerinden ayrılmıştır. Katın boyutuna göre kuzey-güney, doğu-batı ekseninde dikdörtgen formdadır. Kareye yakın ve L tipi örnekleri de vardır. Giriş aralığı mekânında yer döşemesinden bodrum katına giden merdivenlerin, ahşap kapakları yer almaktadır. Yapılardan 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, 9, 10, 14, 15, 17, 18 ve 19 nolu örneklerde bulunmaktadır.

Odalar; yapılarda en dikkat çeken oda birimi birçok fonksiyona cevap vermektedir. Oda: oturma, yemek yapma (mutfak), yeme ve uyuma gibi eylemlere hizmet eder. Yapıları taş duvar eksenlerine göre oda birimlerine ayırdığımızda yapılar 1, 2 ve 3 odalı olarak planlanmıştır(örnek 16, 17 ve 20 nolu evler). Oda birimleri kareye yakın dikdörtgen, dikdörtgen ya da yamuk olarak tasarlanmıştır. Bu taş duvarlı odalar içinde zemin, birinci ve ikinci katlarında tiyan duvarlarla yeni oda birimleri oluşturulmuştur. Oda boyutlarını üst örtü sistemi belirlemektedir. Odalar pencere ile aydınlatılmaktadır. Oda duvarlarında ocak ve nişler yer almaktadır.

Mutfak; yapılarda mutfak diye ayrı birime yer verilmemiştir. Ocak nişlerinin bulunduğu odalar ısınmanın yanında mutfak birimi olarak kullanılması sağlamıştır.

Banyo ve tuvalet; yapılarda ıslak hacim mekânları (banyo-tuvalet) yer almamaktadır. Eskiden yöre halkı, yıkanma ve çamaşır yıkama eylemi dere yakınlarında gerçekleştiriyordu. Bulaşık yıkama eylemi ise dış mekânlarda ve çeşmelerde yapılmıştır. Tuvalet ev içinde ayrı bir birim olarak yer almamakla birlikte evden bağımsız alanlarda geçici bir şekilde çözümlenmiştir. Rölöve çalışmalarında tespit edilen ıslak hacim mekânları ev sahipleri tarafından sonradan eklenmiştir.

Yapı Malzemeleri ve Teknikleri

Çukurca Kalesi'nin güney eteğinde yer alan geleneksel evler, yörede kolay bulunan taş ve ahşap malzemeye bağlı olarak kagir sistemle inşa edilmişlerdir. Evlerde ahşap malzeme taşıyıcı olarak duvarlarda kapı, pencere hatıllarında, ara kat döşemelerinde, tiyan duvarlarda ve damda kullanılmıştır. Kapı, pencere, tavan ve merdiven yapımında da ahşap malzeme kullanılmıştır.

Yapı Elemanları

Temeller; yığma tekniğinde doğal dağ yamaçları esas alınarak kaya kütleleri üzerinde çözümlenmiştir, ayrıca; toprak zemin kısımlarında kazılarak yapılmıştır. Evlerin temel kalınlığı evin kat sayısı ve konumuna göre değişkenlik göstermektedir.

Duvarlar; taş malzemeden temel genişliğinde örülerek yapılmıştır. Duvar kalınlığı ise, evin kat sayısına ve konumuna göre 80-1.00 m genişlik arasında değişmektedir Üç ve dört katlı yapılarda duvar kalınlığı üst katlara doğru azalmaktadır. Duvarlarda cephelerde düzgün kaba yonu taş, iç duvarlarda ise düzgün sıralı moloz taş kullanılmıştır. Beden duvarlarında bağlayıcı olarak kullanılan malzeme çamurdur. Kapı ve pencere boşlukları duvar içerisinde konulmuştur. İç duvar yüzeyleri saman katkılı çamur ile sıvanmış ve kireç ile badanalanmıştır. Evlerin cepheleri sıvanmamış olup kireç esaslı harç ile derz dolguları yapılmıştır. Derz dolguları beden duvarlarının sağlam ve uzun ömürlü kılmaktadır.

Yapılarda ara duvarlar taş ve tiyan duvarlardan oluşmaktadır. Tiyan duvar İnce dalların yatay sepet örgüsü şeklinde örülüp sıvanmasıyla oluşturulmuş duvar örgüsüdür(Gör.103). Tiyan duvar yapıların zemin, birinci ve ikinci katlarında yapıya statik acıdan yük teşkil etmemesi acısından kullanılmıştır. Bu örgü sistemi ile yapı içinde oda birimleri oluşturulmaktadır. Şırnak İli, Uludere İlçesi, Yemişli Köyü'nde aynı tiyan duvar düzeni görülmektedir(Gör.116). Bitlis ili, Şırnak Uludere ilçesi, Hakkâri merkez , Çukurca merkez ve köy yerleşkelerindeki yapıların malzeme ve teknikleri birbirleri ile benzerlik göstermektedir.

Kat Arası Döşeme ve Üst Örtü Sistemi; yapının ara kat döşemeleri ahşap hatıllı ahşap kirişlemedir. Ara kat yer döşemesi sıkıştırılmış topraktır. Üst kat örtüleri düz toprak damdır. Bu örtü sistemi alttan üste doğru şu şekilde oluşmaktadır; Ahşap

kirişler üzerine yerleştirilen daha ince mertekler, ahşap kirişlere dik şekilde sıralanır. Bunların arasına ve üzerine kamış, ot ve ağaç dalları ile kapatılır. Üstüne çamur sürülür ve üzerine sıkıştırılan toprak serilir. Dam örtüsünde saçaklar aynı ince merteklerin dışa doğru uzatılması ile yapılmaktadır. Saçaklar üst örtü sistemi ile aynı kod ve malzeme sırasına göre şekillenmektedir(Gör.117,118).

Van(Gör.6),Bitlis(Gör.8,15),Şırnak Uludere ilçesi(Gör.14,128),Hakkâri merkez (Gör.3,11, 12, 126, 127),Hakkâri Derecik ilçesi (Gör.13), Çukurca merkez(Gör.4,5) ve köy(Gör.9,10,) yerleşkelerindeki yapılarda üst örtü sistemleri Çukurca kale eteğindeki evlerle benzerlik göstermektedir.

Merdivenler; düşey sirkülasyon elemanı olan merdivenler katlar arasındaki bağlantıyı sağlamaktadır. Yapının plan oluşumuna göre şekillenen merdivenler tek kollu düzende ahşap ve taş malzemeli olarak planlanmıştır. Çukurca sit alanındaki evlerden örnek 2, 3, 10, 12 ve 15 nolu evlerde zemin katların döşeme kodundan ahşap kapak aracılığıyla, ahşap merdivenle bodrum katlarına inilmektedir. Örnek 8 nolu evde ise taş basamaklı merdivenlerle bodrum katına ulaşılmaktadır. Çukurca sit alanındaki evlerden örnek 11 numaralı ev, 19 numaralı evin, birinci evi ve 15 numaralı evin birinci kat girişli evi, dubleks tarzında tasarlanmıştır. Zemin katlardan üst katlara taş merdivenlerle erişim sağlanmaktadır(Gör.119).

Ocak ve Nişler; evlerin iç duvar yüzeylerinde nişler ve ocaklar yer almaktadır. Nişler kare, dikdörtgen ve yarım daire kemerli şeklindedir. Niş boyutları ve konumları değişkenlik göstermektedir. Nişler kat kiriş kapılarının sağ ve sol üst kodlarında, duvar yüzeylerinde farklı konumlarda, ocak nişlerinin sağ, sol yanlarında ve bazı örneklerde pencere hatılının hemen üstünde yer almaktadır(Gör.120).Nişler aydınlatma için gaz lambası ve dolap işlevinde kullanılmıştır.

Ocak nişlerinin yer aldığı odalar ısınmanın yanında mutfak işlevini de görmüştür. Ocaklara yapıların iç duvar yüzeylerinde yer döşemesinden bir taş sırası yükseklikte başlamaktadır. Yukarı doğru daralarak devam eden ocak nişleri sivri, yuvarlak ya da üçgen görünümüyle sonlanmaktadır(Gör.121).

Cephe Oluşumunu Etkileyen Elemanlar

Kat Sayısı; kale eteğinde yıkılmış olup günümüze ulaşmayan birçok yapının olması yanında, 20 yapıyı kat sayılarına göre gruplandırma mümkündür. Evler; tek katlı, iki katlı, üç katlı ve dört katlı olarak planlanmıştır(Çiz.55-58). Yöre mimarisinde, iki katlı cephe düzeni daha çok tercih edilmiştir. Yapılardan tek katlı olan 13 nolu ve iki katlı 12 nolu evin görsel 16 da görüldüğü üzere dört katlı bir yapı olduğu anlaşılmaktadır. Her iki yapı, onarım ve tadilatlar nedeniyle günümüzde tek katlı cephe görünümünü almıştır. Bu sebepten yapıların en az iki katlı olarak inşa edildiğini söyleyebiliriz. Evlerin kat sayısına göre değerlendirmesi şekil Tablo:1,3 te gösterildiği şekilde yapılmış ve tespitlerde bulunulmuştur. Bu tespitlerde:

Tablodan hareketle, en yüksek dilimde iki katlı evlerin %65 oranla örnek no: 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 12, 17, 18, 19 numaralı evler, ikinci sırada ise üç katlı evlerin %20 oranıyla örnek no: 6, 11, 16, 20 numaralı evler oldukları belirlenmiştir. Üçüncü sırada dört katlı evlerin %10 oranla örnek: 14 ve 15 numaralı evler, En düşük dilimde tek katlı evlerin %5 oranla örnek: 13, numaralı ev, oldukları belirlenmiştir.

Dış Kapılar; Yapıların kapı açıklıkları, dıştan düz taş atkı içerden yarım daire kemerli ve ahşap hatıllı olarak iki farklı tipoloji sunmaktadırGör:53,122). Evlerin 19 tanesinin dış kapıları tek kanatlı, 1 evin (örnek no 18) bodrum katı giriş kapısı çift kanatlı ahşap malzemeden yapılmıştır. Çukurca merkezindeki evlerin kapı girişlerinin etrafında bulunan sivri kemerli taş düzeni (Gör:4,5) kale eteğindeki yapılarda görülmemektedir. Ancak sivri kemer düzeni bitişik nizamdaki örnek 1, 2, 3, 4 ve 5 nolu yapılardan 1, 2ve 3 nolu evin ortak alanı olan eyvan kısmında daha basık bir kemer şekli görülmektedir(Gör.123,124).

Pencereler; yapılarda pencere açıklıkları bodrumlarda, mazgal pencere şeklindedir. Zemin kat, birinci kat ve ikinci kat pencere açıklıklarında kare ve dikdörtgen formlarda benzer boyutlarda açıklıklar görülmektedir. Yapılardan örnek 16 nolu evin güneye bakan pencere açıklıkları yarım daire kemerlidir. Bununla birlikte örnek 2 nolu evin zemin katında ve örnek 10 nolu evin ikinci katında yer alan büyük pencere açıklığı bu mekânların yazın serin alan olarak kullanıldığını göstermektedir. Örnek 10 ve 11 nolu evlerin zemin katlarının güney duvarında, kat

üst örtü sisteminin alt kodunda yer alan mazgal pencere açıklıkları (Çiz.37-39) odaların daha iyi bir hava sirkülasyonu nu sağlamak amacı ile yapılmıştır. Yapıların güney kale yamacına konumlandırılmış olması neticesinde pencere açıklıklarının çoğu güney cephesine açılmıştır(Çiz.55-58).

Cepheler

Gösterişsiz ve sade bir görünüme sahip Kale eteğinde yer alan evlerin cepheleri düz, tek parça olarak tasarlanmıştır. Bitişik nizamda yer alan yapılarda bile tek parça görüntüsüne sahiptir. Cephe üzerindeki kapı ve pencere açıklıkları cepheyi belirlemektedir. Evlerin arazi konumundan dolayı en göze çarpan cephesi güney cephedir. Doğu, batı cephelerinde kapı açıklıkları daha yoğun olup pencere sayıları az konumlandırılmıştır. Yapıların kuzey cepheleri yamaca dayanmaktadır. Yapılardan örnek 14, 15 ve 19 nolu evlerin kuzey cephesi bulunmakta olup bu cephelerde sadece kapı açıklıkları ile hareketlilik sağlanmıştır.

Bodrum kat mekânların cepheleri arazi eğimi nedeniyle sağır yüzeyler üst katlara oranla daha fazla olduğu görülmektedir. Zemin, birinci ve ikinci katların yaşam mekânları olması sebebiyle pencere sayıları ve ebatlarının daha büyük ve detaylı yapılmış olup çoğunlukla dikdörtgen formdadır. Üst katlarda boşluk oranının bodrum kata göre fazla olduğu görülmektedir(Çiz.55-58).

Van evleri bir ve iki katlı ve iç sofalı olarak gelişim göstermektedir. Yapım ana malzemesinin kerpiçtir. Bitlis evlerinde oda ve sofa bağlantısı şeklinde olup oda sayılarının tek odadan üç odaya kadar büyüdüğü ve tuvalet banyo mutfak gibi birimler yapı içinde bulunmaktadır. Hakkâri merkez evleri tek ya da iki katlı iç ve dış sofalı şeklindedir. Çukurca kale eteğinde incelediğimiz geleneksel evler ise sofasız plan tipindedir. Bu acıdan Çukurca kale eteğindeki yapıların Van, Bitlis, Hakkâri merkez ve Çukurca merkez evleri ile plan acısından bir benzerliği bulunmadığını söylemek mümkündür. Ortak özellikler yapıların malzeme ve teknik ile dam örtüsü sistemlerinin benzer olmasıdır(Tablo:4).

Kale eteğinde konumlanan bu yapılar, Çukurca Çeltik Köyü, Çukurca Işıklı köyü (Gör. 125) Baz köyü, Hakkâri Yoncalı (Anitos) köyü(Gör. 126,127), Hakkâri ili derecik ilçesi, Şırnak Uludere ilçesi(Gör. 128), Bitlis hizan ilçesindeki köy, İran-

Havraman kasabası ve Irak-Akre şehri gibi bölgelerdeki yapılarla karşılaştırıldığında, kat sayıları, bitişik nizamda konumlandırılmaları, cephe düzenleri, yapıların birbirine teraslama şekli ve dam örtüleri gibi mimari özelliklerde belirgin benzerlikler taşımaktadır. Ancak, bazı köy yerleşkelerinin tamamen yıkıldığı ve bir kısmının yasaklı bölge olması nedeniyle tam bir mimari karşılaştırma yapılamamıştır. Bu noktada, Uludere, Derecik, Havraman, Akre ve Bitlis, Hizan'daki geleneksel yapılar üzerine bir çalışma yapılması, bu benzerliklerin tam anlaşılabilmesine katkı sağlayabilir. Bu yapıların etkileşim içinde olduğunu ve ortak bir kültürel bağa sahip olduklarını söylemek mümkündür.

Süsleme

Yapıların basit sade bir görünümlerinin olması yanında, iç mekân yüzeylerinde ve cephelerinde herhangi bir süsleyici unsur tespit edilememiştir.

6.SONUÇ

Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde Hakkâri İli'ne bağlı Çukurca ilçesi, tarih öncesi çağlardan itibaren birçok medeniyetin beşiği konumunda olmuştur. Orta Çağ'da Bizans-Sasani, Osmanlı-Safevi gibi devletlerin siyasi çekişmelerine sahne olan yöre, yaklaşık 400 yıl Osmanlı hâkimiyetinde (16.yy-20.yy) kalmıştır. Yöre, Osmanlıya bağlı yerel yöneticilerce imar ve iskân edilmeye çalışılmıştır. Yöre, coğrafi açıdan; İran, Anadolu ve Irak (Cezire) bölgelerinin kesiştiği, kültür havzası içerisinde kendine has sanat üslubu yansıtmaktadır. Bu üslup, zorlu coğrafyanın getirdiği koşullar ile gelenekselleşmiş ve mimari dile de yansımıştır. Yörede, çok eski çağlardan itibaren bilinen ve uygulanan konut mimarisi, Osmanlı dönemi ve sonrasında da uygulanmıştır. Konutlar, yöre insanının bildiği, gördüğü ve ihtiyacına binaen biçimlendiği bu doğrultuda mahalli üslup yansıttığı gözlenmektedir. Anadolu'nun diğer yörelerinde döneme ve bulunduğu coğrafyaya paralel olarak şekillenen geleneksel konut mimarisi, Çukurca ölçeğinde sade ve gösterişten uzak, daha çok işlevsel boyutu ile ön plana çıktığı görülmektedir. Bu durum, taşranın coğrafi konumu gereği yakın coğrafyalarla kurulmuş etkileşim ve daha önemlisi coğrafi konumu gereği kapalı havza konumunda olmasıyla açıklanabilir.

Araştırma kapsamında tezde, Çukurca İlçesine bağlı kırsalda kültür varlığı niteliğinde yaklaşık 20 geleneksel ev incelenmiştir. Çukurca Kalesi'nin eteğinde bulunan geleneksel ev örnekleri Çukurca'nın yerli halkı olan ev sahipleri tarafından 1900 yıllarında evlerin kulanım koşullarının zorluğu neticesinde terk edilmiş. Günümüz yaşam koşullarının tarzının değişmesi, yeni modern evlerin yapılması ile ev sahiplerinin geleneksel evlerin yıkılacağı fikri ve maddi yetersizlik bu yapıların uzun süre bakım, onarımlarının ertelenmesine sebep vermiştir. Geleneksel evlerde tek mekânın birçok fonksiyona ve ihtiyaca cevap vermesi günümüz koşullarında yetersiz bir duruma dönüşmüştür. Yapıların kullanılmamış olması ve doğa şartlarına maruz kalmalarından ötürü her geçen gün daha çok yok olma tehlikesi içine sokmuştur.

Geleneksel Çukurca Kalesi'ndeki evlerin Anadolu'nun kültürel mirası olduğunu ve yöreye özgü mimari özelliklerini taşımaktadır. Plan ve mimari özellikleri bakımından iddialı olmadığı bu yönden yerel ustaların ya da halkın elinde

inşa edilerek mahalli karakter taşımaktadır. Plan ve mimari yönden geleneksel konut mimarisinin, topografik şartlara bağlı olarak şekillendiği, yerel üslubun etkisinde gelişme gösterdiği ve bu açıdan özgün doku yansıttığı tespit edilmiştir. Çukurca Kalesi'ndeki evlerin, Anadolu'nun diğer yöresinde bulunan konutlar ile benzerlikler gösterdiği ancak mimari ve plan tercihlerinde farklılıklar da yansıttığı görülmüştür.

Plan çeşitliliği topoğrafya ve kullanıcı gereksinimlerine göre farklılaşmaktadır. Evlerin büyüklüğü ve kat sayısının şekillenmesinde arazi konumunun yanı sıra ailelerin sosyal, ekonomik durumu ve statüsüne bağlı oluşmuştur. Yapıların plan özellikleri her kat için farklı olması nedeniyle geometrik açıdan tüm yapılarda sınıflandırmaya gidilememiştir. Her yapı kendi içinde kendine has bir plan ortaya koymaktadır. Kale eteğinin eğimli engebeli yapısı evlerin dışa dönük biçimde ayrık ve bitişik nizam şeklinde konumlandırmıştır. İncelenen eserler, özgün mimari dokusunu yansıtmak birlikte bölgede hala varlığını sürdüren geleneksel mimari kimliğin örnekleri arasındadır. Yörenin geleneksel mimarisi, etkileşim bağlamında Çukurca köy yerleşkeleri, Hakkâri merkez köyleri, Derecik,Uludere ve Bitlis gibi Anadolu geleneksel evleri ile benzerlikler ve yakın coğrafyadaki İran ve Irak geleneksel köy evleri ile mimari benzerlikler gösterdiği anlaşılmaktadır.

Yapıların çoğunun iki kattan fazla olması hasebiyle bu evler için kule evler kavramını kullanılabileceğidir. Bölge, makro iklim özelliğinden kaynaklı olarak tarım üretiminde oldukça gelişmiş durumdadır. Yakınındaki dağlık köylere pirinç, susam tahin, incir gibi ürünler temin etmede merkezi bir konumda bulunması, bodrum katlarının gıda depoları olarak kullanılmış olma ihtimalini güçlendirmektedir. Ayrıca Çukurca merkez ilçesi, daha çok yönetim ailelerinin konakladığı bir merkez olmasından kaynaklı, bu yapıların konak şeklinde tasarlanmış olma ihtimallerini güçlendirmektedir.

Geleneksel taş evlerin karakteristik özelliklerinin birbirine benzediği, yapımında çalışan usta ya da ev sahiplerinin birbirinden etkilendiği anlaşılmaktadır. Yapılar, arazinin eğimine göre girişler, arazinin konumuna bağlı olarak şekillenmiştir. Bu geleneksel yapıların eski Çukurca Kalesi'nin eteğinde inşa edilmiş

olması, yapıların bir savunma hattı olarak dış kale duvarını oluşturma özelliği taşımaktadır. Yapılarda ön bahçe veya avlu olmaması, damların teras ve yapı giriş alanları olarak kullanılmasına olanak sağlamıştır.

Evler, süsleme açısından oldukça sadedir. Yapılar süslemeden ziyade plan, mimari, malzeme ve teknik özellikleri ile ön plana çıkmaktadır. Bunun nedeni, konut mimarisinde dönemin uslup özelliklerinden ziyade yapıların işlevsel amaçlı düşünülmüş olması ve süslemenin geri planda kalmasını sağlamıştır.

Hakkâri ili ve Çukurca İlçesi'nde bulunan bu yapıların zaman içinde yok olmasını önlemek amacıyla restorasyon çalışmalarının ivedilikle gerçekleştirilmesi gereklidir. Zira bu yapılar tamamıyla yok olma eşiğindedir. Tarihi bir yapı, toplumun medeniyetlerle olan ilişkisini ve kendi içindeki durumunu mimari özellikleriyle yansıtır, ancak her tarihi yapı kendi içinde değerli ve vazgeçilmezdir.

KAYNAKÇA

Baqal, A. M., Ahmed, D. S., (6 Şubat 2019,). ***İran'ın Irak Sınırındaki Taş Evler Büyülüyor***. Erişim: 12.11.2023 https://www.aa.com.tr/tr/dunya/iranin-irak-sinirindaki-tas-evler buyuluyor/1 384978.

Doğan, C., (2010). Bedirhan Bey İsyanı Tanzimat'ın Diyarbakır ve Çevresinde Uygulanmasına Karşı Bir Tepki Hareketi. ***Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi***. 12, 15-38.

Eldem, S. H. (1968). ***Türk Evi Plan Tipleri***. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.

Hakkari İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü. (2023). ***Çukurca.*** (H. İ. Müdürlüğü, Prodüktör) T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı: https://hakkari.ktb.gov.tr/TR-158482/cukurca.html.

Hakkari Valiliği. (2023). ***Çukurca'nın Tarihçesi***. (Eylül, 2023). Hakkari Valiliği: Erişim: http://www.hakkari.gov.tr/cukurca.

Hurşid, M. (1997). ***Seyâhatnâme-i Hudûd.*** İstanbul: Simurg Yayınları.

ICOMOS. (1999, Ekim). ***Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi***. İcomos Tüzükleri. Erişim:23.11.2023 http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Icomostuzukleri&dil=tr.

Kandemir, Ö. (2013). ***Kültürel Miras Kapsamındaki Yapıların, Çağdaş Yaklaşimlarla Müze İşlevine Adaptasyonları: "Yeni" Mekânsal Deneyimler (Sanattta Yeterlilik Tezi).*** Eskişehir: Anadolu Üniversitesi/Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Kaplan, Y. (2015). **Hakkari Tarihi**. *Hakkari İl Yıllığı* (s. 19-41). Hakkari: Hakkari Valiliği.

Kaplan, Y. (2015). Pınyanış Hükümeti. [Bildiri]. Yaşar Kaplan ve diğerleri. (Ed.,). ***Uluslararası Tarihte Hakkari Sempozyumu 1***, 14-16 Kasım 2014, (s.477-518), Hakkari: Hakkari Üniversitesi.

Kaplan, Y. (2018). Çukurca ve Çukurcalı İlim Adamları. ***Doğu Anadolu Sosyal Bilimlerde Eğilimler Dergisi***, *2* (2), 16-35.

Kaplan, Y., Adıyaman, M., (2021). ***Çölemerik Kalesi***. Hakkari Üniversitesi. Hakkari: Hakkari Üniversitesi Erişim: 15.02.2023. https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/93583316/Colemerik_Kalesi-libre.pdf

Karaca, Ö. (2020). Anadolu Evlerinin Mimari Gelişimi, ***Mecmua-Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi***, *5* (10), 320-344.

Karagel, H. (2010). Tarihsel Süreç İçerisinde Dogu Anadolu Bolgesi'ndeki Mülki Yönetim Alanlarının İdari Coğrafya Analizi. ***Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi***, *9* (1), 41-62.

Karagülle, C., Demir, Y., (2010). **Yerel Verilerin Konut Tasarım Sürecinde Değerlendirilmesi: Mardin Örneği**. *İtü Dergisi, 9* (2), 83-94.

Mercan, S., (1996). **Tarihte Van**. *Kültür ve Sanat Dergisi: Van Özel Sayısı, 8* (32), Ankara: Türkiye İş Bankası Yayını.

Muşkara, Ü., (2017). **Kırsal Ölçekte Geleneksel Konut Mimarisinin Korunması: Özgünlük**. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (37), 437-448.

Mühürdaroğlu, K., Subaşı Direk, Y., (2019). **Hakkâri Yerel Konutlarinin Turizm Açısından İrdelenmesi**. *The Journal of Social Sciences Institute*, 311-328.

NTV haber. (Ağustos 19, 2021,). ***Hizan'ın 300 yıllık taş evleri görenleri kendine hayran bırakıyor***. NTV Haber Sitesi: Aralık 2023 Erişim: https://www.ntv.com.tr/galeri/seyahat/hizanin-300-yillik-tas-evleri-gorenleri-kendine-hayran-birakiyor.

Özkahraman, E. (1970). *Hakkari Fotoğrafları.* Foto Ender, Hakkari.

Öztürk, Ş. (2020). Günümüze Ulaşamamış Geleneksel Van Evlerinden Selahattin Selçuk Evi . ***Amisos***, *5* (9), 304-323.

Payaslı oğuz, G., Aksulu, I. B. (2016). Geleneksel Bitlis Evleri: Koruma Sorunları ve Öneriler. ***Megaron Dergisi***, *11* (1), 63-77.

Peramezat. (tarih yok). Erişim: https://www.peramezat.com/urun/287003.

Rapoport, A. (2004). ***Kültür Mimarlık Tasarım***. (S. Batur) Düz., İstanbul: İstanbul Yapı Endüstri Merkezi.

Sağlam, T. (2023). Geleneksel Anadolu Konutunda Biçim-İşlev-Yaşam İlişkisi. *Journal of* ***History Culture and Art Research***, *12* (4), 1-16.

Sezgin, H. (2006). Yöresel Konut Mimarisi ve Türkiye'deki Örnekleri Hakkında. ***Tasarım+Kuram***, *3* (4), 1-20.

Shedd, W. A. (1900). ***Mata Khtata, a village in Baz, Hakkari***, *c.1900.jpg*. Erişim: 10.12. 2023 Wikipedia: https://en.wikipedia.org/wiki/File:Mata_Khtata,_a_village_in_Baz,_Hakkari jpg

Top, M. (2003). Çukurca'da Tarihi Taş Evler. ***Dağların Kenti Hakkari***, 24-26.

Top, M. (2010). Hakkari'nin Mimari ve Sanat Mirası. ***Hakkari İl Yıllığı***. Hakkari: Hakkari Valiliği.

Top, M., (2010). Hakkari'nin Mimari ve Sanat Mirası, ***Hakkari***, Top, M., (Ed), Baskı I, (s.l87-256), Ankara: Hakkari Valiliği Yayını

Uşma, G., Nur, U. (2018). Geleneksel Van Evlerinin Cephe Özellikleri ve Tipolojisi Üzerine Bir İnceleme. ***Çukurova Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi***, *33*(1),1-16.

Üstündağ, C. (2022). ***Geleneksel Bitlis Evlerinin Sürdürülebilirliği İçin Yapısalanalizler ve Öneriler*** *(Yayınlanmamış Doktora Tezi)* Bursa: Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü)

Yıldırım, T. (2011). Dîvânü Lügâti't-Türk'te Geçen Mimarlıkla İlgili Adlar. ***Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi***, *4*(2), 22-44.

Yurt Ansiklopedisi. (1982). "Hakkari", Türkiye İl İl Dünü Bugünü, Yarını. T. Parla içinde, ***Yurt Ansiklopedisi***, (Cilt 5), İstanbul: Anadolu Yayıncılık.

EKLER

Ek-1: Tablolar

Çukurca Kentsel Sit İçinde Yer Alan Geleneksel Taş Evler

Örnek No	Yapı Adı	Ada - Parsel No	Kat Sayısı				Nizam		Ocak	Mazgal Pencere	Bu Günkü Durumu	Malzeme Teknik
			Bir	İki	Üç	Dört	Ayrık	Bitişik				
1	Zerife Yıldız Evi	130 -50		X				Bitişik Nizamda 5 Ev	X	X	Restorasyonu Yapılmış	Taş-Kâgir
2	Mehmet Turan Evi	130-49		X					X	X	Restorasyonu Yapılmış	Taş-Kâgir
3	Abdurahman Turan Evi	130-48		X					X	X	Restorasyonu Yapılmış	Taş-Kâgir
4	Şerifa Arslan	130-47		X					X	X	Restorasyonu Yapılmış	Taş-Kâgir
5	Cevdet Yıldız Evi	130-46		X					X	X	Restorasyonu Yapılmış	Taş-Kâgir
6	Mubarek Yıldız Evi	130-45			X		Ayrık		X	X	Harabe	Taş-Kâgir
7	Mursel ve Süleyman Budakbeyoğlu Evi	130-35		X			Ayrık		Yok	Yok	Harabe	Taş-Kâgir
8	Mehmet Hanefi Ertuç Evi	130-40		X			Ayrık		X	X	Harabe	Taş-Kâgir
9	Ömer Erunç Evi	130-33		X			Bitişik Nizamlı 3 Ev		X	X	Harabe	Taş-Kâgir
10	Abdulsamet Arslan Evi	130-34		X					X	X	Harabe	Taş-Kâgir
11	Abdullah Ateş Evi	130-32			X		Ayrık		X	X	Harabe	Taş-Kâgir
12	Necdet Bulut Evi	123-2		X			Bitişik Nizamlı İki Ev		Yok	X	Harabe	Taş-Kâgir
13	Abdurrahman Bulut Evi	123-3	X						Yok	Yok	Harabe	Taş-Kâgir
14	Mehmet Selim Tunç	124-6				X	Bitişik Nizamlı İki Ev		X	X	Harabe	Taş-Kâgir
15	Ahyabey Bulut ve Zeynel Abidin Bulut	124-7				X			X	X	Harabe	Taş-Kâgir

	Evi										
16	Emrullah Parlak Evi	130-31			X		Ayrık Nizam	X	X	Harabe	Taş-Kâgir
17	Seyfettin Derin Evi	126-2		X			Bitişik Nizamlı İki Ev	Yok	Yok	Restorasyonu Yapılmış	Taş-Kâgir
18	Ayşe Ayaz Evi	126-3		X				Yok	Yok	Restorasyonu Yapılmış	Taş-Kâgir
19	M. Hasan Yıldız, Ramazan Yıldız, Sıddık Yıldız ve M. Ali Kapan, Şaban Kapan, Recep Kapan Evi	130-28		X			Bitişik Nizamlı İki Ev	X	X	Restorasyonu Yapılmış	Taş-Kâgir
20	Hamdi, Mehdi Güzel ve Nedim, Şinasi Mirahmetoğlu Evi	130-29			X			X	X	Restorasyonu Yapılmış	Taş-Kâgir

Tablo 1.2. Çukurca Kentsel Sit İçinde Yer Alan Geleneksel Taş Evlerin Genel Özellikleri

NİZAM ŞEKİLLERİ		
	NİZAM ŞEKİLLERİ	**ADET**
1	AYRIK NİZAM	5
2	BİTİŞİK NİZAM	15

Tablo 1.3. Çukurca Kentsel Sit İçinde Yer Alan Geleneksel Taş Evlerin Nizam Şekilleri ve Sayısı

KAT DURUMLARI		
	KAT SAYISI	**ADET**
1	BİR KATLI	1
2	İKİ KATLI	13
3	ÜÇ KATLI	4
4	DÖRT KATLI	2

Tablo 1.4. Çukurca Kentsel Sit İçinde Yer Alan Geleneksel Taş Evlerin Kat Durumları ve Sayısı

Çukurca Kale Evlerin –Van, Bitlis, Hakkâri Merkez, Çukurca merkez ev Örnekleri ile Karşılaştırması					
	PLAN (SOFA TİPİ)	KAT SAYISI	YAPIM MALZEMESİ	YAPIM SİSTEMİ	ÜST ÖRTÜ
Hakkâri Merkez	İç Sofalı Dış Sofalı	Bir ve iki	Kerpiç, Taş, Ahşap, Tuğla	Kâgir	Düz Toprak Dam
Çukurca Merkez Evleri		Bir ve iki	Taş, Ahşap	Kâgir	Düz Toprak Dam
Van Evleri	İç sofalı	Bir ve iki	Kerpiç, Taş, Ahşap, Tuğla, Metal	Kâgir	Düz Toprak Dam
Bitlis Evleri	İç sofalı	Bir, iki ve üç	Tüf Taşı, Kerpiç, Ahşap, Metal	Kâgir	Düz Toprak Dam
Çukurca Kale Evleri	Sofasız	Bir, iki, üç ve Dört	Taş, Ahşap	Kâgir	Düz Toprak Dam

Tablo 1.5. Çukurca Kentsel Sit İçinde Yer Alan Geleneksel Taş Evlerin–Van, Bitlis, Hakkâri Merkez, Çukurca merkez ev Örnekleri ile Karşılaştırması

Ek-2: Çizimler

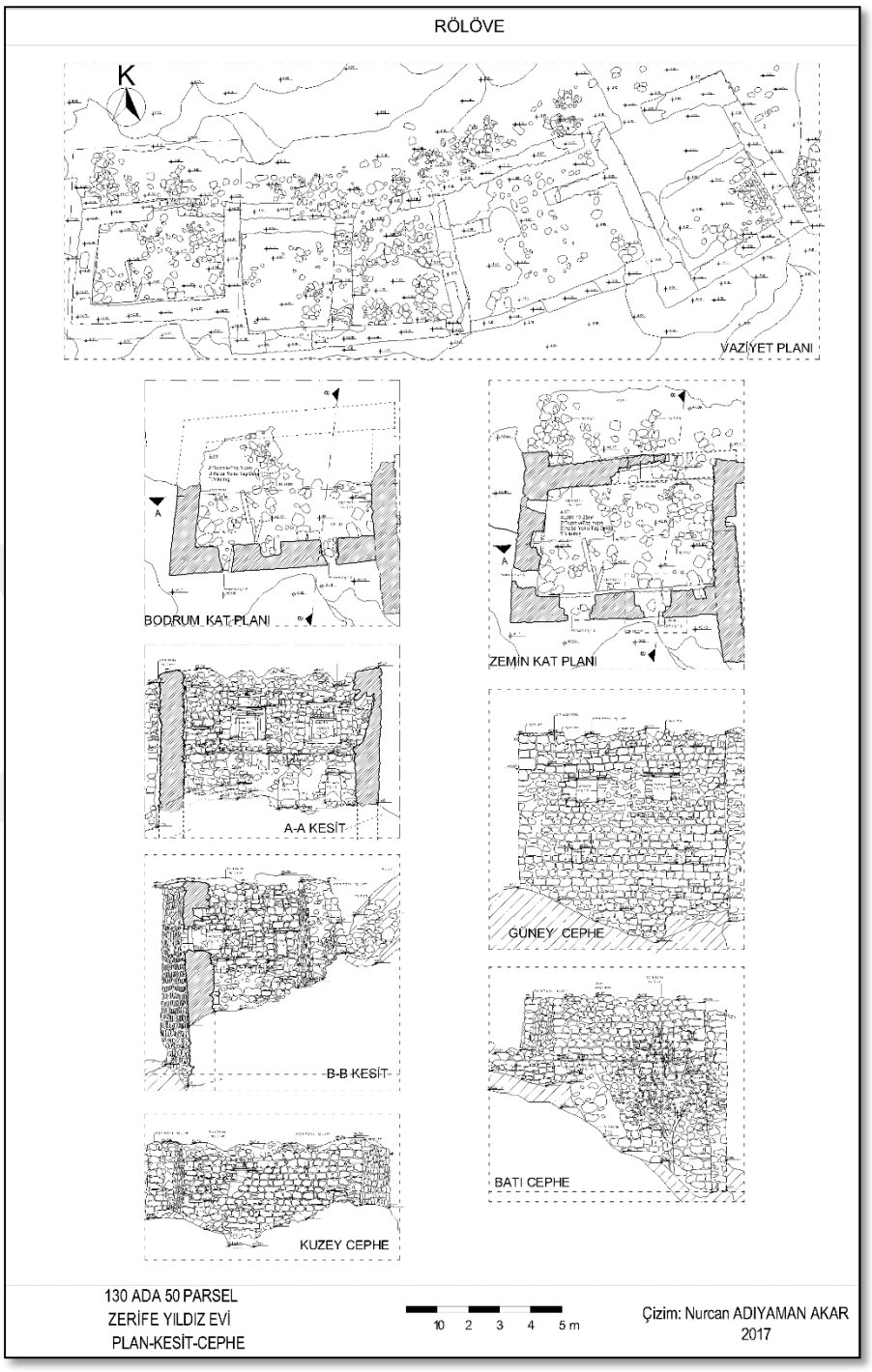

Çizim 1: Örnek No:1-Zerife Yıldız Evi-Rölöve (Plan, Kesit, Cephe)

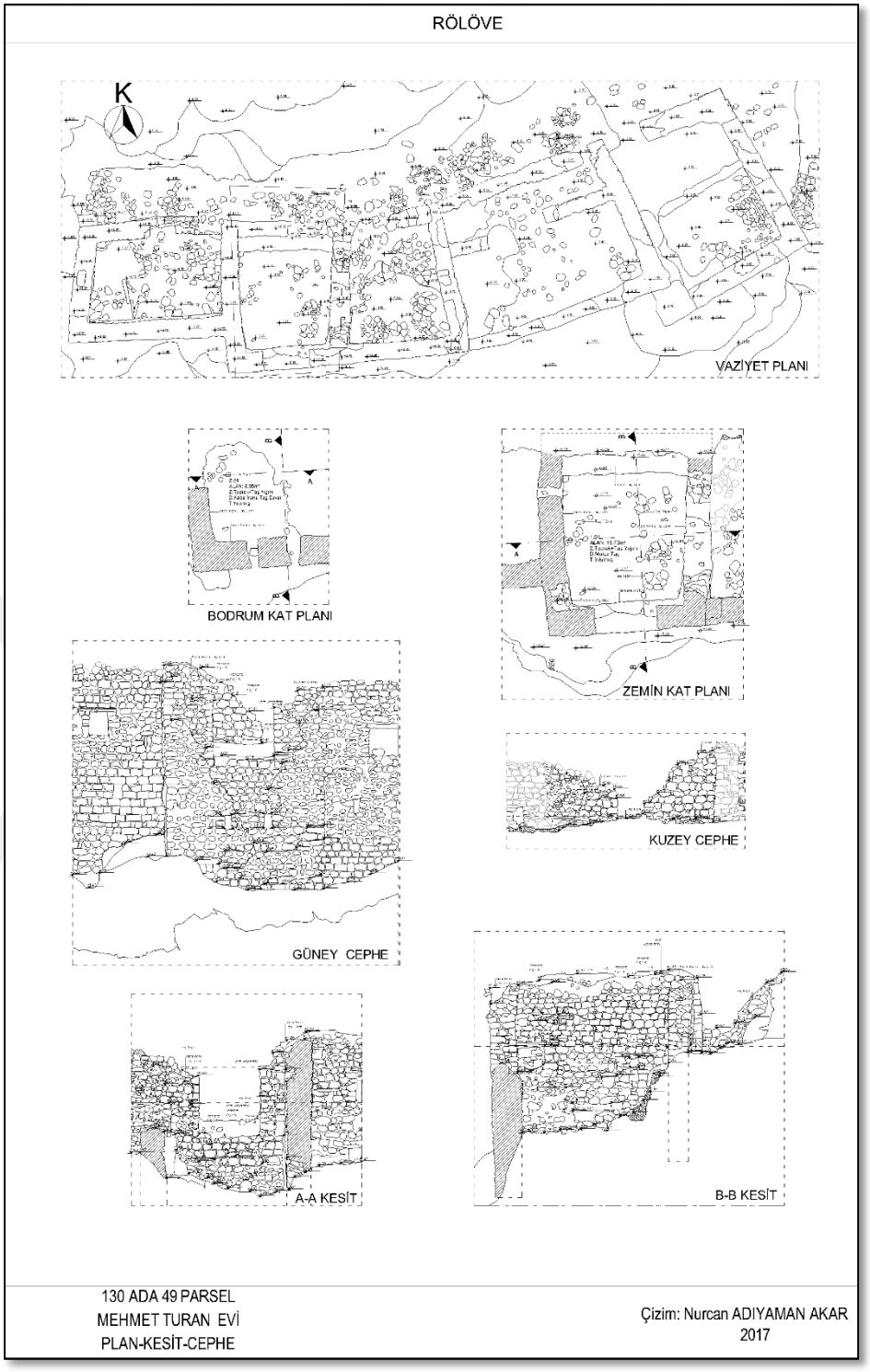

Çizim 2: Örnek No:2-Mehmet Turan Evi-Rölöve (Plan, Kesit, Cephe)

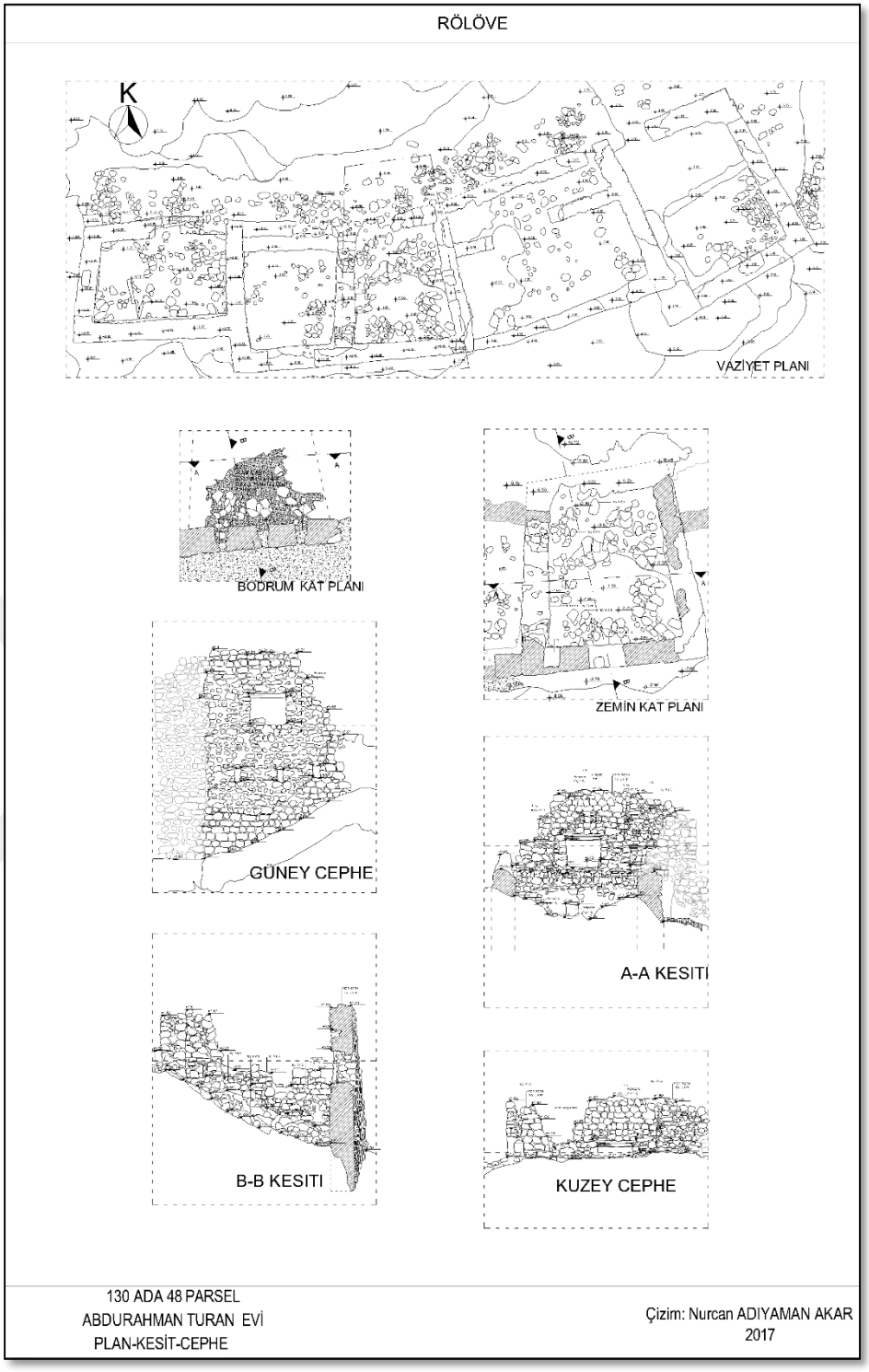

Çizim 3: Örnek No:3-Abdurahman Turan Evi-Rölöve (Plan, Kesit, Cephe)

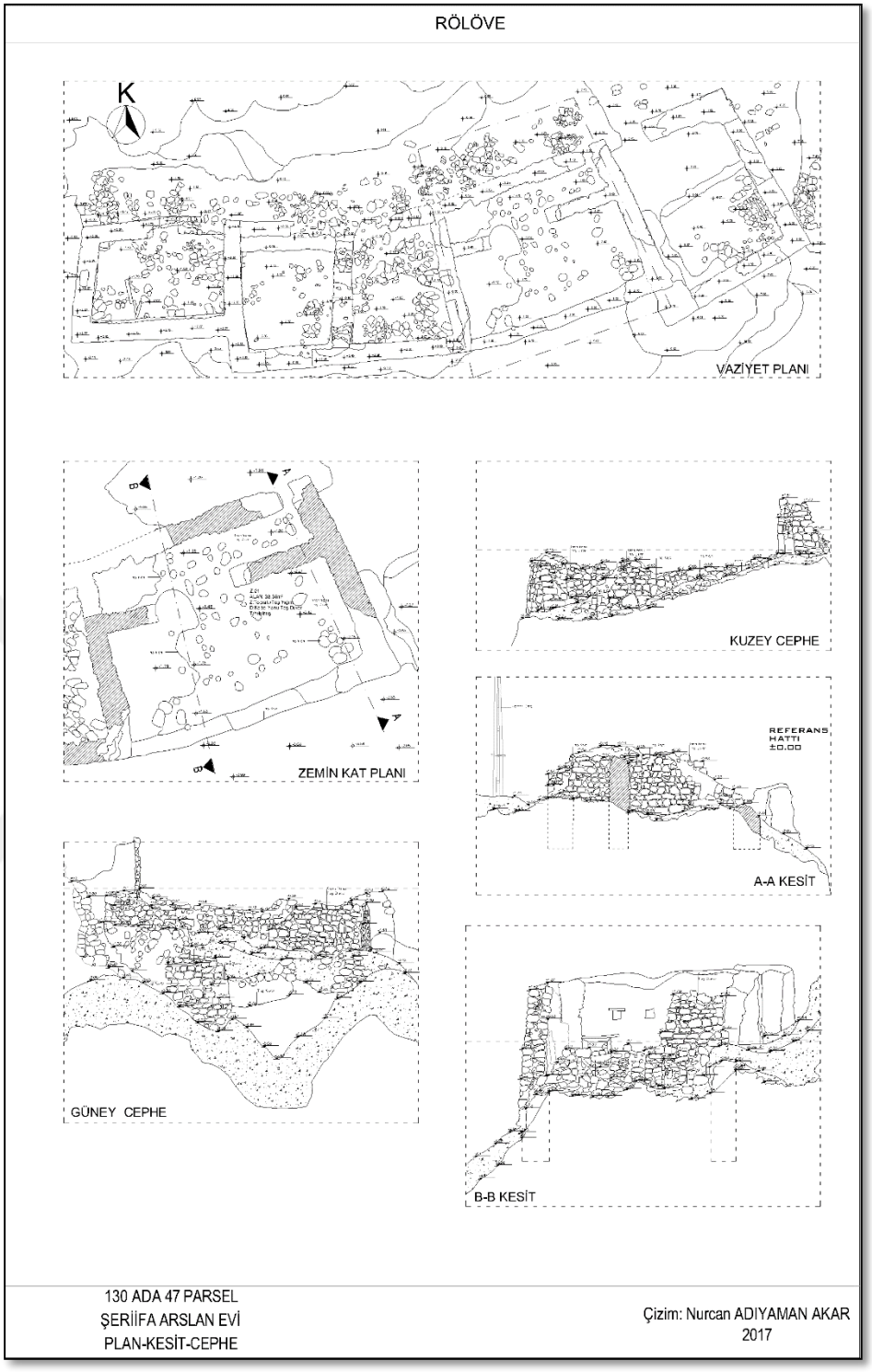

Çizim 4: Örnek No:4-Şerifa Arslan Evi- Rölöve (Plan, Kesit, Cephe)

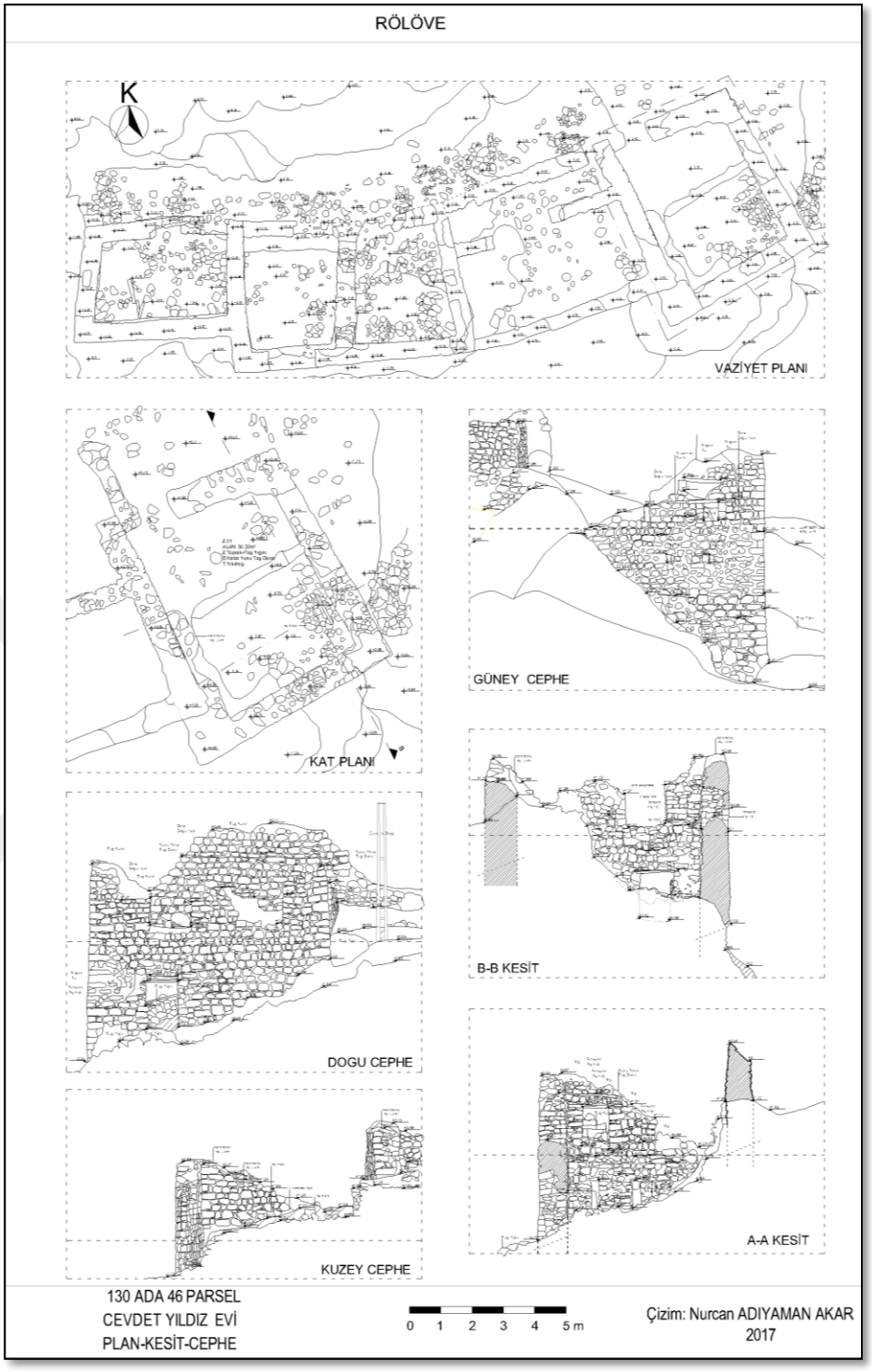

Çizim 5: Örnek No:5 -Cevdet Yıldız Evi-Rölöve (Plan, Kesit, Cephe)

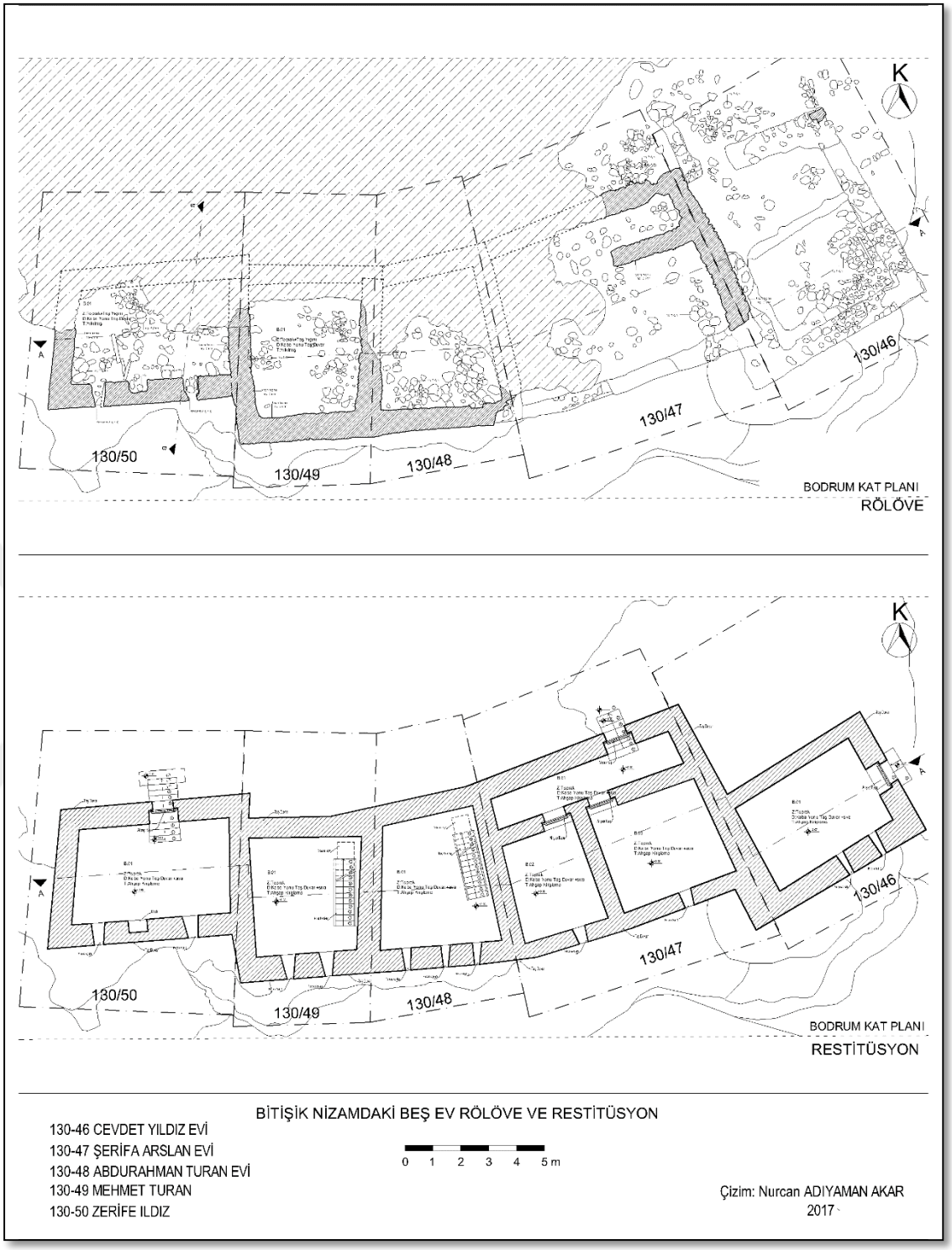

Çizim 6: Örnek No:1, 2, 3, 4, 5 -Bitişik Nizamdaki Beş Ev- Rölöve ve Restitüsyon (Bodrum Kat)

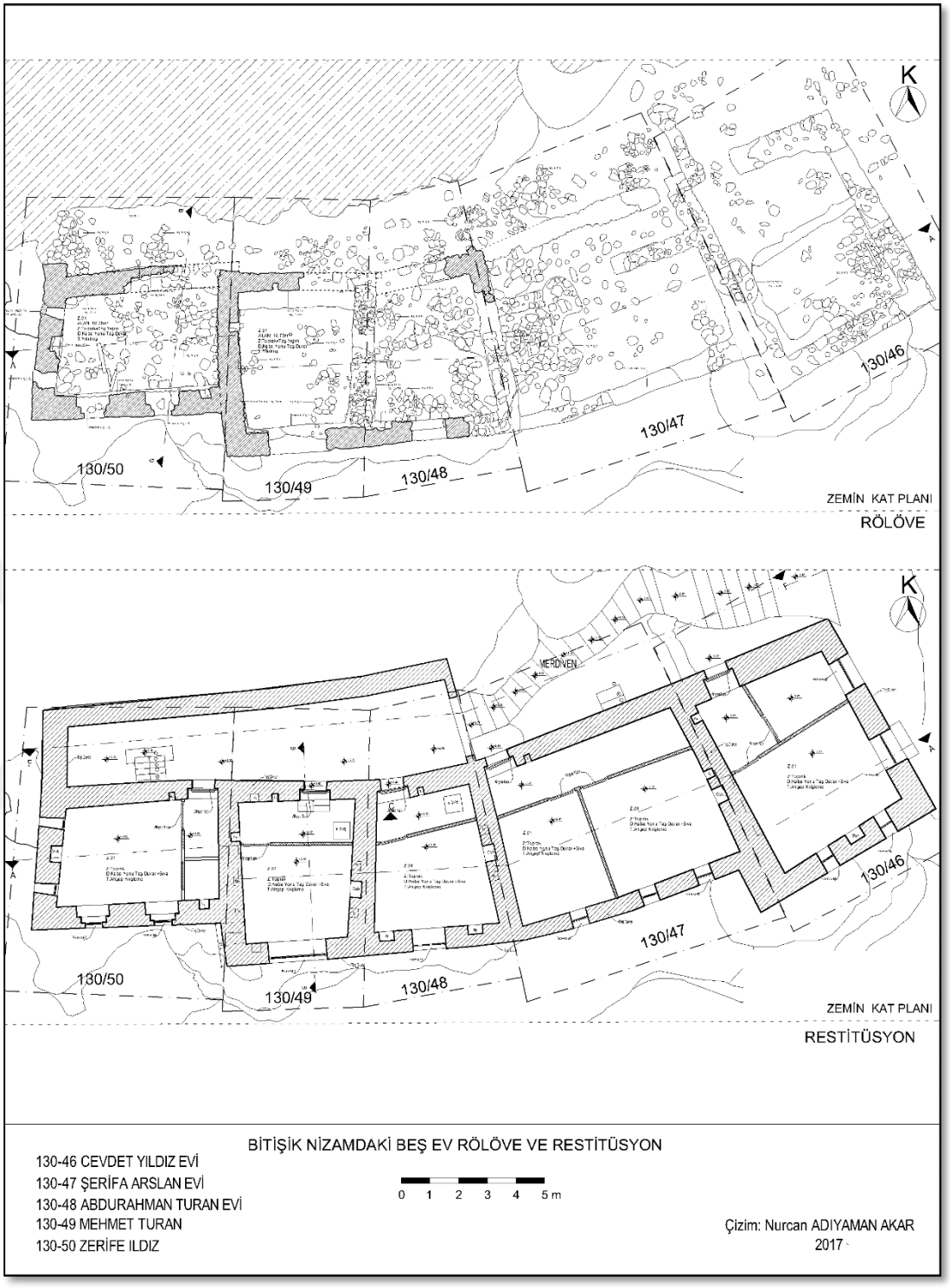

Çizim 7: Örnek No:1, 2, 3, 4, 5-Bitişik Nizamdaki Beş Ev- Rölöve ve Restitüsyon (Zemin Kat)

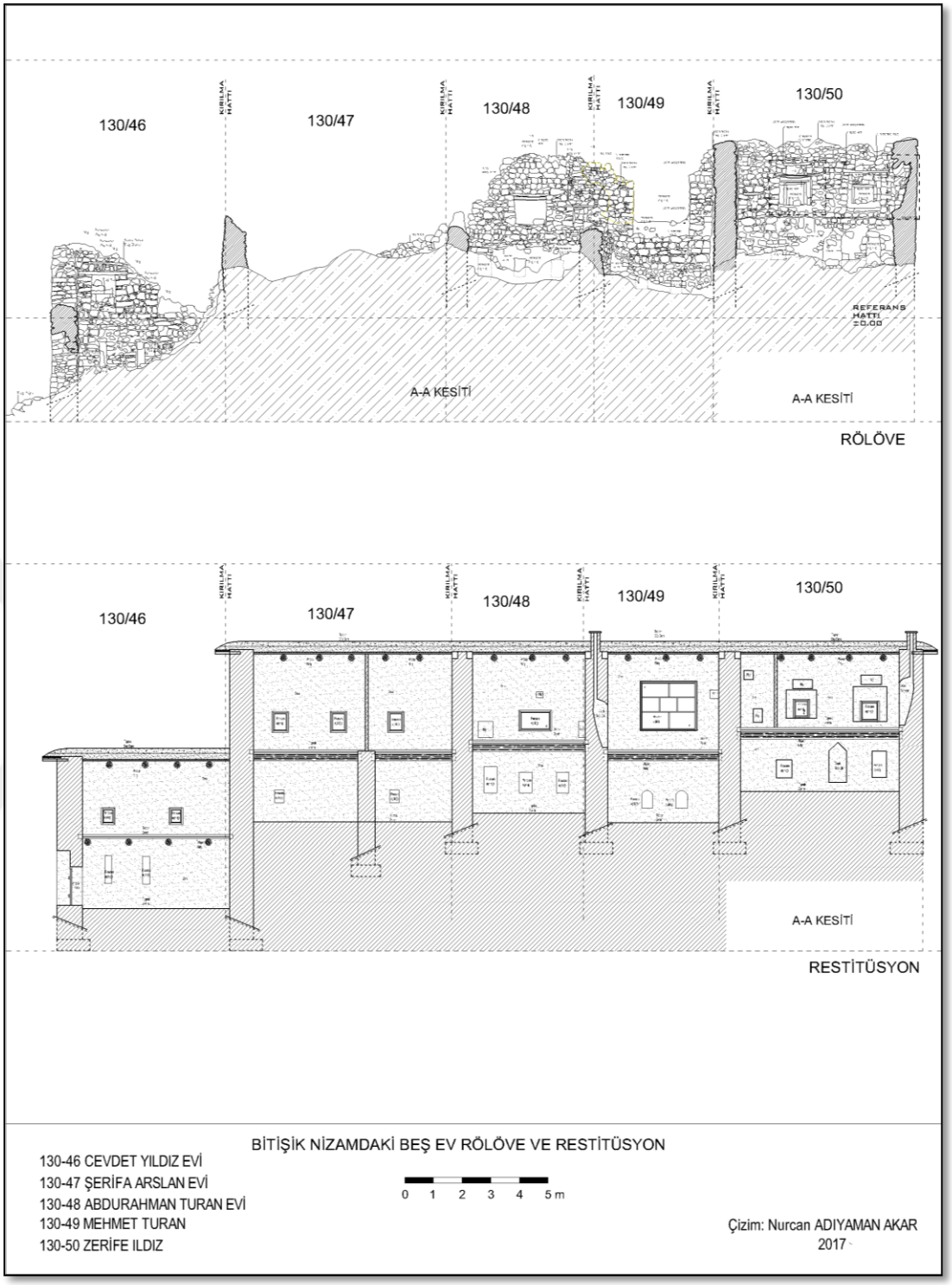

Çizim 8: Örnek No:1, 2, 3, 4, 5-Bitişik Nizamdaki Beş Ev- Rölöve ve Restitüsyon (A-A Kesiti)

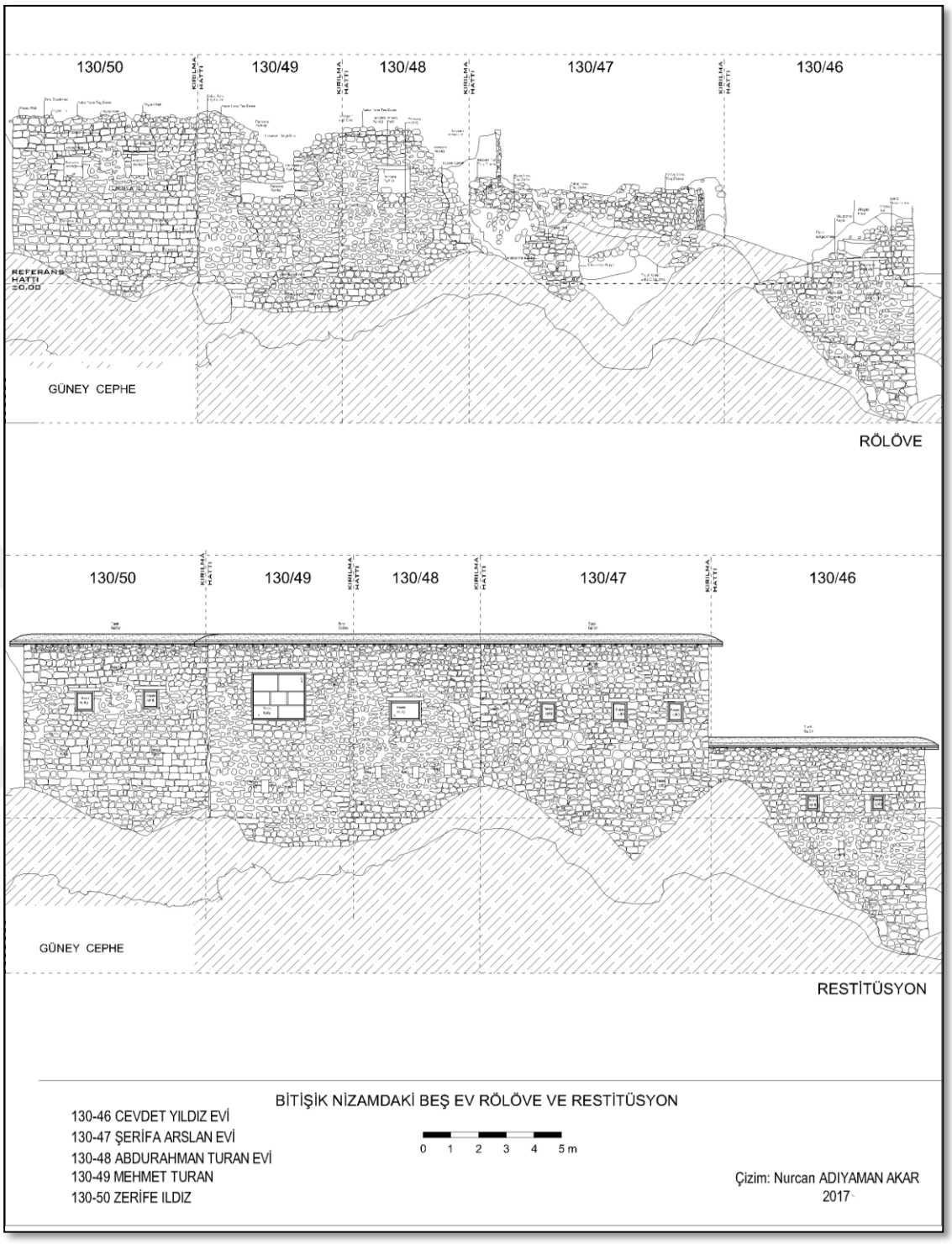

Çizim 9: Örnek No:1, 2, 3, 4, 5-Bitişik Nizamdaki Beş -Rölöve ve Restitüsyon (Güney Cephesi)

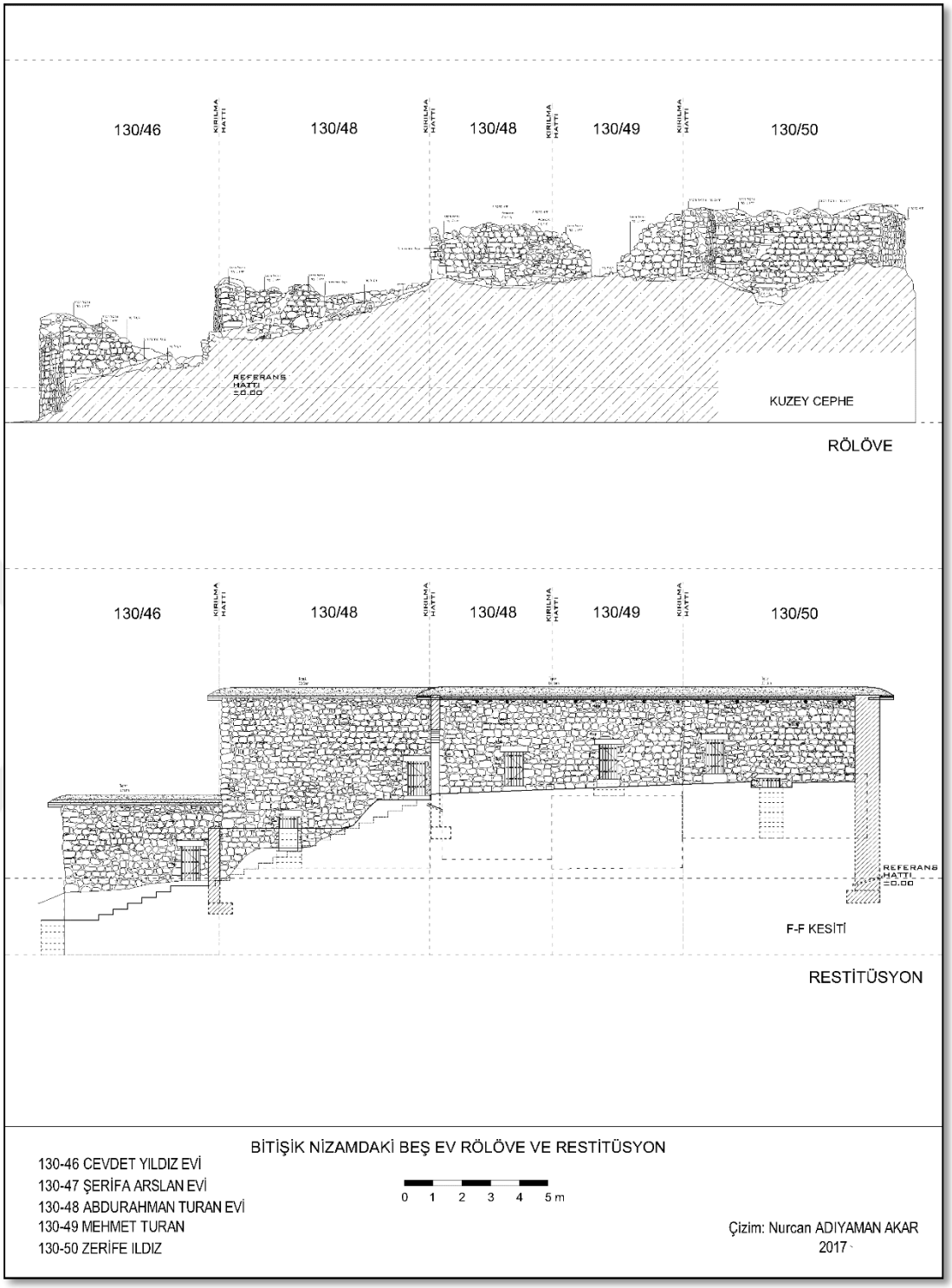

Çizim 10: Örnek No:1, 2, 3, 4, 5-Bitişik Nizamdaki Beş Ev-Rölöve ve Restitüsyon (F-F Kesiti)

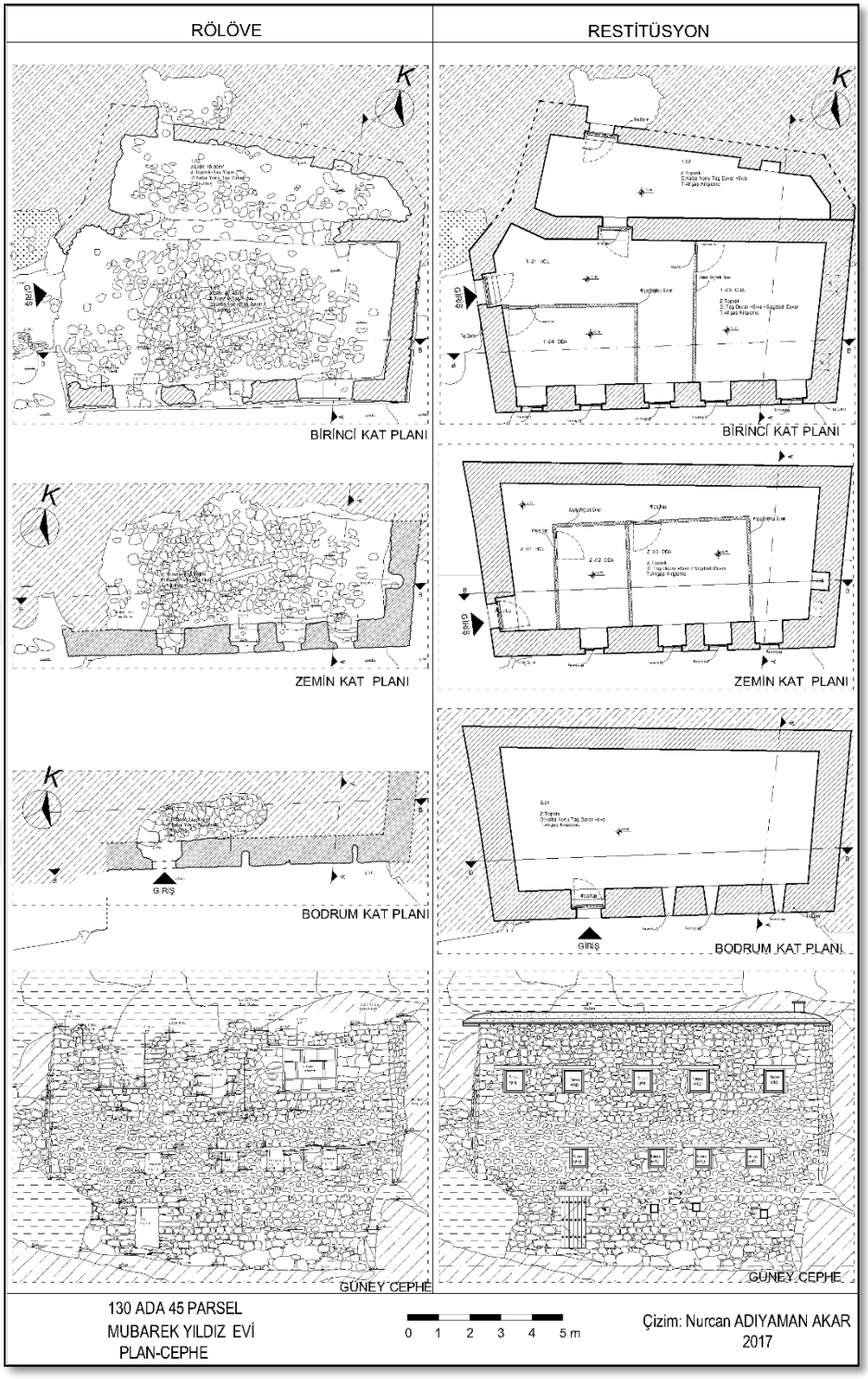

Çizim 11: Örnek No:6-Mubarek Yıldız Evi -Rölöve ve Restitüsyon (Plan, Cephe)

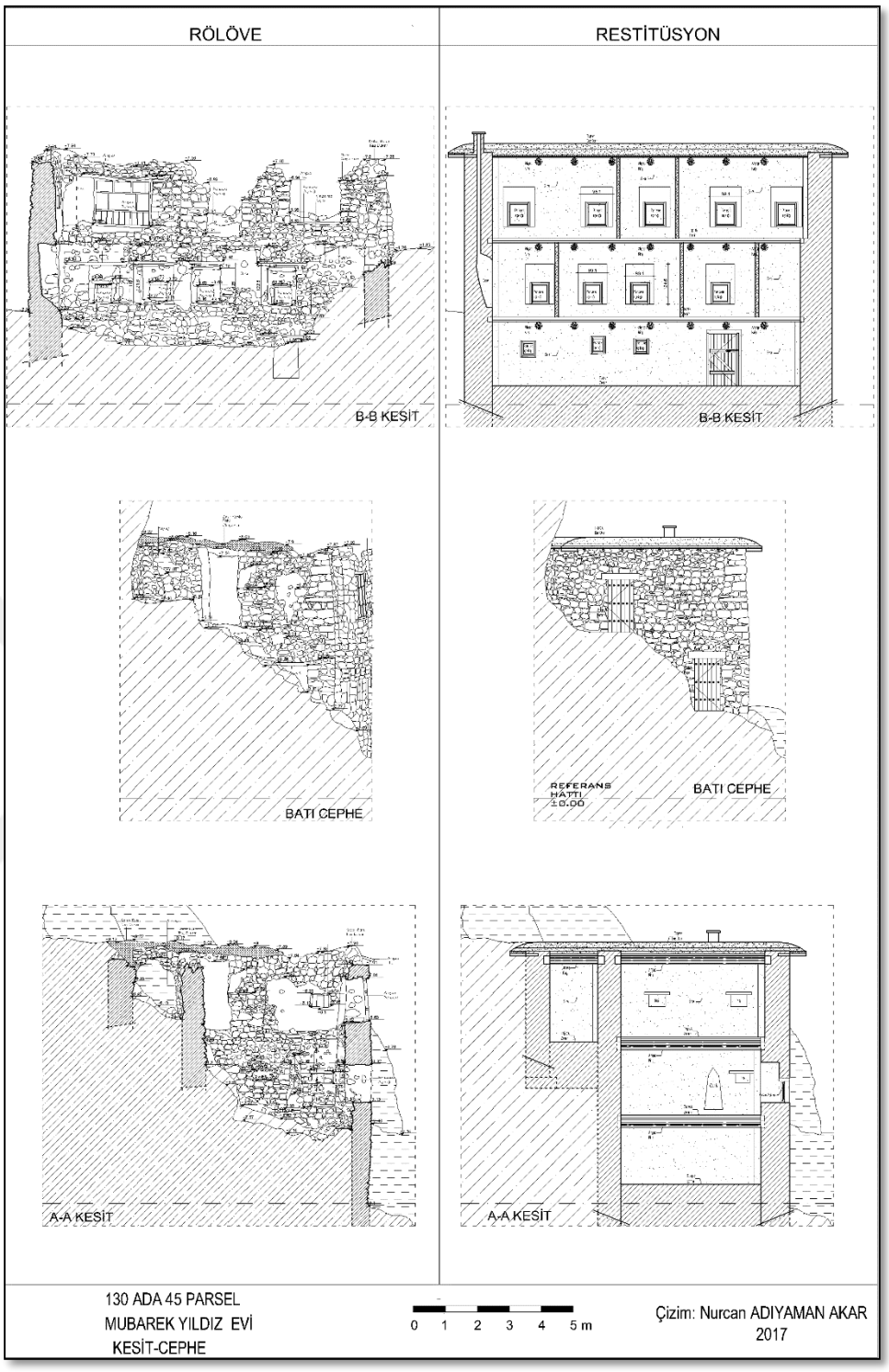

Çizim 12: Örnek No:6-Mubarek Yıldız Ev- Rölöve ve Restitüsyon (Kesit, Cephe)

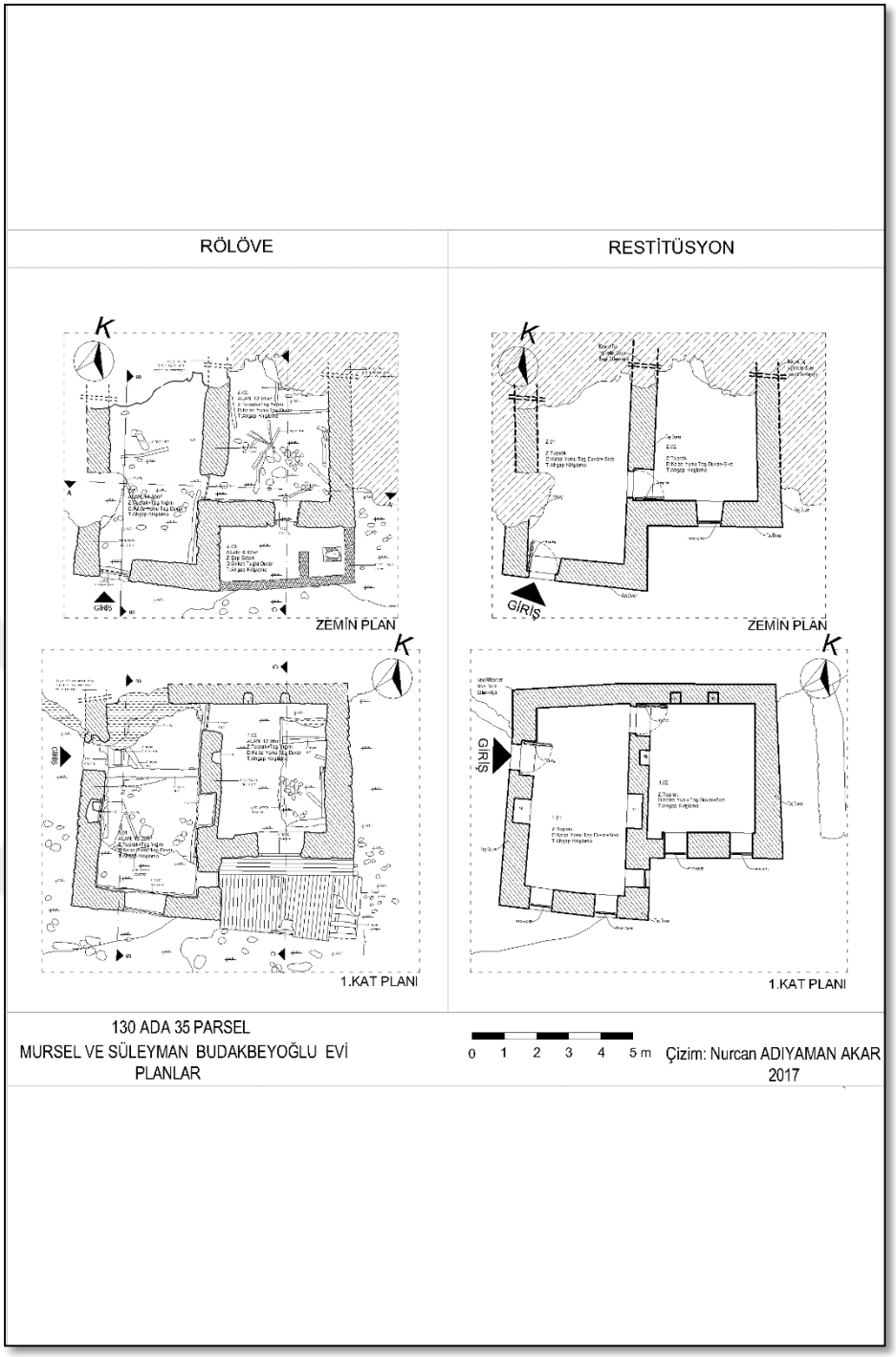

Çizim 13: Örnek No:7-Mursel ve Süleyman Budakbeyoğlu Evi-Rölöve ve Restitüsyon (Plan)

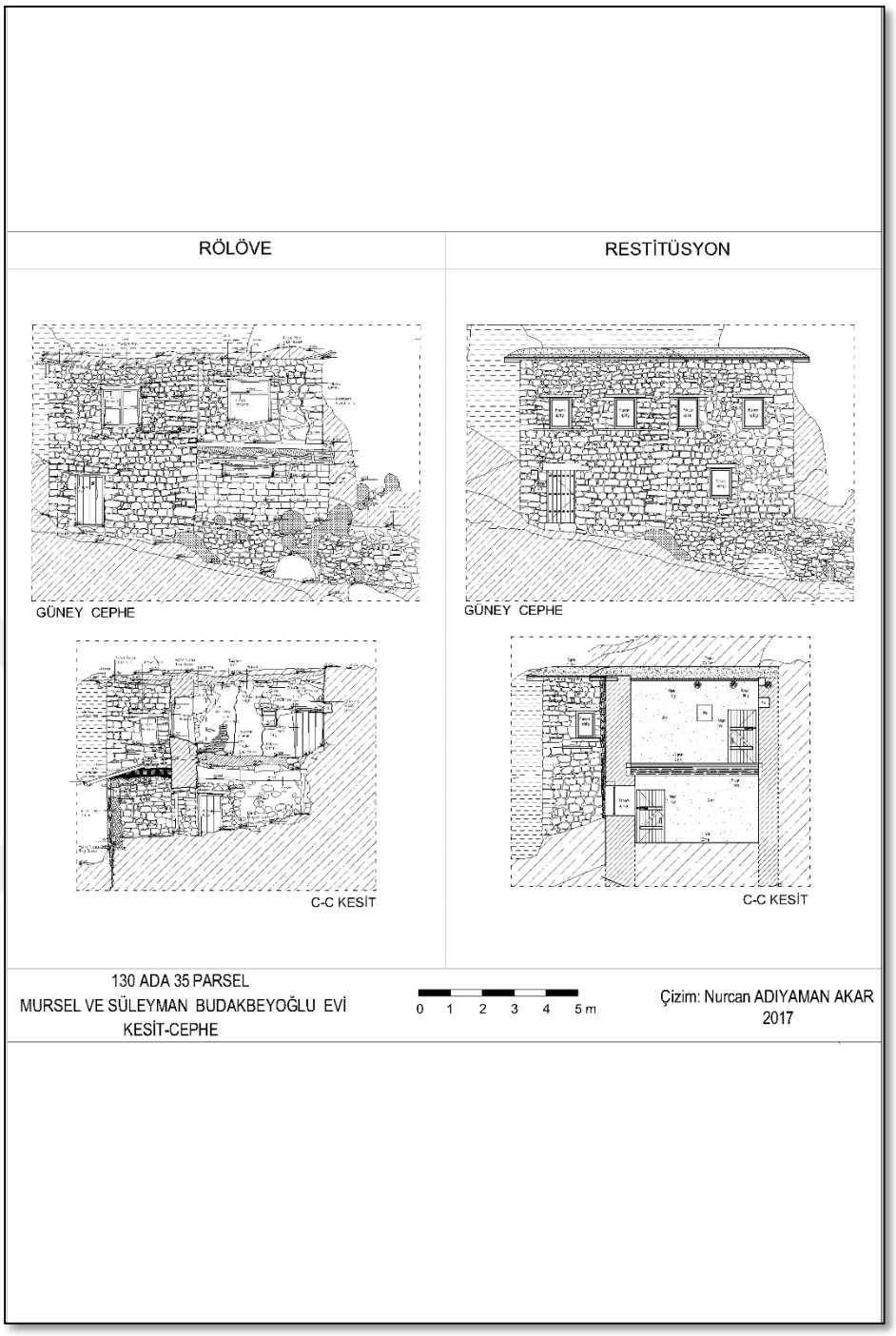

Çizim 14: Örnek No:7-Mursel ve Süleyman Budakbeyoğlu Evi-Rölöve ve Restitüsyon (Kesit, Cephe)

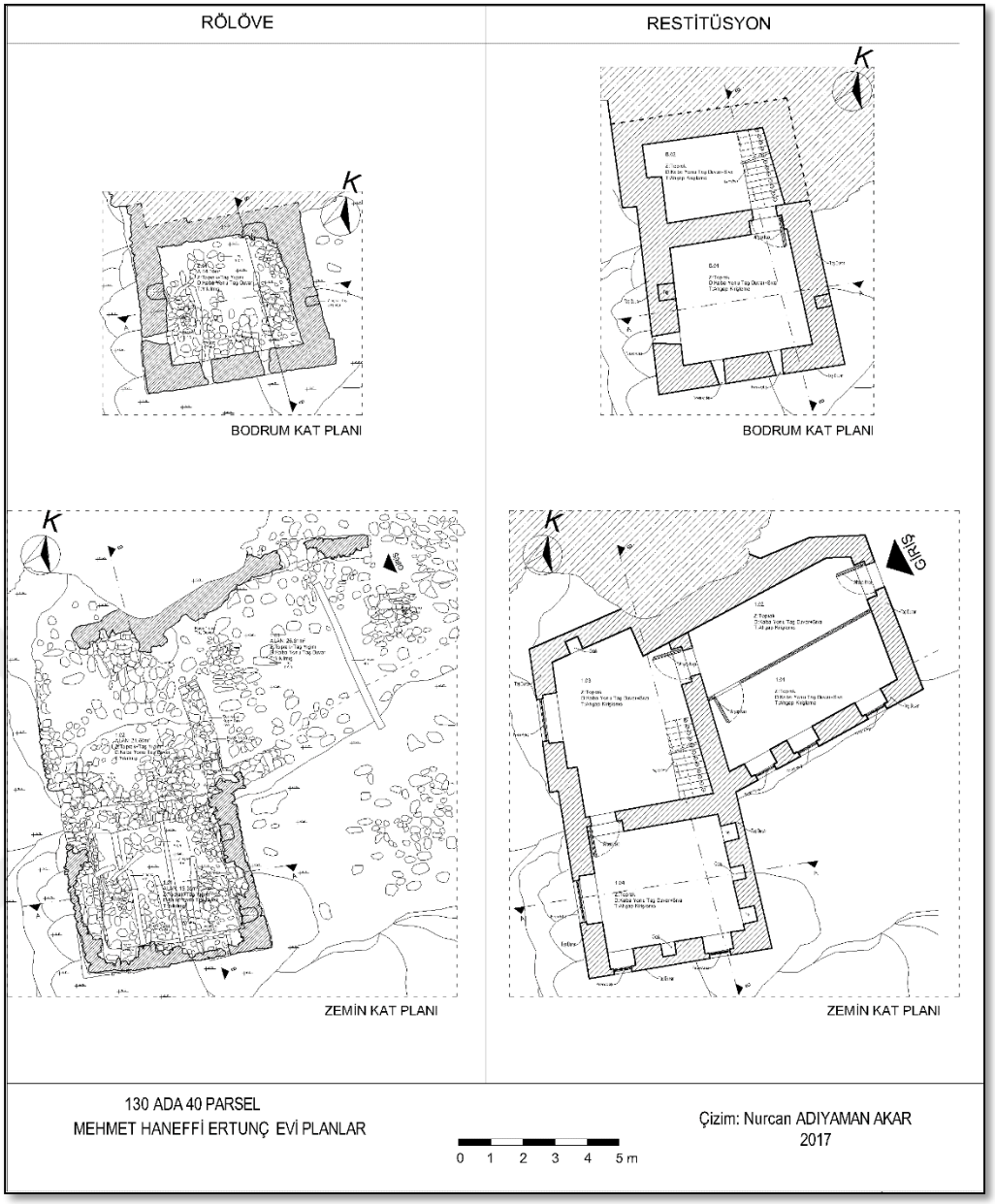

Çizim 15: Örnek No:8-Mehmet Hanefi Ertunç Evi-Rölöve ve Restitüsyon (Plan)

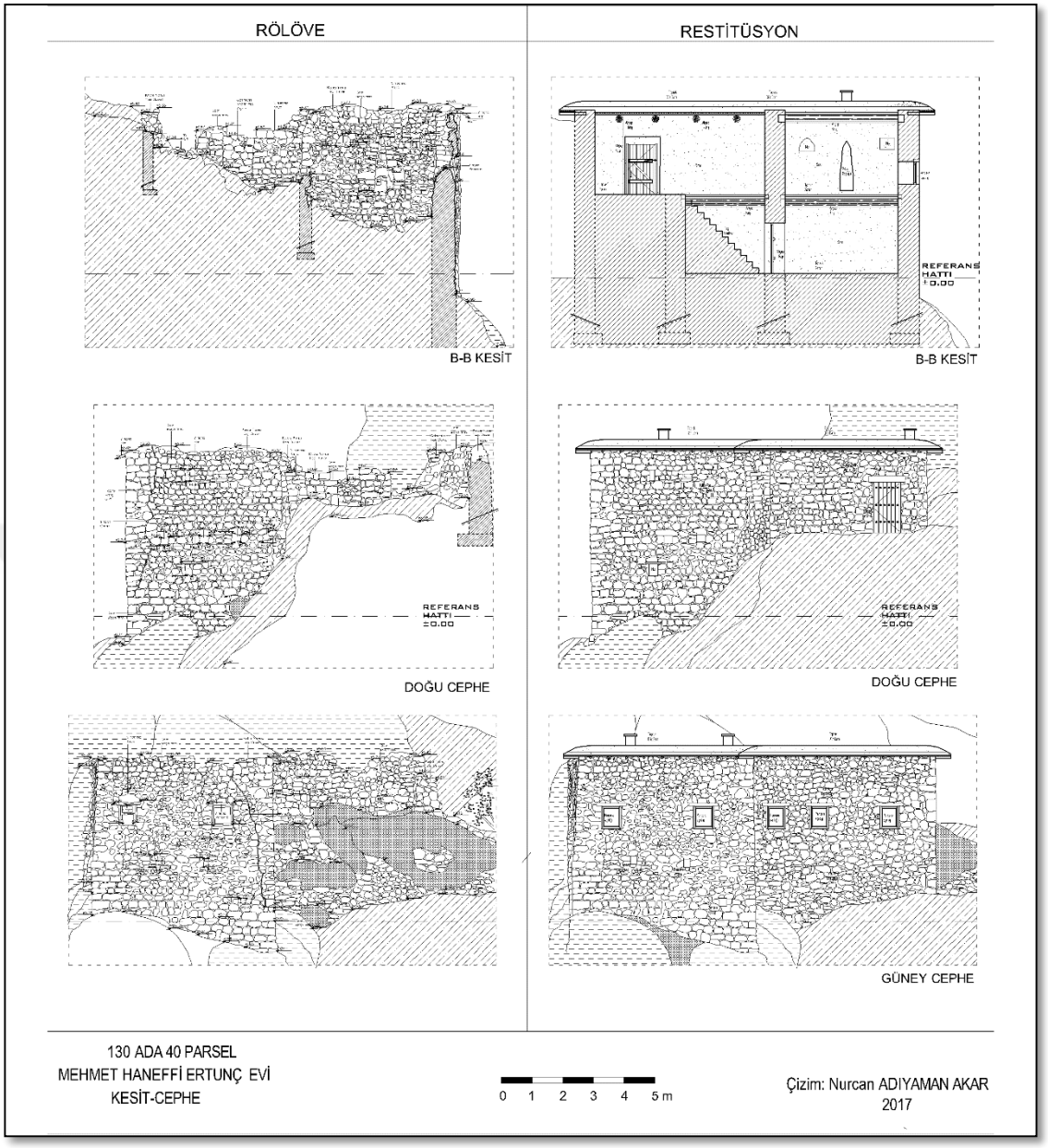

Çizim 16: Örnek No:8-Mehmet Hanefi Ertunç Evi-Rölöve ve Restitüsyon (Kesit, Cephe)

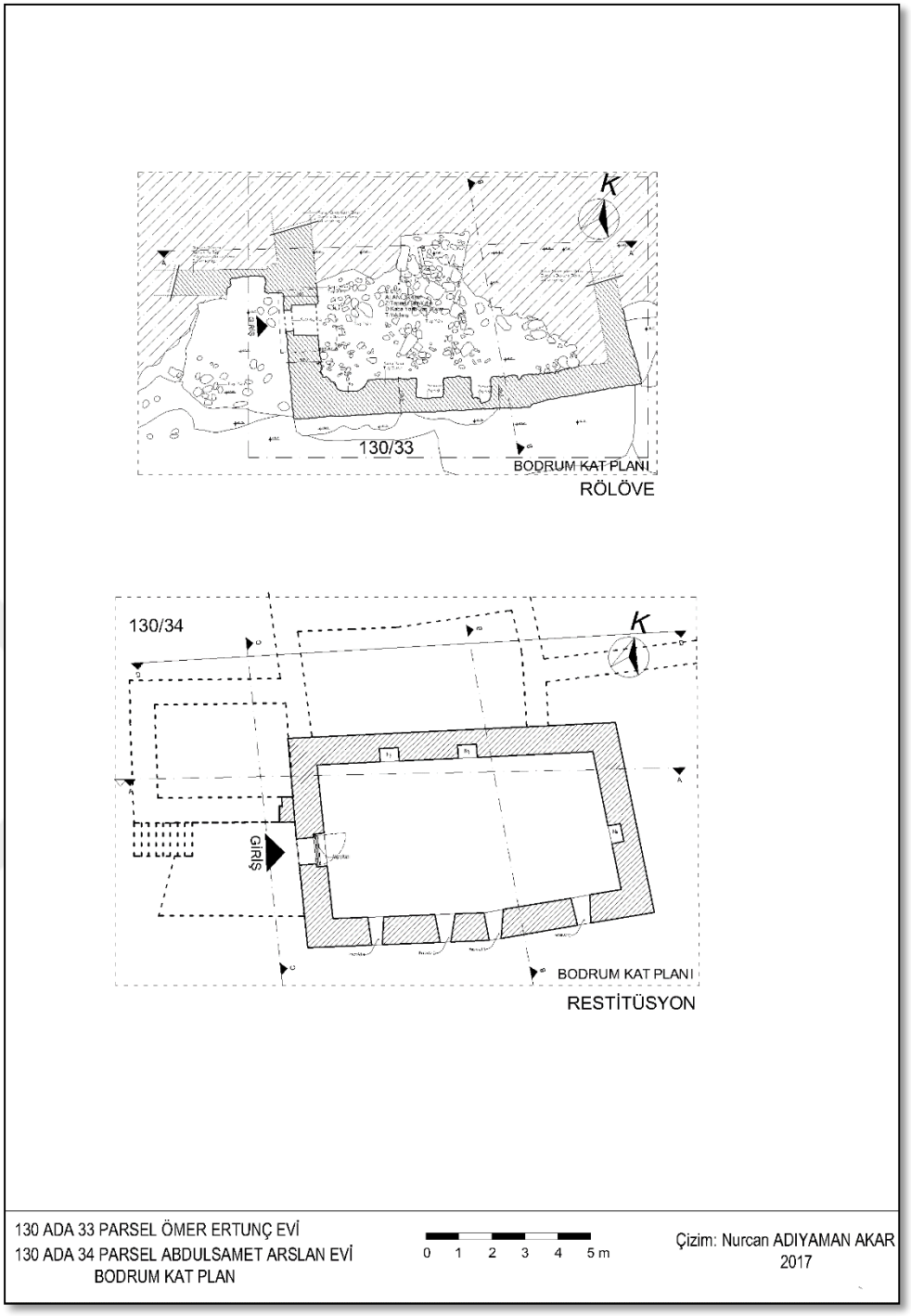

Çizim 17: Örnek No:9 ve 10 -Bitişik Nizamdaki İki Ev -Ömer Ertunç ve Abdulsamet Arslan Evi- Rölöve ve Restitüsyon (Bodrum Kat Plan)

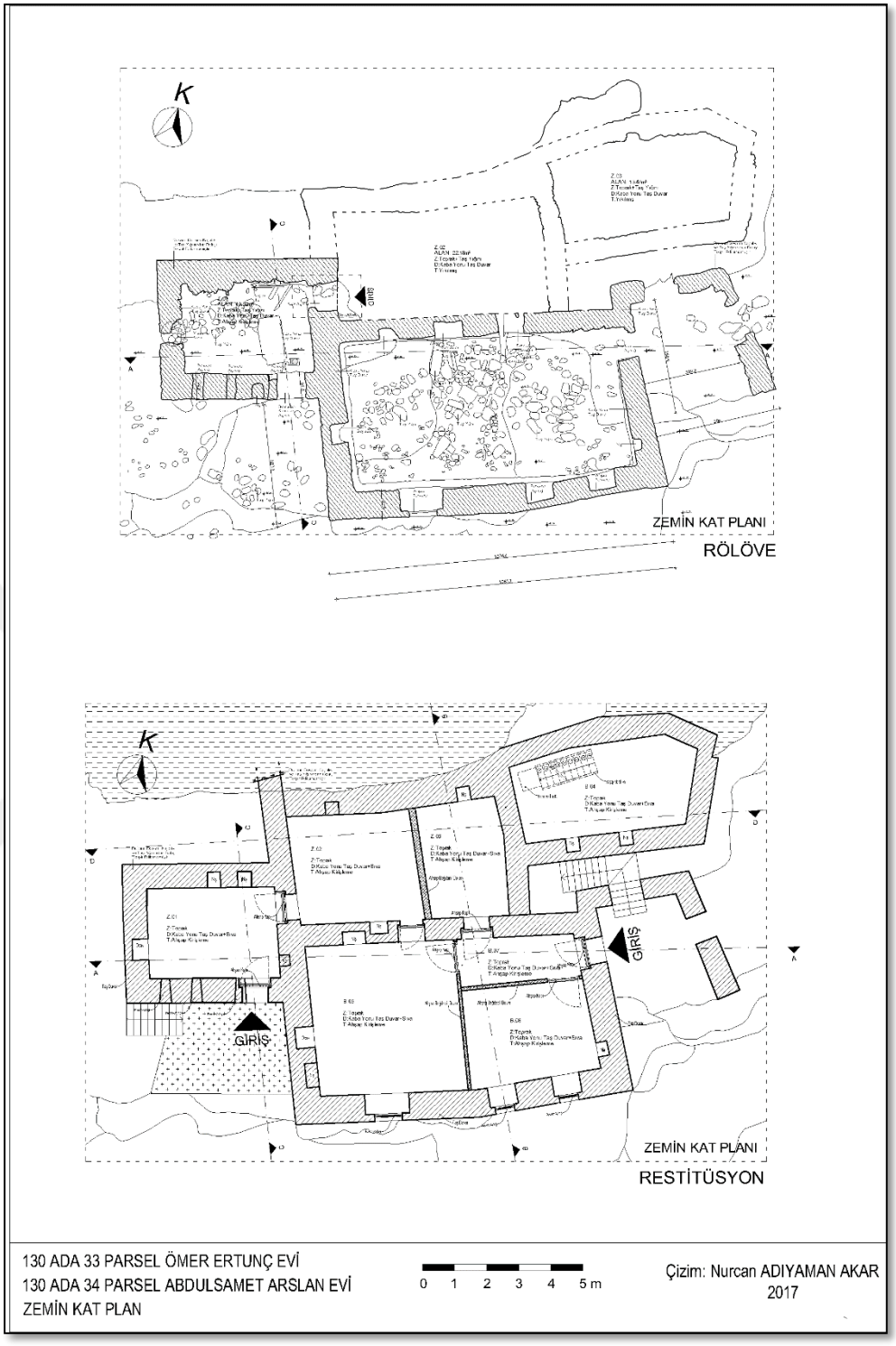

Çizim 18: Örnek No:9 ve 10-Bitişik Nizamdaki İki Ev -(130 Ada 33,34 Parsel) Ömer Ertunç ve Abdulsamet Arslan Evi Rölöve ve Restitüsyon (Zemin Kat Plan)

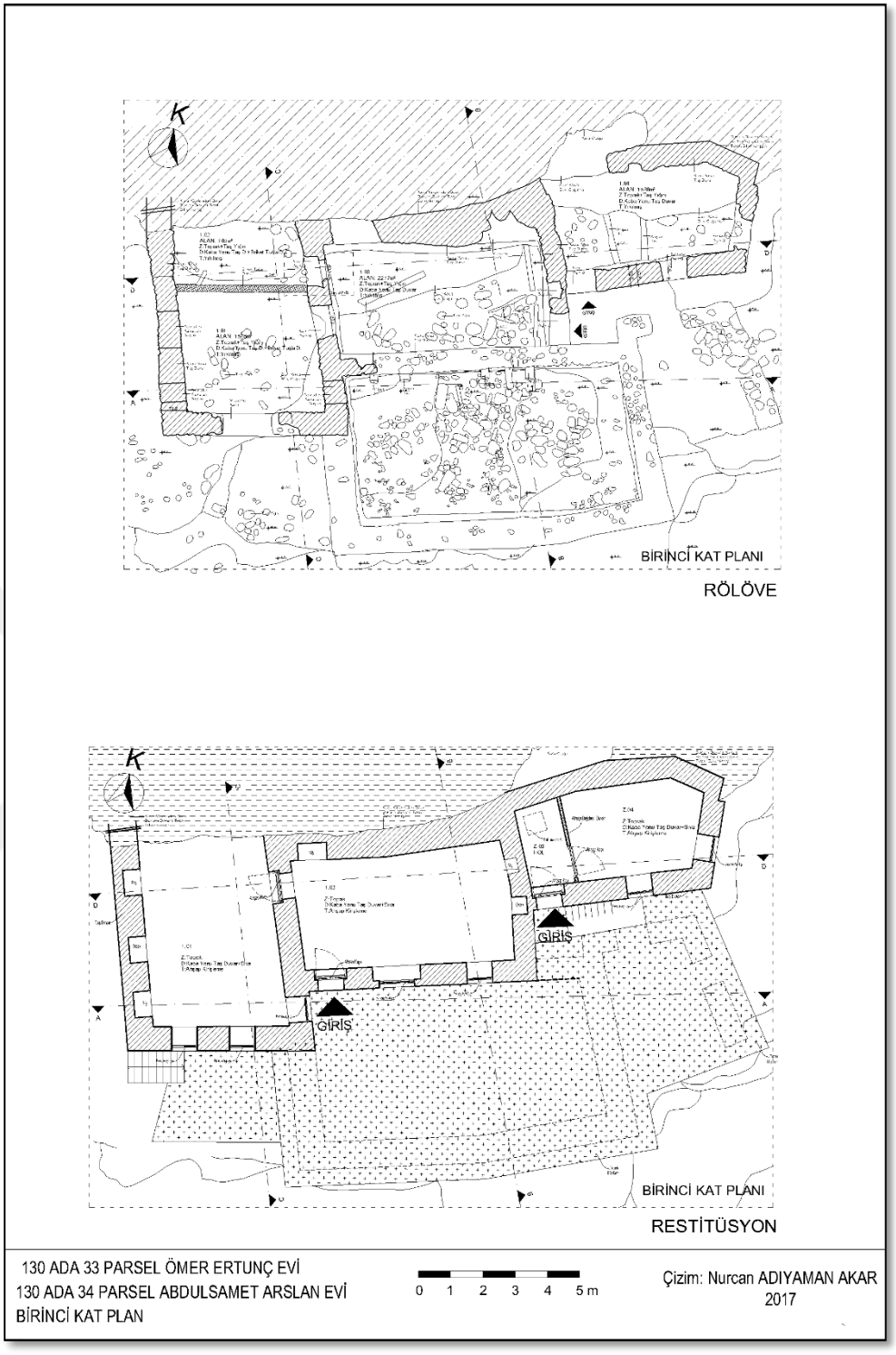

Çizim 19: Örnek No:9 ve 10-Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 33,34 Parsel) Ömer Ertunç ve Abdulsamet Arslan Evi Rölöve ve Restitüsyon (Birinci Kat Plan)

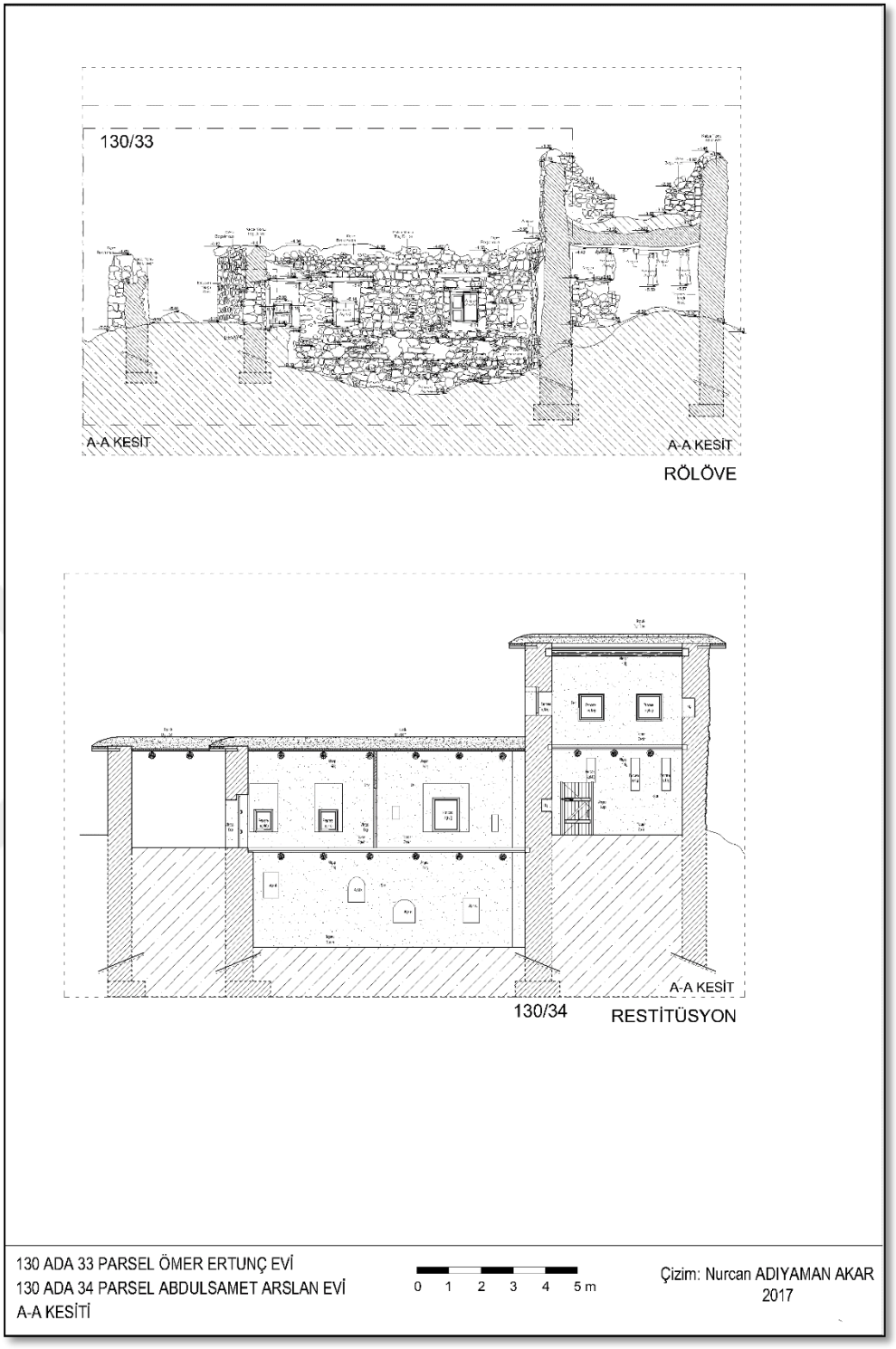

Çizim 20: Örnek No:9 ve 10-Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 33,34 Parsel) Ömer Ertunç ve Abdulsamet Arslan Evi Rölöve ve Restitüsyon (A-A Kesiti)

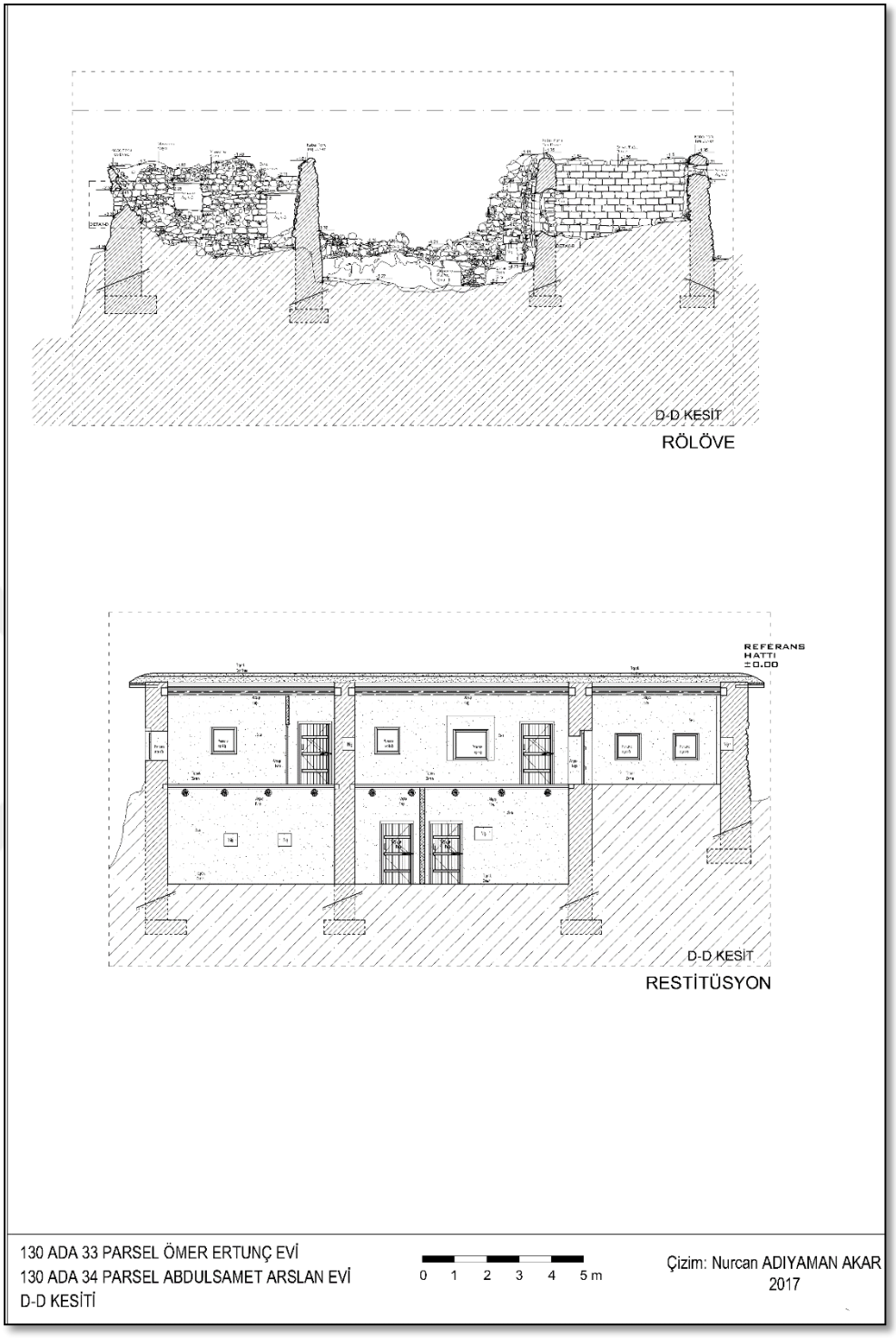

Çizim 21: Örnek No:9 ve 10-Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 33,34 Parsel) Ömer Ertunç ve Abdulsamet Arslan Evi Rölöve ve Restitüsyon (D-D Kesiti)

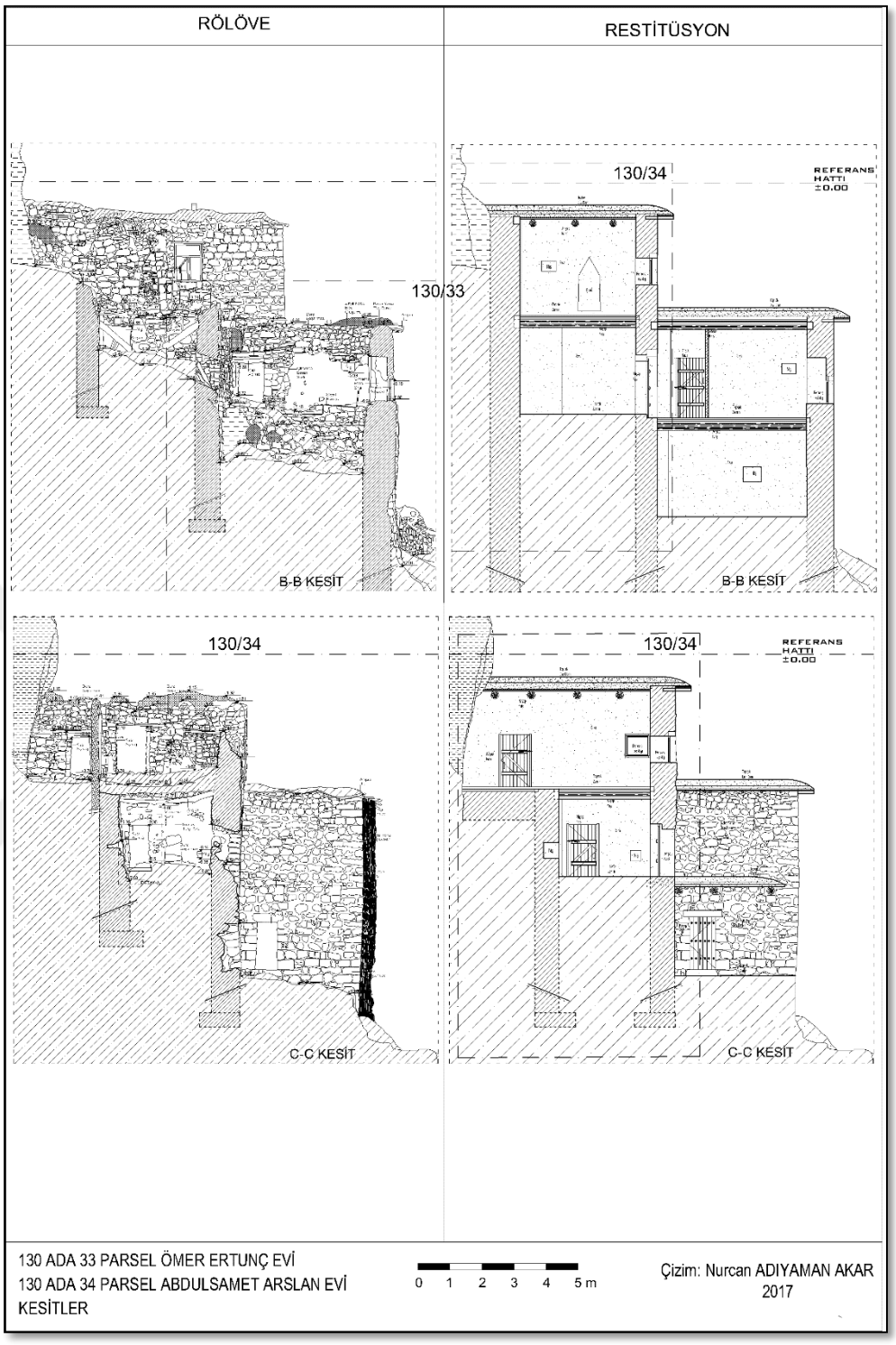

Çizim 22: Örnek No:9 ve 10-Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 33,34 Parsel) Ömer Ertunç ve Abdulsamet Arslan Evi Rölöve ve Restitüsyon (B-B ve C-C Kesiti)

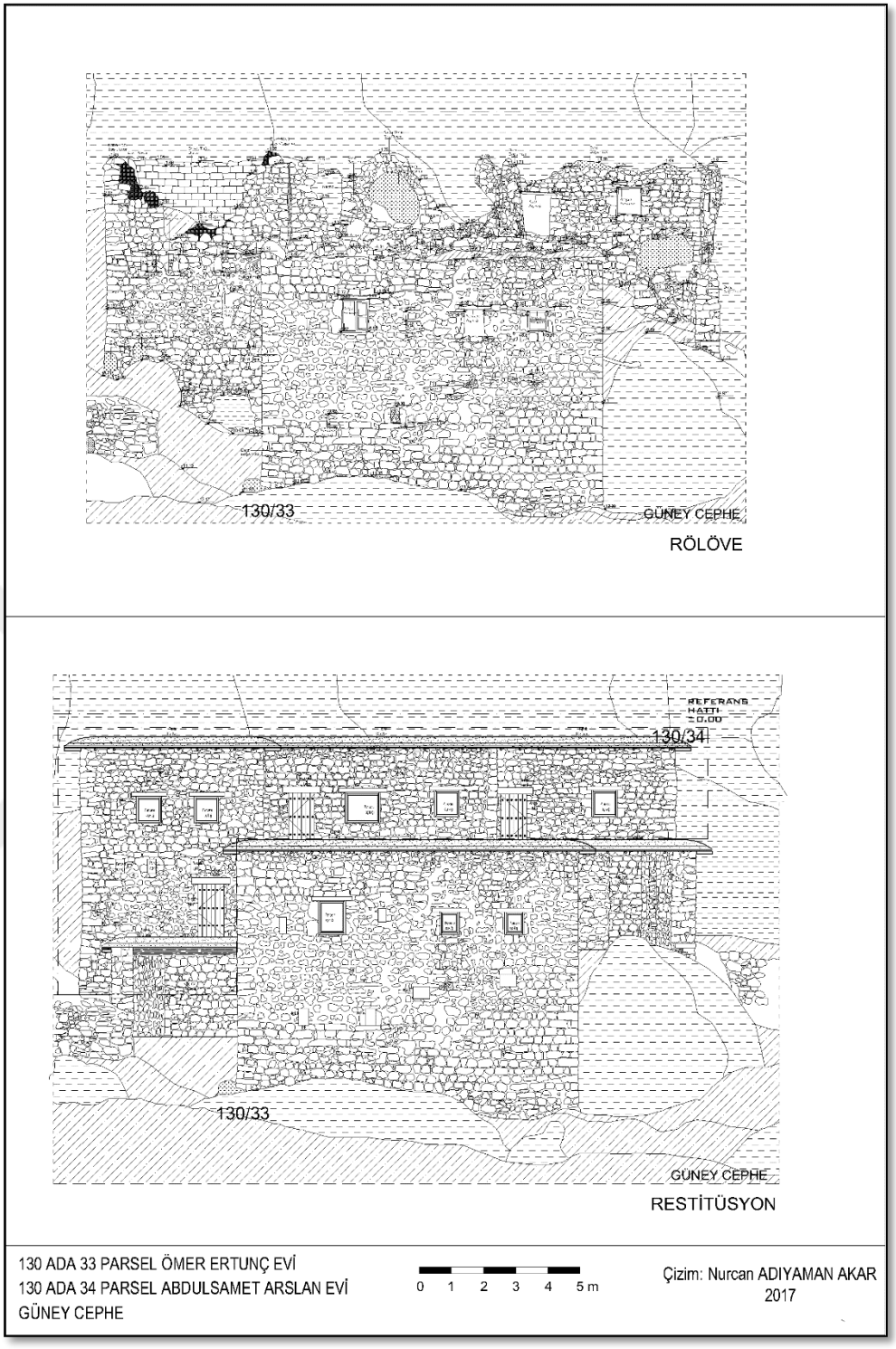

Çizim 23: Örnek No:9 ve 10-Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 33,34 Parsel) Ömer Ertunç ve Abdulsamet Arslan Evi Rölöve ve Restitüsyon (Güney Cephe)

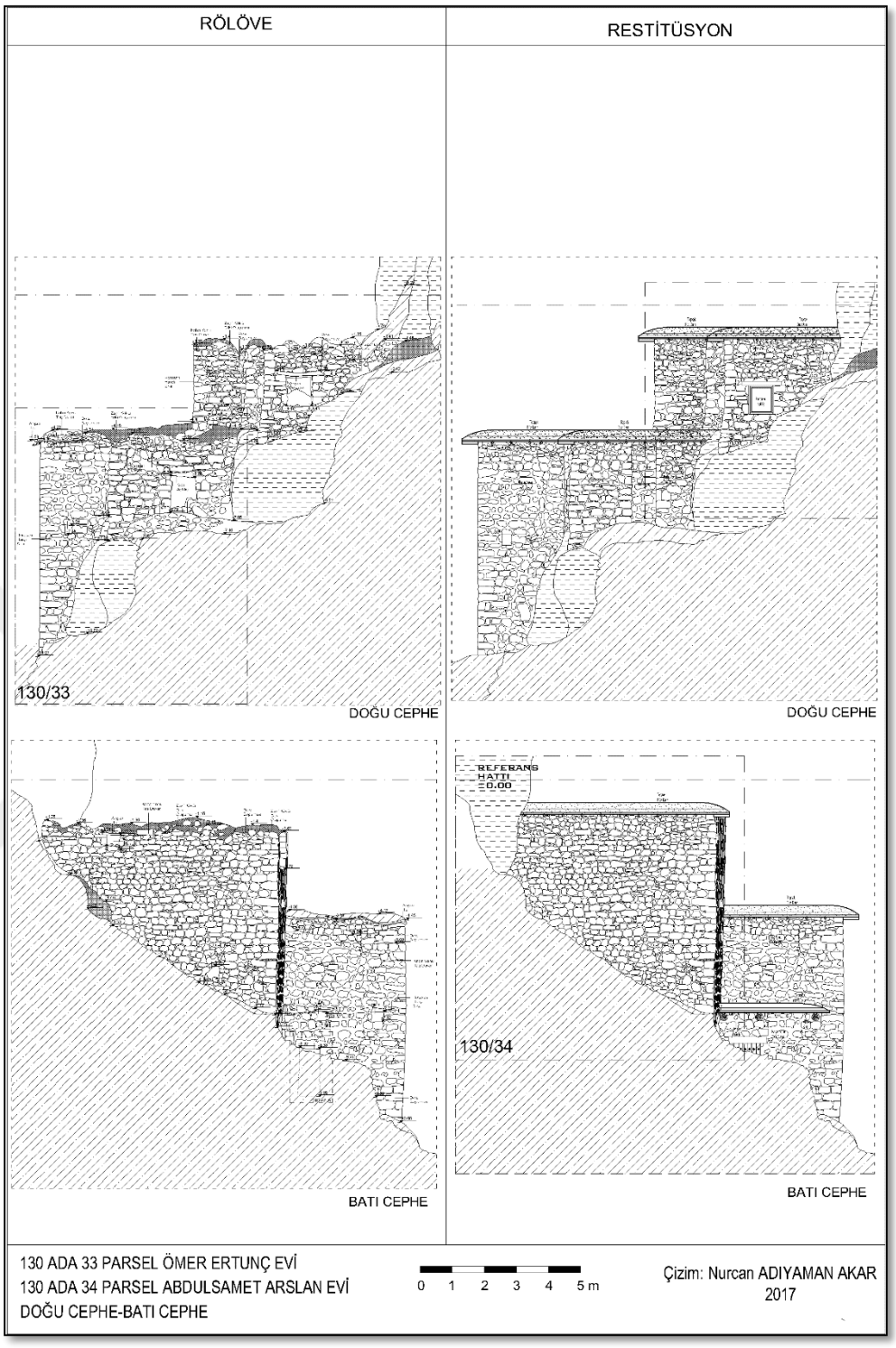

Çizim 24: Örnek No:9 ve 10-Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 33,34 Parsel) Ömer Ertunç ve Abdulsamet Arslan Evi Rölöve ve Restitüsyon (Doğu Cephe-Batı Cephe)

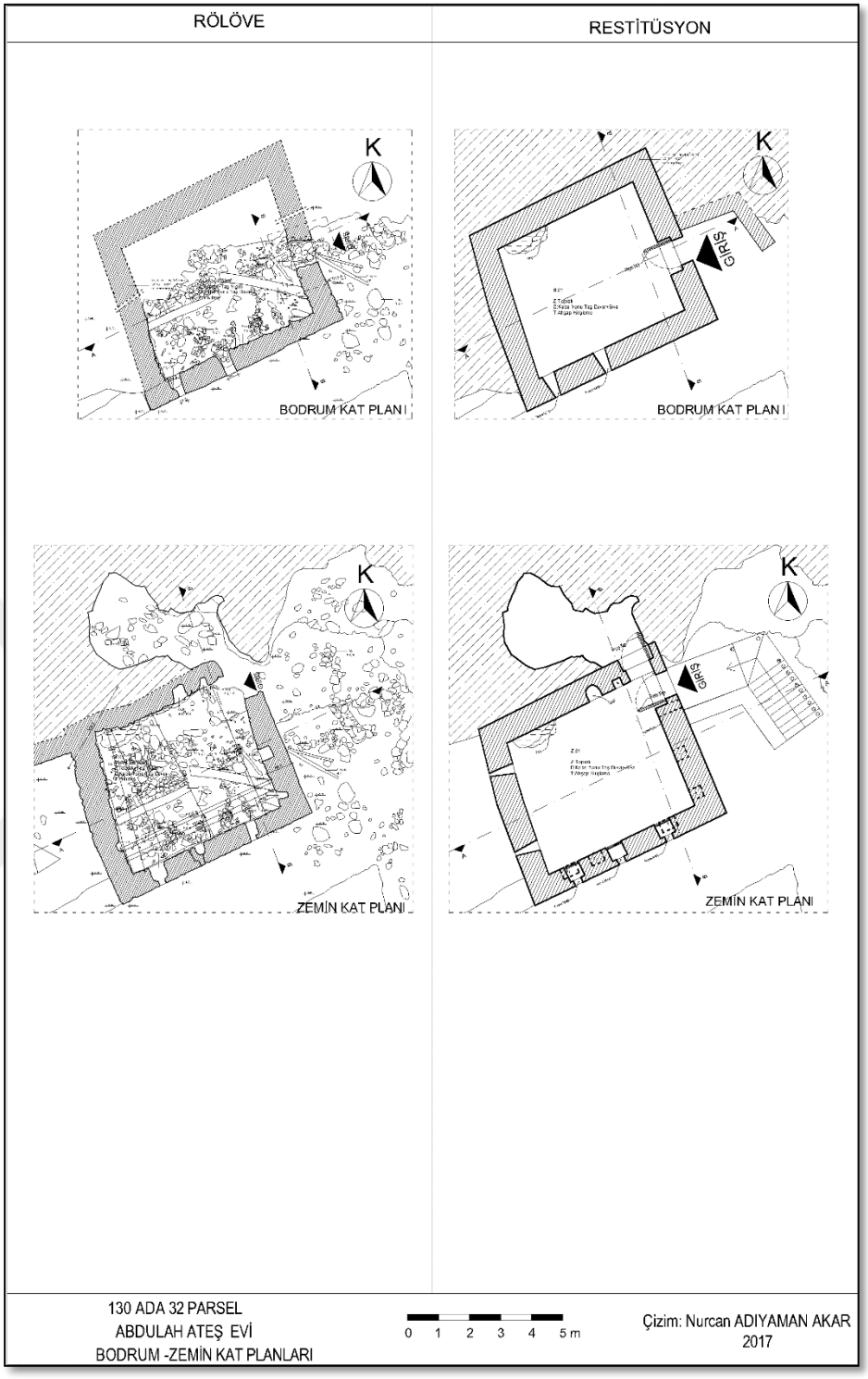

Çizim 25: Örnek No:11-Abdulah Ateş Evi Rölöve ve Restitüsyon (Bodrum Kat ve Zemin Kat Plan)

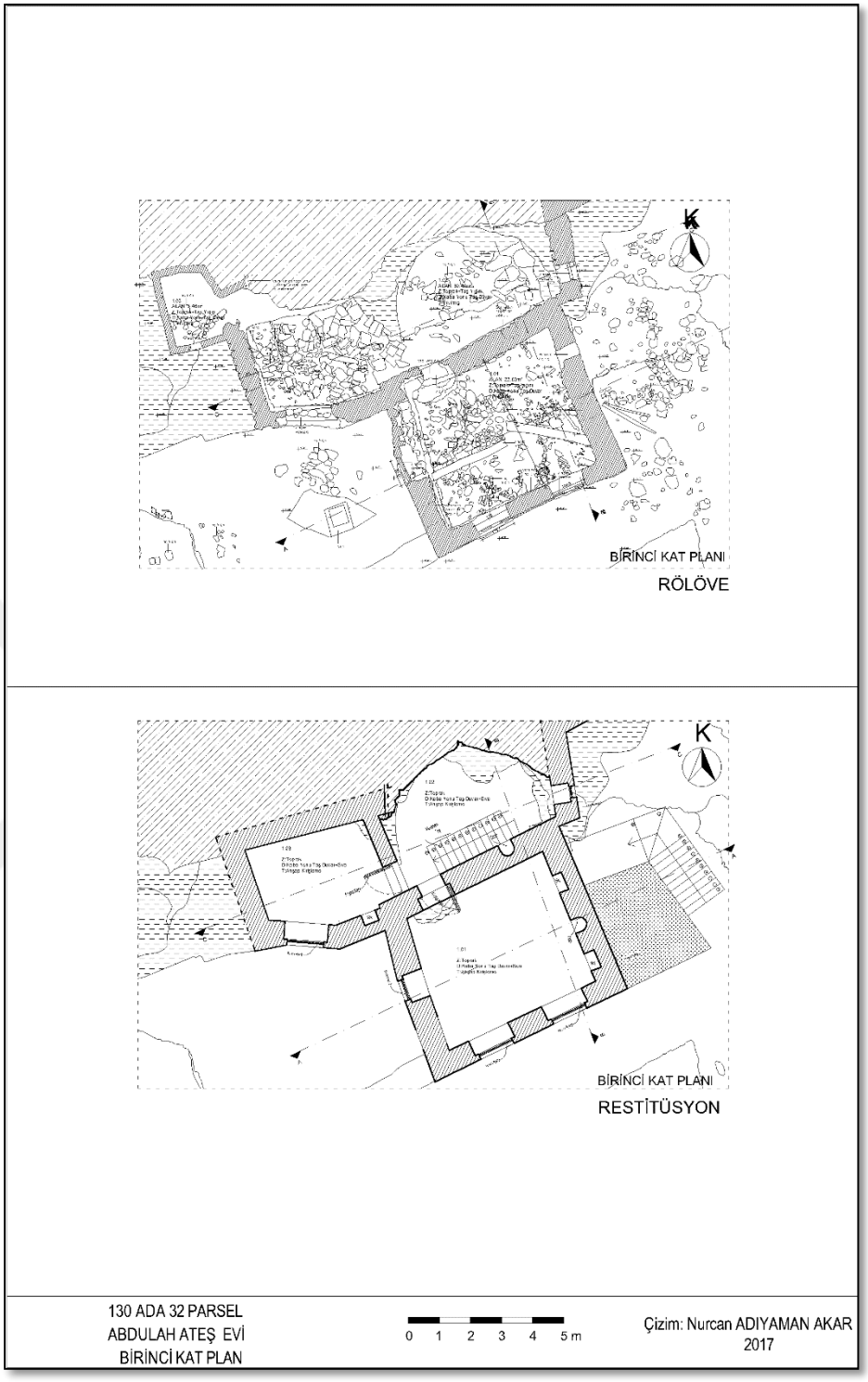

Çizim 26: Örnek No:11-Abdulah Ateş Evi Rölöve ve Restitüsyon (Birinci Kat Plan)

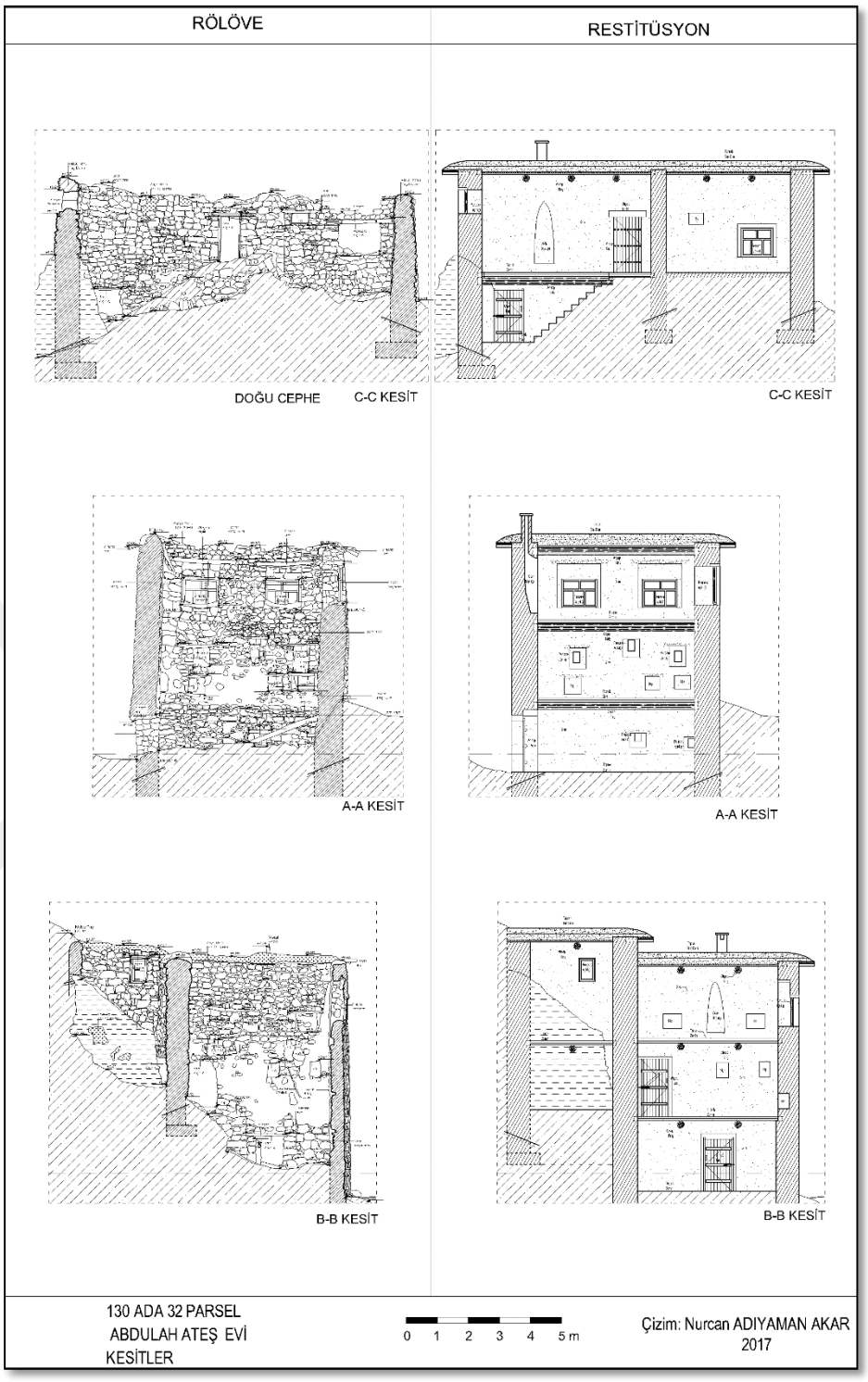

Çizim 27: Örnek No:11-Abdulah Ateş Evi Rölöve ve Restitüsyon (Kesit)

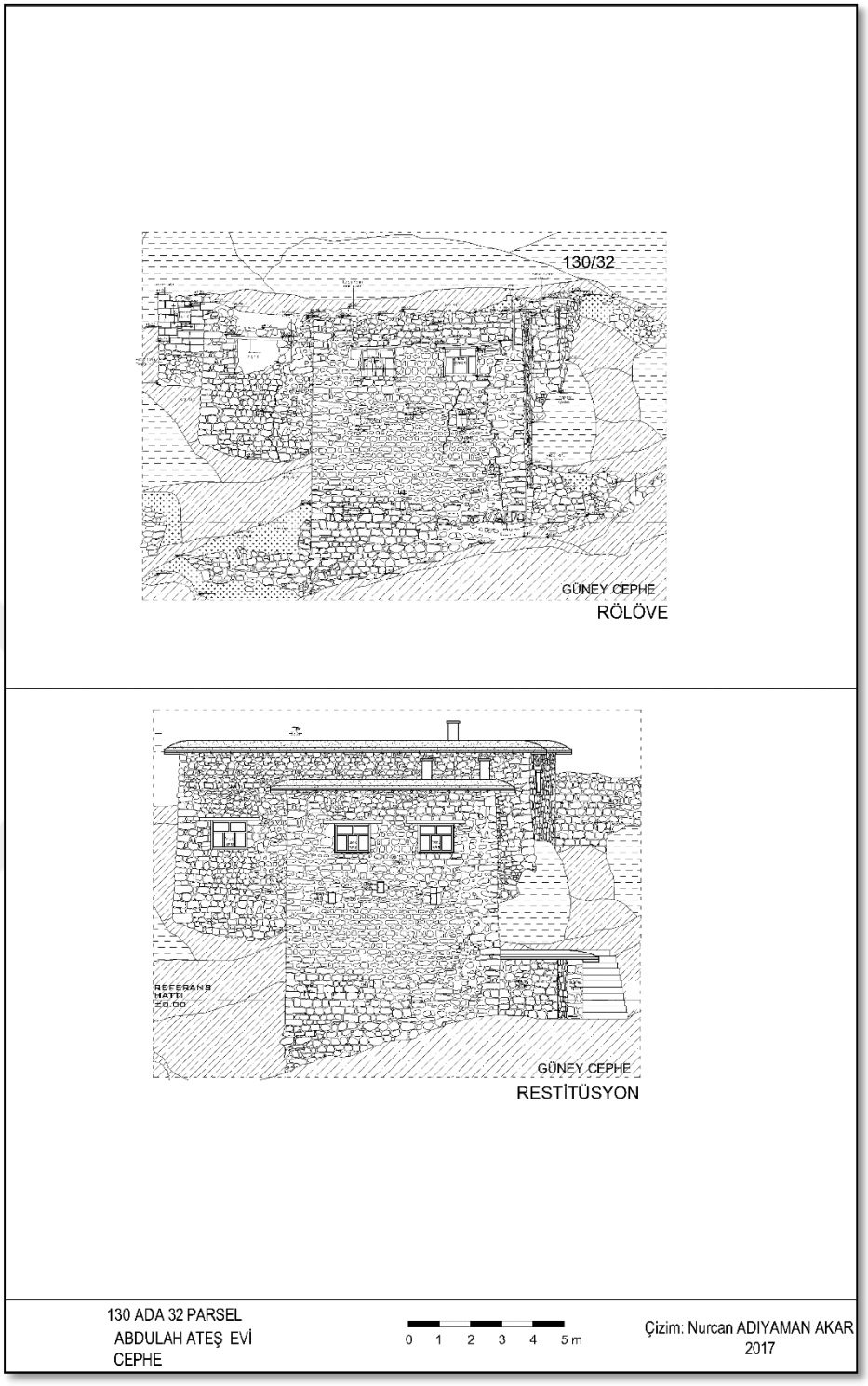

Çizim 28: Örnek No:11-Abdulah Ateş Evi Rölöve ve Restitüsyon (Güney Cephe)

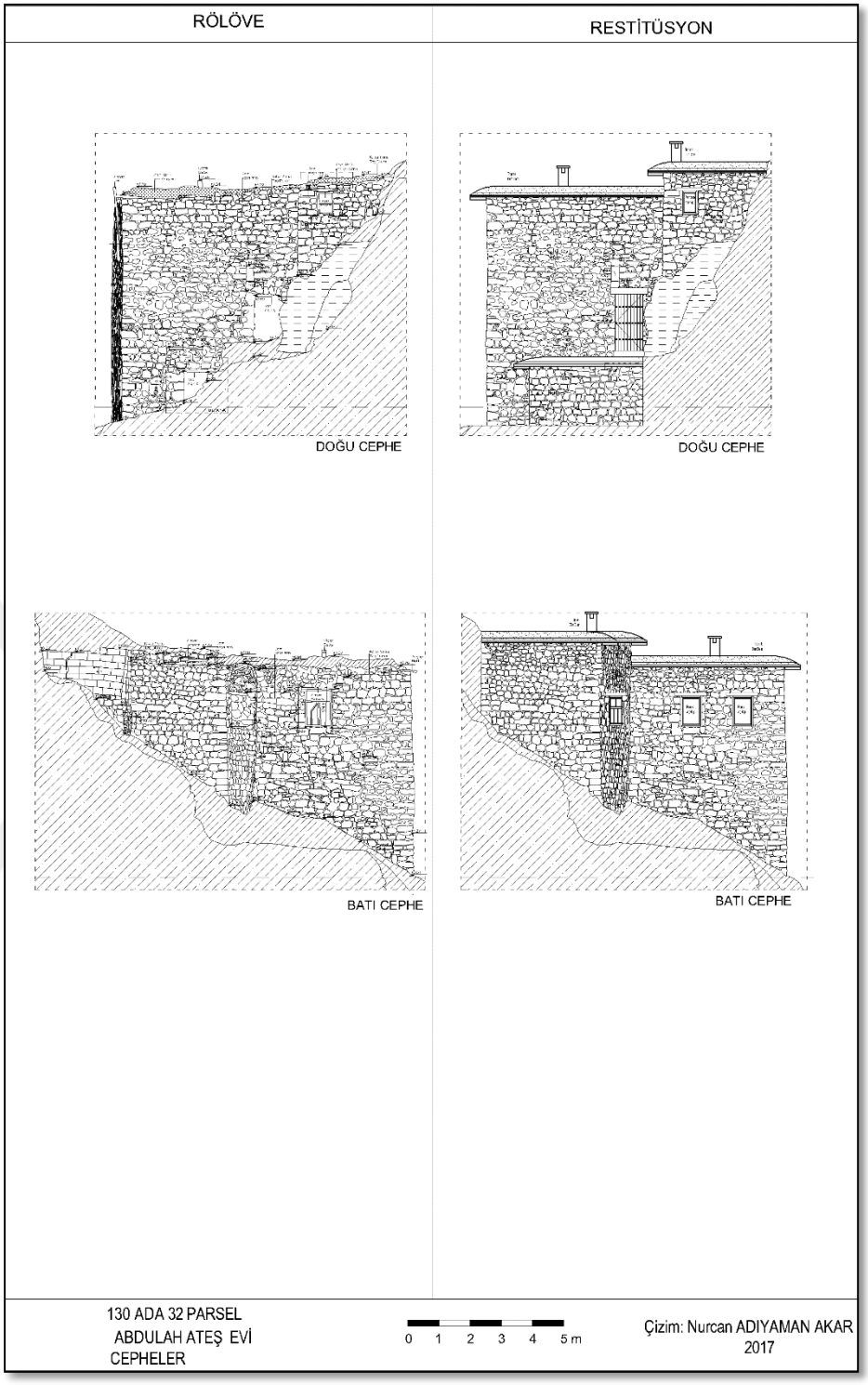

Çizim 29: Örnek No:11-Abdulah Ateş Evi- Rölöve ve Restitüsyon (Doğu ve Batı Cephe)

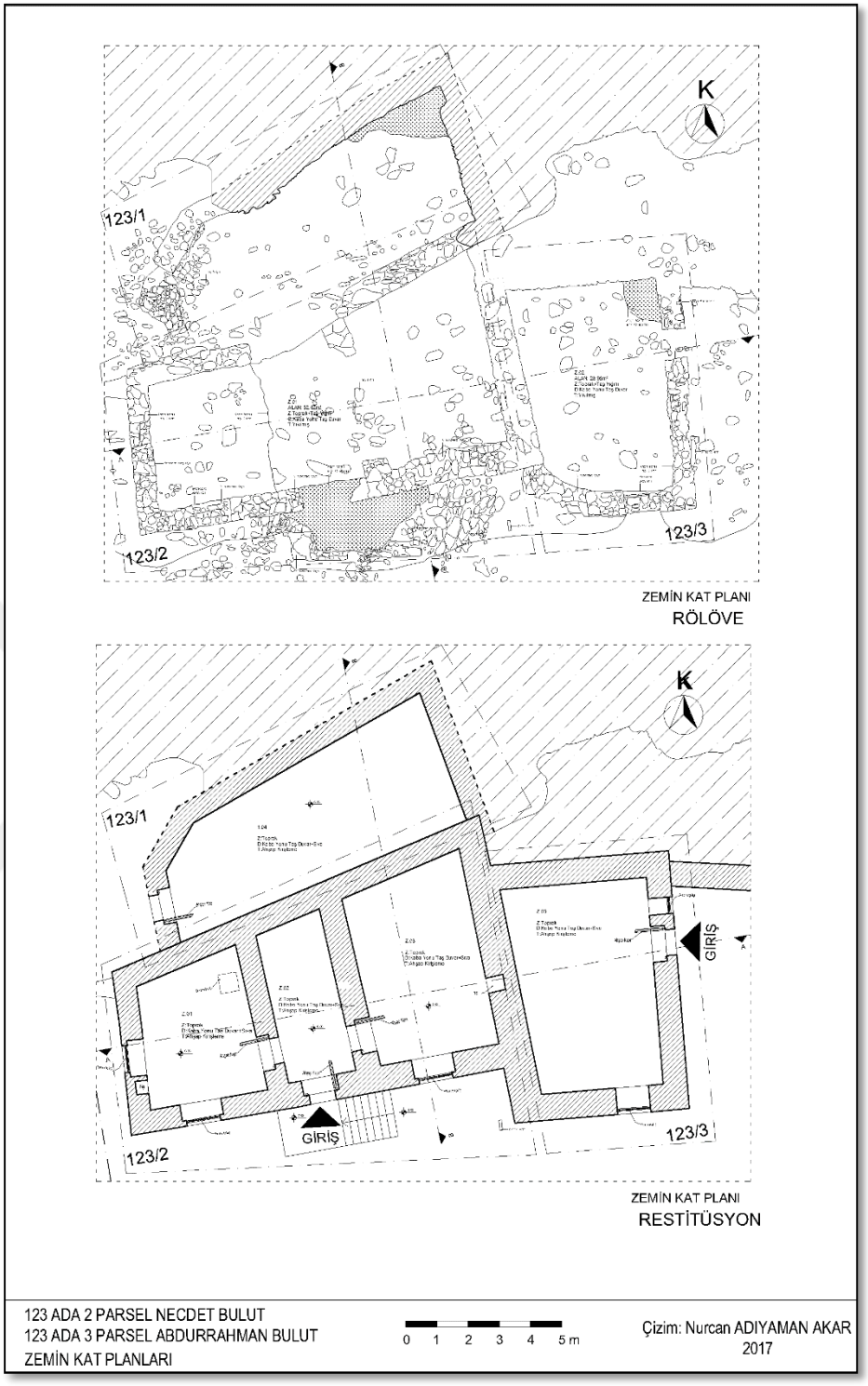

Çizim 30: Örnek No:12 ve 13 Bitişik Nizamdaki İki Ev (123 Ada 2,3 Parsel) Necdet Bulut –Abdurrahman Bulut Evleri Rölöve ve Restitüsyon (Zemin Kat Plan)

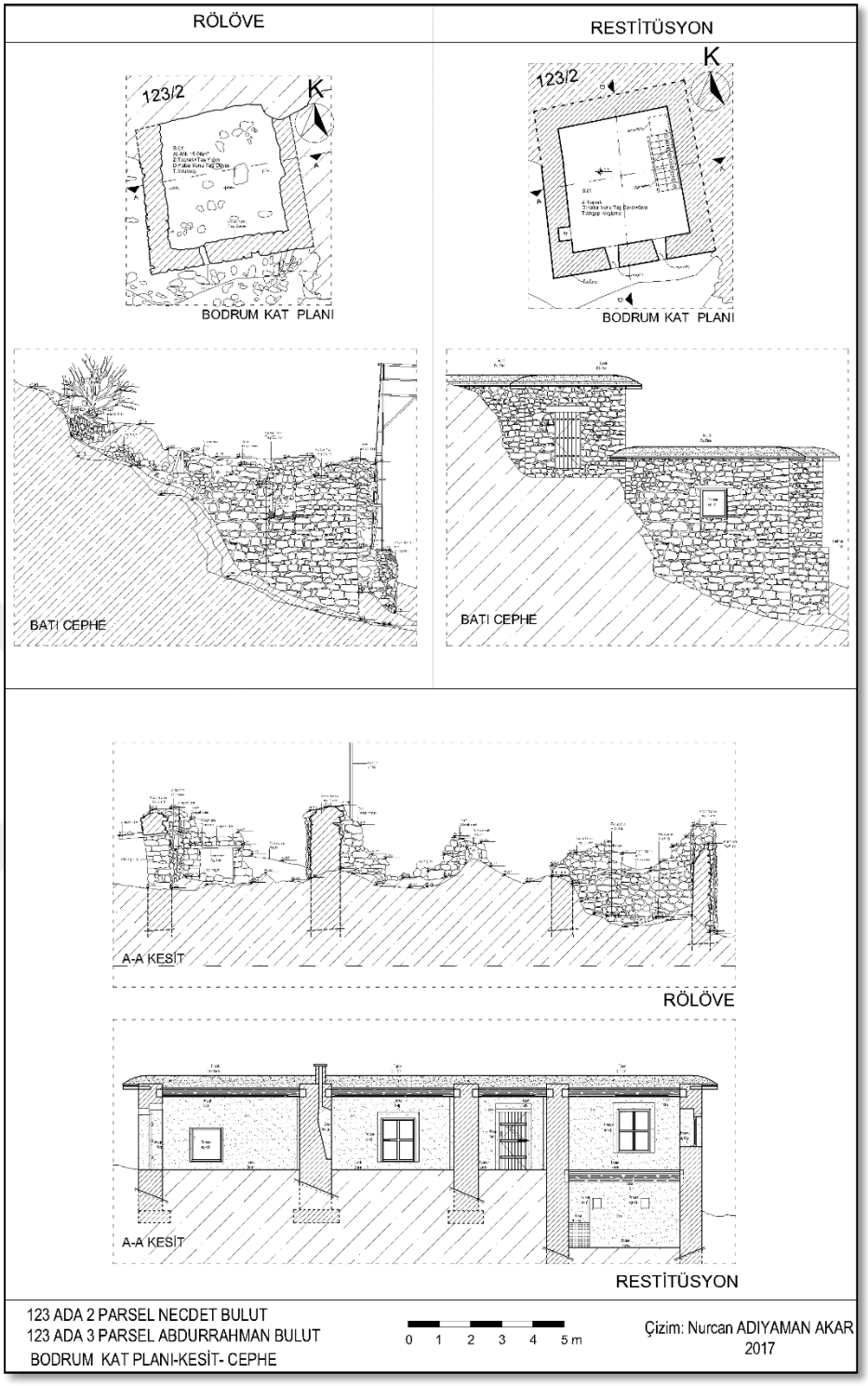

Çizim 31: Örnek No:12 ve 13 Bitişik Nizamdaki İki Ev (123 Ada 2,3 Parsel) Necdet Bulut –Abdurrahman Bulut Evleri Rölöve ve Restitüsyon (Bodrum Kat Plan-Kesit-Cephe)

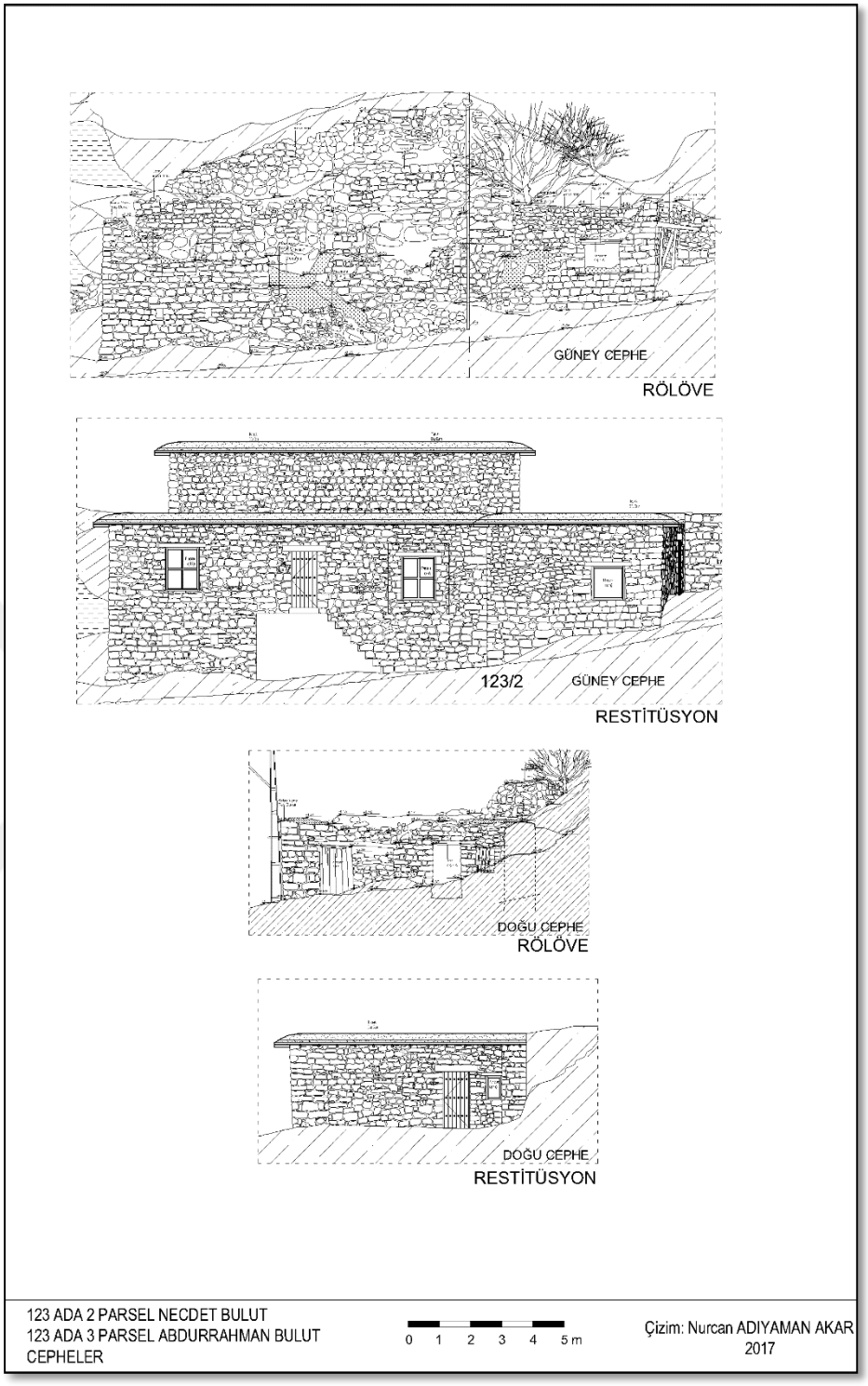

Çizim 32: Örnek No:12 ve 13 Bitişik Nizamdaki İki Ev (123 Ada 2,3 Parsel) Necdet Bulut –Abdurrahman Bulut Evleri Rölöve ve Restitüsyon (Cepheler)

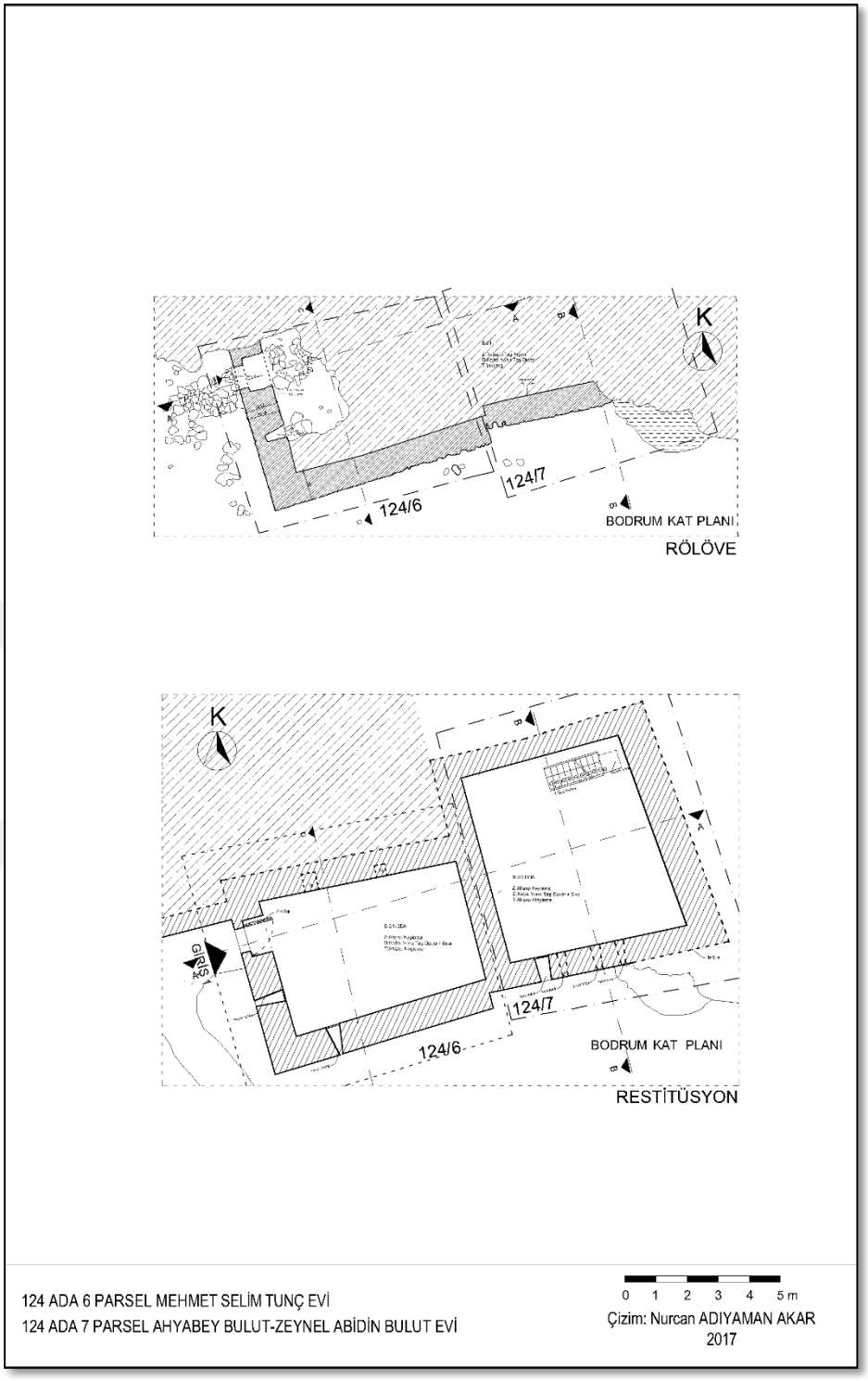

Çizim 33: Örnek No:14 ve 15 Bitişik Nizamdaki İki Ev (124 Ada 6,7 Parsel) Mehmet Selim Tunç-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Rölöve ve Restitüsyon (Bodrum Kat Plan)

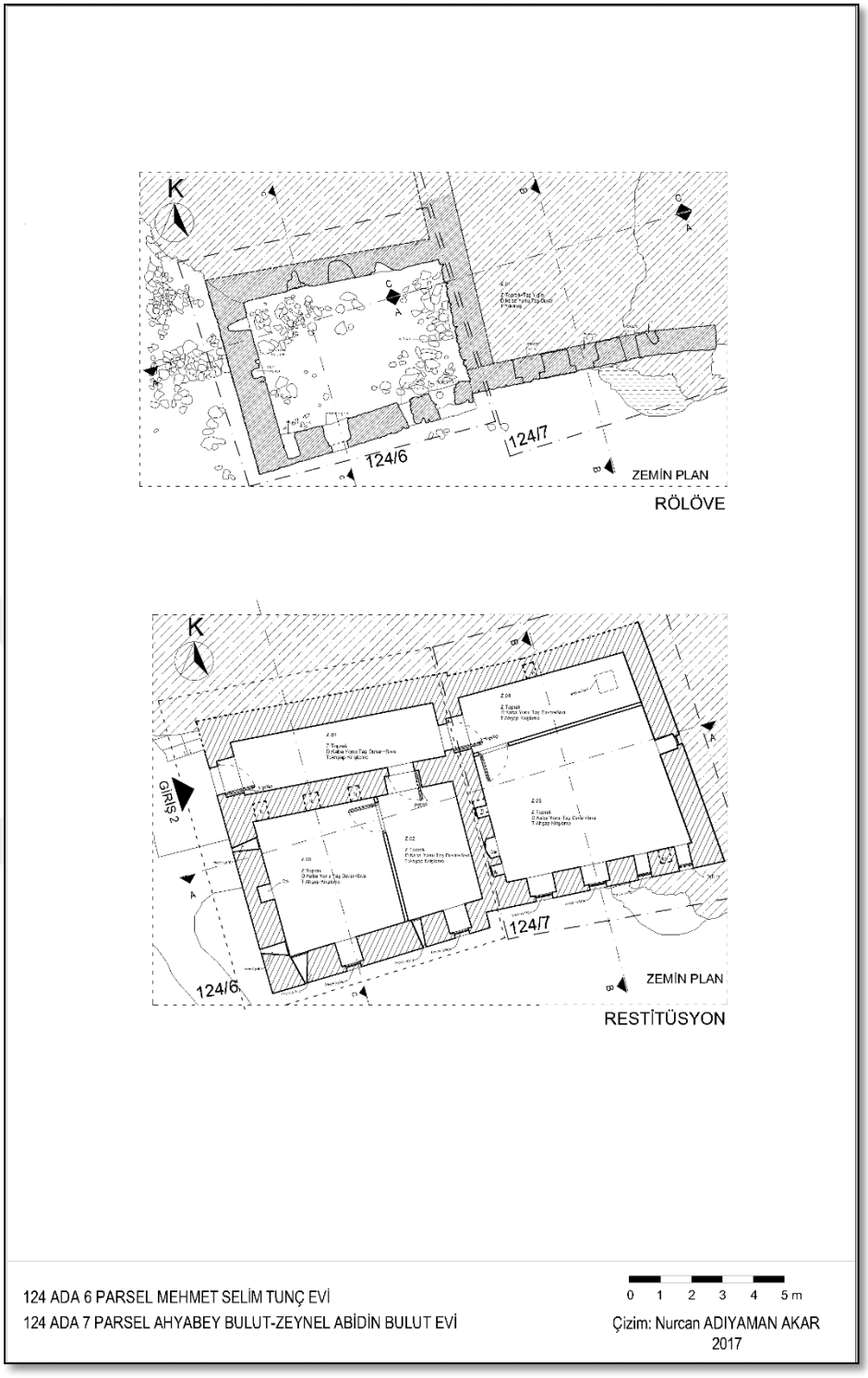

Çizim 34: Örnek No:14 ve 15 Bitişik Nizamdaki İki Ev (124 Ada 6,7 Parsel) Mehmet Selim Tunç-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Rölöve ve Restitüsyon (Zemin Kat Plan)

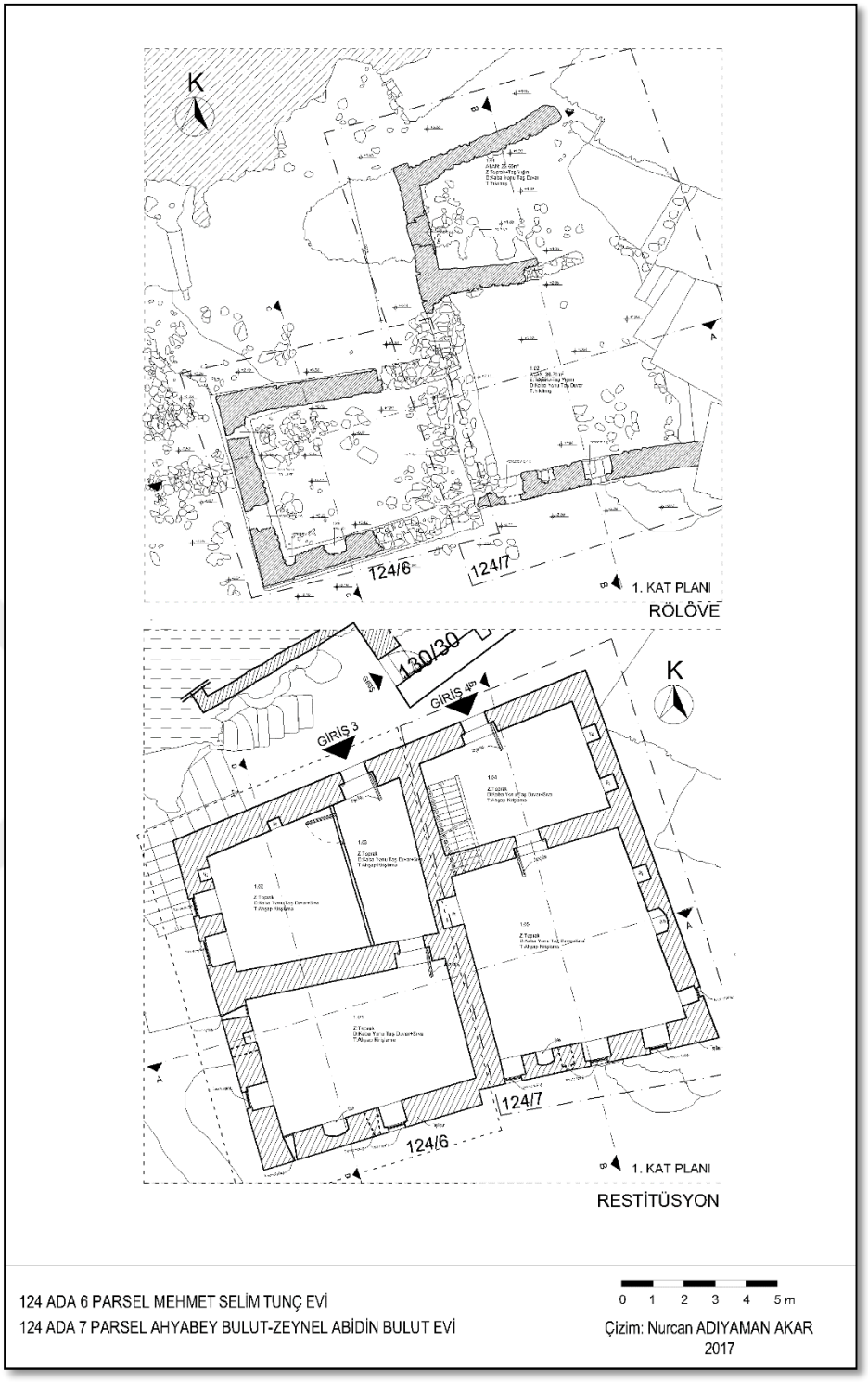

Çizim 35: Örnek No:14 ve 15 Bitişik Nizamdaki İki Ev (124 Ada 6,7 Parsel) Mehmet Selim Tunç-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Rölöve ve Restitüsyon (Birinci Kat Plan)

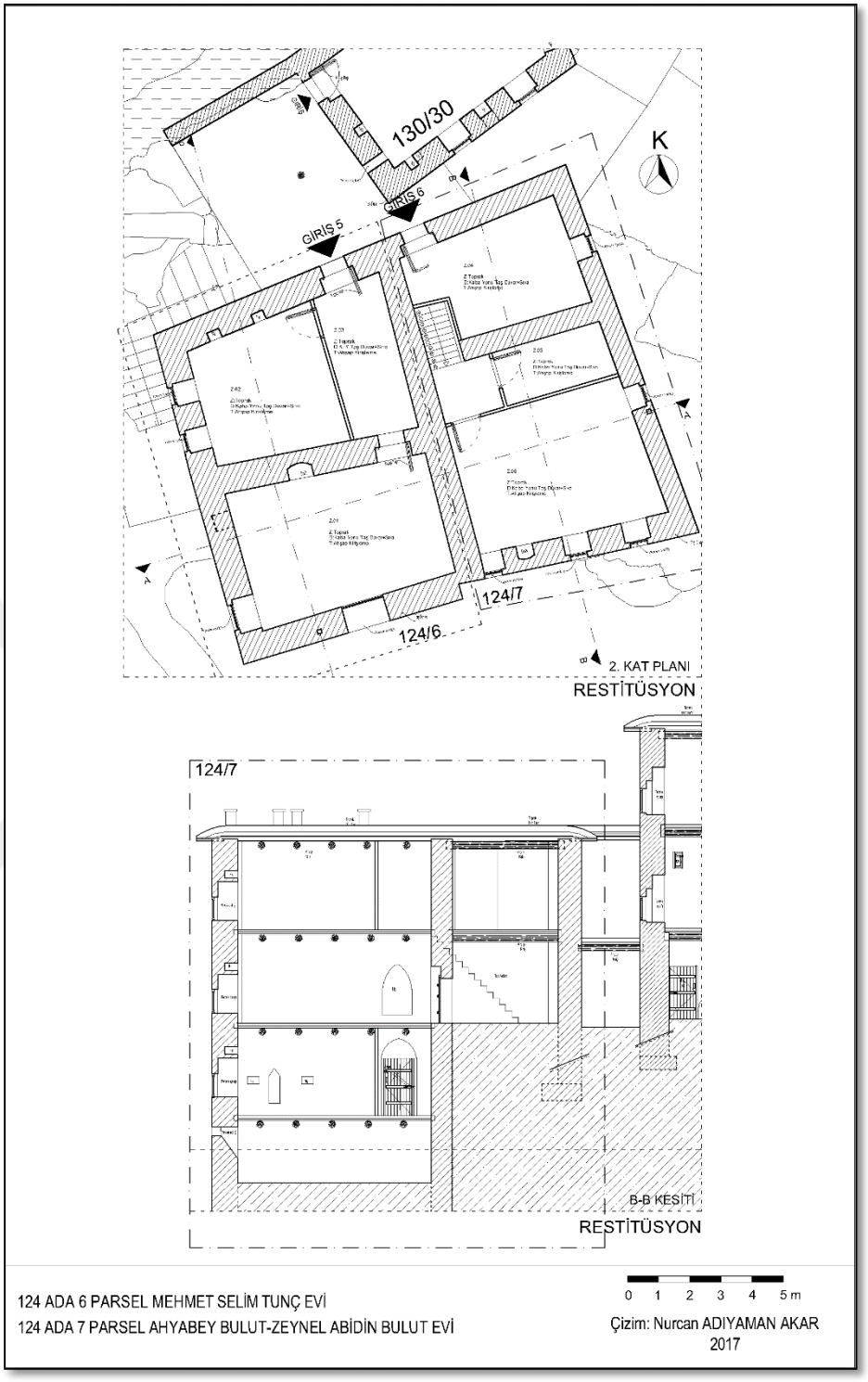

Çizim 36: Örnek No:14 ve 15 Bitişik Nizamdaki İki Ev (124 Ada 6,7 Parsel) Mehmet Selim Tunç-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Rölöve ve Restitüsyon (İkinci Kat Plan ve B-B Kesiti)

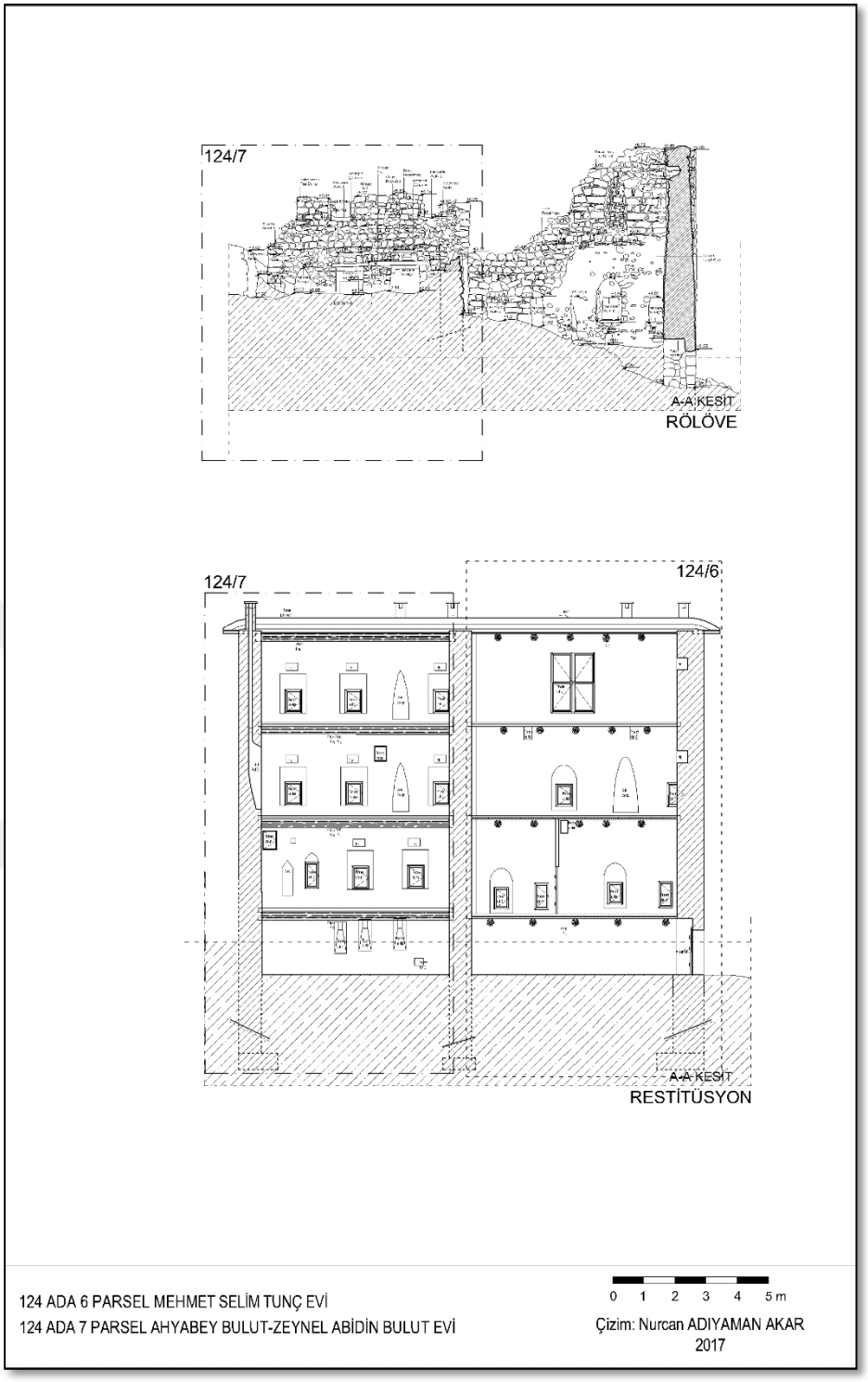

Çizim 37: Örnek No:14 ve 15 Bitişik Nizamdaki İki Ev (124 Ada 6,7 Parsel) Mehmet Selim Tunç-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Rölöve ve Restitüsyon (A-A Kesiti)

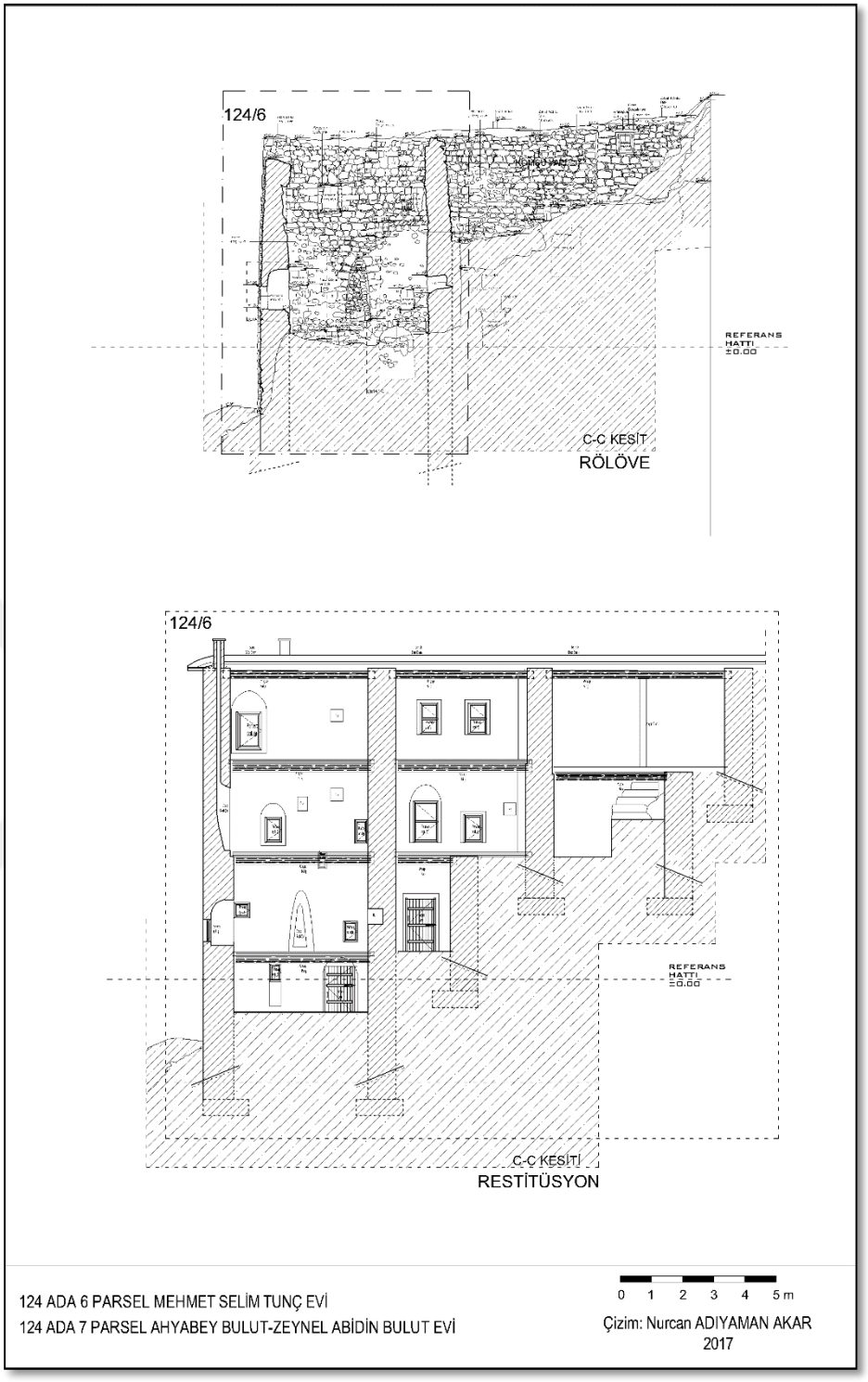

Çizim 38: Örnek No:14 ve 15 Bitişik Nizamdaki İki Ev (124 Ada 6,7 Parsel) Mehmet Selim Tunç-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Rölöve ve Restitüsyon(C-C Kesiti)

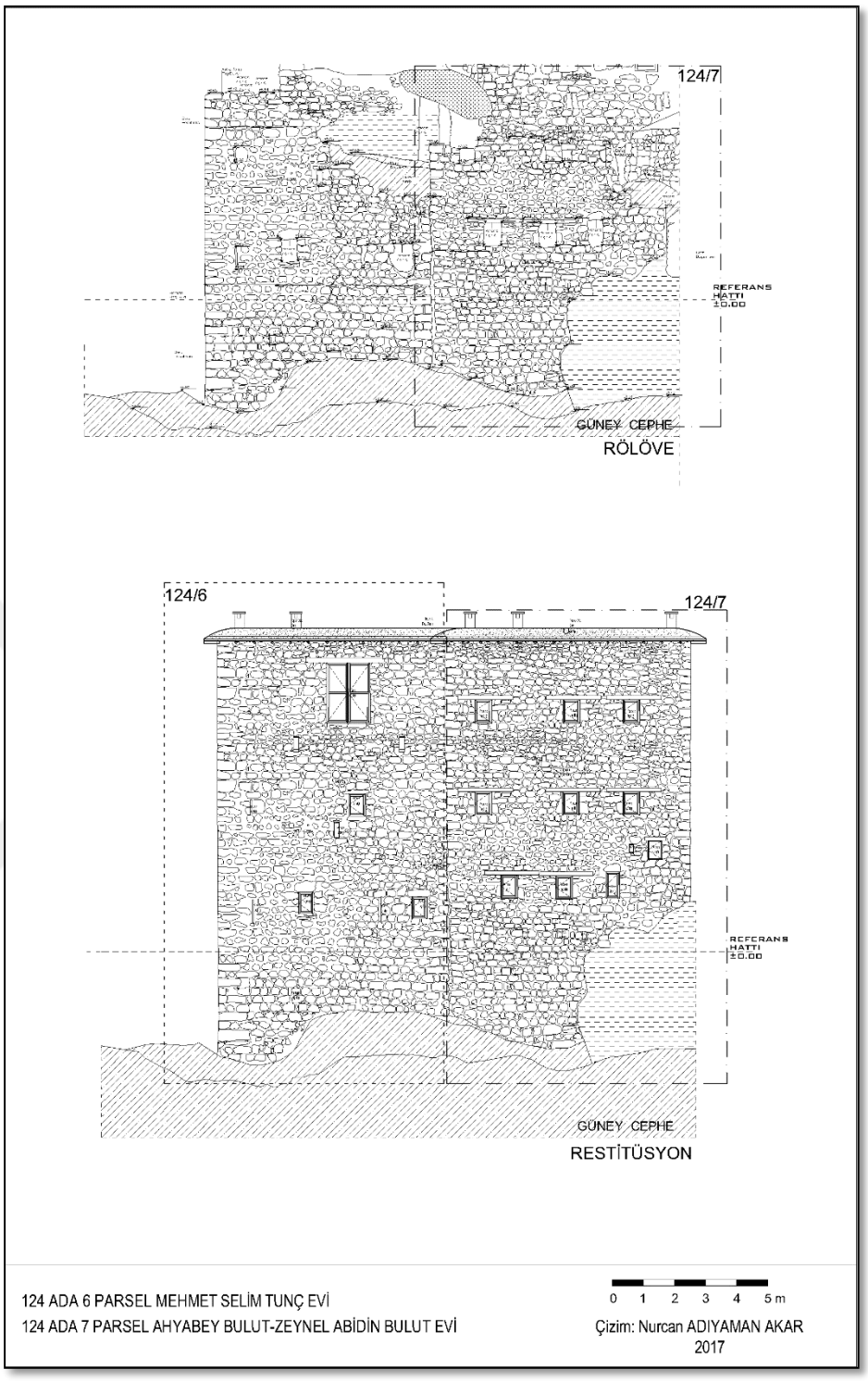

Çizim 39: Örnek No:14 ve 15 Bitişik Nizamdaki İki Ev (124 Ada 6,7 Parsel) Mehmet Selim Tunç-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Rölöve ve Restitüsyon (Güney Cephe)

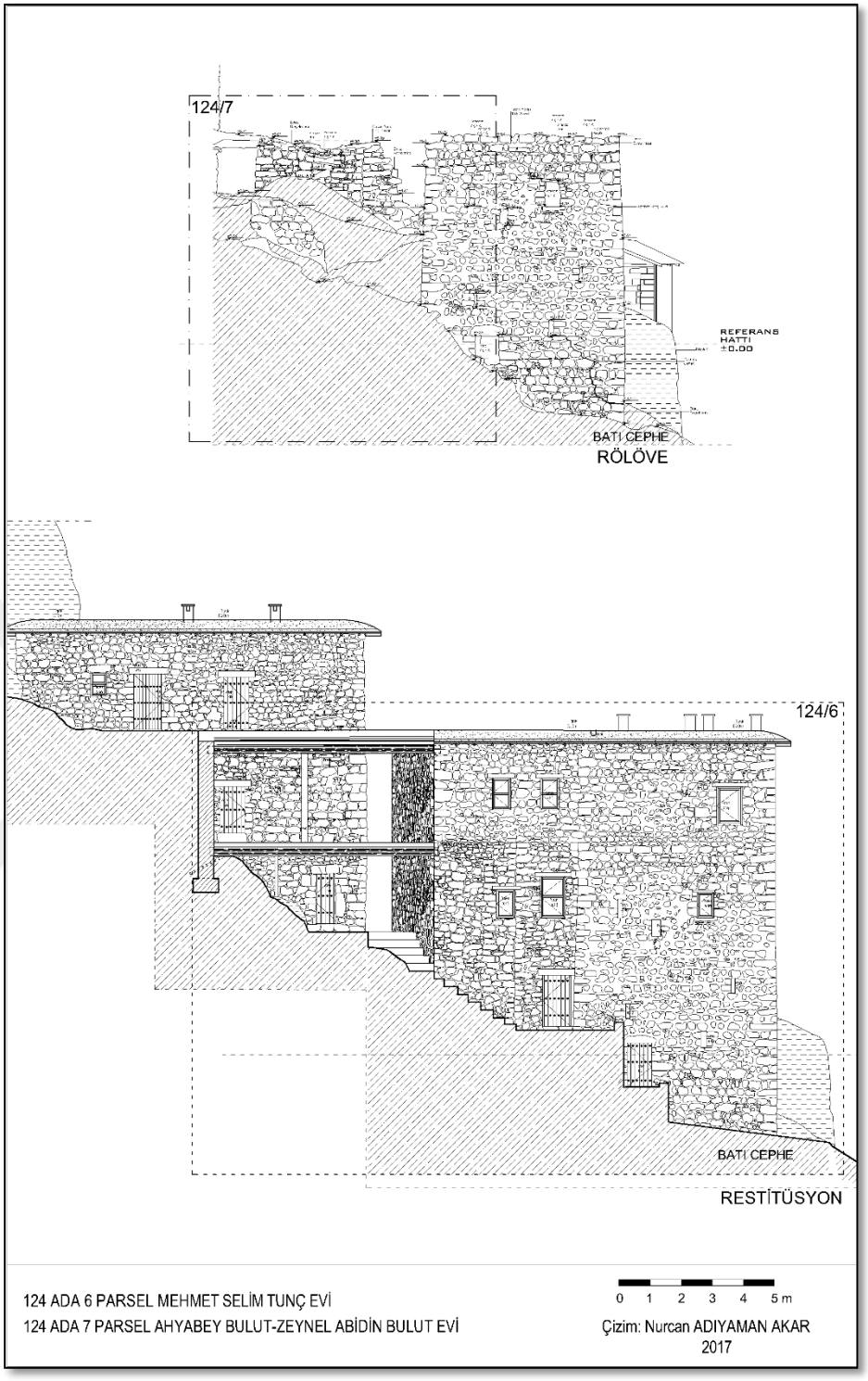

Çizim 40: Örnek No:14 ve 15 Bitişik Nizamdaki İki Ev (124 Ada 6,7 Parsel) Mehmet Selim Tunç-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Rölöve ve Restitüsyon (Batı Cephe)

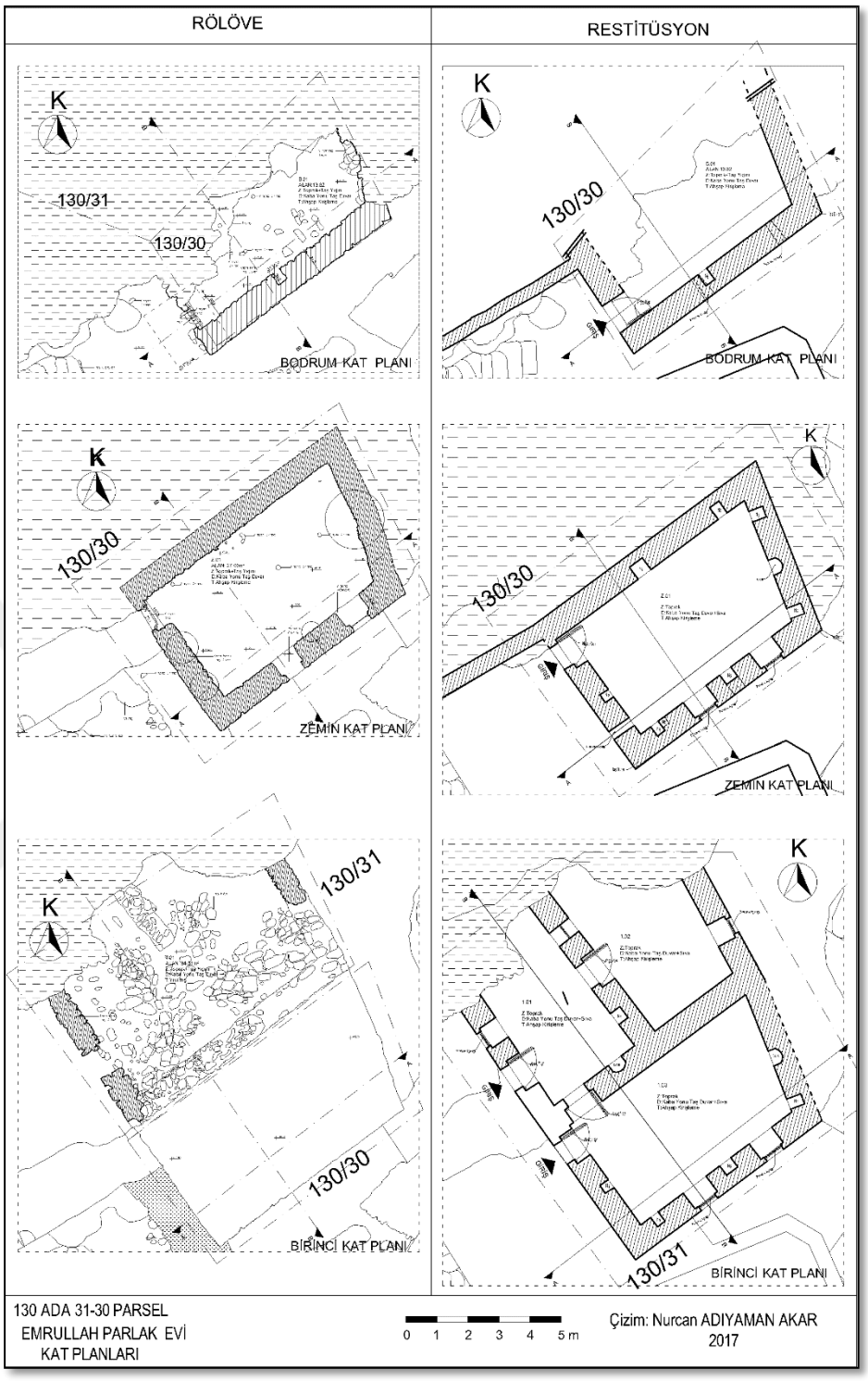

Çizim 41: Örnek No:16 Emrullah Parlak Evi Rölöve ve Restitüsyon (Kat Planları)

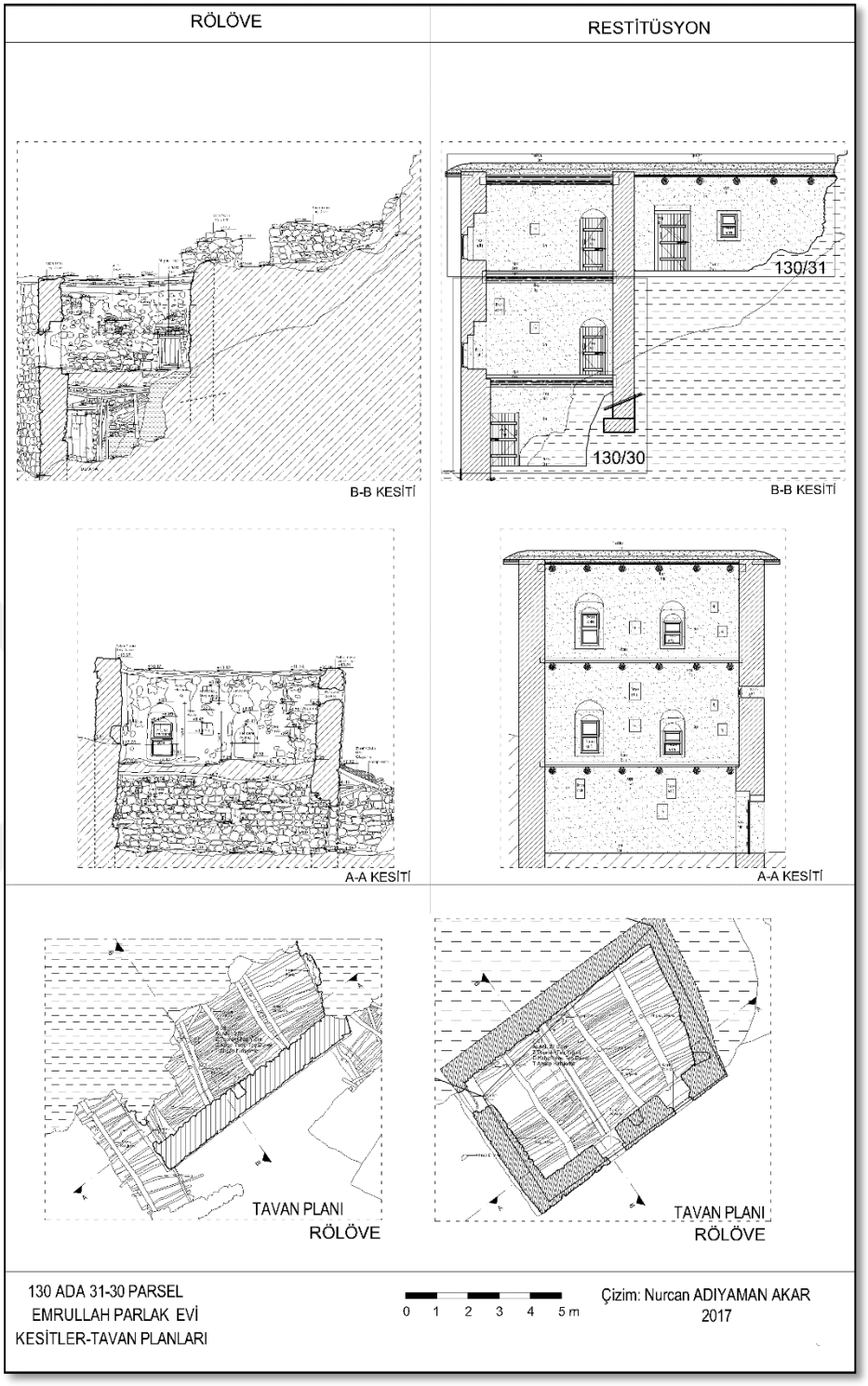

Çizim 42: Örnek No:16 Emrullah Parlak Evi Rölöve ve Restitüsyon (Tavan Planı -Kesitler

)

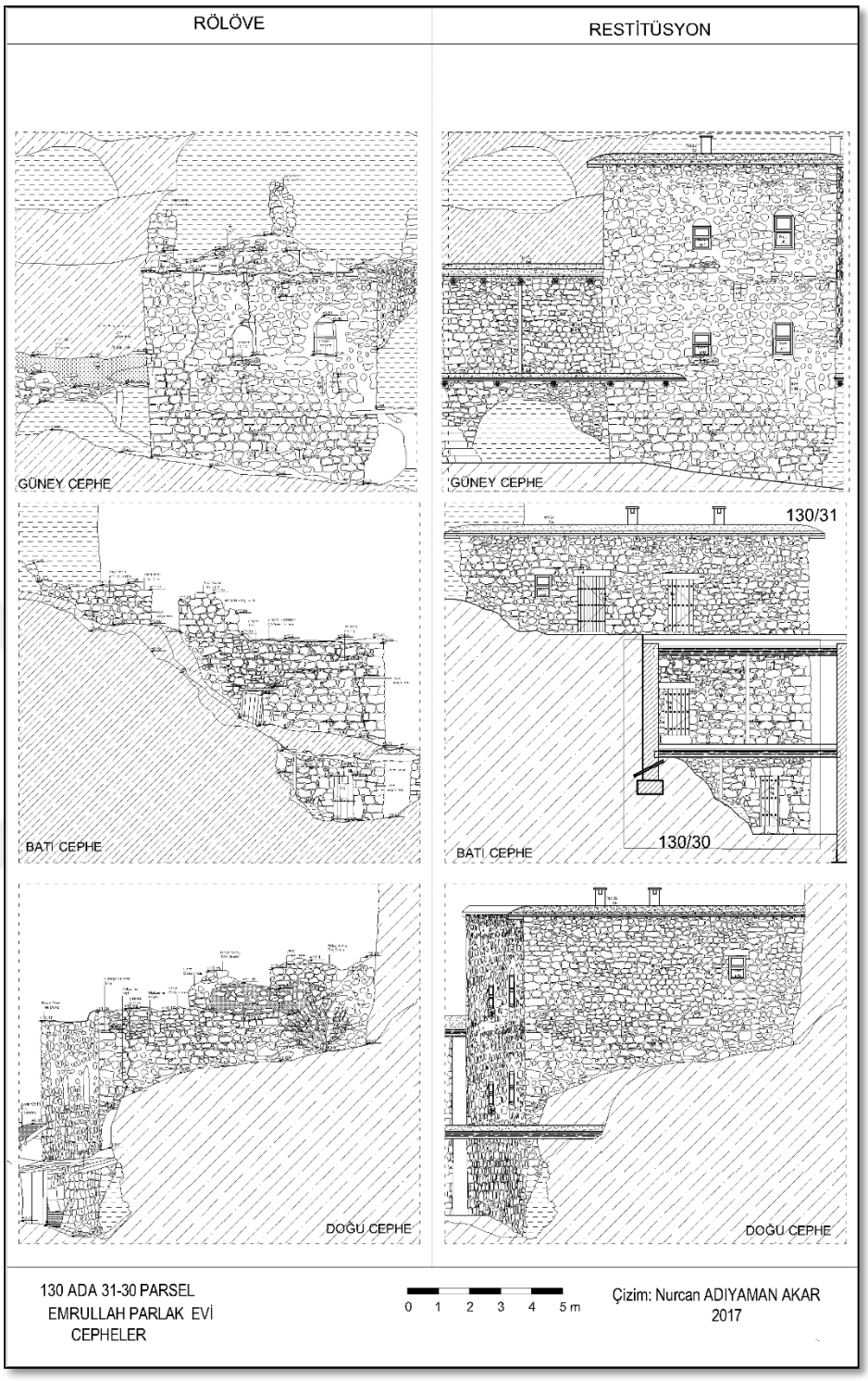

Çizim 43: Örnek No:16-Emrullah Parlak Evi-Rölöve ve Restitüsyon (Cepheler)

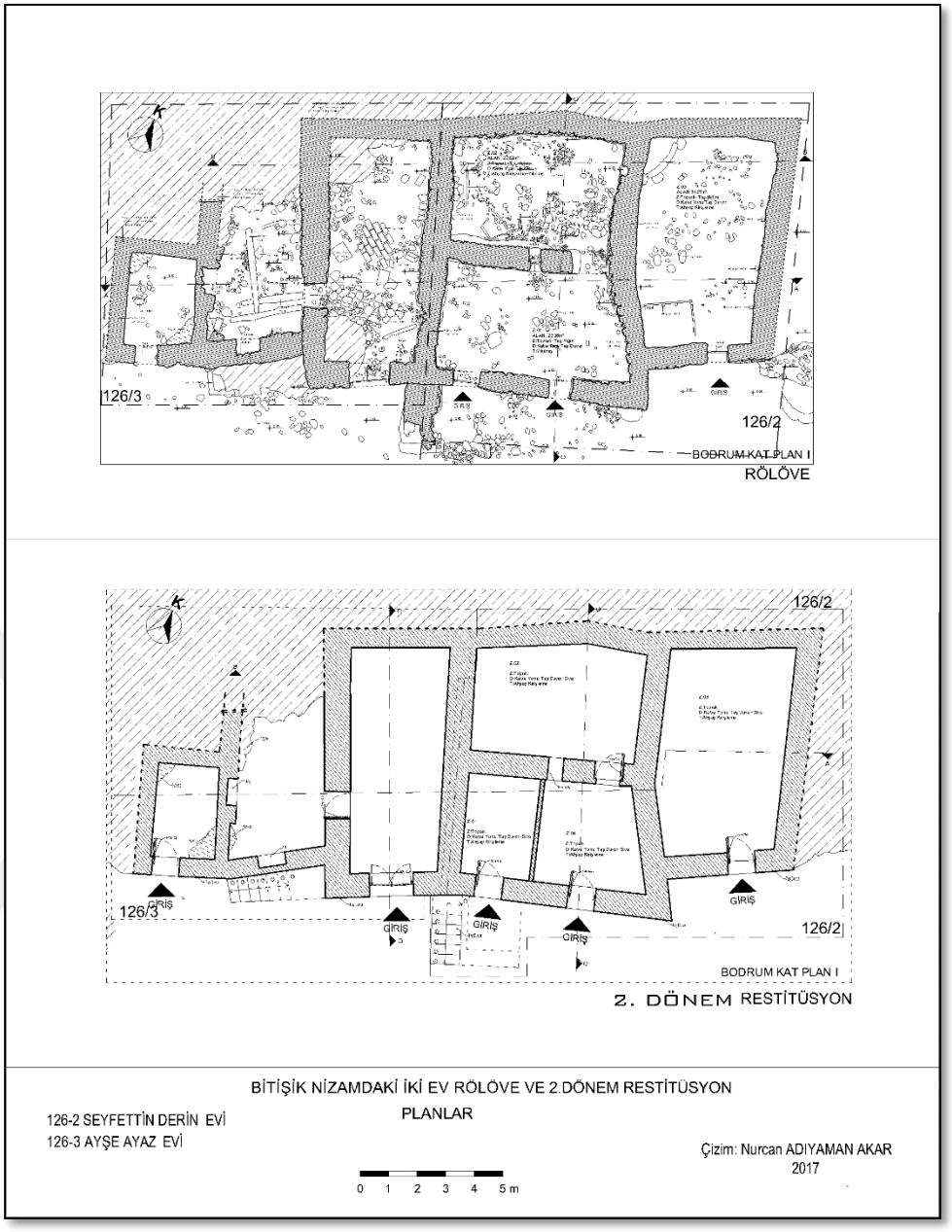

Çizim 44: Örnek No:17 ve 18-Bitişik Nizamdaki İki Ev -Seyfettin Derin ve Ayşe Ayaz Evi Rölöve ve 2. Dönem Restitüsyon (Bodrum Kat Plan)

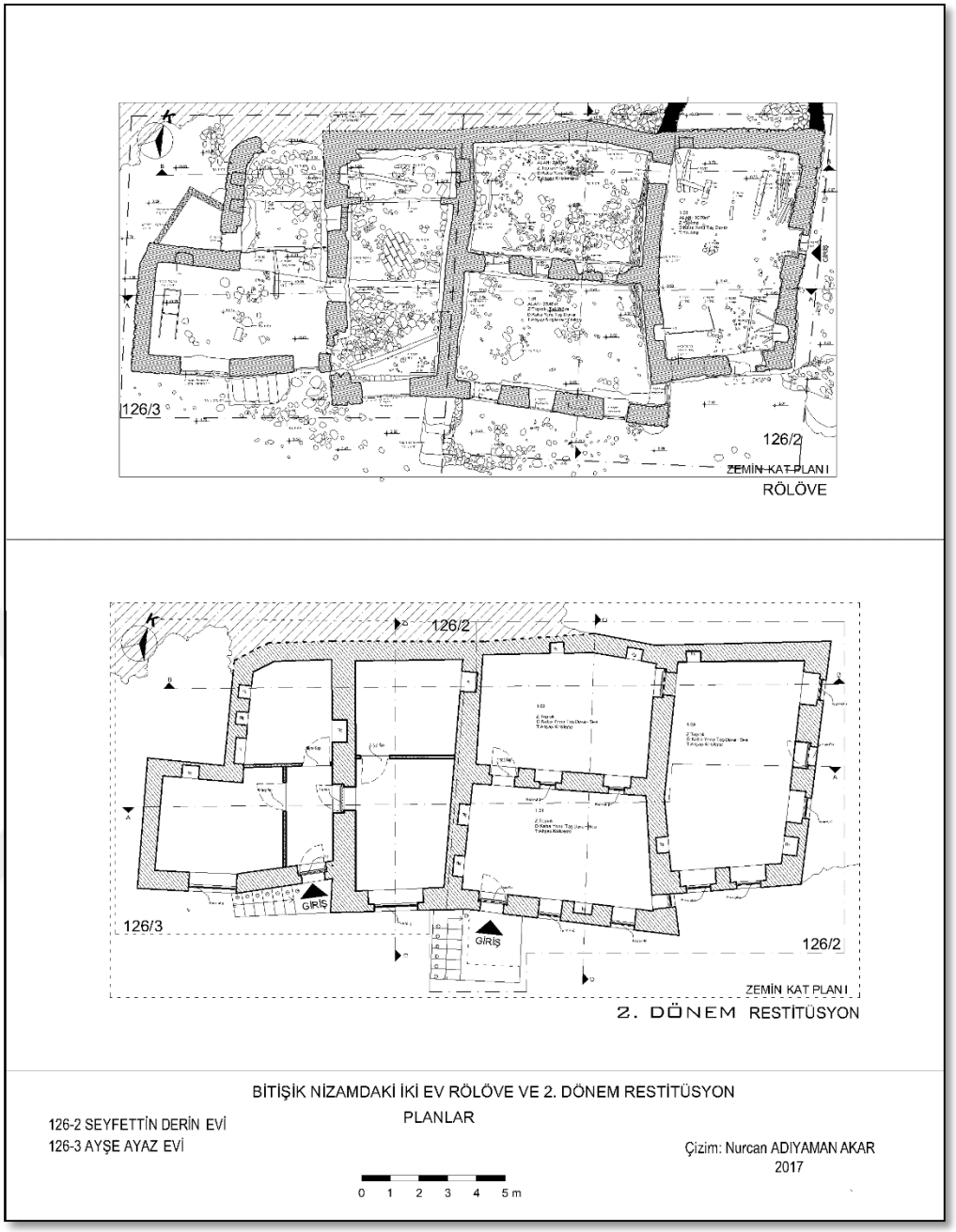

Çizim 45: Örnek No:17 ve 18-Bitişik Nizamdaki İki Ev-Seyfettin Derin –Ayşe Ayaz Evi Rölöve ve 2. Dönem Restitüsyon (Zemin Kat Plan)

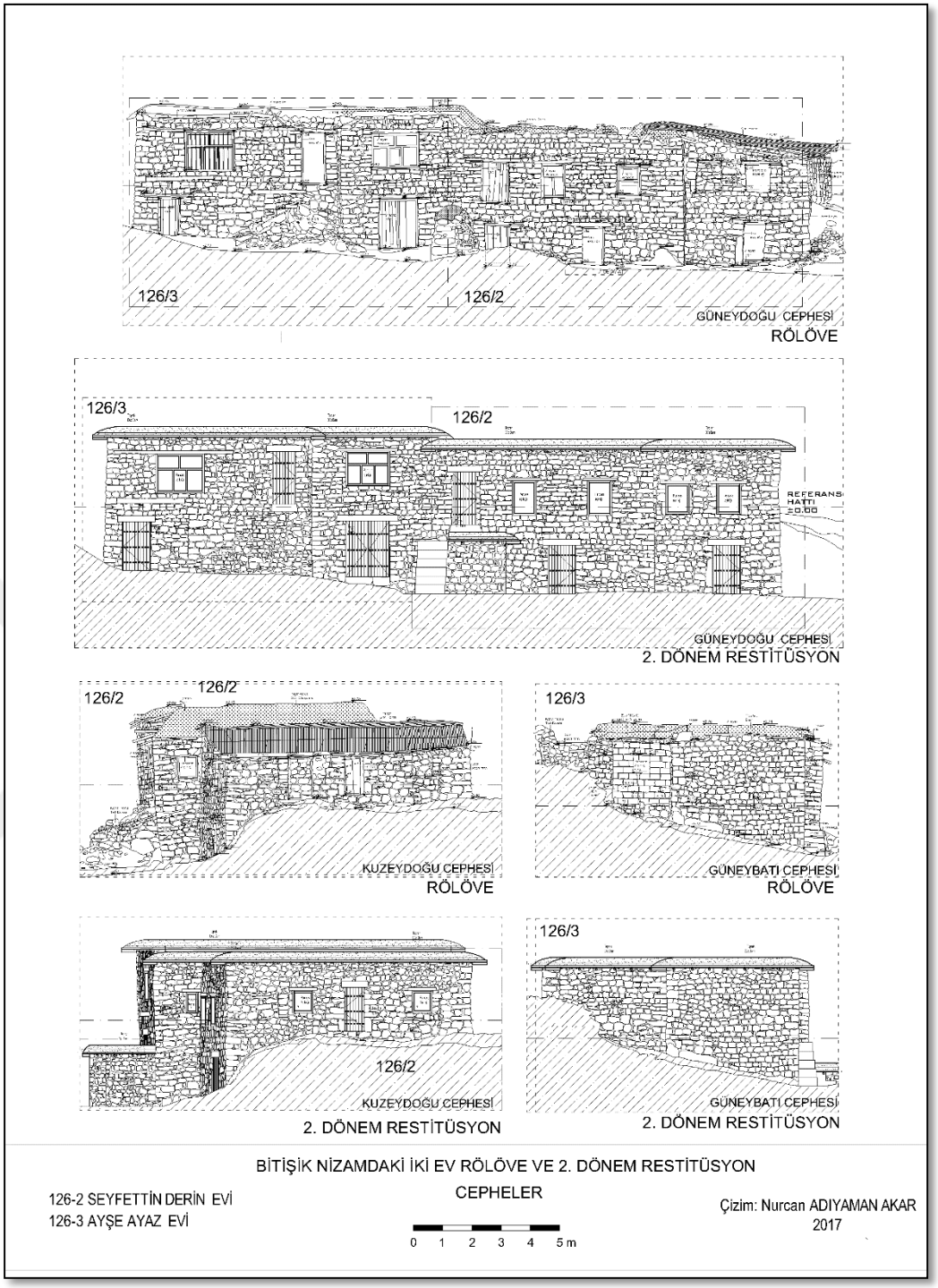

Çizim 46: Örnek No:17 ve 18-Bitişik Nizamdaki İki Ev-Seyfettin Derin –Ayşe Ayaz Evi Rölöve ve 2. Dönem Restitüsyon (Cepheler)

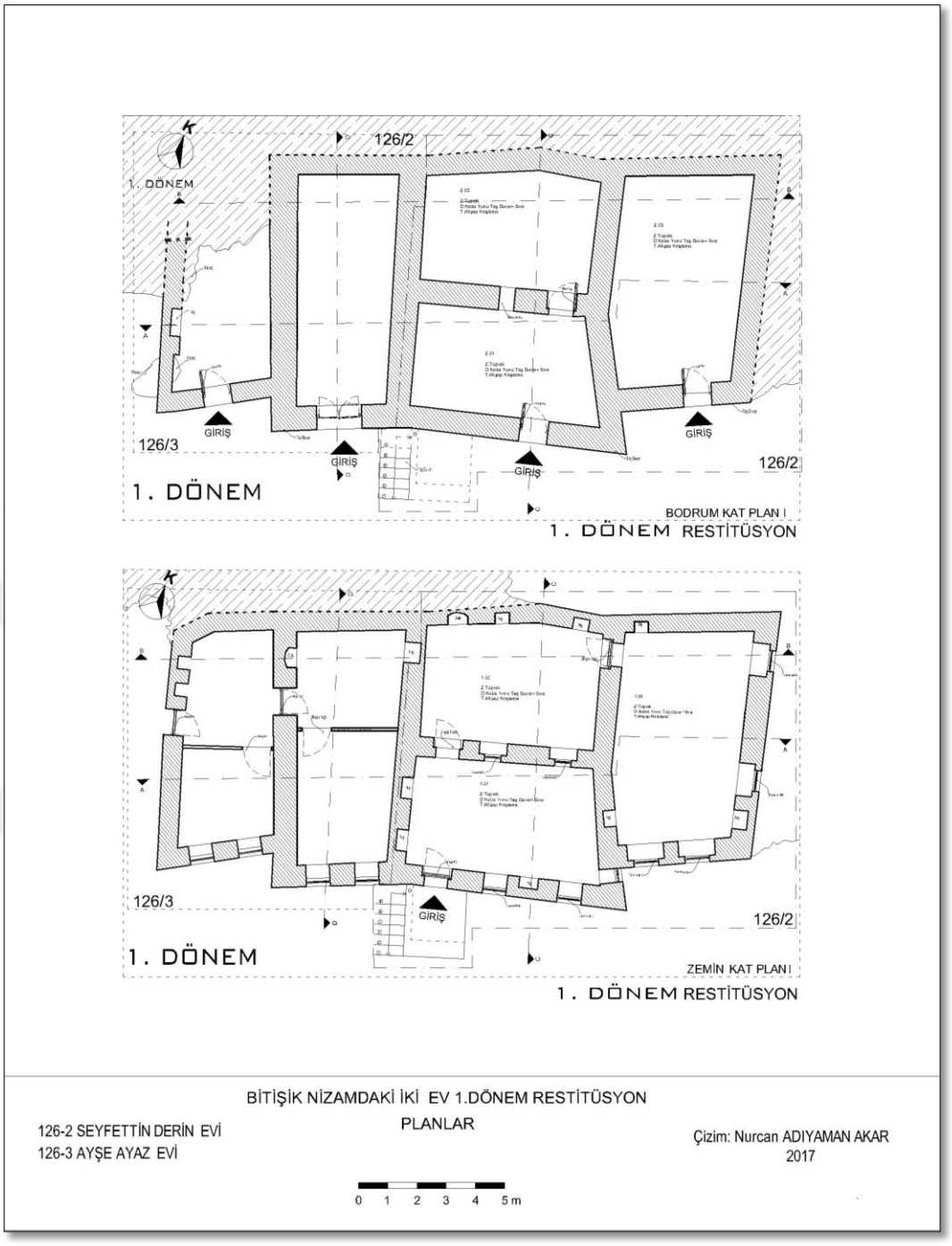

Çizim 47:Örnek No:17 ve 18-Bitişik Nizamdaki İki Ev-Seyfettin Derin –Ayşe Ayaz Evi 1. Dönem Restitüsyon (Planlar)

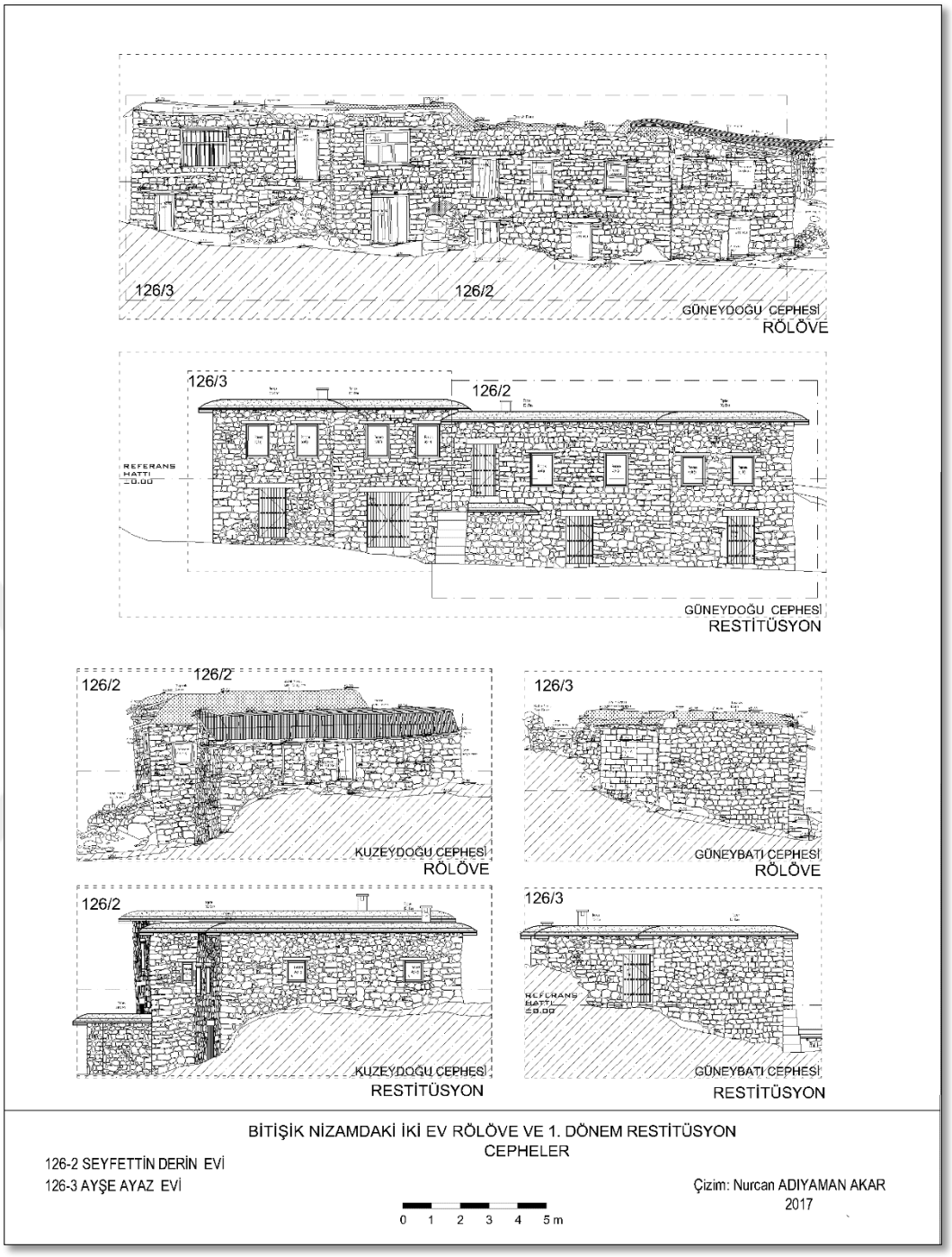

Çizim 48: Örnek No:17 ve 18-Bitişik Nizamdaki İki Ev -Seyfettin Derin –Ayşe Ayaz Evi Rölöve ve 1. Dönem Restitüsyon (Cepheler)

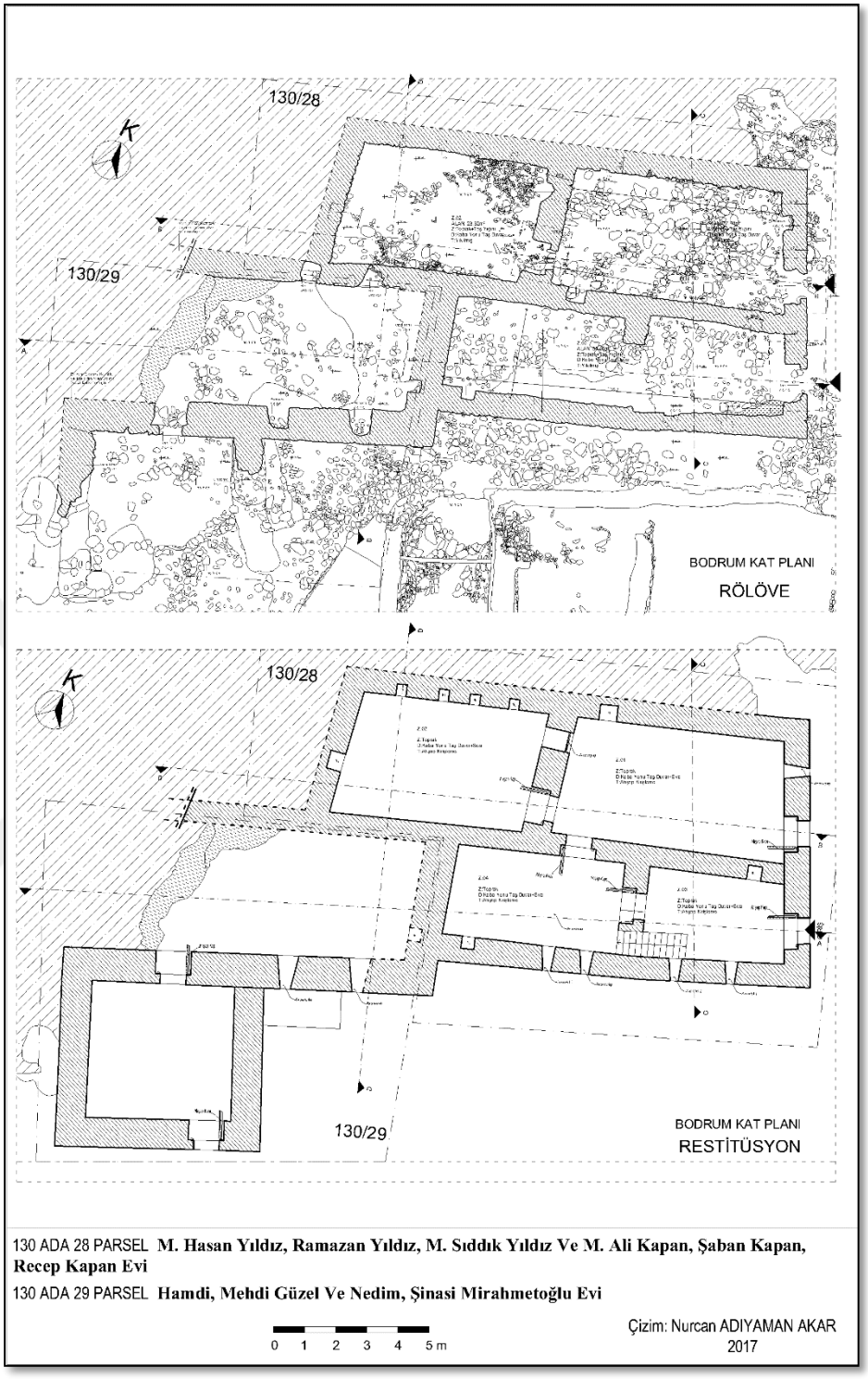

Çizim 49: Örnek No:19 ve 20-Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 28,29 Parsel) Rölöve ve Restitüsyon (Bodrum Kat Planı)

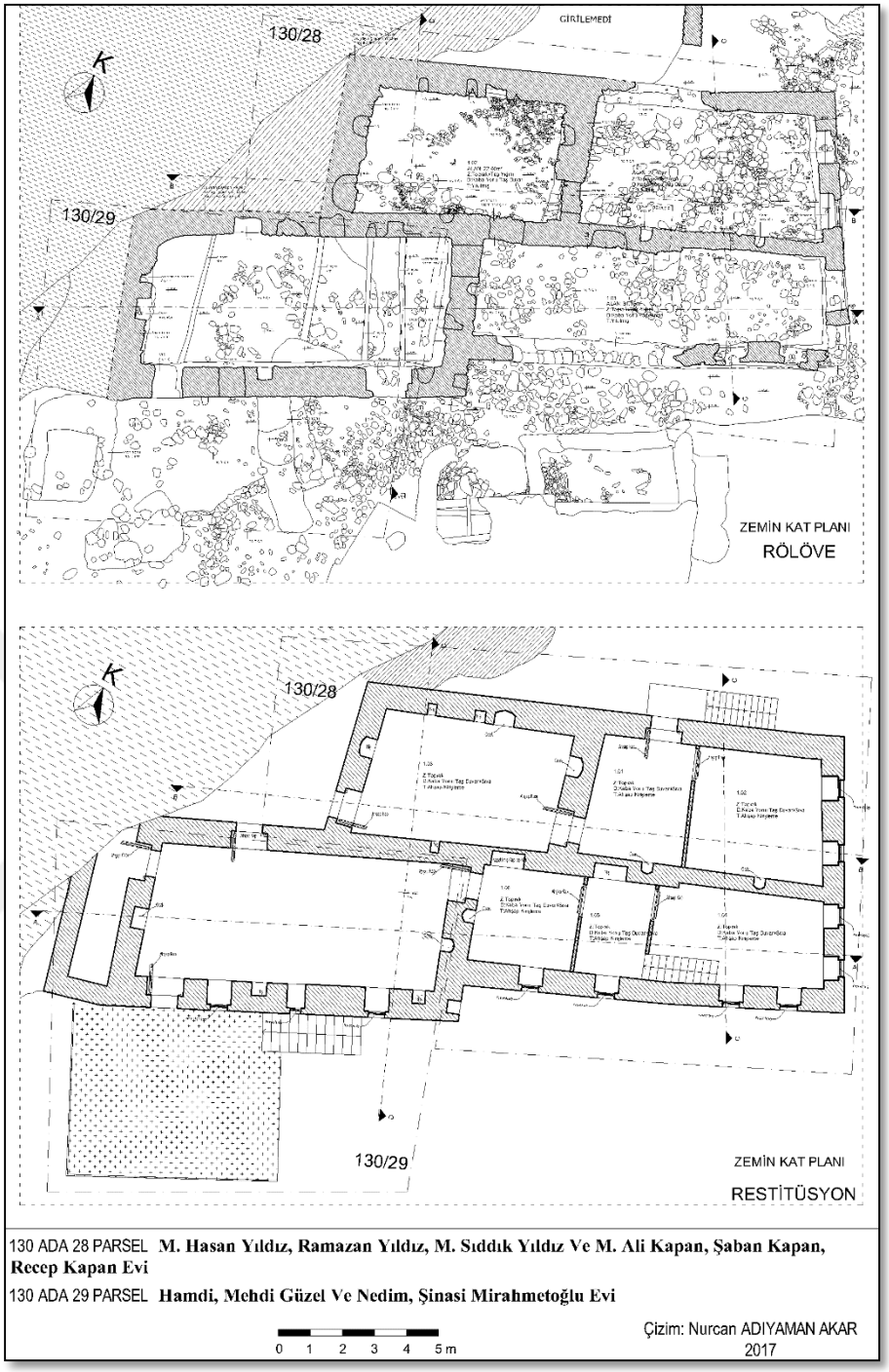

Çizim 50: Örnek No:19 ve 20-Bitişik Nizamdaki İki Ev-Röleve ve Restitüsyon (Zemin Kat Planı)

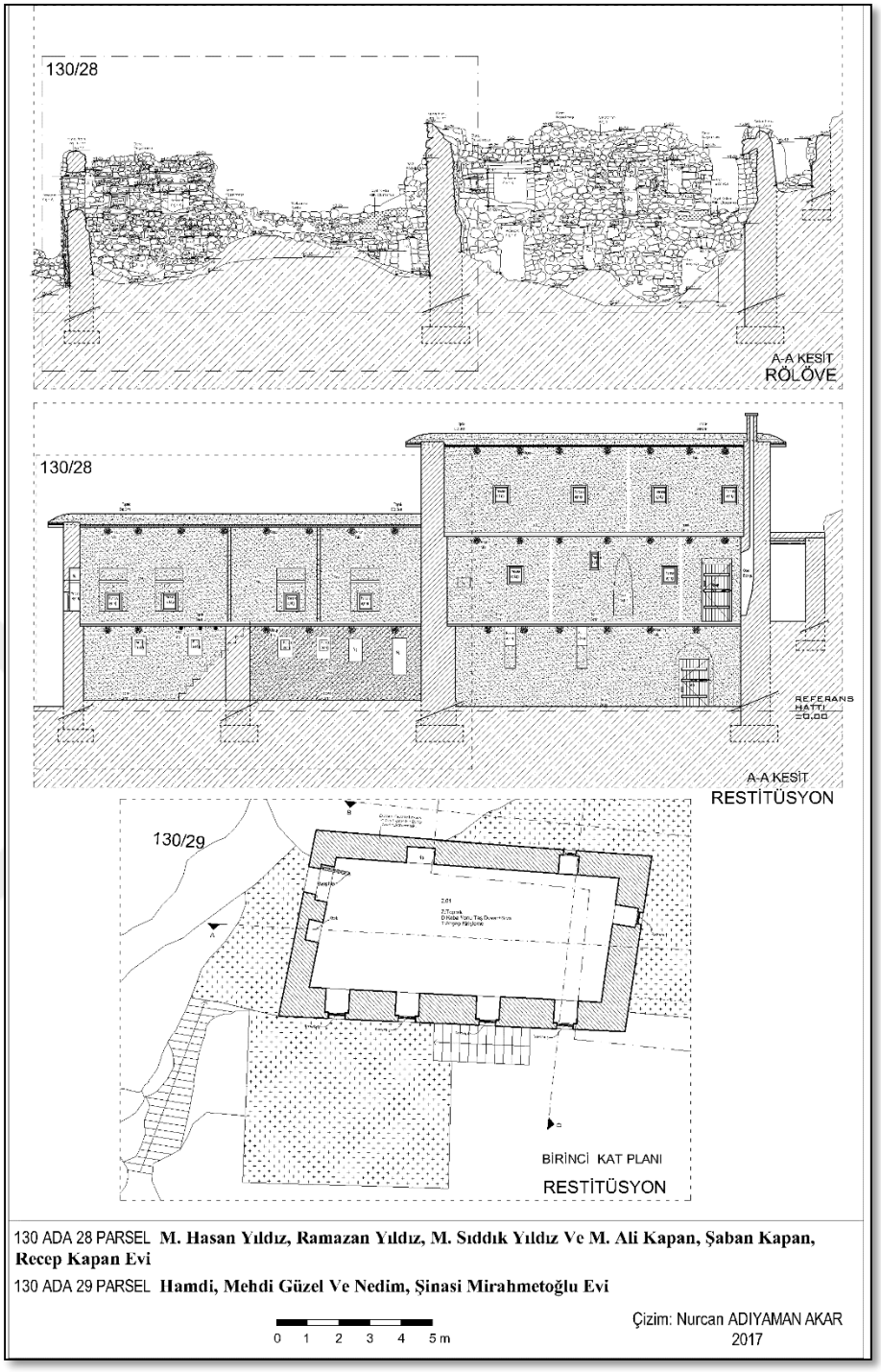

Çizim 51: Örnek No:19 ve 20-Bitişik Nizamdaki İki Ev-Rölöve ve Restitüsyon (Birinci Kat Planı, A-A Kesiti)

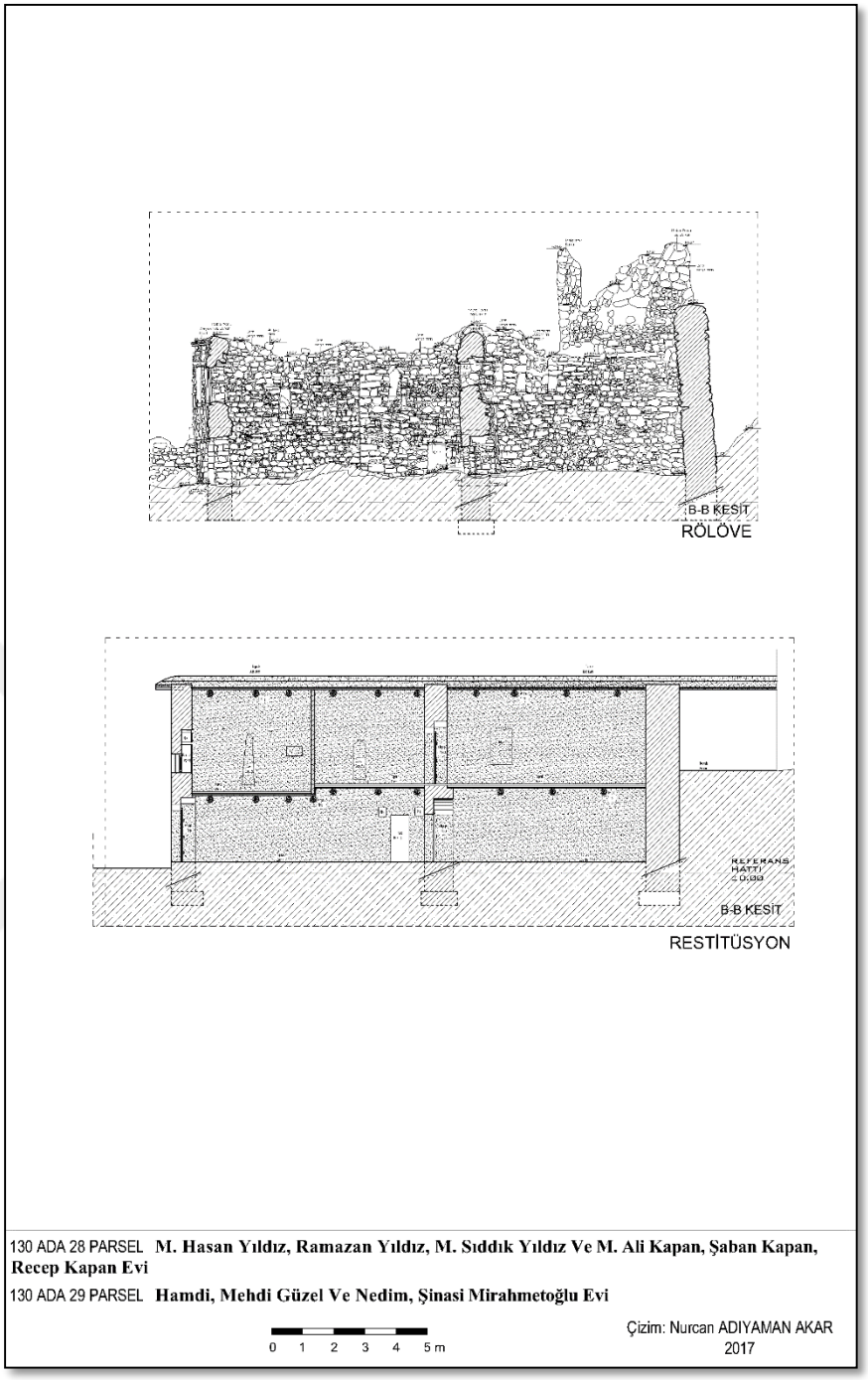

Çizim 52: Örnek No:19 ve 20-Bitişik Nizamdaki İki Ev-Rölöve ve Restitüsyon (B-B Kesiti)

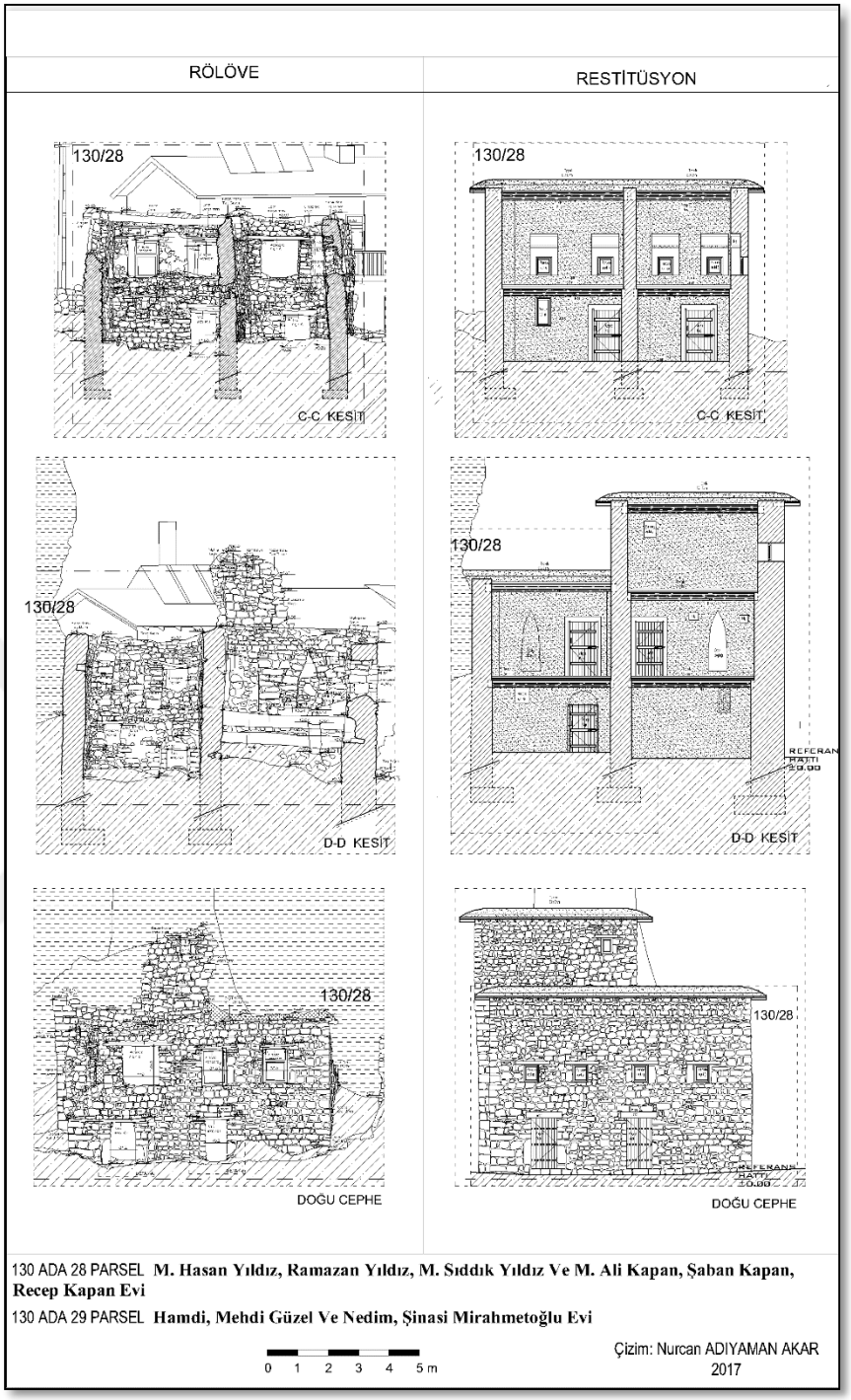

Çizim 53: Örnek No:19 ve 20- Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 28,29 Parsel) Rölöve ve Restitüsyon (C-C Kesiti, D-D Kesiti, Doğu Cephe)

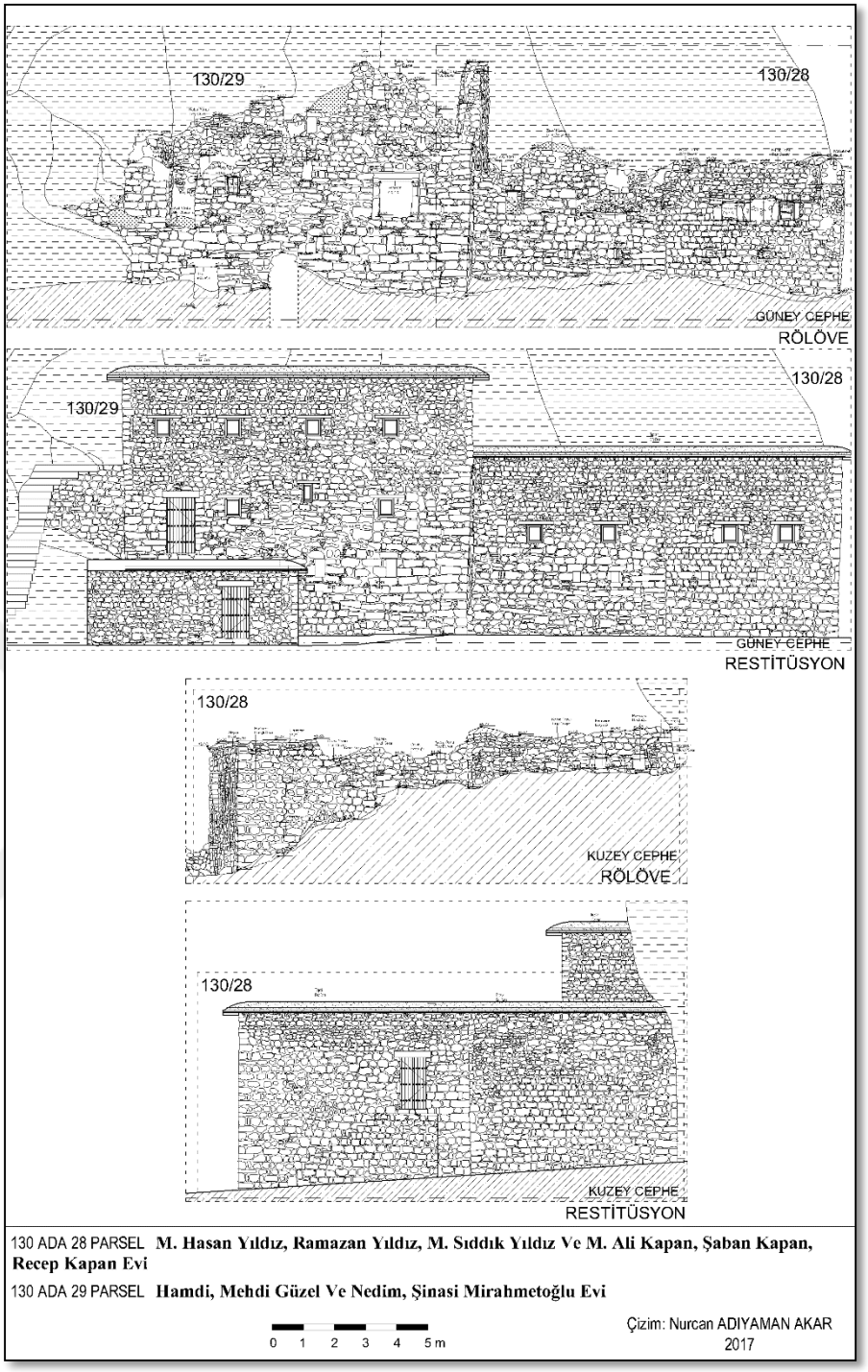

Çizim 54: Örnek No:19 ve 20 -Bitişik Nizamdaki İki Ev (130 Ada 28,29 Parsel) Rölöve ve Restitüsyon (Güney Cephe, Kuzey Cephe)

Çizim 55:Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Restitüsyon Vaziyet Planı ve Güney Cephe Silueti

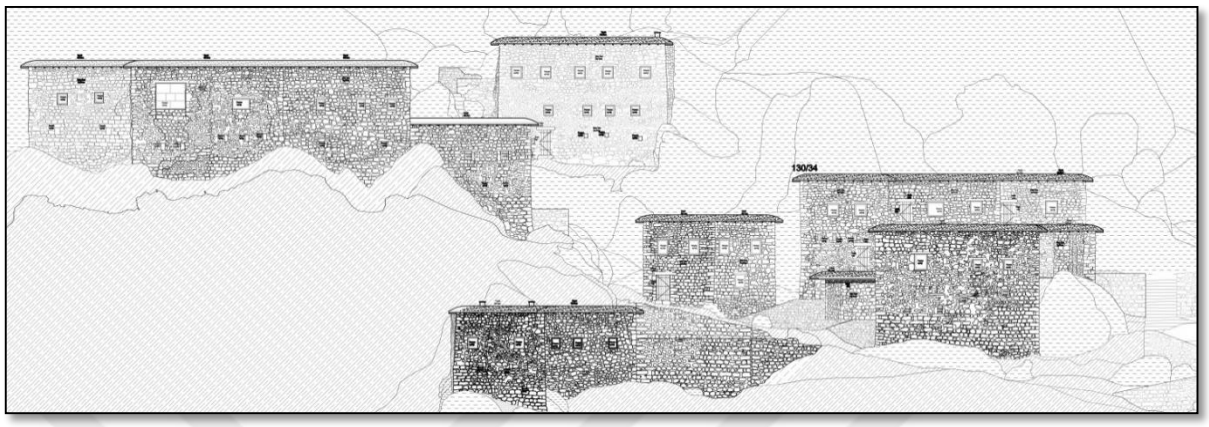

Çizim 56:Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Restitüsyon Güney Cephe Silueti Batı Bölümü

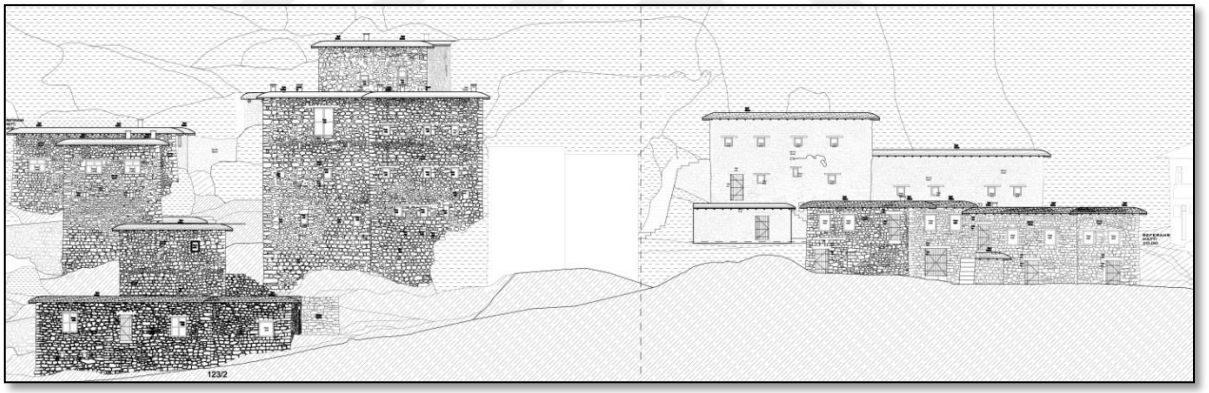

Çizim 57:Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Restitüsyon Güney Cephe Silueti Doğu Bölümü

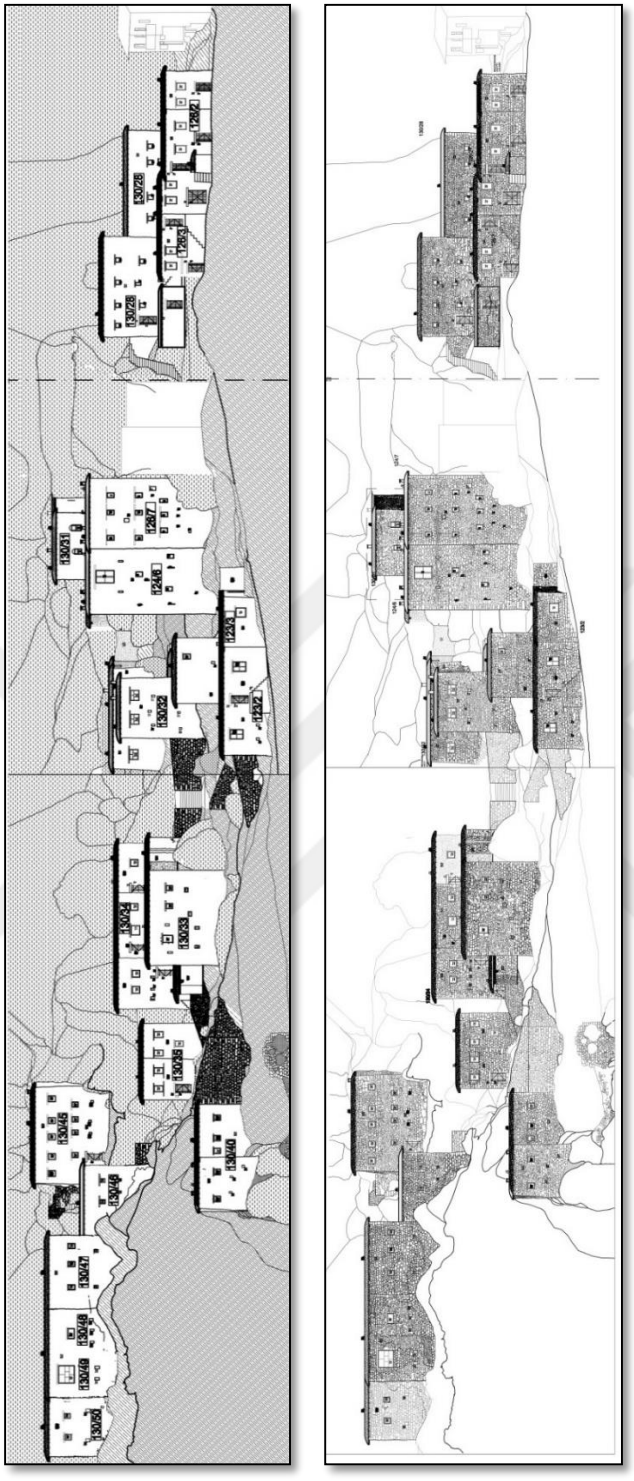

Çizim 58: Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Restitüsyon Güney Cephe Silueti

Ek-3: Görseller

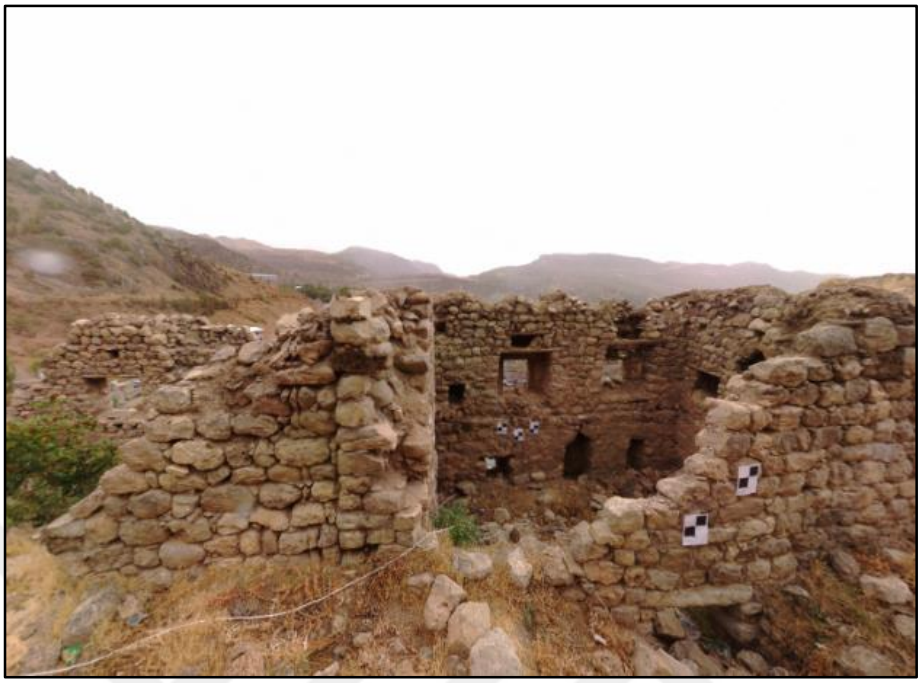

Görsel 21: Örnek No:1-Zerife Yıldız Evi Genel Görünüm-2017

Görsel 22: Örnek No:1-Zerife Yıldız Evi Güney Cephe-2017

Görsel 23: Örnek No:1-Zerife Yıldız Evi Kuzey Cephe (Bodrum Giriş Kapısı) -2017

Görsel 24: Örnek No:1-Zerife Yıldız Evi İç Mekân Güney Duvarı -2017

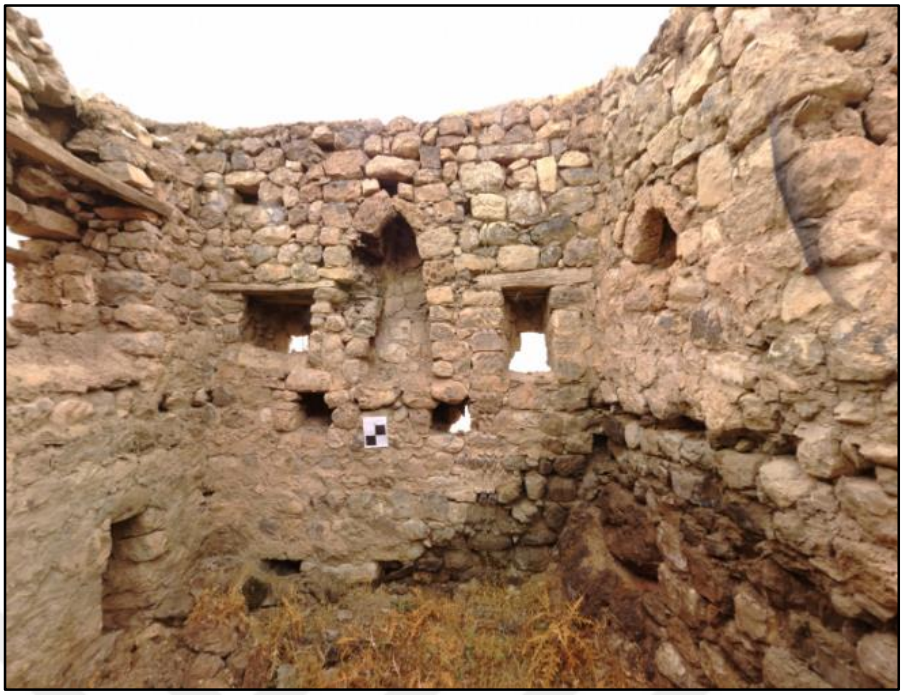

Görsel 25: Örnek No:1-Zerife Yıldız Evi İç Mekân Batı Duvarı-2017

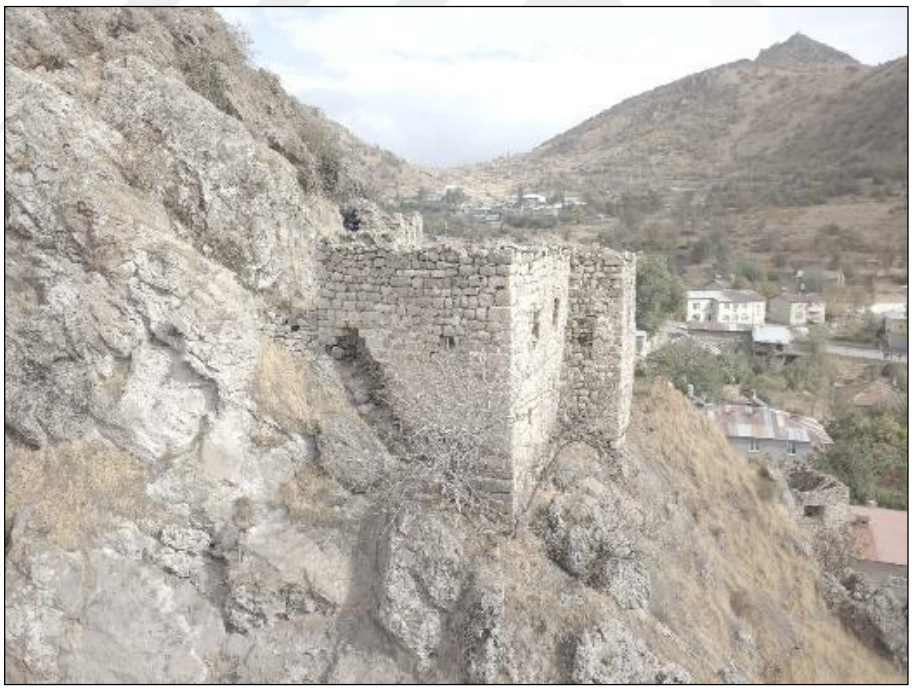

Görsel 26: Örnek No:1-Zerife Yıldız Evi Batı Cephe -2017

.

Görsel 27: Örnek No:2 -Mehmet Turan Evi Genel Görünüm

Görsel 28: Örnek No:2 -Mehmet Turan Evi Güney Cephe

Görsel 29: Örnek No:2-Mehmet Turan Evi İç Mekân Batı Duvarı

Görsel 30: Örnek No:3-Abdurahman Turan Evi Genel Görünüm

Görsel 31: Örnek No:3-Abdurahman Turan Evi Güney Cephe

Görsel 32: Örnek No:3-Abdurahman Turan Evi İç Mekân Güney Duvarı

Görsel 33: Örnek No:4 - Şerifa Arslan Evi Genel Görünüm

Görsel 34: Örnek No:4-Şerifa Arslan Evi Güney Cephe

Görsel 35: Örnek No:4-Şerifa Arslan Evi İç Mekân Doğu Duvarı

Görsel 36: Örnek No:5-Cevdet Yıldız Evi Genel Görünüm (2017)

Görsel 37: Örnek No:5-Cevdet Yıldız Evi Doğu Cephe (2017)

Görsel 38: Örnek No:5-Cevdet Yıldız Evi Güney Cephe (2017)

Görsel 39: Örnek No:5-Cevdet Yıldız Evi İç Mekân Güney Duvarı (2017)

Görsel 40: Örnek No:6-Mubarek Yıldız Evi Güney Cephesi (2017)

Görsel 41: Örnek No:6-Mubarek Yıldız Evi Batı Cephesinden Genel Görünüm (2017)

Görsel 42: Örnek No:6-Mubarek Yıldız Evi İç Mekândan Güney Duvarı Genel Görünüm (2017)

Görsel 43: Örnek No:6-Mubarek Yıldız Evi İç Mekândan Batı Duvarı Görünüm (2017)

Görsel 44: Örnek No:7-Mursel Budakbeyoğlu Ve Süleyman Budakbeyoğlu Evi Genel Görünüm (2017)

Görsel 45: Örnek No:7-Mursel Budakbeyoğlu Ve Süleyman Budakbeyoğlu Evi Batı Cephesi (2017)

Görsel 46: Örnek No:7-Mursel Budakbeyoğlu Ve Süleyman Budakbeyoğlu Evi İç Mekân (2017)

Görsel 47: Örnek No:8-Mehmet Hanefi Ertunç Genel Görünüm (2017)

Görsel 48: Örnek No:8-Mehmet Hanefi Ertunç Evi Güneydoğu Kısmı (2017)

Görsel 49: Örnek No:8-Mehmet Hanefi Ertunç Evi Batı Cephesi (2017)

Görsel 50: Örnek No:8-Mehmet Hanefi Ertunç Evi Zemin Kat Doğu Duvarı (2017)

Görsel 51: Örnek No:9-Ömer Ertunç Evi Genel Görünüm-2017

Görsel 52: Örnek No:9-Ömer Ertunç Evi Batı Cephesi (2017)

Görsel 53: Örnek No:9-Ömer Ertunç Evi Bodrum Kat Giriş Kapısı (2017)

Görsel 54: Örnek No:9-Ömer Ertunç Evi Zemin Kat Doğu Duvarı Genel Görünüm (2017)

Görsel 55: Örnek No:10-Abdulsamet Arslan Evi Ve Önde Komşu Yapı İle Genel Görünüm (2017)

Görsel 56: Örnek No:10-Abdulsamet Arslan Evi Bodrum Kat İkici Oda Giriş Kapısı Genel Görünüm (2017)

Görsel 57: Örnek No:10-Abdulsamet Arslan Evi Birinci Ev İç Mekândan Görünüm-2017

Görsel 58: Örnek No:10-Abdulsamet Arslan Evi Birinci Kat İkinci Evin Batısındaki Odalardan Genel Görünüm (2017)

Görsel 59: Örnek No:11-Abdullah Ateş Evi Doğu Cephesi (2017)

Görsel 60: Örnek No:11-Abdullah Ateş Evi Batı Cephesinden Genel Görünüm (2017)

Görsel 61: Örnek No:11-Abdullah Ateş Evi İç Mekândan Güney Duvarı Genel Görünüm (2017)

Görsel 62: Örnek No:11-Abdullah Ateş Evi İç Mekândan Zemin Ve Birinci Kat Güney Duvarı Genel Görünüm (2017)

Görsel 63: Örnek No:12-Necdet Bulut Evi Genel Görünüm (2017)

Görsel 64: Örnek No:12-Necdet Bulut Evi Batı Cephesi (2017)

Görsel 65: Örnek No:12-Necdet Bulut Evi Zemin Kat Güney Duvarı (2017)

Görsel 66: Örnek No:12-Necdet Bulut Evi Zemin Kat Batıdaki Oda (2017)

Görsel 67: Örnek No:13-Abdurrahman Bulut Evi Doğu Cephe Genel Görünüm (2017)

Görsel 68: Örnek No:13-Abdurrahman Bulut Evi Oda İçerden Doğu Duvarı (2017)

Görsel 69: Örnek No:13-Abdurrahman Bulut Evi Güney Cephe Genel Görünüm (2017)

Görsel 70: Örnek No:13-Abdurrahman Bulut Evi İçerden Güney Duvarı (2017)

Görsel 71: Örnek No:14-Mehmet Selim Tunç Evi Evi Güney Cephesi (Soldaki) (2017)

Görsel 72: Örnek No:14-Mehmet Selim Tunç Evi Batı Cephesi (2017)

Görsel 73: Örnek No:14-Mehmet Selim Tunç Evi İç Görünüm Panoramik (2017)

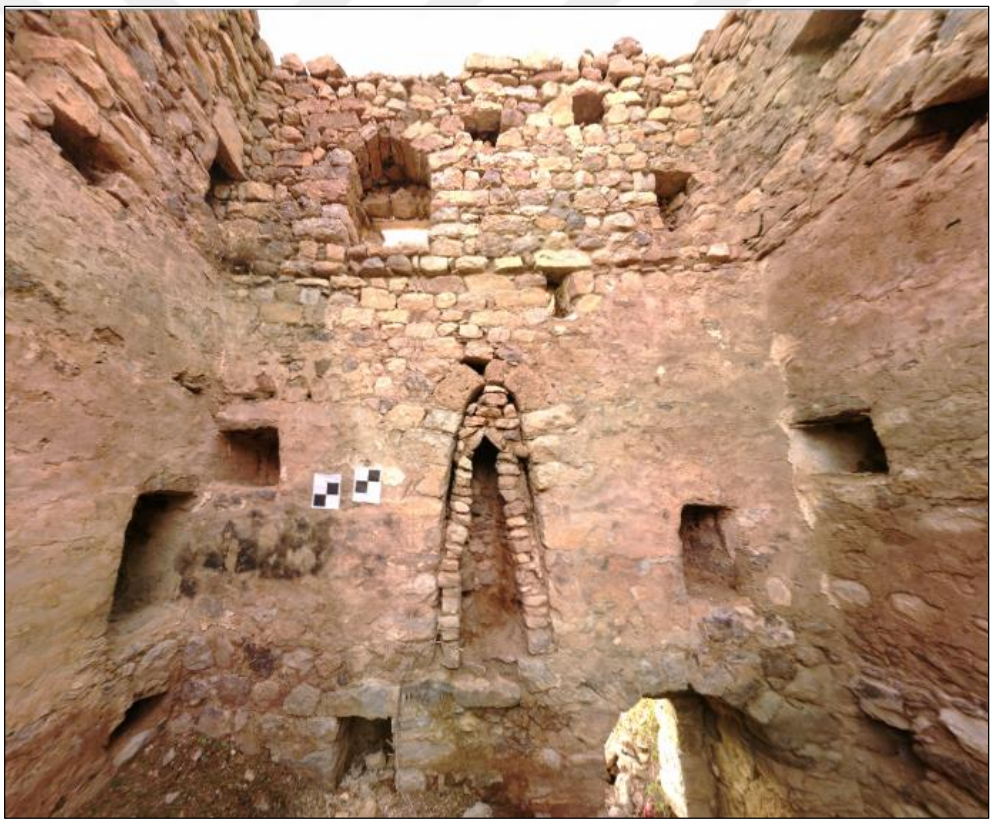

Görsel 74: Örnek No:14-Mehmet Selim Tunç Evi İç Görünüm Batı Duvarı (2017)

Görsel 75: Örnek No:15-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Genel Görünüm (2017)

Görsel 76: Örnek No:15-Ahyabey Bulut –Zeynel Abidin Bulut Evi Güney Duvarı (2017)

Görsel 77: Örnek No:14 Ve 15-124 Ada Sağda 6 Parsel Solda 7 Parsel Ev Genel Görünüm (Mehmet Top-2004)

Görsel 78: Örnek No:14 Ve 15-124 Ada Sağda 6 Parsel Solda 7 Parsel Ev Genel Görünüm (Mehmet Top-2004)

Görsel 79: Örnek No:14 -124 Ada 6 Parsel Evin İç Görünüm (Mehmet Top-2004)

Görsel 80: Örnek No: 15-124 Ada 7 Parsel Evin İç Görünüm (Mehmet Top-2004)

Görsel 81: Örnek No:15-124 Ada 7 Parsel Evin İç Görünüm (Mehmet Top-2004)

Görsel 82: Kale Evleri Genel Görünüm (Mehmet Top-2004)

Görsel 83: Örnek No:16-Emrullah Parlak Evi- Güney Cephesi (2017)

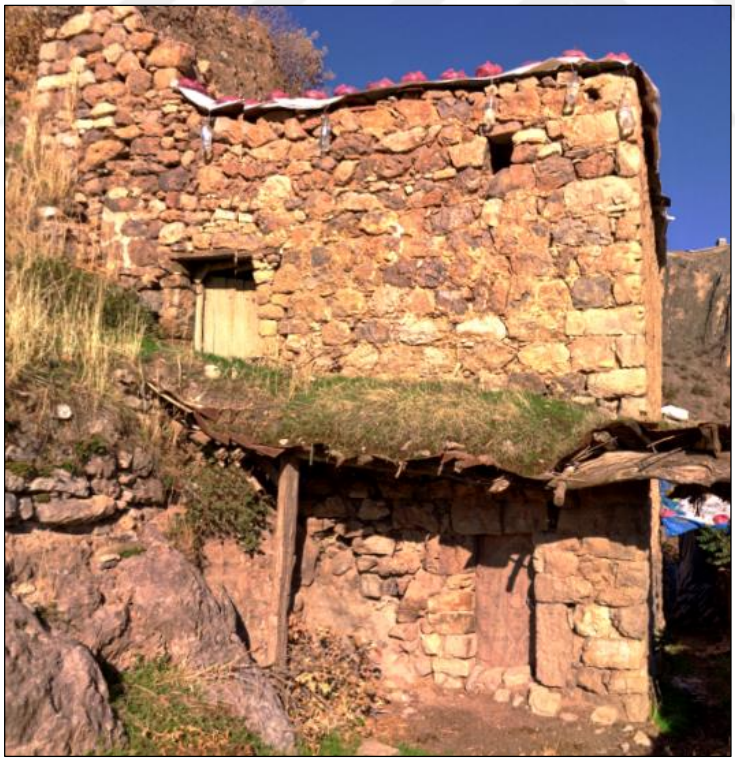

Görsel 84: Örnek No:16-Emrullah Parlak Evi-Batı Cephesi (2017)

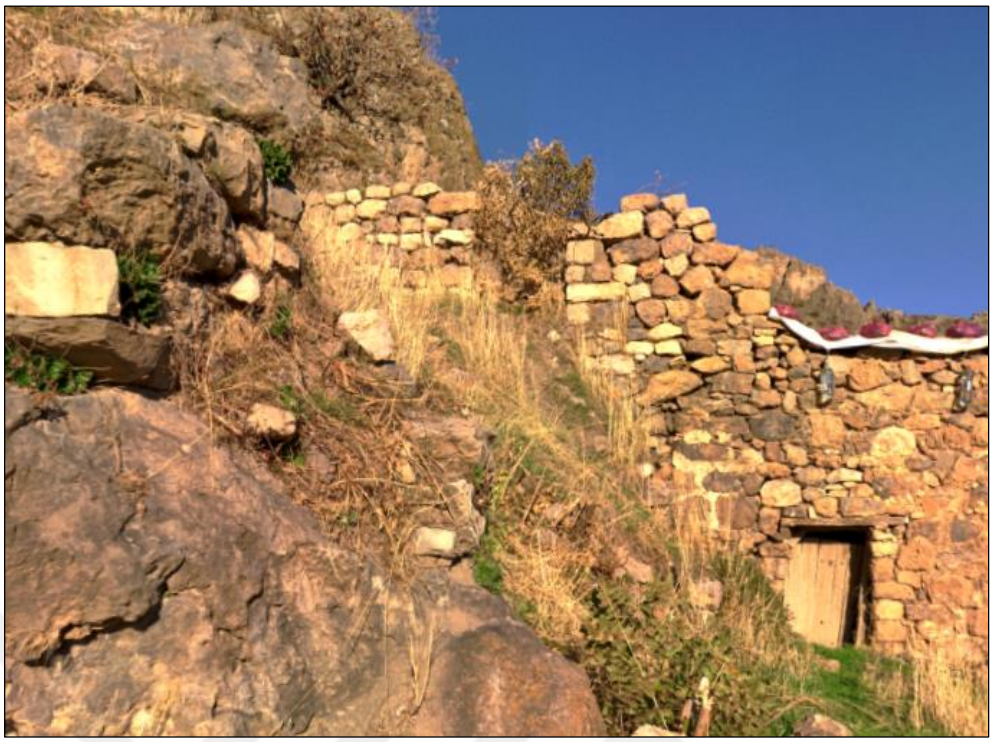

Görsel 85: Örnek No:16-Emrullah Parlak Evi-Batı Cephesinden Zemin Ve Birinci Kat Girişleri Genel Görünüm (2017)

Görsel 86: Örnek No:16-Emrullah Parlak Evi-Zemin Kat Doğu Duvarı Genel Görünüm (2017)

Görsel 87: Örnek No:16-Emrullah Parlak Evi Zemin Kat Güney Duvarı Pencere Açılığı (2017)

Görsel 88: Örnek No:17-Seyfettin Derin Evi Bodrum Ve Zemin Kat Girişleri Görünüm

Görsel 89: Örnek No:17-Seyfettin Derin Evi Güneydoğu Cephe Genel Görünüm

Görsel 90: Örnek No:17-Seyfettin Derin Evi İç Mekân Zemin Kat Birinci Oda Genel Görünüm

Görsel 91: Örnek No:18-Ayşe Ayaz Evi Genel Görünüm

Görsel 92: Örnek No:18-Ayşe Ayaz Evi- Güneybatı Cephesi Genel Görünüm

Görsel 93: Örnek No:18-Ayşe Ayaz Evi- İç Mekân Genel Görünüm

Görsel 94: Örnek No:19 -M. Hasan Yıldız, Ramazan Yıldız, M. Sıddık Yıldız Ve M. Ali Kapan, Şaban Kapan, Recep Kapan Evi- Ve Bitişik Komşu Yapı

Görsel 95:Örnek No:19 - M. Hasan Yıldız, Ramazan Yıldız, M. Sıddık Yıldız Ve M. Ali Kapan, Şaban Kapan, Recep Kapan Evi Güney Cephe Genel Görünümü

Görsel 96: Örnek No:19 -M. Hasan Yıldız, Ramazan Yıldız, M. Sıddık Yıldız Ve M. Ali Kapan, Şaban Kapan, Recep Kapan Evi Doğu Cephe Genel Görünümü

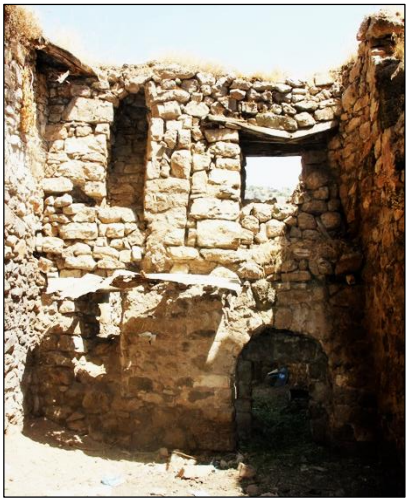

Görsel 97: Örnek No:19 - M. Hasan Yıldız, Ramazan Yıldız, M. Sıddık Yıldız Ve M. Ali Kapan, Şaban Kapan, Recep Kapan Evi İkinci Ev İç Mekân Ara Duvar Ön Arka Yüz

Görsel 98: Örnek No:19 - M. Hasan Yıldız, Ramazan Yıldız, M. Sıddık Yıldız Ve M. Ali Kapan, Şaban Kapan, Recep Kapan Evi İkinci Ev İç Mekân İkinci Oda Batı Duvar Yüzü

Görsel 99: Örnek No:20 -Hamdi, Mehdi Güzel Ve Nedim, Şinasi Mirahmetoğlu Evi Doğu Cephe Ve Bitişik Komşu Yapılar

Görsel 100: Örnek No:20 -Hamdi, Mehdi Güzel Ve Nedim, Şinasi Mirahmetoğlu Evi Güney Cephe Genel Görünümü

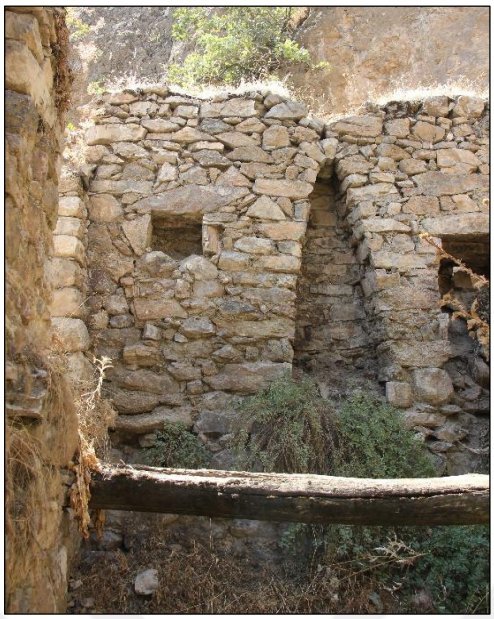

Görsel 101: Örnek No:20 -Hamdi, Mehdi Güzel ve Nedim, Şinasi Mirahmetoğlu Evi Zemin Kat Batı Duvarı Genel Görünümü

Görsel 102: Örnek No:20 -Hamdi, Mehdi Güzel Ve Nedim, Şinasi Mirahmetoğlu Evi- İç Mekân (Birinci Kat Duvar Kalıntısı)

Görsel 103: Tiyan Duvar Görünümü (Mehmet Top-2004)

Görsel 104: Örnek No:1, 2, 3, 4 Ve 5 –Genel Görünüm (Aralık,2023)

Görsel 105: Örnek No:17 Ve 18–Genel Görünüm (Aralık,2023)

Görsel 106: Örnek No:19–Doğu Cephe Genel Görünüm (Aralık,2023)

Görsel 107: Örnek No:19 Ve 20–Güney Cephe Genel Görünüm (Aralık,2023)

Görsel 108: Örnek No:19 –Zemin Kat Genel Görünüm (Aralık,2023)

Görsel 109: Kale Evleri Genel Görünüm (Aralık,2023)

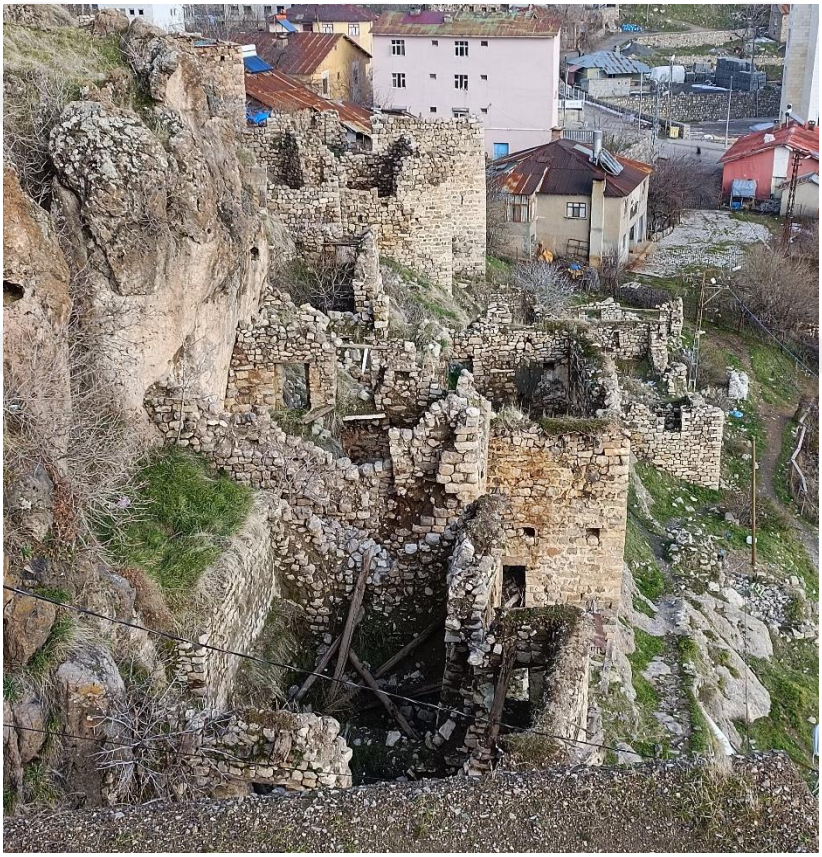

Görsel 110: Kale Evleri Genel Görünüm (Aralık,2023)

Görsel 111: Örnek No:6–Genel Görünüm (Aralık,2023)

Görsel 112: Örnek No:8 –Genel Görünüm (Aralık,2023)

Görsel 113: Örnek No:12 Ve 13 –Genel Görünüm (Aralık,2023)

Görsel 114: Örnek No:14 Ve 15 –Genel Görünüm (Aralık,2023)

Görsel 115: Örnek No:11, 14, 15 –Genel Görünüm (Aralık,2023)

Görsel 116: Şırnak İli, Uludere İlçesi, Yemişli Köyü- 1975 (Fotoğraf Enver Özkahraman)

Görsel 117: Örnek No:16 – Evin Ara Hat Döşemesi

Görsel 118: Örnek No:6 – Evin Saçakları(Fotoğraf Mehmet Top-2004)

Görsel 119: Örnek No:19 – Taş Merdiven(Aralık,2023)

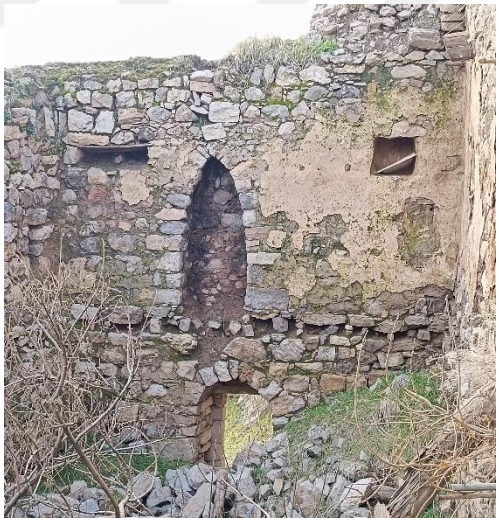

Görsel 120: Örnek No:9 ve 15-Nişler (Aralık,2023)

Görsel 121: Örnek No:16 ve 20 –Ocak Nişleri (Aralık,2023)

Görsel 122: Örnek No:6 – Evin Kapı Girişleri (Fotoğraf Mehmet Top-2004)

Görsel 123: Örnek No:1-2-3 Evlerin Ortak Eyvan Girişi (Fotoğraf Mehmet Top-2004)

Görsel 124: Örnek No:1,2 Ve 3- Evlerin Ortak Eyvan Girişinin İçerden Görünümü (Fotoğraf Mehmet Top-2004)

Görsel 125: Hakkâri İli, Çukurca İlçesi, Işıklı Köyü (Zıyanış Köyü) 1977 (Fotoğraf Enver Özkahraman)

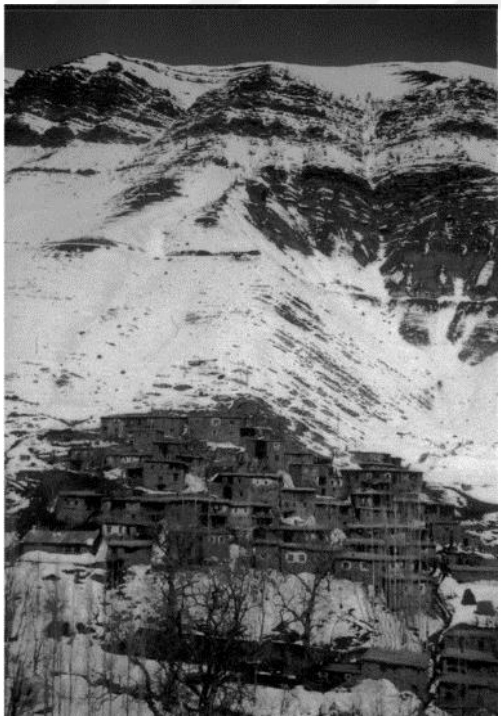

Görsel 126: Hakkâri Merkez Yoncalı Köyü (Anitos Köyü) 1981 (Fotoğraf Enver Özkahraman)

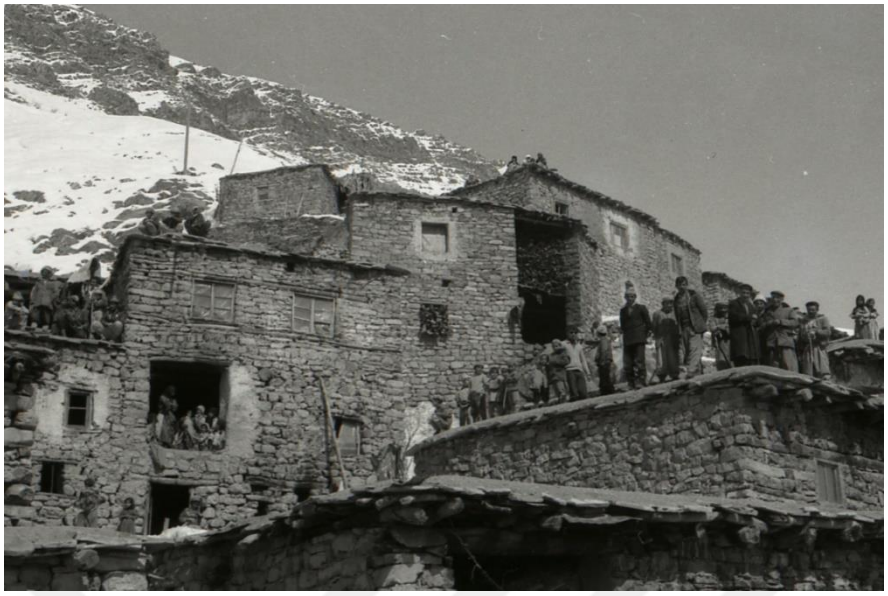

Görsel 127: Hakkâri Merkez Yoncalı Köyü (Anitos Köyü)1981 (Fotoğraf Enver Özkahraman)

Görsel 128: Şırnak İli, Uludere İlçesi, Merkezde Yer Alan Yapılarından Bir Görünüm 1971 (Fotoğraf Enver Özkahraman)

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı: ADIYAMAN AKAR, Nurcan

Uyruğu: Türkiye Cumhuriyeti

ORCID: 0000000197331743

https://orcid.org/my-orcid?orcid=0000-0001-9733-1743

Eğitim Bilgileri

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Ön Lisans	Anadolu Üniversitesi/Açıköğretim Fakültesi Fotoğrafçılık ve Kameramanlık	Devam Ediyor
Yüksek Lisans	Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sanat Tarihi Anabilim Dalı	02.01.2024
Lisans	Dicle Üniversitesi/ Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü	01.10.2010

İş Deneyimi

Hakkâri Devlet Hastanesi Yapımı - staj (2006)

Rölöve, Restitüsyon ve Restorasyon proje çalışmaları: Diyarbakır ve Mardin tescilli tarihi evler, Haburman Köprüsü, Çüngüş hamamı (Çermik /Diyarbakır), Hakkâri Zeynel Bey Medresesi, Ağrı hamur kümbeti, Hakkâri Şemdinli Seyit Taha San-i Cami

Mimari proje ve proje revize: Hakkari İl Kültür Müdürlüğü güçlendirme projesi, Hakkâri Kız Meslek proje revize (2011), Halk eğitim ve Rehberlik Araştırma projeleri revize, Çukurca çok amaçlı salon projesi, Telekom binası güçlendirme projesi, Adliye lojmanları

Şantiye şefliği: Hakkâri İl Özel İdaresi hizmet binası (2011-2012),Hakkâri 240 kişilik erkek yurdu (2011-2012), Hakkâri Kız Meslek Lisesi Grup Binaları yapım işi,Hakkâri Hükümet Konağı yapım işi(2011-2015)

Ekspertiz :Zeugma Gayrimenkul Değerleme ve, Platform Gayrimenkul Değerleme Şirketleri

Yabancı Dil

İngilizce

Hobiler

Kitap okumak, Fotoğrafçılık,

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORİJİNALLİK RAPORU

25/12/2023

Tez Başlığı / Konusu:
Çukurca Kentsel Sit Alanı İçindeki Geleneksel Taş Evlerin Rölöve ve Restitüsyon Açısından İncelenmesi

Yukarıda başlığı / konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 111 sayfalık kısmına ilişkin 25/12/2023 tarihinde şahsım / tez danışmanım tarafından intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 11 (on bir)'dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

-Kabul ve Onay sayfası hariç,
-Teşekkür hariç,
-İçindekiler hariç,
-Simge ve Kısaltmalar hariç,
-Gereç ve yöntemler hariç,
-Kaynakça hariç,
-Alıntılar hariç,
-Tezden çıkan yayınlar hariç,
-7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Van Yüzünncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.
Gereğini bilgilerinize arz ederim.

25/12/2023
Nurcan ADIYAMAN AKAR

Adı Soyadı: Nurcan ADIYAMAN AKAR
Öğrenci No : 19920011024

Anabilim Dalı : Sanat Tarihi Anabilim Dalı

Programı : Sanat Tarihi Tezli Yüksek Lisans Programı

Statüsü : Y. Lisans □ Doktora □

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Mehmet KULAZ

……./……./20….

ENSTİTÜ ONAYI
U Y G U N D U R

……./……./20….
Prof. Dr. Bekir KOÇLAR

Enstitü Müdürü